

UNIVERZITA KARLOVA
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

**Inspirace pro pastýřskou péči
ve spojení
s uměleckými metodami
- se zvláštním zřetelem
na biblioterapii
a veršoterapii,
jejich možnosti a využití**

Radana Šatánková

Katedra praktické teologie
Vedoucí práce: Mgr. Ondřej Macek, Ph.D.
Studijní obor: Komunitní krizová a pastorační práce
– diakonika (KOKPP)

Praha, 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem *Inspirace pro pastýřskou péči ve spojení s uměleckými metodami – se zvláštním zřetelem na biblioterapii a veršoterapii, jejich možnosti a využití* napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti ke studijním účelům.

V Praze dne 31. 07. 2023

.....

Radana Šatánková, v. r.

Bibliografická citace

ŠATÁNKOVÁ, Radana. Inspirace pro pastýřskou péči ve spojení s uměleckými metodami – se zvláštním zřetelem na biblioterapii a veršoterapii, jejich možnosti a využití. Praha, 2023, 171 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Evangelická teologická fakulta, Katedra praktické teologie. Vedoucí práce Mgr. Ondřej Macek, Ph.D.

Anotace

Předkládaná diplomová práce s názvem *Inspirace pro pastýřskou péči ve spojení s uměleckými metodami – se zvláštním zřetelem na biblioterapii a veršoterapii, jejich možnosti a využití* zaujímá mezioborový rozsah na poli teologickém – uměleckém – terapeutickém.

Práce je rozdělena do tří částí: První obsahuje pojednání o pastorální a praktické teologii; reflektuje rozdílnou terminologii a všímá si odlišností i společných důrazů a pojetí obou teologických oborů. Tomu však předchází pečlivé hledání starozákonních i novozákonních obrazů postavy Pastýře – vzoru pro ty, jimž je svěřen do péče lid. Jistě není tento seznam s vlastním komentářem vyčerpávající, avšak promítá se do představení pastorační práce. Velká pozornost je věnována tolik diskutovaným laikům - jejich spolupráci s duchovními a uplatnění v církvi i mimo ni. V pastorační práci také potkáváme čtyři konstitutivní prvky církve (leiturgia, martyria, koinónia, diakonia), projevující se různou měrou, anebo dokonce prolínající se. Další linka práce soustavně poukazuje na rychle se měnící svět a společnost a nároky na křesťanskou službu, aby byla nápomocna člověku dnešní doby. Zmiňovány jsou také hlavní zásady pomáhajících profesí a jejich etika, včetně křesťanské návstavy.

Druhá část se věnuje kultuře, umění a představení forem terapeutických metod a uměleckých metod s léčebným účinkem. Jejich vymezení však není pevně ohraničené. Větší pozornost s ukázkami náleží biblioterapii a veršoterapii - která se dle různých autorů rozšířila také pod pojmy terapie veršem, poetoterapie a poezioterapie.

Třetí, praktický výzkumný oddíl, nabízí detailní představení výzkumného působiště. Výzkum byl prováděn v literárně-dramatickém klubu „Dialog na cestě“ v Praze 8 - Karlíně, převážně kvalitativní metodou. Tento klub se schází na půdě CČSH a značná část jeho členů je také členy této náboženské obce. Průzkum i bádání se zaměřují na vliv církevního společenství a zájmové komunity, věnující se literatuře, na život člověka.

Klíčová slova

Pastorální teologie, pastýřská péče, laik, pluralitní společnost, umění, kniha, biblioterapie, veršoterapie, církevní společenství, komunita

Summary

The presented diploma thesis entitled *Inspiration for pastoral care in connection with artistic methods - with special attention to bibliotherapy and verse therapy, their possibilities and use* occupies an interdisciplinary scope in the field of theology - art - therapy.

The work is divided into three parts: The first contains a treatise on pastoral and practical theology; it reflects different terminologies and notes the differences and common emphases and concepts of both theological fields. However, this is preceded by a careful search for Old Testament and New Testament images of the figure of the Shepherd - a model for those who are entrusted with the care for people. Certainly, this list with its own commentary is not exhaustive, but it is reflected in the presentation of pastoral work. Much attention is paid to the oft-discussed laity - their cooperation with the clergy and their application in the church and outside it. In pastoral work, we also encounter the four constitutive elements of the church (leiturgy, martyria, koinonia, diakonia), manifested to varying degrees, or even intertwined. Another line of work consistently points to the rapidly changing world and society and the demands on Christian service to be helpful to the man of today. The fundamental principles of the helping professions and their ethical

standards, including the Christian structure, are also mentioned.

The second section is devoted to culture, art and the presentation of forms of therapeutic methods and artistic methods with a curative effect. However, their delimitation is not strictly defined. More attention with examples belongs to bibliotherapy and verse therapy, which has also been called verse therapy, poet therapy and poetry therapy by various authors.

The third, practical research section, offers a detailed presentation of the research environment. The research was carried out in the literary-drama club "Dialog na cestě" in Prague 8 - Karlín, mainly using a qualitative method. This club meets on the grounds of The Czechoslovak Hussite Church and a significant part of its members are also members of this religious community. The survey and research focus on the influence of the church community and interest community dedicated to literature on human life.

Keywords

Pastoral theology, pastoral care, layman, pluralistic society, art, book, bibliotherapy, verse therapy, church community, community

Poděkování

Mé upřímné poděkování patří mým rodičům, kteří mi po celé roky projevují podporu a pochopení pro každou mou činnost, včetně studií.

Děkuji za přívětivý přístup taktéž vedoucímu práce, panu doktoru Ondřeji Mackovi, že mi umožnil psát práci na toto téma a Evangelické teologické fakultě za požívání akademických svobod k bádání.

Další mé poděkování chci vyjádřit paní doktorce Olze Nytrové z literárně-dramatického klubu „Dialog na cestě“ při NO CČSH v Praze-Karlíně za její cenné informace a kontakty.

Děkuji všem těm, kteří se zúčastnili výzkumu v praktické části, protože bez jejich přičinění by nebylo možné jej realizovat.

Závěrem bych chtěla poděkovat manželům Vaničkovým, duchovním z náboženské obce CČSH Praha 8, na jejíž půdě se odehrávala jak má ročníková Mezioborová reflektovaná praxe, tak značná část výzkumu.

autorka

Obsah

Úvod	11
Teoretická část I	14
1. Biblické obrazy pastýře	14
1.1 Postava pastýře ve Starém zákoně	14
1.2 Postava pastýře v Novém zákoně	17
1.3 Odkaz na beránka - symbol křesťanství	18
1.4 Památka na oběť Beránka v křesťanské bohoslužbě	19
1.5 Shrnutí	20
2. Praktické obory teologie a souvislosti mezi nimi	21
2.1 Vývoj pojmů pastorální teologie a praktické teologie	21
2.2 Rozlišení pastorální a praktické (aplikované) teologie	23
2.3 Postavení pastorální teologie	24
2.4 Definice pastorální teologie	24
2.5 Biblické zdroje pastorální teologie	25
2.6 Reflexe nad církevními dokumenty, představující pastorační službu	26
2.7 Pastorec a pastorační práce	35
2.8 Aspekty křesťanství v pomáhajících profesích	46
2.9 Shrnutí	50
3. Postavení církve v sekularizované společnosti	53
3.1 Možné cesty spolupráce uvnitř církve a církve ve světě	55
3.2 Shrnutí	59
Teoretická část II	61
4. Kultura a umění	61
4.1 Knižní a čtenářská kultura	62
4.2 Kniha jako médium	63
4.3 Význam čtenářství	65
4.4 Shrnutí	65
5. Stať o poezii	67
5.1 Básnictví jako „řemeslo slova“	69
5.2 Prostor poezie a postava básníka	70
5.3 Role a význam starých eposů a příběhů pro lidstvo	72
5.4 Shrnutí	77
6. Podstata, možnosti a předpoklady terapie	79
6.1 Vznik a historie biblioterapie a veršoterapie	81
6.2 Biblioterapie jako metoda	83

6.3 Veršoterapie jako metoda.....	85
6.4 Terapie psaním.....	93
6.5 Shrnutí	97
7. Exkurz po příbuzných uměleckých terapiích a metodách	99
7.1 Dramatické metody.....	99
7.2 Hagioterapie.....	106
7.3 Pohádkoterapie	108
7.4 Shrnutí	108
Praktická část.....	109
8. Uvedení do problematiky - Literární kluby v ČR.....	109
8.1 Představení výzkumného pole - projekt „Dialog na cestě“	110
9. Výzkum.....	112
9.1 Hlavní témata výzkumů, výzkumné otázky a základní hypotéza	112
9.2 Výzkum 1.....	113
9.3 Výzkum 2.....	121
9.4 Výzkum 3.....	133
9.5 Výzkum 4.....	137
9.6 Výzkum 5.....	142
Závěr.....	149
Seznam užitých zkratk	152
Seznam použité literatury	154
Přílohy:	162
Příloha I – Medailon a básně Radovana Voříška	162
Příloha II - Básně Otakara Ševčíka	163
Příloha III – Básně Jiřího Martínka	164
Příloha IV – Vizitka: PhDr. Olga Nytrová	166
Příloha V – Medailon: Ing. Tomáš Feifer	167
Příloha VI - Okénko do historie kostela CČSH v Karlíně, foto.....	168
Příloha VII – Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu a se zpracováním osobních údajů	169

Úvod

Motivace ke zvolení tématu práce je mým osobním dlouhodobým dluhem. Dosud jsem ale nenalezla čas a platformu, kvůli které by stálo za to téma uchopit písemně... Nejprve jsem v sezoně roku 1994/95 začínala s básnickým pořady a recitály v kulturních střediscích a často ve vděčných domovech důchodců. Působila jsem tehdy v Literárním klubu Petra Bezruče ve Frýdku-Místku, který své dávné členy a původní základnu získával z klubu pro "kardiaky". Už jako patnáctiletá jsem pozorovala, co dokáže laskavá přítomnost, milá společnost a upřímný zájem, pozornost a v neposlední řadě právě verše. Už tehdy jsem snila o tom, čemu se dnes říká biblioterapie, terapie psaním, hlasem a dokonce (dle mého soukromého pojmenování) veršoterapie (ta se vlastně nejvíc rozšířila jako poetoterapie). Získala jsem zkušenosti a díky této kontinuální práci pro druhé se těším respektu i důvěře seniorů a těžce nemocných lidí. Ale nejsou to jen oni, kdo přemítají o svém bolu či trápení. Jde o každého člověka, mladého nevyjímaje. Sdílet verši se dá mnohé, vejde se do nich i radost i hledání i hněv. Proces tvorby či samotný poslech i četba básní přivádí člověka do krajiny kýžených možností. Nabízí pohlázení, útěchu, naději, vyslyšení...

Téma, jež jsem zvolila, u nás ještě není běžným fenoménem, dalo by se říci, že se stále nachází ve fázi osvěty. To je velká škoda, zvláště, když má mnohostranné využití. Vycházím-li z prostředí církevního, kde je člověk často oslovován dávnými příběhy i biblickou poezií, nehodlám v praxi setrvat pouze u členů náboženských obcí či adresátů znalých Písma. Práce popisuje rozšíření v konkrétních souvislostech, ve spolupráci s dalšími obory, odkud vyvstává užitečnost pro další příjemce specifických prostředí a skupin.

Práce je rozdělena do tří částí: obsahuje teoretickou část k pastorální a praktické teologii, druhá část se věnuje umění a terapeutickým metodám. Třetí, praktický oddíl, nabízí detailní představení výzkumného pole - výzkum bude prováděn zejména kvalitativní metodou.

V první kapitole jsem se snažila zmapovat a vlastními slovy okomentovat příklady z Bible, kde se užívá slova „pastýř“ a sledovala, jaká činnost a jaké vlastnosti se k němu vážou, aby byly představeny prameny pro vzor „dobrého pastýře.“

Prostřednictvím výkladu pojmů „pastorální teologie“ a „praktická teologie“ pak zaznívají v druhé kapitole definice těchto disciplin se svými charakteristikami, vývoji a důrazy, neboť jsou si velmi blízké a přitom mezi

nimi existují rozdíly – jejich chápání a rozlišení osvětlují právě jednotlivé důrazy či vývoj napříč konfesního prostředí.

Velká pozornost je věnována úloze (vzdělaných) laiků v církvi. Téma laiků je velmi diskutovanou skutečností nejen v kruzích katolických, ale i evangelických. Druhá kapitola rovněž představuje reflexi nad církevními dokumenty katolické církve, které se vyjadřují k postavení laiků i k podobě pastorační práce a výzvam o její aktualizaci pro člověka dnešního světa. Druhy křesťanské služby vycházejí ze čtyř hlavních úloh církve - zde je také nabídnuta odpověď na otázku, v čem se „profesionál-pomáhající křesťan“ odlišuje od „pomáhajících profesionálů“?

Třetí kapitola již hledá a nalézá společný prostor pro možnou spolupráci církve v dnešním rozmanitém světě. Jako jeden ze spojovacích mostů se jeví masmédiá, s možností oslovovat velké množství příjemců. Dále je to kultura a umění – umění je s náboženstvím a církví nerozlučně spjato. Především je zde kladen požadavek otevřenosti vůči světu - být s ním v dialogu.

Čtvrtá kapitola osvětluje „knihu jako médium“ – neboť další část práce se týká terapií a metod, pracujících právě s knihou (resp. jejími obsahy – příběhy, poezie). Kapitola ještě ozřejmuje význam čtenářství, majícího vliv na rozvoj člověka již od útlého věku. Čtenářství se také ukazuje coby významný předpoklad k rozvoji knižní kultury.

Pátá kapitola již sestupuje do „hlubin básnického řemesla“. Líčí i společenské postavení básníka v různých dobách, dále jeho umění užívat slovo a možnosti, kde se s verši setkáváme dnes... Látku a zdroje pro biblioterapii a veršoterapii můžeme nalézt v Bibli, což je dokládáno několika ukázkami.

Šestá kapitola vykresluje podstatu terapie, také psychoterapie - z níž se nově umělecké terapie, mající kořeny již ve starověku, oddělily. Nejvíce se však kapitola zabývá biblioterapií a veršoterapií - uměleckými terapeutickými metodami, které představují jádro této práce. Kromě historie a výkladů metod kapitola obsahuje dostatek ukázek včetně možné interpretace, díky čemuž by mělo dojít k pochopení přínosu těchto metod. Člověk je ale také tvůrcem, což nelze opomenout. Proto zde ještě zmiňuji aspekty tvůrčího a terapeutického psaní.

V sedmé kapitole se lze ještě dočíst o několika dalších příbuzných uměleckých terapiích a uměleckých metodách, které se primárně opírají o knižní předlohu. Největší pozornost je věnována bibliodramatu. Za důležité považují možnost poukázat na využití představených terapií (a metod šesté a sedmé kapitoly) a jmenování řady jejích adresátů.

Závěrem se v praktické části dočteme o výzkumu, který jsem podnikla v náboženské obci CČSH v Praze 8 - Karlíně. Po detailním představení výzkumného působiště následuje samotný výzkum, představující vliv církevního společenství a zájmové komunity, věnující se literatuře, na život člověka.

V celé práci jsem si dovolila formulovat i osobní pohled, teze a stanoviska. Práce má počáteční těžiště v úlohách církve a její spolupráci se světem zejména na poli pastorační prostřednictvím různě obdarovaných laiků. Ty zde nemíním adorovat - jen vyjadřuji zájem a potřebu poukázat na jejich tvořivý potenciál a další možnosti uplatnění (sama jsem totiž laička, sloužící slovem). Pojmy jako „slovo“, „dialog“, „společenství/komunita“ se tudíž celou prací neprolínají náhodně. Završení mého snažení tkví v poukázání na to, jaké pozitivní účinky může mít vliv literatury na člověka a jaké šance mu nabízí církevní společenství či zájmová komunita.

Při psaní této mezioborové práce jsem se opírala též o znalosti získané předchozím studiem kulturní publicistiky, dále oboru Teologických nauk na KTF UK. Některé poznatky a schopnosti jsem měla příležitost tříbit absolvováním ZUŠ, kurzů andragogiky, koučinku, storytellingu a navštěvováním kurzů „Dialogického jednání s vnitřním partnerem“ – psychosomatické disciplíny profesora Ivana Vyskočila na DAMU. Obzvláště pak čerpám z vlastního, dnes již devětadvacetiletého, působení na poli literatury – kultury - umění. I zde bych chtěla vyjádřit nesmírnou vděčnost za to, jak velké osobnosti jsem stihla osobně poznat – neb odpovědné je a bude nadání a dary sdílet, aby člověk obohatil společnost.

Teoretická část I

Motto:

„Žádný člověk není ostrov sám pro sebe, každý je kus nějakého kontinentu, část nějaké pevniny; jestliže moře spláchne hroudu, je Evropa menší, jako by to byl nějaký mys, jako by to byl statek tvých přátel nebo tvůj: smrtí každého člověka je mne méně, neboť jsem část lidstva. A proto se nikdy nedávej ptát, komu zvoní hrana. Zvoní tobě.“ John Donne (1571– 1631), anglický básník a anglikánský kněz¹

1. Biblické obrazy pastýře

Pastýřská péče, etymologicky odvozená od slova „pastýř“, je v církevním prostředí chápána jako taková péče, která svými kvalitami napodobuje vzor pastýře starajícího se o své ovce a přeneseně pak pastýře lidu. Obraz pastýře najdeme ve Starém i Novém zákoně Bible. Pastýř je v nejšířším smyslu ten, kdo o své ovečky pečuje – odtud hovoříme o „péči“.

1.1 Postava pastýře ve Starém zákoně

Vládne silou a mocí a nabízí pomoc (Gn 49, 24). Je pastýřem, který obstará člověku všechno potřebné – nic mu neschází (Ž 23, 1)² - a to dokonce ani za hranicí pozemského života. Lid se k němu v kritických dobách obrací, aby mu požehnal a zachránil ho nejen pro nyní, ale v horizontu budoucnosti až navěky (Ž 28, 9). Hospodin projevuje otcovskou lásku a péči, vládne pevnou rukou a tam, kde je třeba, volí až něžný a starostlivý přístup - Iz 40, 11: „*Jak pastýř pase své stádo, beránky svou paží shromazďuje, v náručí je nosí, březí ovečky šetrně vede.*“³ Setkáme se i s tím, že tento Hospodin-Pastýř z pozice své moci a odpovědnosti deleguje poslání, když zvolí za pastýře svého lidu například cizího krále (Iz 44, 28), o kterém si je jist nejen svou volbou, ale také tím, že vyplní každé jeho přání.

Kniha „plačtivého“ proroka Jeremiáše, který se kriticky vyjadřoval o Judei i

---

1 DONNE, John: *Komu zvoní hrana*. Přeložil Zdeněk Hron. Druhé, opravené vydání. Praha: Prostor, 2014, s. 8.

2 Proto tento Žalm tak často zaznívá také při pohřebních obřadech. Křesťanská víra stojí na přesvědčení o nesmrtelnosti lidské duše, životě věčném, ve společenství Boha a všech svatých. Přesné znění je obsaženo v apoštolském vyznání víry (Credo).

3 ČEP, s. 721

ostatních národech za zpronevěru, přináší ale také naději, že izraelský lid bude znovu shromážděn a strážěn tak, jako pastýř si hledí svého stáda (Jer 31, 10). Jeremiáš toto proroctví adresuje pronárodům a zaštiťuje se tím, že je tato slova příslibu pocházejí přímo od Hospodina. Dále také Jeremiáš (43, 12) ohlašuje zkázu Egypta, respektive jde o vyhubení egyptských božstev, která jakožto uctívané modly jsou v rozporu s jediným osobním Bohem-Stvořitelem, Bohem Izraelitů. Že se jedná o kultickou čistotu, lze vyvodit z přeneseného smyslu čistoty ovcí a pastýře, jenž se verbálně projevuje až naturalistickým, nepřikrášlujícím způsobem (Jer 43, 12 f):⁴ „Odvšiví egyptskou zemi, jako pastýř odvšivuje svůj šat.“ Tento obraz pastýře, sjednávající si pořádek ve svém (lidském) stádě, značí o vědomí moci, odpovědnosti a následků svých činů, neboť vyhladit náboženský kult, sjednocující a řídicí instituci země, znamenalo v té době také konec daného národa. Jeremiáš dále prorokuje zkázu také Edómu (Jer 49, 16-18), který si vybuodoval skalní pevnost. Co na tom, že až kdesi vysoko, když i odtud ho Hospodin strhne a zničí stejně jako zničil nechvalně proslulá města Sodomu a Gomoru. Hospodin je zde (Jer 49, 19) přirovnáván ke lvu, nejsilnějšímu tvorovi, králi mezi zvířaty jordánské krajiny. Ty nepravé, Édomity, z pozice své svrchovanosti vyžene. Nikdo totiž není jako Hospodin, proto Hospodina nemá kdo předvolat. A tak samotný Pastýř klade řečnickou otázku – který pastýř by před ním obstál? Jinými slovy - který pastýř by nepřivedl Édomity do tak neuspokojivého stavu jako například zmiňovaná města Sodomy a Gomory? Avšak Jeremiáš, který se svou prorockou službou stal neoblíbený a byl za charakter proroctví pronásledován a dle tradice i ukamenován, nehlasá jen zkázu národům, které se zpronevěřily; ohlašuje, že Hospodin má s lidstvem plány i do budoucna, že uzavře s lidem smlouvu novou. Nadále tedy bude pastýřem svého lidu... Motiv lva, který vyjde z jordánské houštiny, se opět opakuje v Jer 50, 44. Kontext se týká Babylónu, který má být zpustošen – lev je zažene a zvolí nad nimi toho, koho bude naplňovat představu Boží správy. A proto se opět Pastýř ptá – kdo je takový pastýř (rozumějme takových kvalit), že by před Ním obstál? Před Ním, jehož nikdo nemůže předvolat, doslova „pozvat k přelíčení“.

Nejčtetnější a nejdůraznější pozornost k úkolům pastýřů vykresluje prorok Ezechiel, který brojí proti špatným pastýřům Izraele. Hospodin tak dělá pořádek i ve svém vyvoleném ovčinci. Ezechiel (Ez 34) má varovat a vyřídít těm, kteří mají pečovat o svěřený lid, že Bůh jejich konání vidí a vzkazuje jim „běda“! Těmto pastýřům Bůh ústy proroka vytýká, že pasou leda tak sebe,

---

4 ČEP, s. 799

nestarají se o nemocné, nehledají zaběhlé a ztracené. Vládou surově, ovce bloudí a jsou rozptýlené po celé zemi, vydány na pospas všelijaké zvěři. Hospodin tedy ohlašuje, že své ovce sám vyhledá, shromáždí je a bude o ně pečovat. Dopřeje jim bohatou pastvu a odpočinek. A bude je z titulu Pastýře také soudit. Ovce mezi ovce, berany a kozly. Nová smlouva pokoje zní takto (Ez 34, 31): „*Budete mými ovce, ovce, které já pasu, vy lidé, a já vám budu Bohem, je výrok Panovníka Hospodina.*“⁵ Hospodin vyvolí lidu nového Davida, věrného služebníka. Davidovi tedy Hospodin-Bůh svěřil úkol pastýře, aby ho na zemi zastupoval, a tituluje ho na knížete.

Příběh Davidův se odehrával kolem roku 1000 př. n. l., prorok Ezechiel vystupoval v 6. století př. n. l. Proto také prorokoval „nového Davida“, takového, který by připomínal proslulého Davida-krále z kmene Juda. David byl nejmladším synem Jišaje Betlémského (1 Sam 16); pásal stádo, byl tedy pasáčkem, pastevcem. Jeho, ryšavého a hezkého chlapce, Samuel na příkaz Hospodina pomazal na krále. V oněch časech však vládnoucího krále Saula přepadal zlý duch. Doslechl se o Davidovi, který krásně hraje na citeru a nechal pro něj poslat. Jeho hra přinášela Saulovi úlevu, a tak si jej velmi oblíbil... David se, ač byl drobného vzrůstu, osvědčil v proti boji proti Pelištejcům, když porazil obrovitého Goliáše, což mu přineslo slávu a uznání. Tato situace přinesla Saulovi ohrožení, proto dříve milovanému Davidovi, s nímž je zadobře Hospodin, Saulův lid i Saulova dcera Míkal, všelijakými zákeřnými léčkami usiluje o život. David se přes všechny nástrahy a peripetie nakonec stane králem. Z pasáčka se stal pastýř. Ale zář Boží přízně nakonec skončí, když se David dopustí cizoložství s Batšebou a následně krveprolití na jejím muži. I pro toto provinění nemohl zbudovat Chrám David, ale až jeho syn Šalamoun.

Prorok Ámos hovořil k synům izraelským - káral je. Bůh je vysvobodil z egyptské země, ale oni, vyvolený lid, přesto projevují neposlušnost; zpronevěra je zde vyobrazena tak, že si „hová v lehátku“ v Samaří, Severním království. Jim je adresováno Ámosovo proroctví, neboť tamní Bételský kult „*je prodchnut mechanismem obřadů a magie bez osobní poslušnosti a odpovědnosti.*“⁶ Hospodin jako Pastýř vyrve z tlamy lva dva hnáty či boltec, zrovna tak vyrve své syny ze Samaří (Am 3,12).

Motivy dosud zmiňovaného Božího jednání osvětluje Sir 18, 13: „*Člověk se slitovává nad svým bližním, ale Hospodin má slitování se všemi tvory: kárá,*

---

5 ČEP, s. 856

6 ČEP, s. 902

vychovává i poučuje a přivádí je k sobě zpět jako pastýř své stádo.“⁷ Tato slova dokládají projevovanou péči, trpělivost, vypovídají o zájmu a odpovědném vztahu a nesou poselství o jednání dobrého pastýře.

1.2 Postava pastýře v Novém zákoně

Synoptický evangelista Matouš hned ve druhé kapitole líčí mudrce od východu, kteří hledali narozeného Ježíše Krista, aby se mu poklonili. Pátrá po něm však i král Herodes, kterého narození syna z rodu Davidova znepokojuje. Herodovi kněží a zákoníci lidu jsou znalí tradice a proroctví a králi potvrzují, že z Judey vzejde vévoda, který bude pastýřem izraelského lidu (Mt 2,6). Toto postavení, které je prorokováno, stojí na rovní vůdce lidu a tudíž prakticky řečeno krále. Tento král, který ovšem není jako ostatní králové, má ve své pravomoci také soudit. Je Synem člověka, jeho správa se bude týkat i posledního soudu nad všemi národy (Mt 25, 32-33): „...*I oddělí jedny od druhých, jako pastýř odděluje ovce od kozlů, ovce postaví po pravici a kozly po levici.*“⁸ Těm spravedlivým po pravici dá království, mají požehnání Boha-Otce; ti po levici, prokletí, patří ďáblu.

I evangelista Jan vypráví o dobrém pastýři. Dobrý pastýř ovcí (J 10, 1-16) vchází dveřmi, ovce znají jeho hlas, půjdou za ním. Pouze zlodějové a lupiči přelézají ohradu, aby kradli a zabíjeli. Stěžejní výpověď o svém poslání pronáší Ježíš slovy (J 10,11-12): „*Já jsem dobrý pastýř. Dobrý pastýř položí svůj život za ovce. Ten, kdo není pastýř, kdo pracuje jen za mzdu a ovce nejsou jeho vlastní, opouští je a utíká, když vidí, že se blíží vlk.*“⁹ Ježíš si je tedy plně vědom svého svěřeného úkolu, na jeho svěřencích mu záleží, neboť je považuje za svoje vlastní. To je také motivací, spolu s poslušností k Otci, že při vykonávání Otcovy vůle je ochoten položit vlastní život. Předznamenání, že se tak stane, potvrzuje následovně (J 10,17-18): „*Proto mě Otec miluje, že dávám svůj život, abych jej opět přijal. Nikdo mi ho nebere, ale já jej dávám od sebe. Mám moc svůj život dát a mám moc jej opět přijmout. Takový příkaz jsem přijal od svého Otce.*“¹⁰ Nový zákon je prodchnut vědomím Ježíše, že je Boží Syn, a jeho mesiášským sebevědomím. Ví, že se blíží den, kdy se pro lidi a za lidi vydá docela.

První list Petřův má za cíl podpořit a posílit křesťanské obce, neboť se nacházejí v nesnadném postavení. Nabádá je k vytrvalosti, trpělivosti a

---

7 ČEP, s. 1011

8 ČEP, s. 1144

9 ČEP, s. 1215

10 ČEP, s. 1215

věrnosti. V té době není Ježíš, pastýř lidu, již fyzicky přítomen na zemi, ale kraluje v nebesích, po pravici Otce, spolu s Duchem svatým.¹¹ Křesťané mají napodobovat vzor dobrého pastýře se zodpovědností, nadšením a pokorou, aby vyhověli Božímu nároku (1P 5, 2-3): „*Starejte se jako pastýři o Boží stádce u vás, ne z donucení, ale dobrovolně, jak Bůh žádá, ne z nízké zištnosti, ale s horlivou ochotou, ne jako páni nad těmi, kdo jsou vám svěřeni, ale buďte jim příkladem.*“¹²

1.3 Odkaz na beránka - symbol křesťanství

Zatímco ve Starém zákoně nalézáme v knihách Genesis a Numeri¹³ v kultu izraelského národa a Hospodina, Boha jeho, beránka jako běžnou praxi zápalné oběti, v Novém zákoně se beránkem stal samotný Ježíš. Nový zákon je smlouva nová, univerzální, pro všechny lidi, nikoho nevyklučující. Změnu paradigmatu můžeme sledovat příklady:

Knih Genesis, kap. 22 pojednává o zkoušce Abraháma, který má obětovat Bohu svého jediného syna Izáka. Izákovi, malému chlapci, je obětování známo, když se vypyává (Gn 22, 7): „*Otče... Hle, oheň a dříví je zde. Kde však je beránek k zápalné oběti?*“¹⁴ Abrahám mu na to odpoví, že Bůh si zápalnou oběť sám vyhlédne a poté Abrahám vztáhne ruku na svého nic netušícího chlapce, aby učinil to, co mu uložil Hospodin (Gn 22, 10): „*I vztáhl Abraham po obětním noži, aby svého syna zabil jako obětního beránka.*“¹⁵ Hospodinův posel včas Abrahama zastaví a jeho zásah zachrání život chlapci, uleví Abrahamovi a přináší mu po úspěšně zvládnuté, těžké zkoušce poslušnosti schůdnější alternativu – obětován bude nakonec beran, který uvízl v houští.

O poslední večeři, prvního dne Svátku nekvašených chlebů, bývá zvykem obětovat velikonočního beránka. Poté, co Ježíš prorokuje, že ho jeden z Dvanácti zradí, ustanovuje Ježíš večeři Páně (Mk 14, 22-24): „*Když jedli, vzal chléb, požehnal, lámal a dával jim se slovy: „Vezměte, toto jest mé tělo.“ Pak vzal kalich, vzdal díky, podal jim ho a pili z něho všichni. A řekl jim: „Toto jest má krev, která zpečetuje smlouvu a prolévá se za mnohé.*“¹⁶ Evangelium podle

---

11 Otec, Syn a Duch svatý představují Svatou Trojici, společenství Božských osob. O trojičním (trojjediném) pojetí Boha pojednává trinitární teologie.

12 ČEP, s. 1344

13 ...ale také jinde, např. kde se obětuje pro vystavěný Hospodinův chrám: 1. Královská atd.

14 ČEP, s. 41

15 ČEP, s. 41

16 ČEP, s. 1166

Lukáše tuto skutečnost dokládá shodně. Při poslední večeři (Lk 22, 17-20) Ježíš „vzal kalich, vzdal díky a řekl: *„Vezměte a podávejte mezi sebou...“* Pak vzal chléb, vzdal díky, lámal a dal jim se slovy: *„To jest mé tělo, které se za vás vydává. To číňte na mou památku.“* Právě tak, když bylo po večeři, vzal kalich a řekl: *„Tento kalich je nová smlouva zpečetěná mou krví, která se za vás prolévá.“*“¹⁷ Jan Křtitel, když uviděl Ježíše, jak přichází k němu, označil jej zvoláním (J 1,29): *„Hle, Beránek Boží, který snímá hřích světa!“*¹⁸ Beránek Boží je dalším christologickým titulem Ježíše Krista, Božího Syna, Syna člověka, Mesiáše, Mistra, Učitele...

1.4 Památka na oběť Beránka v křesťanské bohoslužbě

Ježíš se celý vydal, konkrétně řečeno, vydal se za nás. To on se stal Beránkem. Tuto oběť a smlouvu naplnil, když skončil na kříži na hoře zvané hebrejsky Golgota¹⁹, latinsky Kalvárie. Tato smlouva je obnovována svatým přijímáním, Eucharistií, ve které je zpřítomněn Ježíš Kristus. Památce říkáme dle hebrejštiny zikaron, z latiny anamnesis, a její zpřítomnění se v dějinách spásy stalo ústředním prvkem křesťanské bohoslužby.

Na pořadu bohoslužby²⁰ po Eucharistické modlitbě kněze je knězem při pozvednutí Hostie dále vyřčeno: *„Vezměte a jezte z toho všichni: toto je moje tělo, které se za vás vydává.“*²¹ Dále s kalichem vína kněz pronáší: *„Vezměte a pijte z něho všichni. Toto je kalich mé krve, která se prolévá za vás a za všechny na odpuštění hříchů. Toto je smlouva nová a věčná. To konejte na mou památku.“*²² Před přijímáním lid prosí, obrací se k Beránkovi (Agnus Dei): *„Beránku boží, který snímáš hříchy světa, smiluj se nad námi. Beránku boží, který snímáš hříchy světa, smiluj se nad námi. Beránku boží, který snímáš hříchy světa, daruj nám pokoj.“*²³ To proto, že Večeře Páně neboli Eucharistie patří lidem kajícím, lidem pokoje, vědomým, že Ježíš za ně položil život, aby je vykoupil z hříchu a dal jim život věčný. Tato oběť je svatá, nekrvavá; účinky

---

17 ČEP, s. 1199

18 ČEP, s. 1205

19 Golgota znamená lebka.

20 Pro pořad bohoslužby (liturgie) slouží katolickým duchovním misál. Mešní řád (a soubor duchovních písní a modliteb) obsahuje také Kancionál.

21 *Kancionál: společný zpěvník českých a moravských diecézí*. 10. vydání (6. doplněné a opravené). Praha: Česká katolická charita v Ústředním církevním nakladatelství v Praze, 1985, s. 229.

22 Ibidem.

23 Ibid., s. 233.

této svátosti²⁴ záleží na dispozici příjemce, nakolik žije v Kristu (ex opere operantis). Platná je samotným konáním, automaticky a nezáleží na kvalitách jejího vysluhovatele (ex opere operato).

Beránek se tedy stal jedním ze symbolů, kteří užívají křesťané, na památku čistého a nevinného Beránka, který se obětoval. Dále se, už poněkud rozšířeně, o Velikonocích peče moučnick ve formě beránka, který se již stal oblíbenou tradicí na svátečním stole.

Při uvedení katolického biskupa i pravoslavného patriarchy do úřadu obdrží tento duchovní na znamení pastýřské moci berlu. Tato insignie značí, že je strážcem svého stáda, čili lidu, který mu byl svěřen. Nejuniverzálnějším pojmenováním pro osobu s kněžským svěcením je „kněz“ a „farář“, jenž odkazuje na svou funkci a působnost ve farnosti, základní jednotky diecéze. Církev bratrská užívá pojmu „kazatel“, s důrazem na schopnost kázat. V některých protestantských církvích se na postavu duchovního klade důraz již v základním označení: pastor – odtud jeho činnost pastorage, a pastýř – odtud pastýřská péče a pověření vést lid.

1.5 Shrnutí

Církev jako společenství, sjednocené v Otci, Synu i Duchu svatém, můžeme mj. obrazně přirovnat k ovčinci. Ke každému svěřenému stádu náleží pastýř. Pastýřem lidí je ve Starém zákoně Bůh-Hospodin, v Novém zákoně Ježíš Kristus. Četné ukázky z Písma dokládaly vzor dobrého Pastýře prostřednictvím Božího jednání – starostlivostí a péčí o člověka. Analogicky má duchovní, který získal pověření vést lid, napodobovat vlastnosti dobrého Pastýře. V některých církvích na území ČR se stále užívá pro duchovního označení pastor.

Ježíš Kristus působil na zemi v roli Pastýře naprosto mimořádným způsobem – bez hranic. Utěšoval zarmoucené, navštěvoval a uzdravoval nemocné, a to dokonce i v sobotu, stýkal se s vyloučenými a navracel jim důstojnost. Vedl, kázal, vyučoval. Nadto jako Mesiáš byl pro tehdejší většinu z židovské komunity nežádoucí, nepřijatelný, a tak byl ukřižován. Poslechl vůli svého Otce, neutíkal; vzdal se pozemského života - vydal se na smrt. Boží Syn se stal obětním Beránkem, který lidstvo vykoupil z hříchů. Kristova oběť je v křesťanské liturgii připomínána slovy a konáním z poslední večeře, kterou On sám ustanovil. Do křesťanské tradice (a lidových zvyků) se dostal beránek,

---

24 KC ve svém dogmatickém učení vykládá, že v proměněné Hostii je reálná Kristova přítomnost. Jde o nauku o transsubstanciaci.

symbolizující smrt a vzkříšení Krista, jak je vidno během slavení velikonočních svátků.

2. Praktické obory teologie a souvislosti mezi nimi

Teologická literatura uvádí na poli teologických praktických oborů různé názvosloví, pojící se k označení daných pojmů. Jejich význam je takřka totožný, ne-li shodný, leč v případě částečného posunu se setkáváme se snahou inovovat jeho obsah o různé důrazy, reagující na potřeby aktuální doby či identitu konfesního prostředí. Dříve zavedená terminologie s nově nastoupivší mohou vnést k nepochopení, pokud nevezmeme v potaz vývoj oboru. Například pastorální teologie a praktická teologie mohou být chápány jako disciplíny zcela totožné, ale setkáme se i s tím, že jsou pojímány odlišně.

2.1 Vývoj pojmů pastorální teologie a praktické teologie

*„Pastorální teologie v širším slova smyslu může být chápána jako teologická reflexe, která směřuje pastorální službu k osobnímu i společnému prospěchu křesťanského společenství.“*²⁵ Za povšimnutí stojí skutečnost, že výrazem „pastorální“ jsou pojmenovány některé novozákonní listy²⁶, s radami a doporučeními, jak pečovat o nově vzniklé křesťanské obce. *„Pokud jde o tzv. praktickou teologii, její počátky můžeme sledovat ve směrnicích, a to velmi autoritativních, jak je nalézáme v novozákonních epištolách. Apoštolové se vyjadřují k tomu, které jsou budovatelské (konstitutivní) prvky pro existenci církve, jakou povahu má mít křesťanské společenství, kterými činnostmi se tento útvar projevuje, jak osvědčují svou víru členové sboru, jaké jsou vlastnosti a povinnosti sborových předáků ap.“*²⁷ Potud by se dalo říci, že dva zmiňované

---

25 ČERNÝ, Pavel. *Teologie a praxe služby pastýře: úvod do praktické a pastorální teologie*. Praha: Vzdělávací institut ETS, 2018, s. 16.

26 1. a 2. Tm, Tt.

27 SALAJKA, Milan. *Sylabus praktické teologie*. 1. vydání. Praha: Husův institut teologických studií v Praze, 2005, s. 9-10.

pojmy stojí na skutečnostech, které si vzájemně neodporují. V době, na kterou nahlížíme zpětně, se raná církev nacházela ve specifické situaci útisků, pronásledování i obhajování²⁸ před okolním světem; jejím hlavním úkolem bylo vybudovat křesťanskou obec a vůdčí osobnosti sboru měli dostát požadavkům pevné víry, trpělivosti a nezlomné odvahy.

Dějinný vývoj ale přinesl rozlišení: „*Praktická teologie se představila jako samostatná nauka (věda) věnující se principům životních projevů církve. Sleduje zdroje její působnosti a její struktury a zkoumá její činnosti a pracovní metody, při čemž se věnuje i tzv. přirozeným podmínkám pro realizaci křesťanství v rozměru osobním, sociálním, kulturním a dějinném.*“²⁹ Milan Salajka, teolog, duchovní CČSH a pedagog, spatřoval kořeny teologie, která pak byla nazvána praktickou, v reformaci v 16.-17. století. Pojem „praktická teologie“ byl údajně užit roku 1659. Až německé univerzity v 19. století daly vzniknout samostatnému oboru „vědecká praktická teologie“.³⁰ Jmenujme nyní okruhy, které samostatně vzniklá disciplína zahrnovala:

„*Praktická nauka o církvi (budování obcí a spravování církve).*

Zvěstování (homiletika), bohoslužba, svátosti a obřady čili kauzálie (liturgika).

Duchovní péče a pastorece (poimenika).

Výuka a poučování (katechetika), školská náboženská pedagogika.

Duchovenská funkce a osobnost.

K tomu na určitých univerzitách také církevní umění, zpěv církve (hymnologie), misie, evangelizace, svědecká služba (diakonie³¹)...“³²

Teprve s příchodem 20. století byly sepsány učebnice a knihy, pojednávající o praktické teologii.³³ Z dosud předkládaných publikací můžeme předběžně pozorovat, že „praktická teologie“ se terminologicky usídlila v církvích, které prošly reformačním hnutím (protestanté). V dobách, kdy se utvářela odborná terminologie církve katolické, byl pro tento obsah ustálen pojem „pastorální

---

28 Obhajování víry a důvodů (křesťanské) naděje vedlo ke vzniku apologetiky, ze které se vyvinula samostatná vědní disciplína fundamentální teologie.

29 SALAJKA, Milan. *Sylabus praktické teologie*. 1. vydání. Praha: Husův institut teologických studií v Praze, 2005, s. 9.

30 Srov. Ibid., s. 10.

31 Diakonii se v dnešním nejrozšířenějším pojetím rozumí služba, to martyrium je svědectví. Ovšem svědectví je službou také, svědčit se dá jak slovy, tak skutky.

32 SALAJKA, Milan. *Sylabus praktické teologie*. 1. vydání. Praha: Husův institut teologických studií v Praze, 2005, s. 10.

33 Srov. Ibidem.

teologie“.³⁴

Otázku, zda se jedná o dva různé obory, anebo jeden a týž, otevřeně klade také kazatel a teolog Pavel Černý. Ve své publikaci široce rozpracovává pohled na tyto obě velmi příbuzné teologické disciplíny.³⁵ Podle Černého je pastorální teologie starší než teologie praktická. „*Praktická teologie je termínem, který se na konci 18. století objevil v německé protestantské tradici jako součást akademického studia teologie. Ačkoli pastýřská péče byla původně viděna jako jedna důležitá oblast praktické teologie, její zaměření se soustředilo a rozvinulo do oblasti bohoslužby, kázání, křesťanské výchovy – katecheze a modelu církevního zařízení. Cílem praktické teologie byla aplikace teologických principů na aktivity ve službě církve.*“³⁶ Praktická teologie se tak postupně stávala oborem, který v sobě již zahrnoval také pastorální teologii, anebo se považovala „*spíše za teologii, která se zaměřovala na praktické akce.*“³⁷ Široký záběr praktické teologie potvrzuje řada teologů, neboť o ní hovoří jako o transformační aktivitě.³⁸ „*Její cílem je, aby ve svém bádání a procesu směřovala k proměně člověka a k novému pochopení dané situace.*“ Mimo „*racionální poznávání a zpracování jednotlivých témat otevírá prostor také pro lidskou zkušenost, emoce, symboly a iracionální součást lidského života a jeho podmínek. K vyjádření různých témat může být použito např. umění (hudba, poezie, beletrie, fotografie, film či výtvarné obory).*“ Neustále měnící se svět tvoří praktickou teologii jako nesystematickou. Veškeré konání je třeba znovu promýšlet, nově přeformulovat, což ji však činí pružnější.

2.2 Rozlišení pastorální a praktické (aplikované) teologie

Oba dva velmi příbuzné pojmy se začaly vymezovat v různých časech, ale jejich obsahy se v praxi překrývají. Rozdíly jsou tedy kladeny v oněch důzdech: Zatímco pastorální teologie se pojí s prostředím katolické církve a vychází z chápání modelu pastýřské péče, jak je popsán v Písmu, jiní umísťují pastorální teologii do centra praktické teologie, která se novodobě někdy

---

34 Srov. *Ibidem*.

35 Srov. ČERNÝ, Pavel. *Teologie a praxe služby pastýře: úvod do praktické a pastorální teologie*. Praha: Vzdělávací institut ETS, 2018, s. 16.

36 ČERNÝ, Pavel. *Teologie a praxe služby pastýře: úvod do praktické a pastorální teologie*. Praha: Vzdělávací institut ETS, 2018, s. 16-17.

37 *Ibidem*, s. 17.

38 Srov. ČERNÝ, Pavel. *Teologie a praxe služby pastýře: úvod do praktické a pastorální teologie*. Praha: Vzdělávací institut ETS, 2018, s. 24.

označuje jako aplikovaná teologie³⁹. Avšak aplikovanou teologií se někdy rozumí obsahy, jenž zahrnuje jak pastorální tak praktická teologie. Dokonce mohou být oba obory považovány za aplikovanou teologii a tudíž vyjádřením téhož. Přesto vedle této benevolence převládají četné potřeby je dělit a rozlišovat. Například praktická teologie „*se více zaměřuje na dialogický proces než pouze na prostou aplikaci teologických východisek a závěrů na praxi.*“⁴⁰

Nesmíme však opomenout ani to, co mají pastorální a praktická teologie společného: „*Vždyť obě tyto disciplíny se zaměřují na pomoc teologické práci ve prospěch praktické služby církve tak, aby byla vhodnou a účinnou křesťanskou odpovědí současnému světu.*“⁴¹

2.3 Postavení pastorální teologie

Pastorální teologie stojí v samotném středu teologie praktické. Odkazuje se na výše rozvedenou postavu biblických obrazů Pastýře. Od ní je také odvozeno její pojmenování. „*Její úkolem je odpovídat na základní otázky pastýřské služby... Je jednou z teologických disciplín, která má i při svém přesahu do jiných oborů svou autonomii. Její specifikum spočívá v koncentraci na praktické otázky a akce.*“⁴² Mezi přesahy do jiných oborů, které zde byly zmíněny, patří např. spojení s „*biblickou exegezí, historickou a systematickou teologií, církevními dějinami, etikou, misiologií, liturgikou a homiletikou.*“⁴³ Tyto obory však nesupluje, pouze se zde jedná o jejich propojení, ba dokonce i zastřešení.

2.4 Definice pastorální teologie

Definovat pastorální teologii je nesnadné, neboť na ni existuje dle různých teologů řada názorů. Dále je její pojetí odvíjeno od toho, odkdy a kdo co již považuje za zárodek této vědy. Vedle dědictví biblického základu do hry vstupují proměnné – praxe a zkušenosti různých církví, kdy základní jednotkou je místní církev v daném čase a kultuře. Proto je důležité kontextovat a uvědomit si podmínky, v nichž se pastorální teologie odehrává.

---

39 Srov. Ibidem, s. 17 a s. 30.

40 ČERNÝ, Pavel. *Teologie a praxe služby pastýře: úvod do praktické a pastorální teologie*. Praha: Vzdělávací institut ETS, 2018, s. 18.

41 ČERNÝ, Pavel. *Teologie a praxe služby pastýře: úvod do praktické a pastorální teologie*. Praha: Vzdělávací institut ETS, 2018, s. 17.

42 Ibidem, s. 28.

43 Ibidem, s. 28-29.

„Pastorální teologie se zakládá na demonstraci vztahů mezi Bohem a člověkem, popřípadě mezi duchovním a věřícím. Zakládá se na pěstování vztahových kvalit, jejichž archetypální podoba tkví v paternitně-filiačním modelu provázanosti Otce a Syna. Vztah je obousměrnou komunikací, je posilován vzájemným úsilím, sdílením preferencí, péčí a starostí.“⁴⁴ Co se týče důrazu vztahovosti, je tato výpověď věrná, avšak poněkud překonaná; budeme-li brát na zřetel stav současného světa, pastorovaným se může stát i nevěřící a prakticky kdokoli. Obrátíme-li pozornost jiným směrem, pak pastorální teologie je orientována na relaci teologie s pastýřským úkolem církve. „Zaměřuje se na poznání Boha, dosvědčené Písmem, prostředkované tradicí církve, reflektované systematickou perspektivou a vtělené v osobní a sociální zkušenosti.“⁴⁵

Katolický teolog Aleš Opatrný, zakladatel Pastoračního střediska a jeho dlouholetý - dnes již však bývalý - ředitel, autor řady publikací, se při definování pastorální teologie⁴⁶ opírá o dokument Jana Pavla II. *O výchově kněží v současných podmínkách. Pastores dabo vobis* tedy představuje pastorální teologii jako „vědeckou reflexi o stálém růstu církve v dějinách silou Ducha svatého.“⁴⁷

Pavel Černý ještě uvádí, že: „Pastorální teologie je komplexem několika disciplín se vztahem k filozofii křesťanské služby.“⁴⁸ Z této citace je zjevné, že se jedná o mezioborovou disciplínu, vycházející z poznatků několika vědních oborů, stojící na křesťanských principech.

2.5 Biblické zdroje pastorální teologie

Za vzor Starého zákona je na prvním místě zmiňován Hospodin (Gn 48, 15):

---

44 BRZÁKOVÁ BEKSOVÁ, Kateřina. *Geriatrická problematika v pastorální péči: [postulát křesťanské etiky v péči o seniory]*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2013, s. 96.

45 ČERNÝ, Pavel. *Teologie a praxe služby pastýře: úvod do praktické a pastorální teologie*. Praha: Vzdělávací institut ETS, 2018, s. 29.

46 OPATRNÝ, Aleš. *Pastorální teologie pro laiky*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2016, s. 13.

47 JAN PAVEL II. *Pastores dabo vobis: O výchově kněží v současných podmínkách: Posynodální apoštolská adhortace Jana Pavla II. z 25. března 1992*. Praha: Zvon, 1993, s. 111.

48 ČERNÝ, Pavel. *Teologie a praxe služby pastýře: úvod do praktické a pastorální teologie*. Praha: Vzdělávací institut ETS, 2018, s. 35.

„*Bůh, Pastýř, který mě vodí od počátku až dodnes.*“⁴⁹ Mezi příklady postav, svědčící svým životem a naplňující pastorální principy, patří pastevec Mojžíš. Hospodin povolal Mojžíše ke službě, aby se ujal vedení exodu izraelského národa z otroctví. Také budoucí král David získával zkušenosti, když se jako pasáček staral o stádo – chránil ho před dravou zvěří. Nehemjáš je ceněn pro své organizační a vůdcovské schopnosti, staral se o bezpečnost perského krále, byl iniciativní, pracovitý, měl charakter a pevnou víru v Boha. Dalšími povolanými služebníky byli Izajáš a Ezechiel.⁵⁰

V Novém zákoně je ústřední postavou (nejen) pro pastorální teologii Ježíš, hodný následování. Tuto skutečnost reflektují jak Evangelia, tak pastorální i obecné epištoly. Důležité je o tomto Pastýři jeho potvrzené povolání Duchem svatým (když při křtu u Jordánu Jan Křtitel potvrdil, že na znamení sestoupila holubice na toho, který je Syn Boží – J 1, 32-34) a svědectví druhých lidí.⁵¹

„*I dnešní pastýři potřebují svědectví druhých lidí. To je smyslem ordinace ke službě. Společenství církve má rozpoznat obdarování, charakter a povolání služebníků a následně je potvrdit. Lidé se připravují pro službu, ale Bůh povolává.*“^{52 53}

2.6 Reflexe nad církevními dokumenty, představující pastorační službu

II. Vatikánský koncil, uspořádán katolickou církví, byl svolán papežem Janem XXIII. a zakončen za pontifikátu papeže Pavla VI.⁵⁴ 2VK byl označen a považován za „pastorální“ nebo také „pastorační“ a snažil se reagovat na aktuální výzvy doby. I když byl tento koncil (1962–1965) vnímán jako pokrokový, z jeho nadčasovosti nelze čerpat do nekonečna. K nynějšímu stavu poznání o světě a člověku v něm již nestačí se ohlížet dlouhých šedesát let nazpět.

Zvláště, když po miléniu jsme svědky toho, jak dramaticky a mnohem

---

49 ČEP, s. 68

50 Srov. ČERNÝ, Pavel. *Teologie a praxe služby pastýře: úvod do praktické a pastorální teologie*. Praha: Vzdělávací institut ETS, 2018, s. 41-44.

51 Srov. ČERNÝ, Pavel. *Teologie a praxe služby pastýře: úvod do praktické a pastorální teologie*. Praha: Vzdělávací institut ETS, 2018, s. 45-49.

52 ČERNÝ, Pavel. *Teologie a praxe služby pastýře: úvod do praktické a pastorální teologie*. Praha: Vzdělávací institut ETS, 2018, s. 49.

53 V této souvislosti můžeme v základu rozlišovat *vocatio interna* (povolání Bohem, vnitřní proces) a *vocatio externa* (potvrzení církví, vnější proces).

54 Srov. *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 15.

rychleji se mění podmínky pro život (vlivem: přírodních katastrof, pandemií, válek a eskalujících konfliktů ve světě – již ne tolik vzdáleném, uprchlické a migrační krize, zmenšování přírodních zdrojů, zadlužování vlád a drahoty co do základních potravin a životních nákladů k přežití, mající za následek chudnutí zvyšujícího se počtu lidí). To vše prohlubuje a poukazuje na nejistoty a nestálost podmínek k životu, přináší a generuje potřebné, kteří už nemůžou nebo nejsou schopni (např. někteří ze starých, nemocných, chudých či jinak hendikepovaných) se světem „držet krok“, přizpůsobit se novým poměrům a zařídit se v nich. Potřeba podpory praktické, ale i nasměrování, se stává alfou i omegou – a nestačí jen pomoc odborná, ale také a především lidská. Opuštění a pocit samoty uprostřed nezvladatelného moře mnohdy vede k depresím a beznaději.

2.6.1 Gaudium et spes

Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě (Gaudium et spes, dále jen GS), vyhlášená dne 7. 12. 1965, začíná výstižnými slovy: „*Radost a naděje, smutek a úzkost lidí naší doby, zvláště chudých a všech, kteří nějak trpí, je i radostí a nadějí, smutkem a úzkostí Kristových učedníků, a není nic opravdu lidského, co by nenašlo v jejich srdci odezvu.*“⁵⁵ Pokračuje důrazem na společenství v Kristu. Vždyť role společenství s sebou nese úradek zakoušet sdílení radostí i strastí. Čili neštěstí jednoho není jen jeho záležitostí, ale je věcí všech – církve mu má být ku pomoci, modlit se za něj. Církevní společenství nabízí podporu nejen svým členům, ale také těm, kteří stojí mimo církev. Neboť zakládající otázka pro křesťana zní – kdo je můj bližní?

Čl. 5 zachycuje rychlou proměnu světa: „*Tok dějin se zrychluje tak, že ho jedinec sotva stačí sledovat.*“⁵⁶ Zde by bylo zajímavé vědět, co by církevní sněm napsal dnes... Dnešní doba už není jen postmoderní; získala další označení – např. „tekutá“ (dle polského filosofa Zygmunta Baumana), dále jsme již prošli „digitálním věkem“. A můžeme nakládat s technologiemi „virtuální reality“ – a to nejen prospěšným způsobem pro výcvik pilotů, simulující letci realitu vzletu letadla v prostředí kokpitu, či pro praktika mediků a lékařů, potřebujících si nacvičit chirurgický zákrok. Stejně tak lze vlivem nadužívání počítačových her ztratit hranice mezi skutečným a fiktivním světem! Nejproblematictější je v těchto souvislostech - mimo závislosti - také oblast zobrazovaného násilí dětem a mladistvým. Zkrátka dosáhli jsme určitého

---

55 GS, čl. 1, s. 183

56 GS, čl. 5, s. 186

technického pokroku a o to více je třeba si uvědomovat etickou připravenost lidí zůstat nadále člověkem. Lidské poznávání ovlivňuje moc všudypřítomných médií a sociálních sítí, zprostředkujících realitu svými způsoby, a je čím dál tím složitější se v nich vyznat. Nesnadná orientace ve světě vede ke zmatkům, bojujeme s dezinformacemi, jednu událost vystřídá hned několik dalších, sotva je lze vstřebat. Na globální úrovni jsme informováni, co za neštěstí se děje na druhé polokouli, ale přestáváme vidět svého souseda, který nějak závažně trpí. Člověk se částečně odcizuje a hledá cesty, jak to všechno nevidět, anebo jak se obrnit, aby vše ustál.

A přitom máme považovat za bližního každého člověka - majícího stejnou úctu a důstojnost. Zvláště důležité je nezapomínat na staré a opuštěné lidi, vyhnance a další trpící.⁵⁷ Protože všichni lidé byli k obrazu Božímu⁵⁸, „*mají tedy tutéž přirozenost a tentýž původ.*“⁵⁹

Vzájemný vztah církve (ve světě) se světem by měl vypadat jako dialog. Dialog je o vzájemném naslouchání a rozhovoru. Dialog utváří vztah. Obě strany by se měly brát vážně, ve vzájemné úctě a respektu. Jedině tak se můžou obě dvě strany poznávat a podporovat.

Křesťan žije jako člen pozemské obce a zároveň je součástí duchovního společenství coby dítě Boží, kterému je slíbeno Boží království. „*Koncil vybízí křesťany jakožto příslušníky obojí společnosti, aby se snažili plnit své světské povinnosti, a to v duchu evangelia. Je sice pravda, že zde nemáme trvalou vlast, ale hledáme budoucí; jsou však na omylu ti, kdo se domnívají, že proto mohou zanedbávat své pozemské povinnosti, neboť si neuvědomují, že právě víra je k jejich plnění zavazuje ještě více, a to každého podle jeho povolání.*“⁶⁰

Celá 2. kap. GS hovoří o vztahu člověka a kultury. Kultura jakožto projev lidského a tvůrčího potenciálu, je jeho jedinečným vyjádřením. Kultura prostupuje všemi tématy společnosti – snaží se zlidštit společenský, politický život, včetně institucí.⁶¹ „*Slovem kultura se označuje v širším smyslu všechno, čím člověk zušlechťuje a rozvíjí své mnohostranné duševní i tělesné vlohy.*“⁶² Kultura má svou podstatnou roli v dějinách a ve společnosti, čímž nabývá na sociologickém a etnologickém významu, tedy vyskytuje se v pluralitní podobě.

---

57 Srov. GS, čl. 27, s. 204

58 Imago Dei

59 GS, čl. 29, s. 205

60 GS, čl. 43, s. 216

61 Srov. GS, čl. 53, s. 229

62 GS, čl. 53, s. 229

Mimo pluralitě kultur se GS implicitně vyjadřuje též k inkulturaci⁶³, kdy Evangelium má být předáváno všem národům napříč všemi dobami v dějinách spásy (dle velkého misijního příkazu v Mt 28, 19-20). Vždyť Bůh se dal lidem poznat v lidské podobě - zjevil se v postavě Syna a mluvil lidskou řečí v konkrétní době a kultuře. „*Církev byla poslána ke všem národům všech věků a zemí, neváže se výlučně a neodlučitelně na žádnou rasu nebo národ.*“⁶⁴ V tom je navíc naplněna univerzalita pozvánky ke spáse všech lidí, prostřednictvím Ježíše Krista, předávaná v Evangelích. Role kultury je při tomto úkolu nenahraditelná, křesťané mají dbát na to, aby tam, kde se vyskytují, bylo prostředí prochnuto „lidským a křesťanským duchem“.⁶⁵

Aby v dnešním světě církev obstála, má pečlivě „*zkoumat znamení doby a vykládat je ve světle evangelia.*“⁶⁶ Jedině tak může oslovit každou generaci, zvěstovat jí Evangelium a odpovídat na otázky, které ji tíží a na otázky, které si lidstvo odnepaměti pokládá.

GS apeluje na soudržnost manželských svazků jako svátosti, pospolitost lidské rodiny a solidaritu napříč lidskou společností. Nabádá k hospodářské a politické odpovědnosti, vyzdvihuje hodnotu míru.

2.6.2 Lumen gentium

Věřoučná konstituce o církvi (dále jen LG) vybízí všechny křesťany, laiky nevyjímaje, aby „*aby síla evangelia zářila v každodenním životě, rodinném i společenském.*“⁶⁷ Dokumenty 2VK vyzdvihují potřebnost služby laiků⁶⁸, kterou lze prokazovat skutky i slovem, neboť i oni jsou zdatní kazatelé a šířitelé Evangelia a spolupracují s církevními hodnostáři. Také pro laiky platí všeobecné povolání je svatosti, mající různé cesty a podoby.

Čtvrtá kapitola LG je věnována výhradně laikům. Dle LG jsou to „*všichni věřící křesťané mimo členy stavu duchovenského a řeholního, právně uznaného v církvi; tedy věřící křesťané, kteří – když byli křtem přivtěleni ke Kristu a učiněni Božím lidem, a tak se stali svým způsobem účastnými Kristova úřadu kněžského, prorockého a královského – vykonávají svým podílem poslání*

---

63 Srov. GS, čl. 58, s. 232

64 GS, čl. 58, s. 233

65 Srov. GS, čl. 61, s. 235

66 GS, čl. 4, s. 185

67 LG, čl. 35, s. 71

68 Laik zde neznamená amatér či neučený, jak známe z profánního užití; laik je odvozen z řeckého slova *laós* - lid. Lid je bez kněžského svěcení.

celého křesťanského lidu v církvi a ve světě.“⁶⁹ Hlavním úkolem laiků je hledat Boží království – naplňovat jeho vizi v prostředí, v nichž se odehrává jejich každodenní život – v zaměstnání, rodinném a společenském životě.

Laikové se mohou vzdělávat v oborech teologických, jejich služba je ceněna, neboť jsou vzdělanými laiky. Na všechny laiky, žijící v církvi a ve světě, církev pamatuje jako na cenné spolupracovníky: „*Duchovní pastýři (...) at' uznávají a podporují důstojnost a odpovědnost laiků v církvi; at' rádi využívají jejich moudrých rad, svěřují jim s důvěrou úkoly ve službě církve a ponechávají jim svobodu a prostor k jednání, ba at' je povzbuzují k tomu, aby se dávali do práce i z vlastního podnětu.*“⁷⁰

LG také vyhlašuje pastorační pokyny pro podobu úcty k Panně Marii⁷¹. Měla by vést k následování jejích ctností. Přístupovati k Panně Marii jest záhodno s náležitou úctou, i k dalším svatým. Věřící se mají vyhýbat nezdravému přístupu ke kultu světců. „*Věřící at' nezapomínají, že pravá úcta nespočívá ani v neplodném a přechodném citu, ani v nějaké nepodložené důvěřivosti, nýbrž že vychází z pravé víry.*“⁷²

2.6.3 Christus Dominus

Dekret o pastýřské službě biskupů v církvi (ChD) v samotném úvodu zdůrazňuje, že (každý) biskup je nástupcem Petrovým. Na tomto místě by bylo vhodné uvést slova z Evangelia, která zde koncil neuvádí (Mt 16, 18-19): „*A já ti pravím, že ty jsi Petr; a na této skále zbuduji svou církev a brány pekla ji nepřemohou. Dám ti klíče království nebeského, a co odmítneš na zemi, bude odmítnuto v nebi, a co přijmeš na zemi, bude přijato v nebi.*“⁷³ Tedy být Petrovým nástupcem znamená přijmout jeho úřad a spravovat a obstarávat vše, co k němu přináleží.

K pastýřskému úkolu biskupů, jejichž předchůdci byli apoštolové, dekret hovoří takto: „*Kristus (jim) svěřil své ovečky a beránky, aby je pásł.*“⁷⁴ Byli pověřeni autoritou církve, odkazem Kristových slov a ustanovení Duchem svatým „v oboru duchovní správy“, posláni jako pastýři „*všech věřících, aby*

---

69 LG, čl. 31, s. 68

70 LG, čl. 37, s. 74

71 Mariánská úcta k Matce Boží má své jedinečné místo v katolické církvi (zkoumá ji mariologie); i v pravoslavné církvi se prokazuje úcta k Přesvaté Bohorodici. KC s rozvinutým kultem světců vyjadřuje zvláštní úctu Nejsvětější Trojici - latreia, k Panně Marii a k ostatním svatým je to pak hyperdaleia a daleia.

72 LG, čl. 67, s. 96

73 ČEP, s. 1134

74 ChD, čl. 2, s. 273

pečovali o obecné blaho celé církve i dobro jednotlivých církví.“⁷⁵ Jsou to „zástupci lidí před Bohem“, mající povinnost učit, posvěcovat, vést, pečovat o věřící a kněze; zajímat se o podmínky a potřeby kněží, aby mohli vykonávat své povolání.

V neposlední řadě mají také sledovat a rozvíjet nové metody pastorační práce.⁷⁶ Přičemž zvláštní péče patří těm věřícím, kteří žijí v nevhodných podmínkách, odloučených lokalitách či jim osobní nebo jiné okolnosti brání pravidelně využít duchovní péči. Pro uprchlíky, námořníky, letce a další skupiny věřících je zapotřebí pastorační práci přizpůsobit – být se na daném místě vyskytují jen přechodně.⁷⁷

2.6.4 Presbyterorum ordinis a Optatam totius

Dekret o službě a životě kněží (PO) zakládá pastorační činnost na společenství s Kristem, které přináší účast na Boží lásce. „*Láska dobrého Pastýře je povzbuzuje, aby jako vůdci a pastýři Božího lidu dali život za své ovce.*“⁷⁸ Kněží mají napodobovat Jeho směřování, posilňování a motivování láskou, vést ke spáse věřící, utěšovat zarmoucené – tak jako to dělal Bůh. Necht’ se spoléhají na vedení od Ducha svatého, který je při cestách pastorace může zavést tam, kde je jich třeba.

Dekret o výchově ke kněžství (OT) vypovídá o přípravě kněží na povolání pastýřů. Aby se stali pravými pastýři a následovníky Ježíše Krista coby Učitele, Kněze a Pastýře, mají rozvíjet nejen intelektuální a duchovní potenciál; všechno toto snažení, od slova k praxi, má směřovat ke službě a pastoračním cílům. Vždyť Ježíš nepřišel proto, aby si nechal sloužit, ale proto, aby sloužil.⁷⁹

OT nezapomíná ani na praktickou průpravu bohoslovců již během studií. „*Pastorační péče musí určovat ráz celé výchovy bohoslovců.*“⁸⁰ Velká míra vyučování náleží charitativní činnosti a osvojování si pastoračních úkolů. Předpokladem je pěstovat umění dialogu s lidmi, naslouchání, vycházet vstříc bloudícím a nevěřícím, nalézt pochopení pro člověka v jeho situaci. K osvojení těchto a dalších dovedností slouží tzv. pastorační praxe, která by dle OT měla

---

75 ChD, čl. 3, s. 273

76 Srov. ChD, čl. 12-16, s. 278-282

77 Srov. ChD, čl. 18, s. 282-283

78 PO, čl. 13, s. 326

79 Srov. OT, čl. 4, s. 348

80 OT, čl. 19, s. 357

být započata během studií, vykonávaná i o prázdninách.⁸¹

2.6.5 Apostolicam actuositatem

Jak už bylo na některých místech Dokumentů 2VK zmíněno, laikové mají být ceněni jako potřební pomocníci církve. Že je to míněno vážně, potvrzuje i skutečnost, že koncil jim věnoval samostatný dokument - Dekret o apoštolátu laiků (AA).

Jsou to také laici, kdož mají evangelizovat a posvěcovat svět. Laik žije uprostřed světa, avšak jeho křesťanské povolání má charakter apoštolátu. *„Laikům se naskytají nesčetné příležitosti ke konání apoštolátu evangelizace a posvěcování. Samo svědectví křesťanského života a dobré skutky, konané v nadpřirozeném duchu, mají sílu přitahovat lidi k víře a k Bohu.“*⁸² Ale jen svědectví životem nestačí, apoštol se nemá vyhýbat hlásat Evangelium i nevěřícím... Na základě největšího přikázání v Zákoně, přikázání lásky, jsou laici vedeni k lásce k bližním a solidaritě. Milosrdná láska Ježíše má být opětována milosrdenstvím vůči chudým, nemocným či jinak trpícím, prostřednictvím charitativní činnosti, aby těmto strádajícím bylo pomoci a jejich utrpení se zmenšilo.⁸³ Charitativní služba musí být k dispozici všem lidem pro naplnění základních potřeb k životu, s vědomím jejich lidské důstojnosti. *„Kdekoli žijí lidé, kteří trpí nedostatkem jídla, pití, šatstva, bytů, léků, práce, vzdělání a prostředků nutných k životu opravdu lidskému, kde jsou lidé trýzněni soužením a nemocí, kde trpí ve vyhnanství nebo v žaláři, tam je musí křesťanská láska vyhledávat a nalézt, vynakládat veškerou péči na to, aby je potěšila a skutečnou pomocí jejich osud zmírnila.“*⁸⁴

2.6.6 Ad gentes

Dekret o misijní činnosti církve (dále jen AG) hovoří o misijním poslání církve, mající uloženo všude ve světě hlásat Evangelium. Misie – tedy zvěstování Evangelia národům, které Krista neznají či v něj nevěří, jsou spojeny také se zakládáním sborů. Děje se tak na základě Ježíšových slov, vykládaných jako velký misijní příkaz (Mt 28, 19).

Vydat se za pohanskými národy a konat práci misionáře smějí kněží, bratři, sestry i laici; dle svého stavu mají být také adekvátně připravováni - vzdělávání a školení (teoreticky) a cvičení (prakticky). Jejich příprava a výchova je

---

81 Srov. OT, čl. 19 a čl. 21, s. 357-358

82 AA, čl. 6, s. 391

83 Srov. AA, čl. 8, s. 393

84 AA, čl. 8, s. 394

celkově zaměřena na pastoraaci.⁸⁵ Vedle toho v každé křesťanské katolické obci lze probudit misionářského ducha pomocí různých sbírek (dobročinnost v podobě daru finančního či ošacení apod.) a odesílat je potřebným.

Misijní a evangelizační dílo církve má podporovat každý biskup⁸⁶, taktéž každý kněz. „*Kněží budou při pastoračním působení probouzet a udržovat horlivost věřících pro evangelizaci světa.*“⁸⁷ Na misionářském díle se podílejí ještě řeholní instituty (sestry, bratři). Ale dokonce i vznikající instituce, byť světské, mohou při práci v misiích pod autoritou biskupa přispět k evangelizaci světa.

Důležité je přitom mít na paměti, že je to Duch svatý, který sjednocuje církvev, obdarovává různými charismaty, apoštolskou činnost předchází, provází, řídí. A že šlo o plán Otce, který nejprve poslal svého Syna a ten na zemi působil jako prostředník mezi lidmi a Bohem. Tak se vyjevila misionářská podstata církve.⁸⁸

2.6.7 Christifideles laici

Posynodní apoštolský list Jana Pavla II. O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě (ChL, 1988), rozvíjí, reviduje a navazuje na Dokumenty 2VK. „*Na tomto shromáždění biskupů byli zastoupeni také kvalifikovaní laici, muži i ženy, kteří podstatně přispěli k práci synody.*“⁸⁹ Ta se konala v roce 1987 a laikům byla věnována slova díků v závěrečné homilii za jejich cenné rady. Dokument se chce ještě více přiblížit reálnému stavu světa, správně pojmenovat rychle se dějící jevy. Velmi často existují vedle sebe, anebo se překrývají: Úzkost s nadějí, dobro a zlo, spravedlnost a nespravedlnost.

Církev je společenstvím evangelizujícím i evangelizovaným. Má sloužit lidem a společnosti, žít evangelium.⁹⁰ Při své službě mají brát laici na zřetel důstojnost lidské osoby. „*Osobní důstojnost je základem rovnosti všech lidí. Z toho vyplývá, že je třeba naprosto odmítnout různé formy diskriminace, které bohužel stále rozdělují a pokořují lidskou rodinu a jsou podmíněny rasovými, hospodářskými, politickými, zeměpisnými a jinými rozdíly.*“⁹¹ Rovněž každý člověk má právo na život: „*Nedotknutelnost osoby, která je obrazem absolutní*

---

85 Srov. AG, čl. 26, s. 494

86 Srov. AG, čl. 38, s. 502-503

87 AG, čl. 39, s. 504

88 AG, čl. 2-4, s. 467-470

89 ChL, čl. 2, s. 5

90 Srov. ChL, čl. 36, s. 38

91 ChL, čl. 37, s. 39

nedotknutelnosti samého Boha, se projevuje především a zásadně v nedotknutelnosti lidského života.“⁹² Ve světě neustále vzrůstá tzv. „kultura smrti“. Církevní pohled je ten, že každý život má cenu, i ten v bídě, nemoci a trápení má smysl. O to více se to pro křesťana stává výzvou člověku pomáhat.⁹³ Zvláštní péči je třeba věnovat mladým lidem, kteří jsou novou nadějí, a pak starším, kteří přispívají svou moudrostí. Všichni mají vědomí Božích dětí. Přesto - *„člověk je povolán k radosti, ale denně zakouší v mnoha podobách utrpení a bolest.*“⁹⁴ Konzumní společnost nepřijímá, ba dokonce zavrhuje nemocné, chudé, staré, opuštěné, oběti válek a násilí... Je tedy na místě ukázat světu, co je opravdová láska. I trpící nemocní jsou součástí tohoto světa a byli povoláni na vinici Páně. Jak jest známo, Kristus léčil tělo i duši a na tyto rozměry Kristova odkazu by pastorační péče měla navazovat. Proto se má pastorační péče věnovat svým zaměřením nemocným a trpícím.⁹⁵

2.6.8 Evangelii nuntiandi a Evangelii gaudium

Evangelii nuntiandi (dále jen EN) je apoštolskou exhortací Pavla VI. o hlásání evangelia. Všichni lidé naší doby mají slyšet Evangelium – radostnou zvěst. S úřadem Petrových nástupců církev zdělila toto poslání od Pána. Prvním hlasatelem Evangelia byl samotný Kristus, dnes je hlasatelkou Evangelia církev. Po vzoru Ježíše se má Evangelium *„hlásat od města k městu a hlavně těm nejubožejším – poněvadž právě ti často nejochotněji naslouchají.*“⁹⁶ Veškerá Ježíšova činnost, ať už jde o *„samo jeho vtělení, zázraky, vyučování, povolání učedníků, rozeslání apoštolů, či jeho kříž a zmrtvýchvstání*“⁹⁷ byla činností evangelizační. Ježíš hlásal Boží království, přičemž středem a cílem sdělení byla je spása.

Církev evangelizuje sebe samu, aby se upevnila, a teprve posilněna je schopna věrohodně a autenticky evangelizovat navenek. *„Evangelizovat znamená pro církev přinášet radostnou zvěst všem společenským vrstvám a třídám a jejím vlivem zevnitř přetvářet lidi samotné, vytvářet z nich nové lidstvo.*“⁹⁸ Obrácený člověk se stává „novým člověkem“. Proto, když člověk upřímně a z celého srdce uvěří, může svědčit i svým životem, se sebevědomím

---

92 ChL, čl. 38, s. 40

93 Srov. Ibidem

94 ChL, čl. 53, s. 57

95 Srov. ChL, čl. 54, s. 58

96 EN, čl. 6

97 Ibidem

98 EN, čl. 18

Božího dítěte. Svědectví člověka svým životem přináší pro jeho okolí mnoho otázek i inspirace. Evangelizace však vrcholí v projevech svátostného života.

EN vybízí hlásat Evangelium také těm, kteří vyznávají jiná, nekřesťanská náboženství, přičemž hlasatel respektuje jejich názor. Žijeme také ve světě, který se různými způsoby „odkřesťanstvuje“ – například rodiče dají pokřtít své dítě, ale nevychovávat ho ve víře, nežije křesťanským způsobem života. Rozrůstají se počty tzv. „matrikových věřících“, dále pak různé formy ateismu. Přitom první křesťané dosvědčovali svoji víru, hájili ji ve světě, byli přesvědčeni, že církev je rozšířena na celý vesmír. „*Plně si uvědomovali, že patří k velkému společenství, které nemůže omezit ani prostor ani čas.*“⁹⁹ V evangelizační službě mají dle EN zvláštní odpovědnost biskupové, kteří byli pověřeni, aby „*vychovávali Boží lid ve víře, kázali a udíleli mu Tělo Páně a jiné svátosti.*“¹⁰⁰ Proto hlavně tito pastýři duší si musí své pověření uvědomovat nejvíce. To však nevyjímá z úlohy ani řeholníky a dále pak laiky. Nejlépe hlasatelé Evangelia světu poslouží, když budou věřit tomu, co hlásají, když budou v jednotě a vzrůstající bratrské lásce vůči těm, komu radostnou zvěst šíří.

Evangelii gaudium (dále jen EG) - Radost evangelia, je apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě od papeže Františka. Apeluje na radostné šíření Evangelia - vždyť všude, kam přišli učedníci, zavládla veliká radost. Papež František píše: „*Jsou křesťané, jejichž styl vypadá jako postní doba bez Velikonoc.*“¹⁰¹ Papež František však ale také uznává, že „*radost se neprožívá stejným způsobem ve všech životních etapách a okolnostech, které jsou někdy velmi tvrdé.*“¹⁰² Existují tedy mezi lidmi takoví, kteří propadají smutku a mají k tomu závažné důvody, „*avšak postupně je třeba dovolit, aby se začala probouzet radost víry jako tajemná, ale pevná důvěra i uprostřed těch nejhorších protivenství.*“¹⁰³

Církev, aby byla skutečně „církev vycházející“, si má vzít příklad z Jeremiáše, který řekl, že kamkoliv bude poslán, tam půjde. Ježíš používal ve svém misijním příkazu sloveso v imperativu - „*jděte*“. Je třeba se ujmout této iniciativy, nemít strach, navštívit vyloučené a vzdálené lokality. Církev má permanentní misijní poslání. Reformovat se potřebuje jak při svém misionářském vycházení, tak i ve své pastorační činnosti. „*Farnost není*

---

99 EN, čl. 61

100 EN, čl. 68

101 EG, čl. 6

102 Ibidem

103 Ibidem

zanikající struktura. Právě proto, že má velkou pružnost, může nabývat velmi odlišných forem, které vyžadují misijní tvárnost a tvořivost pastýře i společenství.“¹⁰⁴

2.7 Pastorace a pastorační práce

Již tolik zmiňovaná pastorace, pastorační práce/péče, odvozovaná od pastora a původně od pastýře, se nedá vymezit jednoznačně. Teolog Aleš Opatrný uvádí, že tyto činnosti u nás nemají „příliš jasná a přesná ohraničení. Mnohdy se pastorační rozumí to, co dělá kněz, zpravidla mimo práci hospodářské a technické. Jindy se pastorační míní jen přímé vedení farnosti, a to hlavně tehdy, když se uvažuje o knězi jako pastýři.“¹⁰⁵

Ale například některé zmiňované církevní dokumenty (viz kap. 2.6) považovaly za vykonavatele pastorační péče mimo duchovní stavy hojně také laiky – zejména dokumenty AA a ChL. Kodex kanonického práva (dále jen CIC) označuje biskupy za pastýře církve.¹⁰⁶ CIC také zmiňuje ustanovení Pastorační Rady, jejíž výčet členů zahrnuje jak členy institutů zasvěceného života, tak zvláště laiky, přičemž podmínkou je, aby byli tito věřící v plném společenství s KC, pevné víry, dobrých mravů.¹⁰⁷

Další koncept, jak představit pastorační péči, může být pojat širším způsobem. Jde o „takové jednání s člověkem, ve kterém ho respektujeme v jeho jedinečnosti, přistupujeme k němu z pozice věřících křesťanů, doprovázíme ho v jeho hledání, obtížích, utrpení či umírání a pomáháme mu k lidsky důstojnému zvládnutí jeho životní situace včetně smrti, a to na jemu dostupné úrovni víry s perspektivou jejího možného rozvoje.“¹⁰⁸ Takto široce pojatá definice věrně zachycuje lidský život a úděl člověka v podobě, kdy je zranitelný a potřebuje pomoci. Definice obsahuje také nároky na identitu věřícího křesťana, jeho etiku a vědomí, že každý člověk je jedinečná bytost, s jedinečným příběhem a v jedinečné situaci, mající lidskou důstojnost – a to až do posledních dní.¹⁰⁹

---

104 EG, čl. 28

105 OPATRŇY, Aleš. *Pastorace zvláštŇních skupin*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. Bibliotheca theologica, s. 15.

106 Srov. CIC, kán. 375, par. 1

107 Srov. CIC, kán. 511-512

108 OPATRŇY, Aleš. *Pastorace zvláštŇních skupin*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. Bibliotheca theologica, s. 16.

109 Pozn.: Není tedy divu, že často i nevěřící si přejí, aby se o ně starali křesťané. Očekávají od nich, že budou hodní (hodnější), trpěliví (trpělivější), laskaví (laskavější), podporovat a dodávat naději. Jakákoliv péče bez prokázání zájmu, komunikace a vztahu

Dle dokumentu *Pastores dabo vobis* je pastorec „účast na milosrdné lásce Ježíše Krista, dobrého pastýře.“¹¹⁰ Pastorec je vždy vázána na konkrétní situaci člověka, a proto je důležitá znalost jeho životních podmínek i stav společnosti. Pastorovaným se může stát kdokoliv z církve, ale i mimo ni. Pastorec v užším slova smyslu se obrací dovnitř církve a děje se skrze církve; vychází však také vně, za své hranice, aby bylo pomozeno od utrpení všem lidem. Neboť všichni lidé mají poznat Boží lásku – prostřednictvím těch, kteří už ji zakoušejí.

Budeme-li opět přistupovat k rozlišování pojmu, tentokrát pastorec, dle konfesí¹¹¹, pak katolicismus má za pastorační duchovní péči. Jde o všechny úkony církve, které jsou zaměřeny na službu ve víře. V užším slova smyslu to je duchovní práce se skupinami a jednotlivci. Katolicismus dle prof. Salajky je svou pozorností orientován na budování farnosti a její ochranu před prameny zla, překážkám ke spáse. Dle kánonu CIC existuje ustanovení, že kněz bydlí uprostřed obce (rozumíme na faře u kostela) – jeho rezidenční povinnost je dána tím, že je povinen znát členy své farnosti. KC také disponuje taxativním výčtem činností, které za pastorační považuje – zde zmíněné pastorační návštěvy, vyučování náboženství, dále působení kaplanů v zařízeních zdravotnického, sociálního, školského, vězeňského, vojenského rázu.

„Zatímco katolická nauka o duchovní péči byla součástí pastorační teologie, evangelické prostředí založilo praktickou teologii a v jejím rámci i obor zvaný poimenikou.“¹¹² Poimenika přišla ke svému názvu odvozením od řec. poimén – pastýř. Evangelické prostředí si ukládá, aby duchovní péče prostupovala všechny skutky církve.

I pastýřství předpokládá odbornou teologickou kvalifikaci, dále také kvality objektivně náboženské a subjektivně lidské. Dle 1Tm 3,2-5 má být pastýř

---

dovede člověka sklíčit, byť by byla odborně v pořádku a na výši. Přístup dobrého, vstřícného odborníka s individuálním a citlivým přístupem je vítaný – jeho obraz křesťan může naplnit. Nemocnice Milosrdných sester sv. Karla Boromejského v Praze se těší velké oblibě u pacientů-ateistů, očekávajících toleranci a přijetí, jak jsem poznala na tamní praxi pro zácvik na nemocničního kaplana (r. 2019). Mimo církve pak tuto představu pracovníka může naplňovat třeba i sympatizant s křesťanskými hodnotami, člověk s humánním cítěním. To podstatné, co mu však chybí, je život ve vztahu s Bohem - zdrojem nadpozemské síly, garantem jistoty, o kterou by se mohl opřít.

110 JAN PAVEL II. *Pastores dabo vobis: O výchově kněží v současných podmínkách: Posynodální apoštolská adhortace Jana Pavla II. z 25. března 1992*. Praha: Zvon, 1993, s. 111.

111 Srov. SALAJKA, Milan. *Sylabus praktické teologie*. 1. vydání. Praha: Husův institut teologických studií v Praze, 2005, s. 70-71.

112 SALAJKA, Milan. *Sylabus praktické teologie*. 1. vydání. Praha: Husův institut teologických studií v Praze, 2005, s. 71.

(míněno biskup) „*bezúhonný, jen jednou ženatý, střídavý, rozvážený, řádný, pohostinný, schopný učit, ne pijan, ne rváč, nýbrž vlídný, smířlivý, nezištný. Má dobře vést svou rodinu a mít děti poslušné a počestné; nedovede-li někdo vést svou rodinu, jak se bude starat o Boží církev?*“¹¹³ Vlastnosti pastýře, které byly citovány z pastorální epištoly, mají být prověřené vlastním životním příkladem, skutečným svěděním. Autentická osobnost, jdoucí příkladem, mající kvality duchovní, žijící v souladu s mravními nároky, dokáže člověka oslovit, druhé posilovat a vést. „*Úděl pastýře je těžkou řeholí. Při výkonu pastorační péče se osobnosti pastora dostává dvojnásobných zkušeností: těch, které prožívá sám, a těch, které prožívají jeho svěřenci.*“¹¹⁴ Tento pastorující nemůže být vševědoucí udíleč rad, ani soudce. Zda se pastorační úsilí v dobrém a trvalém duchu na pastorovaném (klientovi, doprovázeném) projeví, závisí na Duchu svatém. S Duchem svatým se to má takto (Jan 3,8): „*Vítá vane, kam chce, a slyšíš jeho hlas, ale nevíš, odkud přichází a kam jde. Tak je to s každým, kdo se narodil z Ducha.*“¹¹⁵

Co ovšem pastore zasahuje, není jednoduché vyjádřit. Její účinek může působit na srdce, city, mysl, svědomí, celou osobnost člověka. Dosah na příjemce může být prchavý, ale i trvalejší. Pastore může být péčí opakovanou, procesem trvalejšího charakteru. I zde, při práci s člověkem, platí, že pastore je spjata s dalšími obory – psychologii, psychiatrií, sociální prací atd. Pastorující však nenahrazuje odbornou péči lékaře, sociálního pracovníka atd., pouze s nimi spolupracuje; znalost situace klienta zohledňuje přístupy ke klientovi na míru, využívá výsledky z těchto oborů.

2.7.1 Vývoj pastore

Cura pastoralis, pastorační péče, do 18. století představovala péči a odpovědnost za křesťanské společenství tak, aby fungovalo. Posledních 200 let se setkáváme s tzv. pastoračním jednáním, kterým je míněno takové konání křesťanů-jednotlivců nebo celého společenství, kteří tím realizují poslání církve. K posunu v pojetí pastore došlo díky vzniku samostatného vědního oboru pastorální teologie.¹¹⁶

---

113 ČEP, s. 1319

114 SALAJKA, Milan. *Sylabus praktické teologie*. 1. vydání. Praha: Husův institut teologických studií v Praze, 2005, s. 83.

115 ČEP, 1206

116 Srov. KŘIŠŤAN, Alois. Praktická teologie, pastore a sociální práce – mezioborové souvislosti. In: MARTINEK, Michael. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. 2. vyd. [Praha]: Jabok, 2008 [i.e. 2010], s. 20.

2.7.2 Druhy pastorační

V Evropě rozlišujeme pastorační úzce a široce pojatou. Úzce pojatá pastorační se zaměřuje hlavně na duchovní rozměr člověka; široce pojatá pastorační pečuje o plné rozvinutí člověka - člověk má totiž biologickou, psychologickou, sociální a spirituální dimenzi. Tento model bio-psycho-socio-spirituální složky se v pomáhajících profesích projevuje jako zakládající potřeby člověka, přičemž na všechny tyto složky má být pamatováno a mají být zohledněny, aby byla péče o člověka komplexní.

Anglosaské pojetí představuje péči církve na členy církevního společenství (například návštěvy farníků, poradenství). Dalším způsobem je péče o osobnostní a sociální blaho člověka (výchova sociální, etická, ke zdraví – převažuje zde prvek edukace).

I když se komplexní pohled na člověka aplikuje v různých pomáhajících profesích, není to totéž co u pastorační. Pastorační předpokládá své východisko v Evangelium, je zakotvena v křesťanském pojetí života, je odvozena od poslání církve.¹¹⁷

Pastorační však také můžeme rozdělit podle toho, kde a pro koho a v jaké situaci je vykonávána. A. Opatrný rozlišuje dle prostředí pastorační: farní, kategoriální, pastorační lidí se specifickými požadavky, zvláštních skupin, pouliční, novodoběji též po telefonu a internetu.¹¹⁸

Ve farní pastorační hraje hlavní roli farář. Postava a role faráře je velmi rozsáhlá (nároky na jeho působení – zástupce vzoru mužského elementu při absenci otce, strýce v rodině, utěšuje, povzbuzuje, je zpovědníkem, zkrátka funguje „pro všechny“; nadto je osoba kontemplativní, slouží liturgií, uděluje svátosti, zastává agendu farnosti, je pověřen vedením sboru atd.). Zrovna tak témata farní pastorační představují široký záběr.

Kategoriální pastorační se věnuje různým skupinám lidí dle jejich stavu či situace – jde o pastorační studentskou, vězeňskou, nemocniční, vojenskou, národnostních menšin a lidí jiného jazyka a kultury. Ten, kdo kategoriální pastorační poskytuje, musí mít o dané oblasti a specifických podmínkách k životu adekvátní poznatky.

Mezi pastorační lidí se specifickými požadavky můžeme zmínit pastorační manželů, studentů, vysokoškoláků, seniorů.

Pastorační zvláštních skupin a lidí ve zvláštních situacích se zaměřuje na:

---

117 Srov. MARTINEK, Michael. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. 2. vyd. [Praha]: Jabok, 2008 [i.e. 2010], s. 21.

118 Přednášky A. Opatrného, ETF UK.

rozvedené, vážně či nevyléčitelně nemocné, lidi s psychickými obtížemi, oběti násilí, oběti podvodu, lidi, kteří chtějí mít děti a nemůžou je mít, osamělé matky, osamělé seniory¹¹⁹, pěstouny, lidi s homosexuální orientací, propuštěné z vězení (a jejich rodiny), bezdomovce, alkoholiky a lidi se závislostmi, lidi, kteří propadli sektě (a jejich rodinné příslušníky), lidi, kteří neuspěli při duchovním povolání a konečně také pastorační pastorační.¹²⁰ V současné době roste potřeba kategoriální pastorační a pastorační skupin lidí v mezních situacích; s tím je také spojena nutnost specializace pastora, neboť nelze být odborníkem ve všech oblastech - nelze se spolehnout na univerzalitu na úrovni farnosti, města, diecéze.

Pastorační na ulici, tzv. pouliční, je teologicky nedefinovaná a neorganizovaná. Děje se příležitostně. Například kněz si všimne, že nakupuje v obchodě, kde vidá člověka, kterého zná ze svého sboru. Při setkání se dají do řeči a při hovoru v neformálním prostředí může přijít řeč na jakékoli téma.

Novodobě se ještě více rozvinula pastorační po telefonu (telefonát) a po internetu (email, videohovor). V daný okamžik může tento elektronický druh pastorační překonat překážku, jakou je vzdálenost, dále se mohla osvědčit při covidové situaci či u pastoračnických, kteří se z nějakých dalších důvodů a omezení (fyzických) nemohou dostavit do své farnosti. V případě, že se rozhovor odehrává po telefonu, anebo přes roušku není vidět obličej, není možné plně vyjevit emoce, není možné vidět, jak dotyčný reaguje, není možné vnímat, koho má pastoračnický před sebou.

Shrňme tedy specifika internetové-emailové komunikace¹²¹: 1) Anonymita tazatele je pro odpovídajícího určitou nevýhodou – neví, kdo mu píše, ale tazatel ví, komu píše. 2) Absence osobního kontaktu – nelze číst ze tváře, přitom nonverbální komunikace je rovněž důležitá. 3) Beztrestnost nepravdy – anonymita umožňuje předkládat realitu po svém. 4) Bezvýznamnost zeměpisné vzdálenosti – korespondent může psát prakticky odkudkoliv. A pokud neuvede, kde se nachází, pastoračnický neví, odkud píše. Některé problémy se ale emailem

---

119 S přibývajícím počtem seniorů, stárnutím společnosti, je zde výzva zabývat se pastorační seniorů víc než kdykoliv jindy. Rozbil se tradiční model vícegenerační rodiny, seniori žijí často zcela sami, potřebují pomoc s orientací v rychle měnícím se světě, nebo pomoc s technikou – aby se i přes bariéru vzdálenosti mohli spojit se svými rodinami. Hodně se zabývají minulostí, bilančními náladami, často potřebují řešit zranění z minulosti, anebo bolesti z neodpuštění, nesmíření. Četně se můžou vyskytovat obavy z budoucnosti.

120 Srov. OPATRŇY, Aleš. *Pastorační zvláštních skupin*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. Bibliotheca theologica, s. 66-174.

121 Srov. OPATRŇY, Aleš. *Pastorační teologie pro laiky*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2016. Bibliotheca theologica, s. 170-173.

nedají vyřešit - pokud např. souvisí se zdravím. 5) Rychlost komunikace – internet umožňuje komunikovat mnohem rychleji než klasická dopisní forma. Pastorující však může být zahrnut mnoha dalšími a dalšími dotazy. Některé odpovědi přitom potřebují čas na zrání. 6) Požadavek určité stručnosti – je ale složité vystihnout svou situaci kompletně v jednom jediném emailu. 7) Sporná anonymita komunikace – nikdy se nejedná o anonymitu úplnou. Lze například dohledat IP adresu odesílatele atd. 8) Výběr adresáta dotazu – někdo může vybírat adresáta „naslepo“, jiný zvolí jistotu a pokud se orientuje v praxi církve, může sobě zvolit odborníka na míru, pro svůj případ. Někdo se spokojí s tím, že se mu dostane odpověď ze zaručených kruhů – od důvěryhodné instituce.

Přednost tedy mají osobní setkávání, elektronická platforma neumožňuje se vidět na živo, být spolu. Existuje také možnost, že se pastorující vydá za svým nemocným ze svého sboru do jiného prostředí, například do nemocnice, kde může též suplovat roli kaplana.

2.7.3 Aspekty, schéma a formy pastorače

*„Pastorače má dva výrazné aspekty – osobní a sociální.“*¹²² Osobní aspekt sleduje konkrétního jednotlivce, který je v nesnázích a potřebuje pomoc. Avšak jednatelce nežije sám o sobě bez vazeb, je součástí církevního společenství – sociologicky „komunity“ lidí. Jsou spojeni křtem a vírou v Krista, scházejí se v církvi a tvoří údy Kristova těla. Má se za to, že základní územní jednotkou společenství (lidově zvané „spolčo“) je farnost.¹²³ *„Teologicky je farnost část místní církve, lid Boží, křesťané s různými obdarováními a na různém stupni víry. Také ale souhrn lidí s eschatologickým určením, tedy na cestě k Boží plnosti, a to v rozličných etapách osobních cest.“*¹²⁴ Ve farnosti – křesťanské obci – se lidé navzájem osobně znají a vnímají církev na své partikulární úrovni, neboť celosvětová církev působí na jedince poněkud vzdáleně. Jedinec je také součástí celé společnosti.

„O pastorači můžeme dále uvažovat podle tohoto schématu:

- kdo ji koná;

---

¹²² OPATRŇY, Aleš. *Pastorální teologie pro laiky*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2016.

Bibliotheca theologica, s. 47.

¹²³ Srov. OPATRŇY, Aleš. *Cesty pastorače v pluralitní společnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. Orientace (Karmelitánské nakladatelství), s. 184.

¹²⁴ Ibidem, s. 139.

- *pro koho se koná;*
- *jakými prostředky se koná;*
- *s jakým cílem se koná;*
- *jaké je pole součinnosti s jinými pomáhajícími aktivitami.*“¹²⁵

Základní formou pastorační péče je pastorační rozhovor. Tento rozhovor není dán mírou náboženskosti, ale vychází „ze situace, přání a potřeb toho, komu je poskytována pastorační péče.“¹²⁶ Důležité přitom je, aby člověk vnímal, že na své problémy a trápení není sám, že mu někdo naslouchá a dodává potřebnou podporu, pastorující je jeho průvodcem. I v případě, že cíle není dosaženo, má klient nalézt „jako nejdůležitějšího a nejmocnějšího spojence ve své situaci Boha, čímž ovšem není vyloučena ani pomoc a sounáležitost na lidské úrovni.“¹²⁷

Pastorační rozhovor mívá i psychologickou a psychoterapeutickou povahu. Například i nalézt cestu k odpuštění uzdravuje. Ale pustit se do psychoterapie pastorační pracovník zásadně nemůže, pokud k tomu nemá náležité kompetence. Pastorační rozhovor musí zůstat pastoračním rozhovorem a nelze ho vydávat za něco jiného. I když je samozřejmé, že některé aspekty se při komplexním pohledu na člověka prolínají.

Dalšími zásadami během pastoračního rozhovoru jsou: respektování víry či nevíry doprovázeného, neagitovat pro náboženství, nedopustit se manipulace s klientem, nepoučovat, nemoralizovat, nepřispívat k emočnímu zranění, nebrat lidskou důstojnost. Klient je v určité, pro něho složité situaci, některé otázky jsou velmi citlivé, proto je zpočátku nejlepší ptát se ze široka, pokládat otevřené otázky a nechat to na klientovi, co vybere a o čem začne mluvit.

I když je pastorační rozhovor nejčastějším způsobem pastorační péče, existují i další metody, hodny pozornosti:

„*Pobyť v duchovně inspirujícím prostředí,
exercicie, pouť,
četba, internet,*

postoupení klienta jinému odborníkovi.“¹²⁸

Tyto další uvedené metody nejsou vhodné pro každého a za všech okolností,

---

¹²⁵ OPATRŇY, Aleš. *Pastorální teologie pro laiky*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2016.

Bibliotheca theologica, s. 48.

¹²⁶ OPATRŇY, Aleš. *Pastorace zvláštních skupin*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. Bibliotheca theologica, s. 50.

¹²⁷ Ibidem, s. 50.

¹²⁸ OPATRŇY, Aleš. *Pastorace zvláštních skupin*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. Bibliotheca theologica, s. 61-65.

ale správnou volbou může dotyčný zakusit svůj růst ve víře, nalézt motivaci k řešení problémů, načerpat síly a prožít vnitřní obnovu.

Exercicie, duchovní cvičení, „*mohou být prostředkem k mobilizaci duchovních i duševních schopností.*“¹²⁹ Kladou však na účastníka nároky, proto by měl být zdravý a stabilní. Nedoporučují se člověku labilnímu, člověku s akutními psychickými problémy. V případě pouti může být její absolvování prospěšné, avšak putující by neměl chápat pouť jako magický prostředek nebo útek od toho, co by měl řešit. Pouť nabízí příležitost k prohloubení vlastní víry. Dnes už se nabízí také dost míst, která jsou inspirujícím prostředím pro duchovní život. Záleží, co od takového pobytu člověk očekává a jak si zajistí saturaci základních potřeb. Z povahy zaměření této práce už zmiňme jenom četbu.

„*Dobrá četba může motivovat, uklidnit, dodat naději, napomoci poučením k řešení situace.*“¹³⁰ Některým lidem pomáhá, když si o svých problémech můžou něco přečíst, jiné tato možnost neoslovuje. Četba je však statická, chybí k ní partner pro dialog. Doporučit četbu, nadto vhodnou a prospěšnou, je umění. „*Nestačí totiž zkušenost, že ta která kniha pomohla pomáhajícímu.*“¹³¹ Je třeba výběr citlivě zvážit, mít dobrý odhad a třeba i experimentovat – ovšem pouze s literaturou solidní. Je třeba vědět a počítat například s tím, že člověk zkroušený problémy bude hledat pomoc leckde a možná bude chtít i rychlý zázrak, proto se může uchýlit k literatuře ezoterické, která je nebezpečná (nejen) tím, že slibuje nereálné věci. Dalším úskalím je spolupráce s klientem v depresi. Všechno může vnímat jako depresivní, negativní, ještě těžší, a to i neutrální sdělení, protože má svůj pohled na svět, změněný nemocí. V takovém případě mu nebude k užítku ani Bible, spíše mu může přitížit.

2.7.4 Hlavní úlohy církve

Úkoly církve stojí na čtyřech pilířích – byly již jmenovány zvlášť v souvislosti s pastorální teologií a pastorační prací, zjevily se i ve světle církevních dokumentů:

- 1) *Bohoslužebné jednání, čili liturgie*, znamenající „dílo lidu“, vyjadřující vztah Boha k člověku a člověka k Bohu (slavení mše, modlitba, slavení svátostí atd.);
- 2) *Svědectví Bohu, čili martyria*, znamenající svědectví, kdy křesťané svým

---

129 OPATRŇY, Aleš. *Pastorace zvláštních skupin*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. Bibliotheca theologica, s. 62.

130 OPATRŇY, Aleš. *Pastorace zvláštních skupin*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. Bibliotheca theologica, s. 63.

131 Ibidem.

jednáním dosvědčují, že věří v Boha (misie, svědectví života atd.);

3) *Společenství, čili koinónia*, znamenající společenství, které je vyjádřením víry, že život a učení Ježíše Krista má vést ke sjednocení lidí, aby každý člověk mohl sebe sama realizovat ve vztahu k druhým lidem (kulturní a společenský život ve farnostech);

4) *Služba potřebným, čili diakonia* (původně a doslova služba při stolech; dále: starat se o obživu, sloužit slovem, obecně pomáhat) – služba druhým, trpícím, strádajícím je výraz křesťanské odpovědi světu na to, že svou víru berou vážně a do důsledků i v praxi.¹³²

V literatuře se můžeme setkat i s pojmenováním převzatým (místo z řečtiny) z latiny – například společenství jako „communio“. Anebo se namísto svědectví v této čtveřici úloh církve objevuje pojem „kerygma“, čili hlásání.¹³³

2.7.5 Co je to diakonie – definice a zdroje

Dále by bylo žádoucí vysvětlit a rozvést novozákonní pojem „diakonie“. „*V evangelických církvích se stal označením pro charitativní práci, pomáhající jednání v křesťanském kontextu, praxi milosrdenství. V katolické tradici se v této souvislosti hovoří spíše o charitě. Podle převažujícího pojmového úzu nesou název také organizace zřízené církvemi pro sociální a zdravotní aktivity: Diakonie ČCE a Charita ČR.*“¹³⁴ Zřizovatelem Charity je Česká biskupská konference.

Dle tradic a prostředí existují různé definice diakonie: „*Pro dobu otců zakladatelů moderní evangelické diakonie to byla péče lásky věnovaná chudým nebo prostě všechna práce vykonávaná diakonickými silami. Současní katoličtí teologové chápou diakonii například jako křesťanské pomáhající jednání ve prospěch trpících lidí.*“¹³⁵

Dějiny křesťanské solidarity s trpícími se datují již od rané církve, kdy mělo být pamatováno zvláště na sirotky a vdovy. Inspirace, zdroj, odkaz i hybná síla k diakonickému působení se nachází v Písmu, za hlavní lze považovat

---

132 OPATRŇÝ, Michal. Služba potřebným – diakonie jako konstitutivní prvek praxe církve. In: MARTINEK, Michael. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. 2. vyd. [Praha]: Jabok, 2008 [i.e. 2010], s. 63.

133 Srov. OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorace zvláštních skupin*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. Bibliotheca theologica, s. 16.

134 ŠIMR, Karel. *Trojí diakonie: evangelická diakonie, křesťanská služba a diakonát v perspektivě teorie sociálních systémů*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2019. Moderní česká teologie, s. 15.

135 Ibidem, s. 13.

starozákonní dvojí přikázání lásky (Lv 19, 18 b), které se zjevuje i v Novém zákoně (Lk 10, 25-28): *Tu vystoupil jeden zákoník a zkoušel ho: „Mistře, co mám dělat, abych měl podíl na věčném životě?“ Ježíš mu odpověděl: „Co je psáno v Zákoně? Jak to tam čteš?“ On mu řekl: „Miluj Hospodina, Boha svého, z celého svého srdce, celou svou duší, celou svou silou a celou svou myslí“ a „miluj svého bližního jako sám sebe.““ Ježíš mu řekl: „Správně jsi odpověděl. To čin a budeš živ.“¹³⁶ Dvojí přikázání lásky nalezneme i u Matouše. Zde je zákon shrnut ve zlatém pravidle (Mt 7,12): *„Jak byste chtěli, aby lidé jednali s vámi, tak vy jednejte s nimi; v tom je celý Zákon, i Proroci.“¹³⁷**

Pozornost nyní znovu obraťme na úřední postavu Nového zákona, Ježíše Krista, který přišel jako Boží syn, aby naplnil Otcovu vůli. Měl přijmout služebný úděl – a služebníkem se také stal – z lásky k Otcovi, z lásky k člověku. Služebný úděl Ježíše má vést k následování – člověk nežije jen sám pro sebe, ale ve vztazích a pro druhé.

Kristus se stal člověkem, tedy se snížil¹³⁸, aby v dějinách působil člověku srozumitelným způsobem. Z původního „Bůh (dokonce!) slouží člověku“ se dostáváme k posunu - „člověk slouží člověku“. Ke službě patří poslušnost – vůči tomu, kým byl služebník vyslán (Ježíš vyslán Otcem). Ježíše jako služebníka můžeme najít explicitně označeného v ukázce Flp 2,4-8: *„Každý at' má na mysli to, co slouží druhým, ne jen jemu. Necht' je mezi vámi takové smýšlení jako v Kristu Ježíši: Způsobem bytí byl roven Bohu, a přece na své rovnosti nelpěl, nýbrž sám sebe zmařil, vzal na sebe způsob služebníka, stal se jedním z lidí. A v podobě člověka se ponižil, v poslušnosti podstoupil i smrt, a to smrt na kříži.“¹³⁹*

Pro diakonickou práci je příznačné, že se ujímá lidí stojících často na okraji společnosti. Bez rozdílu jejich rasy, národnosti, náboženské příslušnosti atp. A v přístupu nerozlišuje, zda si za tíživou životní situaci člověk může či nikoliv, což je její podstatou a křesťanskou kvalitou. Jde o jistou následováníhodnou analogii v postoji Ježíše, jenž je vzorem k diakonickému myšlení a jednání. Ježíš se lidem na okraji nevyhýbal, ba co víc – stoloval s hříšníky, bavil se s prostitutkami, cizoložnicemi, ztroskotanci, žebráky, vydědenci, nemocnými a jinak společensky nepřijatelnými, znevýhodněnými a izolovanými (Mt 9, 10-13): *„Když potom seděl u stolu v domě, hle, mnoho celníků a jiných hříšníků*

---

136 ČEP, 1184

137 ČEP, 1123

138 Kenoze – sklonění Božího Syna k člověku.

139 ČEP, 1306-1307

stolovalo s Ježíšem a jeho učedníky. Farizeové to uviděli a řekli jeho učedníkům: „Jak to, že váš Mistr jí s celníky a hříšníky?“ On to uslyšel a řekl: „Lékaře nepotřebují zdraví, ale nemocní. Jděte a učte se, co to je: ‚Milosrdenství chci, a ne obět.‘ Nepřišel jsem pozvat (povolat) spravedlivé, ale hříšníky (k pokání).“¹⁴⁰ Jednoznačné konstatování Ježíše: 1. Pomoc potřebují potřební. 2. Máme se učit milosrdenství – tedy skutky prokazovat křesťanskou lásku k bližnímu, že se člověk slituje nad člověkem, který je v nouzi a jedná s ním laskavým způsobem. 3. Otázka oběti se v závěru citace může týkat jak starozákonní oběti kultické, kterou Syn Člověka svým učením překonal, tak oběti osobního nasazení. Kdo chce pomáhat, musí být sám v pořádku, jinak nebude druhým schopen ani pomoci, natož sobě. „Nechci obět“ lze vnímat také jako návod na zacházení se zdroji toho, kdo pomáhá. „Nechci obět“ je dále znamením, že pomáhání není chápáno jako obětování se pro druhého, ale jako projev milosrdenství, akt pramenící ze svobodné vůle přiklonit se k dobru na základě obrácení (nebo hodnotového nastavení).

I hranice diakonie lze překračovat. Pozvání ke společnému stolování (agapé, hostiny lásky) spolu s výzvou k pokání totiž činí se spolustolovníků členy společenství. Diakonie tak zde přechází do roviny další a tou je *communio*, neboť se (v něm) Ježíš určitým způsobem lidí ujal. A pokání nebo víra už je na nich samotných. Může jít o pokání jako úkon víry v Boha.

Všem těmto lidem Ježíš navrátil lidskou důstojnost a dal jim zakusit, že mají hodnotu a to je navrácí k místu ve společnosti. Projít na vlastní kůži zkušeností, že člověk je hoden pomoci a že i na něm někomu záleží, jej může ze stavu zoufalosti, bezvýchodnosti, rezignace, pocitu zbytečnosti či nadbytečnosti do jisté míry společensky rehabilitovat. Oni jsou najednou ti, kteří někomu (Mistrovi, Učiteli) stojí za povšimnutí. Ježíš se svým nečekaným jednáním stal dokonce narušitelem společenského řádu. Dobře situovaní a zámožní Židé v době Ježíše Krista běžně chápali své postavení tak, že je jim Bůh nakloněn, že se jedná o výsadu Boží přízně a to již za života. K tomuto privilegii se dobrali Boží vůlí a dodržováním Zákona. A komu se dobře nevede, Boží přízeň tím pádem nemá. Zato Ježíš dává nemocným, čili ne mocným (různými způsoby oslabeným, znevýhodněným), šanci něco změnit. Kdo jiný by měl tyto šance dávat, když ne právě služba (Kristovy) církve?

2.7.6 Trojí úřad kněze

V rámci pastorační péče se uskutečňují čtyři úlohy církve (*leiturgia*, *martyria*,

---

140 ČEP, 1125

koinónia, diakonia), ale jsou zastoupeny v různém poměru.

Jistým způsobem se tyto úlohy církve setkávají v povolání kněze, který je dle Kristových úřadů:

- 1) prorok – učí svěřený lid;
- 2) kněz – slaví bohoslužby;
- 3) a král – pečuje o svěřený lid.¹⁴¹

Tento model duchovenské činnosti, vycházející (z trojí služby) trojího úřadu Ježíše Krista, se vyskytuje v různých variacích obdobného výčtu:

- „1) učitelství (prorocký) – zvěstování a vyučování
- 2) kněžský (obětní) – liturgie a diakonie
- 3) pastýřský (královský) – pastýřská péče a vedení.“¹⁴²

2.8 Aspekty křesťanství v pomáhajících profesích

Zatímco křesťanský pracovník má o zdroj a motivaci navíc, není výjimkou, že v Charitě, Diakonii a dalších organizacích pracují lidé bez vyznání či s vyznáním jiným. Vzniká tak otázka, zda např. organizace s deklarovanou křesťanskou orientací má či nemá přijímat za pracovníky pouze své souvěrce. To záleží na tom, jestli je žádoucí, aby byla charitní pomoc vnímána jako dílo křesťanů či jako spolupráce křesťanů s lidmi jiné názorové orientace.¹⁴³ Autoři článku, zabývající se vztahem odbornosti a formací srdce, vycházejí z encykliky papeže Benedikta XVI. - *Deus caritas est*, kde se píše, že pozornost srdce způsobuje, že lidská bytost zakusí bohatství lidskosti pomáhajícího. „*Trpící jsou totiž lidské bytosti, které vždy potřebují něco víc, nežli pouze technicky správně prováděnou péči. Potřebují lidskost. Potřebují pozorné srdce.*“¹⁴⁴

Tento požadavek, aby byli pomáhající křesťanských organizací vedeni Kristovou láskou, jejichž srdce si Kristus získal a probudil v nich tak lásku k bližním by však znamenalo, že by byli vyloučeni všichni ostatní kvalifikovaní

---

141 Srov. OPATRŇY, Michal. Služba potřebným – diakonie jako konstitutivní prvek praxe církve. In: MARTINEK, Michael. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. 2. vyd. [Praha]: Jabok, 2008 [i.e. 2010], s. 62.

142 BUTTA, Tomáš. *Témata z duchovenské praxe*. Praha: Církev československá husitská, 2018. Blahoslav (Církev československá husitská), s. 9.

143 Srov. KŘIŠŤAN, Alois-MUSIL, Libor. *Nezodpovězená otázka vztahu „pozorného srdce“ a „odbornosti“ v křesťansky zakotvené praxi sociální práce*. In: SOCIÁLNÍ PRÁCE, 4/2008, s. 97.

144 KŘIŠŤAN, Alois-MUSIL, Libor. *Nezodpovězená otázka vztahu „pozorného srdce“ a „odbornosti“ v křesťansky zakotvené praxi sociální práce*. In: SOCIÁLNÍ PRÁCE, 4/2008, s. 94.

pracovníci s hodnotným nasazením pro druhé. Na druhé straně by totiž nepomohlo „pozorné srdce“ a ani „dobré srdce“, pokud by křesťanský pracovník neměl odbornou způsobilost. Vyžaduje se ideálně obě a to pak jistě udrží křesťanskou identitu organizace, avšak není zde prostor pro rozmanitost, v jaké se naše společnost nachází. A pak – nikdy není vyloučeno, že se v křesťanském prostředí pracovník neobrátil ke křesťanské víře. Vždyť takové prostředí by mohlo sloužit i k nenásilné evangelizaci. Nakonec – v době náboženských svobod a v době, kdy v naší společnosti není křesťanská víra samozřejmostí, bylo by škoda rezignovat na tyto různé příležitosti – strádajícím ze sekulárního prostředí lze nabídnout pomáhajícího dle jeho světonázoru. A i když je projev humanity jistou redukcí, jedná se o obecně lidskou zkušenost. Lidé jsou k sobě stvořeni ku pomoci. Takové je založení člověka již od jeho původu (Gn 2, 18) – protože „není dobré, aby člověk byl sám. Učiním mu pomoc jemu rovnou.“¹⁴⁵

Zásadním a obecným předpokladem k vykonávání (jakékoli) pomáhající profese je nejen zastat svou práci po odborné stránce, dále též znát svou motivaci, své zdroje a síly, strategie zvládnutí vyhocených situací, ale také a především mít rád lidi a chtít jim pomáhat. Schopnost odolávat stresu, hledět denně tváří v tvář do příběhů lidí nějak poznamenaných, vyžaduje na jedné straně odolnost, frustrační toleranci, trpělivost, na straně druhé lidský přístup a empatii. V zásadě neexistuje „ideální klient“. Příjemce služby je, jaký je. Každý pomáhající není schopen pohledu na stáří, nemoci, bídu a lidi v mezních situacích.

„Při práci se starými, chudými, osamělými, postiženými lidmi vůbec hodně záleží na životní filozofii pomáhajícího.“¹⁴⁶ Někteří mladí lidé se této skupině záměrně vyhýbají - buď se takových bojí, anebo s nimi nemají zatím zkušenosti a neví, jak k nim přistupovat. „U starých lidí podle nich už o nic nejde, vše důležité už bylo rozhodnuto dávno. Jiný pomáhající naopak vnímá osamělost ve stáří jako důležitý a dramatický životní zápas.“¹⁴⁷ Jak vidno, někdy existují preference, komu se pomáhající dokáže věnovat a komu ne – pak se stává klíčová volba pomáhající instituce či zařízení.

Mezi další důležitý moment patří si uvědomit, že pomáhající profese je „vztahová“. Pomáhání vždy bylo, je a bude založeno na vztahu „pomáhající

---

145 ČEP, s. 25

146 KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese*. Vydání osmé, v Portále sedmé. Praha: Portál, 2016, s. 22.

147 KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese*. Vydání osmé, v Portále sedmé. Praha: Portál, 2016, s. 22.

(člověk)-potřebný (člověk se svým odhaleným životním příběhem). Protože potřebný je všelijakými způsoby a okolnostmi oslaben, jedná se o vztah asymetrický, kdy pomáhající má moc. Je tedy nepřipustná jakákoliv manipulace a porušování lidské důstojnosti. To, co dál musí pracovník dodržovat, je vědomí jisté hranice (dělí se na nepropustné, polopropustné a propustné) a vhodně volený způsob komunikace s klientem, protože manipulace by se mohl dopouštět i klient. „*Hlavním problémem při pomáhání je splývání, kdy pracovník bere záležitosti svého klienta příliš za svoje vlastní. Trpí nejen pomáhající, ale celý proces pomáhání. Proti splývání se může pracovník chránit netečností, což představuje další problém. A konečně zcela běžnou starostí je, jak uhájit svou hranici vůči manipulaci ze strany klienta. Zde přichází ke slovu asertivita.*“¹⁴⁸

Vysoké pracovní nasazení s sebou nese jistá úskalí. Přílišný a delší výdej energie může s sebou přinést tzv. syndrom vyhoření (dále jen SV): „*K jeho hlavním projevům patří deprese, lhostejnost, cynismus, stažení se z kontaktu, ztráta sebedůvěry, časté nemoci a tělesné potíže. Není to obyčejná únava.*“¹⁴⁹ Jestli se tak stane, záleží na pomáhajícím – zda má či nemá zdravý životní styl s dostatečným spánkem a odpočinkem, umí zvládat stres, pečovat o sebe, má-li čas na své záliby, důležité vztahy.

2.8.1 Etika křesťanských pomáhajících profesí a organizací

Kdekoliv se odehrává práce s člověkem, ať už profesionální (placená), anebo dobrovolnická, platí, že se ocitáme na poli etiky. Tím spíš, když je druhá strana určitým způsobem znevýhodněna. S rozšiřováním vědních oborů vznikají další etické kodexy, které promýšlejí aspekty péče do detailů až taxativním výčtem toho, jak se má či nemá pomáhající v rámci své profese chovat. Etické kodexy formulují žádoucí zacházení se svým postavením, žádoucí jednání, hodnotové vymezení profese a organizace. Jejich vymahatelnost je různá; avšak nad nimi stojí závaznost právního řádu, jehož nedodržování je sankcionováno podle zákona.

Jelikož zde byly uváděny křesťanské organizace na území ČR, zmiňme jejich kodexy. Charita ČR, jež je součástí mezinárodní organizace Caritas Internationalis, se zavazuje k hodnotám „*spravedlnosti, společného dobra, celostního lidského rozvoje, soucitu, přednostního zaměření na chudé a*

---

148 KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese*. Vydání osmé, v Portále sedmé. Praha: Portál, 2016, s. 78.

149 Ibidem, s. 101.

utlačované, respektu, solidarity“¹⁵⁰ a k principům „partnerství, subsidiarity, zapojení se, posílení, nezávislosti, správy a odpovědnosti, rovnosti, universalitě, nestrannosti a otevřenosti vůči všem národům, ochraně.“¹⁵¹ Působení organizace se v daném místě zavazuje podporovat místní ekonomiku, chránit lidstvo a planetu – tedy stvoření a životní prostředí, spolupracovat s úřady, dalšími církvemi, občanskou společností, vždy a všude obhajovat zájmy chudých lidí a lidí na okraji společnosti – i na mezinárodní úrovni, pečovat o pracovníky, rozvíjet a vzdělávat je.¹⁵² Na přímého pracovníka v Charitě ČR jsou stanoveny požadavky, týkající se konkrétních okruhů na poli hodnot, chování a etiky; vyhýbání se střetu zájmu, nátlaku a korupci; ochrany majetku Charity a vhodného osobního chování.¹⁵³

Etický kodex Diakonie ČCE, jejíž hlavní náplní je „sloužit potřebným“ a mající za své motto v logu „Pomoc má mnoho tváří“, je o poznání stručnější. Svě zaměření deklaruje etickými postoji k zaměstnancům, klientům; ke vztahům mezi spolupracovníky, stážisty, dobrovolníky; etickými postoji k donátorům, dalším organizacím a široké veřejnosti.¹⁵⁴

Dalším významným pomáhajícím subjektem s tradicí na území ČR je již 31. rokem celosvětová adventistická humanitární a rozvojová organizace ADRA, naplňující své poslání a projekty u nás i v zahraničí – orientuje se na země sužované válkou, chudobou - nedostatkem zdrojů k obživě, nedostatkem lékařské péče a přístupu ke vzdělání (Niger, Etiopie ad.). Etické zásady org. ADRA jsou rozděleny do pěti témat, mířící na odpovědnost pracovníků v jejich profesním zařazení.¹⁵⁵

Jako neposlední sloužící zařízení ještě záměrně zmiňme Hagibor (což znamená „hrdina“), jedná se o domov sociální péče¹⁵⁶, provozovaný Židovskou obcí v Praze a je určen pro seniory, kteří přežili šoa. V tomto smyslu se naplňuje služba pro potřebné, na které se pamatovalo ve Starém zákoně – např. Dt 26, 12: „*Když pak třetího roku, v roce desátků, odvedeš všechny desátky ze své úrody a dáš je lévijci, bezdomovci, sirotku a vdově, aby jedli v tvých branách a nasýtli se.*“¹⁵⁷ Zkušenost holocaustu poznamenává na těle i

---

150 <https://www.charita.cz/res/archive/014/001669.pdf?seek=1576581851>, s. 3-6.

151 <https://www.charita.cz/res/archive/014/001669.pdf?seek=1576581851>, s. 6-9.

152 Ibidem, s. 9-11.

153 Ibidem, s. 13-15.

154 Srov. https://www.diakonie.cz/sites/default/files/2022-11/2021_Etický_kodex_Diakonie.pdf

155 Srov. <https://adra.cz/o-nas/eticke-zasady-organizace-adra/>

156 Srov. <https://www.kehilaprag.cz/cs/hagibor/hagibor-home>

157 ČEP, s. 202

duši po celý život. Část z přeživších nemá ani příbuzné (vyvraždění), kteří by se o ně mohli postarat, anebo již nežijí.

Etické jednání zohledňuje všechny účastníky, kteří se ocitnou ve vztahovém poli profese - jak klienta, tak pomáhajícího. Což dokládaly i zmiňované příklady etických kodexů. Proto všechny prvky mezilidských vztahů mají mít etickou dimenzi, která se projevuje 1. úctou, 2. blízkostí, 3. distancí.¹⁵⁸ Mezi etické problémy a etická dilemata se zvláště v sociálních, zdravotních a dalších podobných službách může objevit třetí plocha, kterou tvoří tlak na finance: „*Etika je na první pohled „neproduktivní“, někdy by se docela zdálo, že její respektování a uplatňování jen zdržuje nebo tvoří zbytečné náklady.*“¹⁵⁹

Etika je zde od toho, aby hájila lidství a lidskou důstojnost – kteréžto jako (ohrožené) hodnoty se snažíme zachovávat v rámci shody naší společnosti. To, co bráníme a ctíme, byť na základě různých pohnutek, se nám stává svatě a nedotknutelné.

2.9 Shrnutí

Pastorální teologie a teologie praktická (někdy nazývána aplikovaná – zdůrazňující akci a těsnou provázanost se světem) se vyvíjely vedle sebe v rámci svých konfesních prostředí. Pastorální teologie je starší, ve svém názvu se opírá o postavu biblického Pastýře (odtud pak pastore) a stala se vědní disciplinou rozvíjenou v katolických teologických fakultách. Pojem praktická teologie zakotvil zejména v evangelické církevní tradici, přičemž v jejím samotném nitru se nachází teologie praktická, tedy došlo k jistému prolnutí disciplín. Potíž ve vymezení činí jejich neostrá hranice. Co do povahy činnosti nenajdeme velké odlišnosti. Existují proto také názory, že se jedná o stejné teologické obory. Za odlišnosti se nepovažují obsahy, ale spíše důrazy. Praktická teologie má být pružnější, více vede dialogický proces se světem, což ji činí nesystematickou, protože se její závěry musí neustále přeformulovat, aktualizovat a měnit spolu s měnícím se světem. Pastorální teologii definoval Jan Pavel II. ve svém dokumentu *O výchově kněží v současných podmínkách (Pastores dabo vobis)* jako „*vědeckou reflexi o stálém růstu církve v dějinách*

---

158 Srov. OPATRŇY, Aleš. *Pastorace zvláštních skupin*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. Bibliotheca theologica, s. 42-43.

159 OPATRŇY, Aleš. *Pastorace zvláštních skupin*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. Bibliotheca theologica, s. 48.

silou Ducha svatého. “160

Obě teologické disciplíny se věnují „účinné křesťanské pomoci člověku“, spolupracují s dalšími vědními obory. Obě rovněž reflektují rychle se měnící svět a společnost a nutnost hledat cesty, jak být člověku ku pomoci v současnosti. To pro obě disciplíny přináší neustálý prostor pro inovaci. Což v zaměření na praxi dokládá, že obě teologické disciplíny mohou nalézt a aktivovat své rezervy, uchopit potenciál a nově reagovat na potřeby současného člověka. Vědomí těchto skutečností nalezneme v publikacích a již dřívějších dokumentech: *Pastýřská služba v církvi je vystavena novým nárokům a výzvám doby*,¹⁶¹ píše teolog a kazatel Církve bratrské (CB). Pro KC byly v této oblasti průlomové (z dnešního pohledu již dávnější) dokumenty 2VK. Koncilu, který byl považován za pastorační či pastorační. Téma pastorační práce se odráží ve značné části jeho dokumentů – GS, LG, ChD, PO, OT, AA, AG - ve kterých jsou vyjmenovány úlohy pro pastorační biskupů, kněží a laiků. Přičemž s laiky se po odborné stránce počítá jako s plnohodnotnými spolupracovníky. O pastorační promlouvá také posynodní dokument ChL; dále například dvě apoštolské exhortace papežů, věnující se evangelizaci: EN a EG.

Na základě uvedených dokumentů, promyšlejších pastorační péči/práci, nelze souhlasit s tvrzením, že jedna z disciplin (praktická teologie) je více dialogická než druhá (pastorační teologie). Vždyť vědní obor, mající vyústění do praxe s člověkem, nemůže bez realistického dialogu se skutečným světem vůbec existovat.

Pastorační práce, pastorační, je uvedením pastorační a praktické teologické disciplíny do praxe. Za katolickou pastorační práci můžeme považovat všechny úkony kněze mimo práce administrativní, hospodářské a technické. Pastorační, která je křesťanskou službou světu, je namířena dovnitř církve i za její hranice jako vážně míněná praktická odpověď víry, křesťanské lásky, jako projev solidarity s trpícími ve světě. Na pastorační se mohou podílet (mimo svátostné služby) též laické, nemající kněžské svěcení. Pastorační také předpokládá znalost společnosti a je vázána na konkrétní situaci člověka.

V pastorační práci také potkáváme čtyři hlavní úlohy církve – na těchto pilířích stojí její poslání: 1. leiturgia (bohoslužba), 2. martyria (svědectví, služba slova), 3. koinónia (společenství – budování, péče), 4. diakonia (služba).

---

160 JAN PAVEL II. *Pastores dabo vobis: O výchově kněží v současných podmínkách: Posynodální apoštolská adhortace Jana Pavla II. z 25. března 1992.* Praha: Zvon, 1993, s. 111.

161 ČERNÝ, Pavel. *Teologie a praxe služby pastýře: úvod do praktické a pastorační teologie.* Praha: Vzdělávací institut ETS, 2018, s. 14.

I když se v pastorační práci projevují různou měrou, anebo se dokonce prolínají, jedná se o činnosti, promítající se do Kristových úřadů. Každý kněz má pověření 1. kněžské (slaví bohoslužby), 2. královské (pečuje o svěřený lid), 3. prorocké (učí svěřený lid). Na postavu pastýře jsou kladeny nároky odborné, duchovní, morální, osobnostní. Farář není anonymní postavou - má rezidenční povinnost, žije uprostřed obce, aby se se svými farníky potkával a poznal. Podle toho komu, kde a za jakých okolností se pastorující věnuje pastorovaným, rozlišujeme druhy pastorační práce: farní, kategoriální, lidí se specifickými požadavky, zvláštních skupin, pouliční, po telefonu a internetu. K některým druhům pastorační práce je zapotřebí detailní znalost prostředí a další vzdělávání. Mezi hlavní formu pastorační práce patří duchovní rozhovor, jenž je nejčastěji využívaným prostředkem.

Aby byla péče komplexní, je třeba zohlednit čtyři dimenze člověka – jedná se o jeho bio-psycho-socio-spirituální rozměr. Pastorační práce je založena na vztahu „pastorující – pastorovaný“. Každá pastorační práce má osobní a sociální rozměr. Jedinec se svými duchovními potřebami či životními obtížemi je ale součástí celé společnosti; v případě církevního společenství je do něj včleněn na základě křtu, stal se dítětem Božím, tvoří součást Božího lidu, jehož nejmenší jednotkou je farní společenství ve farnosti (sboru).

Diakonie ve smyslu služby je akcí křesťanů. Má se za to, že by v křesťanských organizacích měli sloužit křesťané, aby si tyto instituce zřetelně uchovaly křesťanskou identitu. Dle *Deus caritas est* je kromě všeobecně požadované odbornosti vyžadováno také „pozorné srdce“, výbava, jakou může mít jedině křesťan, jehož srdce si získal Ježíš. Křesťan je bezesporu bohatší o motivaci a zdroj síly navíc – má víru (v Boha), (křesťanskou) naději a zakouší (Boží) lásku. Avšak otázkou nadále zůstává, zda by v křesťanských organizacích mohl člověku v nouzi dobře posloužit humanista, jehož hodnoty jsou křesťanské a jehož motivace není sobecká. Neboť pomáhání je obecně lidská zkušenost, člověku vlastní. Nadto u nás v ČR v praxi úplně každý pracovník Charity ČR, Diakonie ČCE, org. ADRA křesťanem není – dá se to vnímat jako šance se s křesťanstvím obeznámit na základě praktického konání křesťanů.

Profesionální i dobrovolnické pomáhání vyžaduje dodržovat určité principy a zásady. Pomáhající profese a organizace, zaměřená na člověka, se kromě odborné péče zavazuje dodržovat zákonnou normu, dále etiku, kterou formuluje ve svých etických kodexech, pamatující jak na poskytovatele, tak příjemce služby (dále např. na chování vůči donátorům, široké veřejnosti).

Etika chrání zejména lidskou důstojnost, zachovávání úcty, zabraňuje manipulaci. V pomáhající profesi je důležitým tématem spasitelský komplex (úplně všechny klienty zachránit nelze); dále workoholismus (se sklony přeceňovat své síly), který může vyústit až v syndrom vyhoření, neboť tyto profese jsou k SV více „náchylnější“. V neposlední řadě je v gesci pomáhajícího, aby si vůči klientovi zachoval „zdravou hranici“ – tedy nabídl blízkost a empatii v takové míře, která umožňuje navázat vztah důvěry a bezpečí, na straně druhé se nenechal problémy klienta ovlivňovat.

Institucionalizovaná pomoc má jistě své výhody – soustředí se v ní způsobilé lidské zdroje, finanční a další potenciál, lze se odvolat na její záruky. Nevýhodou může být její menší pružnost. Přijme-li křesťan za své poslání pomáhat druhým, může ve svém životě vykonat mnoho dobrodiní, podílet se na zmírňování utrpení ve světě zcela soukromě. Někdy je díky znalosti situace jemu známého člověka pomoc rychlejší a účinnější. Stačí nezapomínat na své stárnoucí či nemocné blízké a všímat si bližních – zda třeba souseď není ohrožen nouzí, nebo zda se v okolí městské čtvrti, části obce, v zaměstnání apod. nevyskytuje někdo, kdo potřebuje účinně a rychle pomoci, či jej aspoň k pomoci nasměrovat a dovést.

3. Postavení církve v sekularizované společnosti

V rozdělené společnosti vlivem komunikačních médií, velmi rozdílné ekonomické situace, v době bez základních (existenčních) jistot, vznikají různé názorové proudy a světonázory. Postmoderní člověk jim často a snadněji podléhá. Svět v heslech nároků na to či ono způsobil, že si mnohých statků lidé ani neváží tak jako jejich předkové. Mizí model tradiční rodiny, kde víra byla žita a předávala se z generace na generaci. Chození do kostela (sboru) se mnohde stávalo splněným formálním požadavkem, možná pro klid v rodině. Rozrostl se individualismus ve všech sférách života a na všech možných úrovních.

„Proces sekularizace vede k redukování víry a církve na privátní a intimní prostor. Negace veškeré transcendence navíc způsobila narůstající etickou deformaci, oslabení smyslu pro osobní i sociální hřích a postupný nárůst relativismu, což dává prostor všeobecné dezorientaci.“¹⁶²

Evropa již dávno není výspou křesťanství. A česká společnost je v tomto ohledu ryze specifická. Potýká se s fenoménem kulturního i náboženského

---

162 EG, čl. 64

pluralismu, náboženskou nevzdělaností – až negramotností, přibyly různé sekty. Religiózní jádra v naší zemi bychom dnes našli na moravském venkově, zejména na Jižní Moravě; široká škála duchovního života se odehrává buď v historických, anebo větších centrech - povětšinou také akademických (Praha, Stará Boleslav, Kutná Hora, Brno, Olomouc atd.).

V sociologických ročenkách neustále klesá počet lidí, hlásících se k dané církvi. Těžší je to ale s formulováním úbytku věřících. Museli bychom se důsledně vyptávat, kdo v koho (co) věří a proč. I když naše země mívá nálepku ateistů, protože být křesťanem již není samozřejmostí, nadále se může těšit z bohatého dědictví židovsko-křesťanské víry a kultury. Někteří novodobí věřící se uchýlili do „šedé zóny“¹⁶³ – jedná se o individuální směry, filosofie a nová náboženství, vzdalující se křesťanským církvím. Není také neobvyklé, že se někteří lidé prohlašují za vyznavače několika duchovních stánků – tak trochu taoista a trochu buddhista – zkrátka z každého ranku něco, co jim přijde blízké či vhod, mluví, jako kdyby se nacházeli v náboženském hypermarketu. Co je ale pro církev hlavní a podstatné – většina lidí nemá problém s vírou, ale jejich problém tkví ve vztahu k církvi. Církev představuje instituci (zvláště instituce se u nás netěší oblibě), která při svém dlouhém trvání svým jménem vykonala mnoho dobra (dějiny diakonie); ale také se dopustila násilí (např. násilná rekatolizace), za které se církev ještě o několik století později omlouvá.

Pro církev to může být výzva, jak znovu a znovu budovat důvěru a – bude-li to nutné - umět obhájit smysl její existence. „*Křesťanská církev má i v sekularizované společnosti řadu nezastupitelných funkcí – je nositelkou značně náročného morálního etosu, je nezávislým kritikem morálky společnosti, protože se nemusí bát nepřízně voličů ve volbách, je nositelkou konzervativních hodnot, čili spoluvůrkyní kontinuity kultury národa a civilizace.*“¹⁶⁴ Církev ale ztratila svou pozici coby vychovatelky a ručitelky hodnot, které společnost uznávala.¹⁶⁵

Stejně jako církev, i naše poslední generace zažívají nebývalou náboženskou svobodu. Což by měly obě strany kvitovat, protože Bůh dal člověku svobodnou vůli. Proměna společnosti přináší církvi otázky, jak se má zachovat; jak může pomoci člověku, žijícímu ve strukturách konzumu, zběsilého tempa a

---

163 Srov. OPATRŇÝ, Aleš. *Cesty pastorace v pluralitní společnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. Orientace (Karmelitánské nakladatelství), s. 109.

164 OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorační situace u nás: analýzy a výhledy*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 45.

165 Srov. OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorační situace u nás: analýzy a výhledy*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 45.

výkonnosti, kultu mládí a vyhýbání se přirozeným jevům jako je stárí a smrt? „*Postmoderní a globalizovaný individualismus favorizuje životní styl oslabující rozvoj a stabilitu vztahů mezi lidmi a znetvořuje rodinné svazky. Pastorační práce musí ještě lépe ukázat, že vztah s naším Otcem po společenství žádá a povzbuzuje, aby uzdravovalo, prosazovalo a posilovalo mezilidské vztahy.*“¹⁶⁶

V procesu sekularizace sehrála svou negativní roli první a druhá světová válka s otřesy a otázkami, „kde byl Bůh?“, přesněji snad „co se to stalo s člověkem“? Dalším mezníkem bylo dlouhé období komunistické vlády, kdy byli křesťané perzekuováni (obzvláště v krutých 50. letech minulého století), společensky znevýhodňováni. A přesto vznikla tzv. podzemní církve, kněží byli za minulého režimu svěceni tajně. Stalo se, že po revoluci církve už po prvotním nadšení nedokázala společnost přivést k sobě a stmelit ji. Přesto se na ni lidé v individuálních případech obraceli. Chtěli-li mít svatbu v kostele, chtěli-li přivolat k umírajícímu kněze, chtěli-li zajistit důstojné rozloučení se zesnulým, který byl kdysi pokřtěný. Stále zde existuje povědomí, že církve tyto obřady spolehlivě a důstojně zvládá, neboť je to její doménou odedávna.

Církve je součástí světa, se kterým pro jeho poznávání ideálně vede dialog. „*Církve má být ochotna vidět a vnímat svět takový, jaký je, ne jen jaký by měl být.*“¹⁶⁷ Nejde o to, se světem splývat, anebo se mu stranit, ale zůstat s ním ve spojení. To vyžaduje vnímavost a otevřenost. Možnou cestou evangelizace a pastorační práce (i v době všudypřítomných médií) může být již osvědčený model z dob komunismu (tehdy vlastně jediný možný) – a sice metoda „od člověka k člověku“, protože se i ve světě ukázala jako nejúčinnější.¹⁶⁸

3.1 Možné cesty spolupráce uvnitř církve a církve ve světě

Církve je instituce hierarchicky řízená. Každý její člen je pověřen určitým úkolem. Toto společenství, ukotvené v Boží lásce, mezi sebou prožívá pracovní a osobní vztahy. Mezilidské vztahy se zrcadlí do atmosféry náboženské obce, jak se láska projevuje navenek. Existuje několik zásad, jak se může obec vyvarovat negativním vztahovým jevům. Vhodné je nedopustit, aby nejstarší členové sboru např. podceňovali mladého duchovního.¹⁶⁹ Mladší člověk zatím

---

166 EG, čl. 67

167 OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorální teologie pro laiky*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2016. Bibliotheca theologica, s. 39.

168 Srov. OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorační situace u nás: analýzy a výhledy*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 81.

169 Srov. BUTTA, Tomáš. *Témata z duchovenské praxe*. Praha: Církve československá husitská, 2018. Blahoslav (Církve československá husitská), s. 32.

sice nemůže nabídnout toliko životních zkušeností, ale může přinést na věci nový pohled, přispět svou aktivitou – když mu to ovšem bude dovoleno. Obě dvě strany si mají prokazovat vzájemnou úctu a respekt, pozorně si naslouchat, brát vážně názor druhého. Mladý duchovní by měl vůči starší generaci duchovních mít zase citlivější přístup, aby svou (byť nevědomou) neomaleností nezpůsobil nechut' ke všemu, co se snaží nabídnout. Zbytečně tak vznikají nedorozumění a dokonce i mezigenerační konflikty.

Ve sboru se obvykle projevují tyto vztahové typy:

„dekorativní – vše rozhoduje farář

dominantní – rada starších je určující autoritou v náboženské obci

*sobě rovných – vzájemná (týmová) spolupráce mezi farářem a radou starších“*¹⁷⁰, přičemž význam rady starších je nesporný. Jsou to farářovi spolupracovníci. Nelze však opomíjet rozhodující pravomoci a odpovědnost, kterou farář svým postavením a pověřením nese.

Církev je také místo, kde působí i laikové. Zatímco kdysi platilo, že kněz v obci patřil mezi nejvzdělanější skupinu obyvatel, dnes už ve své farnosti potkává věřící, kteří rovněž absolvovali teologické fakulty, byť nemuseli projít seminářem, formací. Jejich vzdělání je prakticky na stejné úrovni.¹⁷¹ Působení laiků lze vidět ve vlastní rodině, v katechezi, péči o nemocné, zastanou charitativní práci, pastorační rozhovory, doprovázení nemocných, službu eucharistií nemocným, službu slovem (lektor), liturgickou službu (např. schola) a další.¹⁷² Je ale třeba se vyvarovat přílišné klerikalizace laiků – nadměrné pastorační úkoly je odvádějí od jejich vlastního poslání – věnovat se životu manželskému, pracovnímu, hospodářskému atd.¹⁷³

*„Laici svou prací a společenskou, politickou a kulturní činností pronikají do světa – posvěcují ho z nitra.“*¹⁷⁴ Do těchto oblastí nemají takový přístup kněží a řeholníci. *„Spolupráce kněží a laiků má tři základní roviny:*

1. ve vlastním vnitřním životě Církve

2. na dílech, které nejsou výslovně pod vedením Církve

---

170 Srov. BUTTA, Tomáš. *Témata z duchovenské praxe*. Praha: Církev československá husitská, 2018. Blahoslav (Církev československá husitská), s. 34.

171 Srov. OPATRŇÝ, Aleš. *Pastorační teologie pro laiky*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2016. Bibliotheca theologica, s. 104.

172 Srov. Ibidem, s. 111-112.

173 Srov. ŠMIDRIAK, Ondrej. *Pastoračná spolupráca kňazov a laikov... utópia alebo reálna vzia?* Ružomberok: VERBUM, 2012, s. 109.

174 ŠMIDRIAK, Ondrej. *Pastoračná spolupráca kňazov a laikov... utópia alebo reálna vzia?* Ružomberok: VERBUM, 2012, s. 83.

3. při rozvoji vlastních apoštolských děl laiků. “175

Napětí, jak skloubit postavení a působení laika, můžeme pojmenovat posunem z „laik v církvi“ na zařazení „křesťan ve světě.“¹⁷⁶

Jestliže se ocitáme v prostoru živé a funkční farnosti, pak lze počítat s možnostmi, jak lépe dle potřeb a situace naplánovat spolupráci kněze s laiky. Teologicky vzdělaní laikové můžou sloužit slovem i v kurzech alfa, biblických hodinách, nabídnout vhodným způsobem školám výuku náboženství a propojovat ji s etikou nebo filosofií. Je užitečné hledat tvořivé způsoby, jak lze uchopit svůj životní příběh pomocí dosud běžně nerozšířených metod - biblioterapie, bibliodrama, veršoterapie, či se inspirovat životem svatých a hledat aktuální cestu ke svatosti v současné době. „*Staré příběhy Bible ožívají, když je vyprávíme vlastním jazykem a když nalézají čerstvé vyjádření v nových příbězích poslušnosti, důvěry, lásky a požehnání.*“¹⁷⁷

Někteří kněží bývají součástí psychoterapeutických týmů, mají přístup a možnosti si osvojit terapeutické metody, anebo aspoň rozpoznat případy, kdy by byly prospěšné... „*Jestliže definujeme církev jako nový Boží lid obdařený mnoha charismaty, můžeme počítat mezi charismata také dar teologie zasazené do kontextu každodenního života. Právě v takové teologii je skrytý reformní potenciál, přispívající k obnově církve. Teologické vzdělání umožňuje jak kněžím, tak laikům objevovat hodnoty evangelia tam, kde jsou skryté, a současně odvážně odkrývat to, co uvnitř církve není evangelní. Právě tím se mohou teologové podílet na prorockém poslání církve.*“¹⁷⁸

3.1.1 Úloha médií

Již dokument 2VK věnoval velkou pozornost hromadným sdělovacím prostředkům. Koncil si v té době uvědomil, jakým nástrojem tisk, rozhlas a zvláště televize jsou. Najednou tak lze oslovit velké množství příjemců – čtenářů, posluchačů, diváků. *Dekret o hromadných sdělovacích prostředcích Inter mirifica* (dále jen IM) zmiňuje: „*Církev má tedy přirozené právo používat a vlastnit všechny druhy těchto prostředků, pokud jsou nutné nebo užitečné ke*

---

175 Ibidem, 2012, s. 98.

176 Srov. ŠMIDRIAK, Ondrej. *Pastorační spolupráce knězov a laikov... utópia alebo reálna vízia?* Ružomberok: VERBUM, 2012, s. 86.

177 ŠIMR, Karel. *Troji diakonie: evangelická diakonie, křesťanská služba a diakonát v perspektivě teorie sociálních systémů.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2019. Moderní česká teologie, s. 115.

178 KAPLÁNEK, Michal. *Místo teologicky vzdělaných křesťanů-laiků v pastoraci.* In: STUDIA THEOLOGICA 9, č. 4 [30], zima 2007, s. 50.

křesťanské výchově a k veškeré její práci pro spásu duší. “179

Velký důraz klade dekret IM na pravdivý obsah, zobrazovaný v médiích; zvláštní odpovědnost ukládá pracovníkům v médiích na straně jedné (hledat pravdu, zobrazovat nezkreslenou realitu, zlo ukazovat jako zlo), na straně druhé nabádá rovněž k odpovědnosti příjemce.

Náklady na zřízení a provozování takových médií jsou však vysoké; církev nabádá, aby vlivní jednotlivci i organizace deníky, časopisy a potřebnou techniku podporovali finančně i přispěli svými znalostmi, pokud tato média slouží pravé kultuře a apoštolátu¹⁸⁰: „*Bylo by nedůstojné synů církve, kdyby nečinně přihlíželi, jak je slovo spásy svazováno a zadržováno technickými potížemi nebo nepostačujícími prostředky. “181* Jméno Páně má být oslavováno i novými vynálezy. Vždyť (dle Žid 13, 8) „*Ježíš Kristus je stejný včera i dnes i navěky. “182*

3.1.2 Role umění a kultury

Jan Pavel II., jenž psal mimo jiné i básně a scénické texty, měl zvláštní vztah k umělcům. Bohatě vnímal krásu a umění ve službách Evangelia a dobra; ba dokonce zakusil, co znamená být tvůrcem krásného slova - poezie. Snad proto Jan Pavel II. sepsal s velikou péčí list; toto psaní zvané *List umělcům* věnoval právě jim, s velkým vyjádřením obdivu, projevu úcty a uznání a jejich potřeby: „*Aby církev mohla předávat poselství, které jí bylo Kristem svěřeno, potřebuje umění. Musí totiž učinit pochopitelným, ba dokonce – nakolik je to možné – okouzlujícím svět ducha, svět neviditelného, svět Boha. Musí tedy převést do slovních tvarů to, co je samo o sobě nevyslovitelné. Právě umění má zcela osobitou schopnost zachytit ten či onen aspekt poselství a převést jej do barev, tvarů, tónů, které povzbudí intuici pozorovatele či posluchače; to vše, aniž by připravilo poselství samo o jeho transcendentní hodnotu a o jeho tajemný nimbus. “183* Papež se listem poklonil literátům, malířům, hudebníkům, sochařům, architektům, neboť díky nim probíhá liturgie důstojným způsobem a v důstojném duchovním prostoru.

A papež pokládá zásadní otázku – církev, jak známo, umění potřebuje. Potřebuje ale umění církev? Odpověď je nasnadě. Zdroj Evangelia je pro

---

179 IM, čl. 3

180 Srov. IM, čl. 17

181 IM, čl. 17

182 ČEP, s. 1336

183 <https://www.farnoststrasnice.cz/doky/e-knihovna/jan-pavel-ii-umelcum.pdf>, čl. 12

umělce nevyčerpatelnou studnicí. Co se týče výtvarného umění, náboženská témata byla zobrazována nejčastěji. V umělcích vidí Jan Pavel II. své spojení: „*Zvláště se obracím na Vás, umělce křesťanské: každému bych rád připomněl, že spojenectví, jež je od počátku mezi evangeliem a uměním, vyzývá vedle funkčních požadavků i k pronikání tajemství vtěleného Boha a zároveň i tajemství člověka za pomoci tvořivé intuice.*“¹⁸⁴

Příležitosti objevovat krásu křesťanské duchovní kultury máme neustále na dosah. Otázka „vejít“ do chrámu se týká smyslu a důvodu. V této souvislosti zmiňme užitečný projekt Noc kostelů, oslovující širokou veřejnost v městech a obcích, připadající jednou v roce na páteční večer v květnu nebo červnu.

Projekt Noc kostelů (dále jen NK) otevřel brány kostelů, sborů, modliteben, (synagog) – často i méně využívaných, aby se lidé mohli dotknout kulturního a architektonického dědictví hodnotových staveb – staveb duchovních. Jejich brány otevřeli křesťané (dobrovolnické týmy), zajišťující různý program. Jednalo se nejčastěji o informativní záležitosti - komentované prohlídky, výklad historie místa, přednášky; dále také výstavy, hudební a pěvecká vystoupení. Nabídnuť byla i modlitba, četba z Písma a program často končival závěrečným požehnáním.

Ze zkoumaných tří let 2011–2013 programu katolické církve na území Arcidiecéze pražské konkrétně vyplynulo, že události měly v převážné míře preevangelizační rozměr (80-84%).¹⁸⁵ Potřeba projektu NK „*vznikla a reaguje až na novodobější situaci jako jedna z odpovědí na vliv prohlubující se sekularizace.*“¹⁸⁶ Je tedy možné považovat za úspěšný samotný preevangelizační dopad projektu Noc kostelů – někdo zvenčí, byť přišel náhodou či cíleně, udělal dobrou zkušenost na poli náboženské obce a zjistí, že jsou tam lidé, se kterými se dá mluvit. „*Noc kostelů si za cíl sice neklade způsobit návštěvníkům ovlivňující životní událost, ale nabízí lidem stojícím mimo církve překonat ostych, vyjít ze samoty. Může být také příležitostí k návratu. V řadě případů je Noc kostelů dokonce jednou z vrcholných příležitostí, jak se laici mohou ve farnosti angažovat, lépe se při tom poznat,*

---

184 <https://www.farnoststrasnice.cz/doky/e-knihovna/jan-pavel-ii-umelcum.pdf>, čl. 14

185 Srov. ŠATÁNKOVÁ, Radana. *Preevangelizační a evangelizační rozměr projektu Noc kostelů*. 2015. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Katolická teologická fakulta, Katedra pastorálních oborů a právních věd. Vedoucí práce Opatrný, Aleš. Strana 69.

186 ŠATÁNKOVÁ, Radana. *Preevangelizační a evangelizační rozměr projektu Noc kostelů*. 2015. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Katolická teologická fakulta, Katedra pastorálních oborů a právních věd. Vedoucí práce Opatrný, Aleš. Strana 70.

3.2 Shrnutí

Žijeme v rozmanité společnosti, kde se křesťanství stalo jednou z mnoha nabídek náboženské, hodnotové a životní orientace. Křesťanství již tedy v našich poměrech není samozřejmostí a církev coby tradiční, konzervativní instituce ztratila svůj dosah - již není toliko uznávanou hlasatelkou étosu, strážkyní morálky a pravdy. Požíváme náboženské svobody, žijeme zatím v tolerantní společnosti a každý si může věřit v koho a v co chce. Rozrůstá se zesoukromění víry a individualismus. Tradiční model rodiny se rozpadl, víra už se běžně nepředává z generace na generaci. K sekularizaci došlo vlivem různých jevů (éra komunistické vlády, poté globalizace, proměna společnosti - vyznávání konzumismu – „mít“ je víc než „být“, povrchnost, adorace mládí a krásy, tlak na výkon, vytěšňování stáří a smrti). Církev by měla vidět svět takový, jaký je, protože je jeho součástí. Pro poznání světa je nezbytné, aby s ním církev byla v dialogu.

Spolupráce církve je namířena dovnitř i vně. Uvnitř církve se odehrávají vztahy a povinnosti osob různého stupně svěcení. Soulad mezi generacemi přináší oboustranná tolerance, respekt, úcta a vzájemné naslouchání.

Vnější pole působnosti jako je oblast pracovního světa, manželství a rodiny, hospodářství či politiky je doménou laiků. Křesťan žije dvojí realitou – uplatňuje svou službou přítomnost Božího království na zemi, které zakouší, ovšem ještě ne v plnosti (tou je až eschatologická skutečnost). Laik posvěcuje svět působením Ducha svatého. Laici, kteří jsou vzdělaní, se můžou ve své křesťanské náboženské obci realizovat v dalším druhu spolupráce. Bylo by přínosné, podporovat školení a další vzdělávání laiků, aby se mohli zapojit do činnosti podle svých obdarování a přijímat delegované úkoly. Prostor by tak mohly dostat dosud nerozšířené metody (bibliodrama, biblioterapie, hagioterapie ad.), které v sobě skrývají potenciál jak evangelizační, tak pastorační. Je k nim však nejdříve zapotřebí osvěty.

Církev jakožto šířitelka Evangelia má dle *dekretu 2VK Inter mirifica* za úkol své učení šířit všemi možnými dostupnými prostředky naší doby. Těmi prostředky jsou také média, jež překračují hranice států a národů. Církev

---

187 ŠATÁNKOVÁ, Radana. *Preevangelizační a evangelizační rozměr projektu Noc kostelů*. 2015. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Katolická teologická fakulta, Katedra pastorálních oborů a právních věd. Vedoucí práce Opatrný, Aleš. Strana 70.

nabádá k pravdivému informování, vyzývá k odpovědnosti mediální pracovníky i příjemce; dále vybízí k podpoře křesťanských médií, aby bylo téma víry a Evangelium zvěstováno na patřičné technické úrovni, zaručující důstojnou prezentaci (přenos mše, televizní pořady atd.).

Další důležitou roli ve světě sehrává i umění a kultura. Čerpat můžeme z bohatství křesťanského umění, jaké v dějinách vytvořili umělci, jimž prokazoval Jan Pavel II. svůj obdiv v listu zvaném *List umělcům*. Křesťanští umělci mají za úkol rozvíjet kreativitu tvůrčího poslání na díle církve. Církev potřebuje umění a umění potřebuje církev. Křesťanství se stalo zdrojem nevyčerpatelné inspirace a výtvořů umělců oslovují člověka svou krásou a duchovní hloubkou.

Teoretická část II

Motto:

*„Kdo sestoupil do poézie,
už nevystoupí.“¹⁸⁸*

Vladimír Holan, český básník (1905-1980)

4. Kultura a umění

Hovoříme-li o „knižní kultuře“, pak je důležité se obeznámit s pojmem „kultura“ obecně. Kultura „(z *latiny colo* - *vzdělávat, obdělávat, pěstovat; cultura* - *pěstování, vzdělávání*) je jedna z centrálních kategorií společenských věd, ve svém nejširším pojetí vyjadřující specifický lidský způsob organizace, realizace a rozvoje činnosti, objektivovaný ve výsledcích fyzické a duševní

---

¹⁸⁸ HOLAN, Vladimír. *Když růže přestaly chrlit krev. Báseň Co asi čtla?* Kolibří vydání. Praha: Československý spisovatel, 1990, s. 79.

práce. Pojem byl původně spojován s obděláváním zemědělské půdy (agrikultura).“189 Kulturní výtvoři a statky jsou tedy takové, jakých je schopen různými psychickými procesy (myšlením, sněním, imaginací atd.) jen a pouze člověk. Člověk dokáže své myšlenky a vize prací stvořit do výsledku, skutečného stavu, jehož podoba je zřetelná všem lidem jako kulturní počín. Kulturu chápeme jako protiklad přírody.

Kultura má mnoho přesahů, projevů a rozličných pojetí – jak bylo citováno, je totiž „centrální kategorií společenských věd“. Mluvíme například o kultuře stolování, kultuře řeči, kultuře aktivního stárnutí, epochální kultuře (antické, středověké, novodobé, moderní), lidové kultuře, kultuře Evropy, české kultuře; zkoumáme dějiny té které kultury. Počátky kultury vůbec datujeme od dávného paleolitu potvrzujícími nálezy jeskynních maleb, drobných plastik a nástrojů. V neposlední řadě zkoumáme různé subkultury (hippies, underground), dále vztahy – kultura a: stát, církev, víra, společnost, politika, ekonomie atd.

Zaměříme-li se na pojetí kultury a umění, pak umění je běžně chápáno jako „*tvůrčí činnost s výraznou emocionální složkou, nebo výsledek této činnosti (umělecký projev, dílo).*“190 Tento jev ale není přesně ohraničený; je „*reflexí a zároveň tvorbou (proměnlivých) sociálních hodnot, norem, vzorců chování a součástí životních slohů a životních stylů. K umění se také pojí specifické instituce. Jako takové je (umění) významnou hodnotou a součástí kultury.*“191 Krom toho, že umění je součástí kultury, je nyní zřejmé i to, že každý kulturní akt lidské činnosti ještě nutně nemusí být považován za umění. Pro umění je také příznačné to, že je kriticky posuzujeme pomocí kritérií, sloužících k orientaci a zdůvodnění, zda prokázaná estetická a řemeslná úroveň díla má či nemá uměleckou hodnotu, případně jak značnou. Hovořit můžeme o básnickém umění, sochařském umění (sochařství), malířském umění (malířství), hudebním umění, divadelním umění - a s nimi spojenými institucemi: Vysoká škola, vyučující tvůrčí psaní; Akademie výtvarných umění, Akademie múzických umění a tak dále.192

Sochy, obrazy, hudba, tanec, balet, pantomima mají výraznou výhodu oproti literatuře, alespoň z pohledu příjemce. Vnímání soch, obrazů atd. se

---

189 <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kultura>

190 <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Um%C4%9Bn%C3%AD>

191 <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Um%C4%9Bn%C3%AD>

192 Někdy se také „umění“ vyskytuje ve slovním spojení, jaké by spíše náleželo „dovednosti“ či „schopnosti“. Můžeme se setkat s „uměním kompromisu“, „uměním prodávat“, „uměním zvládat situace“ atd.

zakládá na vizuálním vjemu. Baletní představení (tanec s hudbou) využívá audiovizuální formu. Literatura ale nemůže překračovat hranice takovým způsobem jako (audio)vizuální podoby umění, protože je vázána daností jazyka. Pro zpřístupnění knihy je nutné ji dát přeložit do konkrétního jazyka. Překladatel co nejvěrněji slouží záměru spisovatele, aby dílo zprostředkoval. Pokud překladatel zastává i překlady poezie, pak se nedopouští překladu, ale přesněji řečeno spíše „přebásnění“. Sám musí být určitým způsobem i básníkem, aby poezii sdělil v kvalitách řeči, o které se poezie opírá. Tak díky umění Vítězslava Nezvala si můžeme přečíst v češtině dílo od Apollinaira, Baudelaira, Éluarda, Heineho, Poa, Puškina a dalších světoznámých umělců básnického oboru.

4.1 Knižní a čtenářská kultura

Knihu určuje nejen obsah určitého tématu a sním spojeného žánru, ale také její vizuální podoba. Nebudeme se nyní zaměřovat na běžné a ryze technické parametry (font písma, rozměr knihy, rozsah; zda je přebal tvrdý či se jedná o paperback – měkkou vazbu, pak zda je vazba lepená, šitá či má listy volné atd.).

Za pozornost stojí dílo skryté uvnitř díla. Ilustrace můžou knize přidat na hodnotě, když je vyhotoví renomovaný malíř, ilustrátor. Kniha jako dílo (není zde tedy řeč o průmyslovém tisku a zpracování) osloví svou uměleckou vazbou úzký okruh čtenářů, povětšinou sběratelů. Cenné je vydání ex libris, vlastní knižní značka (a grafika), obvykle s ručním číslováním menšího počtu výtisků. Často bývají umělecké tisky vydány na zvláštním papíře – ručním, křídovým. Bibliofilové uvítají i tzv. kolibří vydání, opět menšího nákladu v luxusním provedení – vazba bývá často kožená.

Kniha poskytuje zážitek. Osobní hodnotu má pro každého jinou, zvláště, pokud je vhodným darem, anebo je v ní věnování a podpis autora. Rozsáhlá knihovna sice zabírá více místa, ale čtenář může listovat jejími stránkami. Nové knihy ještě voněly tiskařskou barvou, ty hodně staré do sebe nasákly oděr prostředí, v nichž se nacházely.

Uběhlo jen pár desetiletí od doby, kdy u nás knihy sice nestály hodně peněz, ale nebyly dostupné. Za minulého režimu se zavedly tzv. knižní čtvrtky - lidé stáli fronty na nové knižní tituly a dlužno dodat, že se na všechny nedostalo. Kniha se stala podpultovým artiklem a kdo neměl známost u knihkupce, byl odkázán čekat, až si ji známí přečtou a pak pošlou dál.

Po sametové revoluci byl český knižní trh zaplaven literaturou, která u nás do té doby nemohla vycházet. Otevřel se trh a s ním i nové možnosti. První léta sycením literatury (také) brakové společnost kvitovala i nadále. Do knižní produkce nastoupil masivním způsobem i kýč – ovšem stále mající své čtenáře.

Změna politického režimu spolu s nově nabytou svobodou slova dala příležitosti i na straně nevyhovujících autorů, jejichž „závadné“ nebo „protirežimní“ myšlenky kolovaly jen v samizdatech a exilových vydáních. Padla vláda establishmentu a sní i Československý spisovatel, organizace určující, kdo spisovatel je a bude protežován a vydáván a kdo ne. Najednou se spisovatelem mohl stát každý. Rozrostl se počet soukromých vydavatelství. Pokud byl někomu rukopis vrácen, mohl si jeho vydání na vlastní náklady zaplatit v tiskárně či si dokonce založit vlastní nakladatelství.

Situace se opět ale pozměnila. Dnes není problém s nedostupností knih na trhu - na výběr je bohatá produkce odborné i beletristické literatury. Potíž spočívá v tom, že knihy podražily a každý si je nemůže dovolit. Pakliže nebude lpět na dokonalém provedení ve stylu edice Klubu přátel poezie, může navštívit Levné knihy. I tam se občas nacházejí skvosty díky tomu, že u některých dalších autorů již pominula autorská práva, trvající 70 let po smrti.

4.2 Kniha jako médium

Příběhu knihy předcházela vznik a vývoj písma. Prvními posly „zachování zpráv“ byly kresby a piktogramy. Ohledně příčin vzniku písma existují dvě základní pohnutky. Lidé chtěli uchovat své legendy, předávané orálně. Nutnost trvale zaznamenat byla ovšem i pragmatická – účty totiž nelze vést ústně. K nejstarším známým písemným památkám, jaké se dochovaly, patří tabulka z Uruku, pocházející z doby 4000 let před naším letopočtem. „*Opakování znaků ve sloupcích nasvědčuje, že jde o fragment účetní knihy.*“¹⁹³ Starověké vyspělé civilizace (Mezopotámie, Sumer, Egypt) po sobě zanechaly svá písma, jež moderní člověk musel luštit. Naprostým převratem bylo vynalezení abecedy – zasloužili se o ni Fénicičané. Měla 22 znaků a neobsahovala samohlásky.¹⁹⁴

V evropských dějinách středověku, končícího kolem roku 1500, bylo průlomové vynalezení knihtisku. Johannes Gutenberg svým vynálezem roku 1450 vstoupil do dějin knihy. Do té doby se psalo ručně, ručně psané knihy

---

193 JEAN, Georges. *Písmo - paměť lidstva*. [S.l.]: Slovart, 1994, s. 12-13.

194 Srov. JEAN, Georges. *Písmo - paměť lidstva*. [S.l.]: Slovart, 1994, s. 52.

byly pro běžný lid drahé a nedostupné; vzdělanost se soustředila v církvi, u šlechty a panovnických dvorů. Knihtiskem se výroba knih značně urychlila. „*Od počátku 16. století vznikají dynastie knihtiskařů, sdružující rytce, písmolijce a sazeče.*“¹⁹⁵ Pro lepší distribuci knihy jako média se její rozměry zmenšovaly až do kapesního formátu, jak známe dnes. Tiskové techniky zaznamenávaly další pokroky, což umožňovalo vydávat různá periodika – tištěné noviny. V současné době se nejběžněji tiskne ofsetovou a digitální technologií.

Budeme-li fenomén knihy pozorovat společensky, všimneme si, že v dnešní době technických vymožeností knihu částečně zaměnila média jiná. Objevily se čtečky a další zařízení, na která se dá nahrát velké množství dat - někteří lidé, preferující obsah a nevyžadující další vjemy, tento trend považují za praktický. Přesto kniha nebyla vytěsněna. Co je pro dnešní dobu příznačné, je přesahování různých formátů knihy do dalších platform. O knihách se dočteme v novinách; knižní předlohy se dostávají do filmu; v knihách se dočteme o jiných knihách; studia nahrávají audioknihy – jejíž archiv se nazývá audiotéka. Protože všechny knihy nelze zpřístupnit úplně všude, probíhá jejich digitalizace, přinášející výhody dostupnosti pomocí internetu – čili médium je zpřístupněno pomocí jiného média.

Knihy, kterou můžeme považovat v nejširším smyslu za (poněkud statické) masmédiu, neumožňuje odezvu a přímou komunikaci. Její příjemce, čtenář, je odkázán na svou čtenářskou zkušenost a polemizovat může nad knihou a jeho autorem sám. O knize může komunikovat s dalšími jejími čtenáři, v lepším případě se setkat s autorem osobně.

Důležitou část knižního světa tvoří jen knižní domy–knihkupectví. Jsou to také antikvariáty s myšlenkou recyklace, dát knize šanci, aby posloužila dalšímu čtenáři. Mezi novější počiny patří knihobudky, které spravují knihovny, obce, spolky a nadšenci. Jsou umístěny v parcích, na nádraží a na dalších místech veřejného prostoru. Knihy tam lze přinést, kdokoli si může jakoukoliv knihu zase odnést. Jako instituce slouží pro čtenářskou obec trvale knihovny různého druhu (městské, univerzitní, vědecké, národní). Pracovníci knihoven už dávno nevnímají svou funkci pouze jako „místo výpůjček“. Je to místo setkávání různorodých lidí, kteří se zúčastňují literárních programů a besed; je to místo veřejného prostoru, kde se sdílejí názory. Za hlavní poslání si knihovny určují zajistit „*rovný přístup k informacím všem bez rozdílu.*“¹⁹⁶

---

¹⁹⁵ JEAN, Georges. *Písmo - paměť lidstva*. [S.l.]: Slovart, 1994, s. 98.

¹⁹⁶ <https://www.knihovnafm.cz/o-knihovne/poslani-knihovny/>

4.3 Význam čtenářství

Pěstovat čtenářství a vztah ke knize je zapotřebí již od útlého věku, neboť slouží „*k rozvoji slovní zásoby, posílení vztahu k mateřskému jazyku a literatuře.*“¹⁹⁷ Tyto činnosti přispívají také ke kultivaci projevu. Výchova a vzdělávání dětí se odehrává především v rodinách a ve školách. S proměnou společnosti již nelze automaticky počítat s tím, že prarodič nebo někdo z rodiny vypráví nebo čte pohádky.

Pro podporu čtenářství existují různé projekty a kampaně – Celé Česko čte dětem, Týden knihoven, Festival čtení, Noc s Andersenem, Čítárny, Rosteme s knihou, Březen – měsíc knihy (čtenářů), nonstop čtení, festival Den poezie a další.

Pro podporu psaní slouží různé literární soutěže, které pořádají knihovny, školy, spolky a další instituce.

4.4 Shrnutí

Kulturní činnosti je schopen jedině člověk. Kultura je výsledek práce, vyjádřený fyzickým a duševním lidským potenciálem. Kulturu v nejširším slova smyslu chápeme jako protiklad přírody, i když původně byl tento termín spojován s obděláváním zemědělské půdy. Kultura postupovala dějinami lidstva a zasahuje do mnoha sfér a oborů, neboť je „centrální kategorií společenských věd“. Součástí kultury je umění, které lze definovat jako „*tvůrčí činnost s výraznou emocionální složkou, nebo výsledek této činnosti (umělecký projev, dílo).*“¹⁹⁸ Tento jev ale není přesně ohraničený. Umění je vázáno na instituce dle různých uměleckých oborů.

Existují rozličné podoby zpracování knihy. Vedle běžné produkce se nabízejí pro bibliofily zvláštní vydání – umělecky zpracované ex libris (doslova „z knih“), dále pak knížky malého formátu (kolibří). Ke kultuře čtenářství lze přistupovat různě – existují čtenáři preferující klasické vydání knížky, kterou listují. Pak je možné použít různá čtecí zařízení, která pojmu velké množství dat. Zvláště po revoluci, kdy se otevřel trh, není nouze o výběr knih tak, jak tomu bývalo za minulého režimu. Rovněž se otevřel prostor pro nové spisovatelské talenty a také ty, jejichž díla nemohla vycházet.

---

¹⁹⁷ <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-detail?dokument=55397830&subjektId=1032504&spis=1144786>, čl. III, bod 3c

¹⁹⁸ <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Um%C4%9Bn%C3%AD>

Knize předcházela dlouhý vznik a vývoj písma. Pro Evropu byl na sklonku středověku průlomovým vynálezem knihtisk. Do té doby se psalo pouze ručně - vlastnit nákladné vydání knihy si mohla dovolit jen určitá skupina majetných obyvatel. Vzdělanost byla výsadou klášterů, šlechticů a panovnických rodin. Kniha se stala po dlouhé roky nejběžnějším médiem zprostředkující vzdělání.

Pracovníci knihoven si čím dál tím víc uvědomují, že plní funkci aktivního společenského života. V knihovnách se odehrávají kulturní události, staly se dějištěm podpory čtenářství. Není snadné pouze konstatovat, že čtenářství už dnešní mladší generace neoslovuje, soudě podle nákladu například poezie – kdysi pět až desítky tisíc výtisků, dnes několik set. O jistém úbytku mluvit s jistotou lze a to také dokládají četné celostátní projekty, jejichž smyslem je tento deficit zmírnit.

Čtenářství, sloužící ke kultivaci projevu, je třeba rozvíjet již v dětském věku nejen ve školách, ale i v rodině.

5. Stat' o poezii

Prvotní forma vyjadřování lidského jazyka byla poetická. Mnozí starci něco sdělovali a mladší generace to opakovaly bez porozumění – to by mohlo svědčit o tom, že poezie je starší než próza. Prvotní jazyk lze tedy pokládat za sbírku jakýchsi prvků poezie a rovněž první literární památky mají podobu

poezie.199

Podle Johanna Gottfrieda Herdera, významného teoretika na poli lyrické poezie, tvořícího v 18. století, je výhodou původních poetických forem, že na rozdíl od moderní, uměle vznikající poezie, představují věrohodný dokument předchozích životních zkušeností a způsobů života.²⁰⁰

Jazyk je živý organismus, základní dorozumívací prostředek lidí. Poezie oslovuje člověka zvláštním způsobem řeči – poezie je umění, avšak toto umění si může osvojit takřka každý, neboť je to disciplína také intuitivní. Rozdíl mezi běžným sdělením a básní můžeme vyjádřit stručným příkladem:

1. Labuť – příklad – zpráva

Pozorovatelka viděla u Národního divadla, jak se labuť v letu zachytila o tramvajovou trolej. Labuť byla zasažena elektrickým proudem a mrtvá spadla na silnici.

2. Labuť – příklad - báseň²⁰¹

*„Bílé peří těžkne / Mramorem / Hlava padá padá dolů / Oblaka se trhají /
Bílé peříčko / Zemřela labuť / Její obnažená krása!“*

Poezie je forma literatury, používající (na první pohled specifické grafické členění textu) umělecké prostředky – z nich se jedná zejména o rým (vázaný nebo volný), rytmus a metrum (střídání přízvučných a nepřízvučných slabik); dále básnické figury - např. metaforu, personifikaci, oxymóron, přirovnání, apostrofu, anaforu ad. Co je to poezie, lze vyjádřit věrně poezií samotnou. Dostáváme se tím k „poezii o poezii“, protože poezie se tak nejlépe představuje ve své rozmanitosti a subjektivitě. U každého autora je obsažena odpověď, jak poezii chápe.

Příklad první:

ČEMU SE BÁSEŇ ŘÍKÁ²⁰²

Čemu se báseň říká

chtěl bys to udělat?

V ústraní do hrsti vzlykat

---

199 Srov. BATKA, Lubomír. Poetry, Theology and the Word of God. In: NICÁK, Maroš, ed. *Poetry and theology*. Jihlava: Jan Keřkovský - Mlýn, 2018, s. 189-190, vlastní překlad.

200 Srov. ibidem, s. 187-190, vlastní překlad.

201 ŠATÁNKOVÁ, Radana. *...Dokořán*. Druhé doplněné vydání. Frýdek-Místek: nákladem vlastním, 2008, s. 35.

202 ORTEN, Jiří. *Otevřené nebe Jiřího Ortena*. Praha: Návrat domů, 2013, s. 16.

a hodně míti rád

*Slyšíš? To ona tiká
Tak zoufale si hrát
Čemu se báseň říká
chtěl bys to udělat?*

*Snad víš že kolikrát
jsou slova strašně lichá
Bůh ústa uzamyká
nemůže víc dát*

*Čemu se báseň říká
Chtěl bys to udělat?*

Příklad druhý:

DO KAMENE

*Dny vejdou do veršů
netřeba paměti
Jednou se někdo naučí
náš život zpaměti²⁰³*

Příklad třetí:

K POEZII

*jdeme jako raci k řece
- čistému prameni -
tak neohrabaní
klepety chytáme plynoucí
tok myšlenek a slov*

*Žádný okamžik neplatí už:
teď je minulost
teď se stalo kdysi*

Báseň je prosba

---

²⁰³ ROMANSKÁ, Lydie. *Dopolední poetika*. Ilustrace Věra KOVÁŘOVÁ. 1. vyd. Ostrava: Profil, 1985, s. 54.

*o milost
jak modlitba
ke čtenáři jest204*

Tyto odpovědi jsou v pravém slova smyslu tautologií. Avšak rozdílným vyjádřením jedné skutečnosti se stalo osobní hledisko a zkušenost tvůrce. Zatímco Jiří Orten neustále formuluje otázku a rozvíjí ji vyprávěním o bolestném procesu vzniku básně a době, kdy nemůže psát, když „Bůh ústa uzamyká“, Lydie Romanská tolik váhavá není – spíše naopak. Přiznává, že životní okolnosti se podílejí na vzniku jejích básní, a proto je třeba uchovat ony básně. Kdo se naučí báseň, vyjadřuje i život básnířky. Proto netřeba paměti. Třetí ukázka vyjadřuje hledání slov a pomíjivost zachyceného okamžiku – jako proud řeky, který už nechytíme – částčky vody, které omyly, už se nevrátí. Proto nelze dvakrát vstoupit do úplně stejné řeky. Vedle této zkušenosti autorka poukazuje na vztah mezi čtenářem a básní, který ve svém tvůrčím procesu může být adresnou modlitbou, dokonce i prosebnou modlitbou o inspiraci.

5.1 Básnictví jako „řemeslo slova“

Báseň je velmi rozmanitá skutečnost. Je to realita nová. Aby byl člověk schopen napsat báseň, může ho k tomu přimět silnější emoční hnutí – zamiluje se, prožívá krizi, potřebuje ventilovat své pocity. K takovému psaní není třeba absolvovat zvláštní průpravu. Pokud se rozhodne krásnému umění věnovat hlouběji, vzdělávání může být jediné prospěšné. Znamená to především kultivovat svou řeč a svůj písemný i osobní projev. Měl by hodně číst, rozšiřovat slovní zásobu, rozvíjet představivost, seznámit se alespoň se základy teorie verše.

Další pozornost kromě procesu tvorby by se měla obrátit na interpretaci. V té hraje největší roli charisma mluvčího, čili „jakým způsobem“ sděluje, až poté přichází na řadu, „co vlastně“ sděluje. Recitace poezie přechází do hereckého umění, recitující se zapojuje celou svou bytostí (používá gesta, udržuje oční kontakt s publikem), kterou používá jako nástroj, což je znakem psychosomatické disciplíny. Je-li to nutné, zbaví se např. logopedické vady. Nedaří-li se odstranit, je důležité s ní umět nakládat a včlenit ji do svého projevu tak, aby nebyl směšný, nýbrž působil autenticky k osobnosti. Na co by se nemělo zapomínat, je dovednost zacházet s trémou a odpovědností. Zvláštní

---

204 ŠATÁNKOVÁ, Radana. *Dedikace a Podarunky: Výbor z let 2014-2022. Básnická dvojknižka Radany Šatánkové*. Praha: Talent Pro ART, s.r.o., 2022, s. 9.

péče patří hlasivkám - je nezbytná práce na správném posazení hlasivek a příjemném zabarvení hlasu a na celkovém zevnějšku.

Vliv poezie na člověka bývá různý. Báseň nelze zvážit, změřit, nestojí na racionálním základě, ale lidské kreativě, fantazii. Je to právě vnitřní subjektivita, která přináší spoustu rozmanitých pohledů. Je dílem vnitřního světa autora, který se snaží přenést do hmatatelné podoby, aby nám ho mohl sdělit. Člověk je variabilní proměnná skutečnost se svými zkušenostmi, preferencemi, vnímáním a prožíváním. A pak - každý čtenář-příjemce je v různém rozpoložení a životní situaci, má různou čtenářskou zkušenost, je různé povahy, různého vzdělání a především – má různý vkus, různé jazykové a estetické cítění. V rámci literární kritiky existují kritéria pro to, co se dá prohlásit za kvalitní poezii. Ovšem ne vždy panuje shoda a verdikt literárního kritika či recenzenta nemusí být projevem zaručené objektivnosti.

5.2 Prostor poezie a postava básníka

Poezie je kategorie neobyčejná, byť je (a dříve bývala běžnou) součástí našeho života. Veřejný prostor je prostor všech: „*Stejně jako reklama či politická sdělení patří do veřejného prostoru i poezie.*“²⁰⁵ Přesto se do popředí dostaly výstižné slogany, hesla a reklamní rýmy „průmyslových básníků“. Člověk dnešní doby se s verši setká při školní výuce, narozeninových oslavách formou zveršovaného blahopřání, dalších příležitostných gratulací k různým životním událostem (narození dítěte, svatba, odchod do důchodu). Četné využití veršů najdeme na smutečních oznámeních – parte obsahuje úryvek z Písma (např. Kazatel), anebo vybranou část básně či dokonce vlastní epitaf.

V posledních letech se pro zviditelnění poezie vyskytly další zajímavé platformy: poeziomat (zařízení reprodukcující básně, umístěné ve veřejném prostoru) a aktivita Guerilla poetring (na bázi „nelegálního výlepu“ může kdokoliv nalepit verše na lavičku, lampu veřejného osvětlení, pověsit na strom, křídou napsat na chodník atd.). To samozřejmě není konečný výčet příležitostí, kdy se běžně můžeme setkat s poezií. Dávnou „Nedělní chvíli poezie“ vystřídaly televizní pořady jiného formátu, které představují život a tvorbu poetů. Velmi záslužné byly pořady Českého rozhlasu, kde Miroslav Kovářík (žil 1934-2020) představoval současné autory ve svém „Zeleném peří“. Miroslav Kovářík byl naším nejvýraznějším interpretem české i americké (zejména beatnické) poezie, několika generacím doslova (znovu)objevil

---

205 https://www.fmpatriot.cz/magaziny/2021/12_2021.pdf, s. 8

Ortena, Hraběte, Kainara, Ferlinghettiho a další. V současnosti stojí za pozornost hudebně-poetické pořady Jany Koubkové.

Poezie šla vždy ruku v ruce s hudbou. Hudba dokáže poezii povýšit. Zvláštním útvarem, kdy se hudba prolíná se slovem, je melodram. Poezie je součástí dalších žánrů – písně lze vnímat jako zhudebněné texty; zhudebňují se i básně; objevily se i nové formy a způsoby interpretace – zpívaná recitace, rapování, slam poetry – které mohou oslovit zejména mladší generace a lidí, kteří by se jinak o poezii nezajímali. Vzhledem k tomu, že je člověk dnešní doby tolik zaměřen na vizuální složku, došlo k rozvoji „picture poetry“, kdy jsou verše umístěny do foto-obrázku.

Identita básníků a možnosti angažování tedy nejsou u konce ani ve 21. století. Dnes již u nás nemusí básníci sloužit režimu, veřejně se ztotožnit s jeho ideologií a potvrzovat jeho moc. Mají svobodu projevu, otázkou však zůstává, kdo jim chce či bude ochoten naslouchat.

Československá společnost kladla ještě v 1. polovině 20. století na spisovatele a básníky jisté nemalé nároky. Čapek, Bass, Poláček a další chápali ve své době novinářství jako velkou společenskou odpovědnost a řemeslo novináře stavěli na roveň své spisovatelské práce. Zhostili se také úlohy strážců a ručitelů kvality českého jazyka.

Básníci a spisovatelé měli v průběhu dějin velmi různé postavení. Čelili jak neuznání a „byli trpěni“; také však honestování (někdy byla jejich díla pochopena a přijata až po smrti. Takovým případem je Karel Hynek Mácha).

Jako názorný retrospektivní vhled na postavení umělců poslouží doba starého Říma. Mecenáši umění podporovali a hýčkali své básníky: Mecenáš byl původně chápán jako „*podporovatel, ochránce, patron umělců, později i filozofů a vědců. Je to specifická společenská role, jejíž potřebu vyvolalo labilní postavení nositelů zmíněných profesí ve společnosti, jejich materiální i sociální nezakotvenost, a jejíž realizaci umožnila zvýšená míra citlivosti, pochopení pro společenský význam umění a vědy i pro jejich potenciální komerční efektivnost u některých příslušníků bohatých, privilegovaných vrstev společnosti.*“²⁰⁶ Z uvedené citace můžeme vyvodit, že někteří z dobře situovaných mecenášů se uměli chopit příležitosti a práci umělců a vědců dokázali zhodnotit i využít k prezentaci svých zájmů v podstatě jako médium, mající výhodu efektivní formy komunikace a komerčního bonusu.

Role patrona se utvářela v době, kdy umělci neměli své existenční jistoty. Zprávu o příznivé atmosféře pro rozvoj umění můžeme zaznamenat z

---

206 <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Mecen%C3%A1%C5%A1>

antického Říma, kdy „*Horácius věnoval jednu svou ódu svému patronu Maecenatovi, který jej finančně zajišťoval a byl milovníkem umění. Jméno tohoto patrona se zapsalo do všeobecného povědomí ve vztahu ke specifickému případu patronství nad umělci.*“²⁰⁷

Ve středověké Evropě, „*v 10.–13. století v souvislosti s hnutím trubadúrů a minesengrů,*“²⁰⁸ podpora a kuratela umělců také existovala, byť neexistoval pojem „mecenáš“. Tito podporovatelé kromě materiální podpory poskytovali i sociální ochranu (často šlo o dlouhodobý azyl). Úctu umělcům vyjadřovala knížata a králové. „*Později („mecenáši“) podporovali i toulavé studenty-básníky (vaganty a goliardy) a toulavé herce.*“²⁰⁹

5.3 Role a význam starých eposů a příběhů pro lidstvo

Lidstvo příběhy potřebuje – čerpá z nich. Každý národ, každá kultura svým způsobem kontinuálně vnímá své kořeny jako jedinečnou identitu, duchovní domov a morální základ, dědictví, na kterém může růst. K tomu sloužily zejména hrdinské, historické, mýtické a další eposy (Sumerové měli svůj Epos o Gilgamešovi, Babyloňané epos Enúma eliš, stará Indie zas svoji Mahábháratu a Rámajánu, Anglie britsko-keltskou epiku Legendy o králi Artušovi atd.).

Než však začalo lidstvo své příběhy zaznamenávat, předávaly se ústní tradicí. Ale ani písemné podoby příběhů nevytěsnilly narativní kulturu. Z biblické historie můžeme poukázat na šíření Evangelíí. Nejprve byli v roli vypravěčů současníci Ježíše Krista a apoštolů. Pak byly na živu další generace, jejichž předkové byli svědky a znali postavu Krista a apoštolů, anebo o jejich existenci ve své době alespoň věděli...

Napříč dějinami se ukazuje, že ani poté, co se zdrojem informací stalo další médium, se fenomén „zapsaných příběhů o vyprávění příběhů“²¹⁰ nevytratil.

Nekončící kruh zprostředkování nejdůležitějších zapsaných příběhů lidstva reflektuje argentinský spisovatel J. L. Borges prostřednictvím dvou

---

207 <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Mecen%C3%A1%C5%A1>

208 <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Mecen%C3%A1%C5%A1>

209 <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Mecen%C3%A1%C5%A1>

210 Příklady z jiných kultur a dob: 1. Arabská lidová sbírka příběhů, obsahující mimo jiné i pohádky s názvem *Tisíc a jedna noc*, dokládá fenomen vypravěčství prostřednictvím Šeherezády, která si zachránila život tím, že vyprávěla králi dlouhé příběhy, které končily až za ranního svítání. Vyprávěla je králi po dobu tisíc a jedné noci – tedy skoro tři let. / 2. Boccaccio ve spisu *Dekameron* předložil soubor novel o lásce. Deset lidí si po deset dní vypráví příběhy na venkově, kam z Florencie utekli před morovou epidemií (r. 1348).

Homérových eposů²¹¹ a Evangelia takto: „*Dalo by se říci, že po mnoho staletí tyto tři příběhy – příběh Tróje, příběh Odysseův a příběh Ježíše – lidstvu stačily. Lidé si je vypravovali pořád znovu, zhudebňovali je, malovali je. Lidé je mnohokrát znovu převyprávěli, přesto ty příběhy trvají stále, donekonečna. Můžete si představit, že je za tisíc nebo za deset tisíc let někdo napíše znovu.*“²¹² Může pak vyvstat otázka, jakou podobu by ony příběhy měly. Jazyk jako živý organismus se vyvíjí, různá slova se stávají archaická či běžně neužívaná, některá slova dokonce změni svůj význam.²¹³ Lze tedy předpokládat, že i když jádro příběhu a jeho poselství zůstane nezměněno, slova pro sdělení téhož a dobové kulisy se pozmění.

Zaměříme se nyní na dva příklady - značně rozdílné, přesto podobné - nadto oba jsou spojené se jménem Alexandr Flek²¹⁴. V prvním případě zmiňme počín předávat Bibli věrně v tom smyslu a rozsahu, jak byla sepsaná: „*Projekt Bible21 vznikl na základě touhy jednotlivců vytvořit živý a věrohodný překlad Bible v současné češtině a přinést tak nadčasové poselství a příběhy Bible i dnešní generaci čtenářů v přirozené formě.*“²¹⁵

I druhý příklad vypráví o Ježíši a jeho působení, ale značně odlišně. Takovým pokusem může být s nadsázkou psaná Parabible - její autor A. Flek ji proto za náhradu Bible ani nepovažuje: „*Žádný autoritativní překlad, žádná náhrada původního textu, jen převyprávěné kousky z Bible... Ty řecké texty (a jeden hebrejský) nejsou v knížce na ozdobu. Z nich Parabible vychází, je interpretuje a jim skládá účty. Jde tedy o dílčí, zaujatou, subjektivní, ale vážně míněnou odpověď na otázku, jak by mohl Ježíšův příběh vypadat, kdyby se odehrál dnes.*“²¹⁶ Parabible, jak právě zaznělo, sice je poctivým pokusem předat příběh Ježíše Krista - avšak nově, s důrazem na přístupnost a aktualizaci. Obsahuje jistou modifikaci - především změnu dějiště (Slezsko), přenesení do moderní doby včetně jazyka, u jednajících postav je věrná a zřetelná jejich typologie, forma krátkých příběhů je zpracována a členěna tematicky (příběh *Svatý průšvih* rovná se *Inkarnace*). A právě díky tomu, že je velký dějinný

---

211 Epos je epická veršovaná báseň, oba - Ilias a Odysseia - se tradičně připisují Homérovi.

212 BORGES, Jorge Luis. *Ars poetica*. Přeložil Mariana MACHOVÁ. Praha: Mladá fronta, 2005. Myšlenky (Mladá fronta), s. 39.

213 Prvočtenář Bible - bez výkladu, znalostí historických okolností, jazykově nevybaven, těžko sám textu porozumí na všech jeho rovinách (existuje rozlišování např. na smysl literární, duchovní, alegorický, morální, eschatologický...).

214 Alexandr Flek, nar. r. 1968; evangelikální teolog, překladatel, kazatel. Byl vedoucím překladatelského projektu Bible21.

215 <https://www.bible21.cz/>

216 FLEK, Alexandr. *Parabible: tisková zpráva o našem prezidentovi Ježíši z Nošovic*. 3. vydání. Praha: Biblion, 2019, s. 18.

příběh takto zpřístupněn, může mu rozumět úplně každý – o tom svědčí i názvy jednotlivých příběhů: *Farář a tunelář*, *Deset feťáků*, *Miliardový dluh*, *Na max*, *Ježíš na Hrad!*, *Nářečí* ad. Jak uvádí A. Flek ve svém *Parabíle*²¹⁷ třetího vydání, knihu čtou i nevěřící. Kniha oslovuje i ty, kteří „vychodili“ tři třídy zvláštní školy - dle zprávy od vězeňského kaplana po čtení z *Parabible*.

Člověk chápe v příbězích, poznává se v příbězích.

5.3.1 Biblické zdroje inspirace pro biblioterapii

„Židé měli hluboký smysl pro příběh. Biblický vypravěč sbírá místní, osobní a zdánlivě zbytečné detaily a vytváří z příběhu dějiny, které jsou významné a vykupující.“²¹⁸ Sotva bychom si dnes dovedli představit, že sepíšeme dějiny národa s takovým dramatickým líčením života náboženského etnika a jedinců, jaký poskytuje Starý zákon, kde jednota lidu (včetně té kultické) rozhoduje o přežití. Starý zákon vypovídá o Božím jednání s Izraelem. Bůh vyvedl svůj lid z egyptského otroctví, byl blízký trpícím, slyšel jejich nářky. Dochovalo se nám poselství, že Bůh jde s námi a je náš zachránce. To ale neznamená, že je ručitelem života bez obtíží a nesází. „*Některé lidské příběhy zůstanou krásné, povzbudivé, jiné budou smutné, dokonce i tragické, a jiné zase kosmické. Všechny ale budou pravdivé.*“²¹⁹

Utrpení či nezdár člověka naší doby se odehrává nejvíce v soukromé sféře (či se vytěšňuje). Naše současná společnost se projevuje spíše jako individualistická – stará se nejvíce o blaho vlastní a nejbližší rodiny; ale i dnes existují v různých zeměpisných polohách kolektivistické kultury, upřednostňující širší rodinný kruh a blaho celku (národa). Univerzální, rovný pohled na člověka však nečiní rozdíly – utrpení každého má stejnou naléhavost a váhu. Bible, dalo by se říct, je učebnicí psychologie, vyjevující výšiny i hlubiny lidské duše.

Utrpení spravedlivého Joba²²⁰ ukazuje rány na nevinném tohoto světa. Zdůvodnit rány osudu ale lidský rozum nedokáže. Na řadu tak přichází postoj víry a odevzdání se Boží vůli. Člověk, zakoušející neštěstí, se může pomocí příběhu s protagonistou spojit v pomyslném dialogu. Možná se nedobere odpovědi na otázku, proč se zlé věci dějí dobrým lidem, ale připustí, že neštěstí

---

217 Srov. FLEK, Alexandr. *Parabible: tisková zpráva o našem prezidentovi Ježíši z Nošovic*. 3. vydání. Praha: Biblion, 2019, s. 19.

218 ŠIMR, Karel. *Trojí diakonie: evangelická diakonie, křesťanská služba a diakonát v perspektivě teorie sociálních systémů*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2019. Moderní česká teologie, s. 113.

219 Ibidem, s. 114.

220 Příběh, biblická poezie.

postihuje i ty dobré. Vždyť ani vyvolení nezůstali bez zkoušek.

Příběhy plynou v obrazech. Každý příběh je selekcí celku – pracuje s fragmenty, dramatizací „vystřihuje hluchá místa“ a ponechává ty relevantní, akční. Dramatickým momentem je Jobovo proklínání dne, kdy se narodil (Jb 3, 1-10) a Jobova touha po smrti (např. Jb 3, 11-19). Když předtím ještě dokázal své ženě oponovat (Jb 2, 10): „*To máme od Boha přijímat jenom dobro, kdežto věci zlé přijímat nebudeme?*“²²¹ Dalším vyhocením Jobova příběhu (i přes zájem přátel o jeho osud) se stane jeho naříkání Bohu. Bohu, nejvyšší instanci, na kterou se obrací – dnešním jazykem bychom mohli mluvit o stížnosti, přehnaně až o „reklamaci“ (Jb 7, 5-6): „*Mé tělo je obaleno červy a strupy plnými prachu, kůže mi puká a mokvá. Rychleji než tkalcův člunek uběhly mé dny, skončily v naprosté beznaději.*“²²² Člověk je dialogická bytost. Vyslovením formuluje, co prožívá. V modlitbě hovoří s Bohem. Jobův život byl zachován, přestál zkoušku a dostalo se mu od Boha dlouhého požeňnaného života. „*Job zakusil, že Bůh není někým, kdo hledí neúčastně na bolest a na skličující zármutek světa. Job ve svém utrpení poznal Boha, zakusil ho; ví to, protože se mu stal podobným.*“²²³

5.3.2 Biblické zdroje inspirace pro veršoterapii

Básnířka a spisovatelka Olga Nytrová (nar. 1949), jejíž těžiště tvorby se nalézá v reflexi křesťanské víry, vnímá otisk poezie do historie lidstva takto: „*Báseň stírá rozpor mezi životem a smrtí, tíhne k nekonečné trvalosti. Její síla spočívá v posunutí něčeho do nového pole vnímání, do nového zorného úhlu... Poezie je druh uchvácenosti a zvědavosti, je to transcendentní zvědavost, žízeň po kosmické studni. Tím spíše, že je obrácena k věčnosti, miluje tento okamžik. Říká se, že dobrá báseň má tendenci vyústit v modlitbu.*“²²⁴

V historii náboženství lze nalézt mnoho příkladů intenzivního propojení mezi teologií a poezií. V Bibli lze za výrazné příklady pokládat Knihu Žalmů, texty proroka Nahuma nebo pavlovský hymnus lásky 1 Kor 13.²²⁵

Básně najdeme v Novém zákoně jen ojedinele – dále se jedná o Magnificat

---

221 ČEP, s. 474

222 ČEP, s. 477

223 POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 196.

224 NYTROVÁ, Olga, Břetislav DITRYCH, Luboš Y. KOLÁČEK, Alois MARHOUL, Dušan SPÁČIL a Bohumil ŽDICHYNEC. *Doteky krásného umění*. Praha: Bondy, 2018, s. 258.

225 Srov. NICÁK, Maroš, ed. *Poetry and theology*. Jihlava: Jan Keřkovský - Mlýn, 2018, s. 190, vlastní překlad.

(Lk 1, 46: „*Maria řekla: Duše má velebí Pána...*“²²⁶) a Prolog k Evangelii podle Jana (J 1: „*Na počátku bylo slovo...*“²²⁷). Biblická poezie představuje duchovní poezii Starého zákona. Nejvýznamnější látku pro terapii představují Žalmy²²⁸ (je jich na 150); z další poezie, která prostupuje Starým zákonem, jmenujme knihu Job, Pláč, Kazatel, Moudrosti, Sírachovec a Píseň Písní... V biblické poezii se vyskytují rýmy pouze nahodile.

Žalmista se často ocital v mezní situaci a dovolával se u Boha o odpověď (Ž 20), spravedlnost (Ž 17, Ž 26), blízkost (Ž 62, Ž 63, Ž 22), pomoc (Ž 79), smilování (Ž 51), záchranu (Ž 59, Ž 69). Hledal u něj ochranu, útočiště, zdroj síly (Ž 46) a naděje (Ž 40) - že jeho těžký duševní stav (Ž 77) nebo nebezpečí od nepřátel, usilujících mu o život (Ž 140), zvrátí.

Josef Blaha dělí žalmy takto:

„1. *Žalmy jako společenská a osobní modlitba.*

2. *Modlitba ve zkoušce.*

3. *Modlitba důvěry.*“²²⁹

Žalmické básně jsou modlitbou. „*Modlitba pro dnešního člověka jako by ztratila smysl... Žalmy jsou prastaré modlitby – staré více než dva tisíce let. Věřící už si nejsou vědomi utěšující a očišťující síly, kterou modlitba dává, ani účinků pozdvižení a zušlechtění duše, protože žije v kultuře, která je vzdálená od Boha, a tím se modlitba stala více či méně rutinou. Současně se dnes, víc než kdy jindy, lidstvo znovu potřebuje naučit modlit. Protože pokud se člověk nenaučí modlit, propadá zoufalství.*“²³⁰

„*Tradiční židovský názor je, že král David dal světu pět Knih žalmů.*“²³¹ Dle Roberta Lowtha „*byli hebrejští básníci inspirováni nejenom přirozenými prostředky, ale i nadpřirozenou milostí.*“²³² V kapitole 1.1 již byl představen David, který na žádost krále Saula hrál na citeru (a zpíval), což mu přinášelo úlevu od zlých duchů²³³. Davidova činnost, mající příznivý vliv na duševní stav krále Saula, je jedinečným dokladem užití umělecké terapeutické metody. Stala

---

226 ČEP, s. 1171

227 ČEP, s. 1204

228 Nářky a chvály - toť dva protipóly lidské existence. Žalm, z hebrejštiny „*tehila*“, znamená chvála, oslava Božích skutků. Žaltář, sbírka modliteb ve formě básní, má i řecké označení „*psalmos*“, čímž se rozuměla hra na hudební nástroj se zpěvem.

229 BLAHA, Josef. *Úvod do Knihy žalmů v zrcadle poesie*. Brno: Marek Konečný, 2005, s. 17-18.

230 Ibidem, s. 24-25.

231 Ibidem, s. 9.

232 Ibidem, s. 10.

233 Můžeme se domnívat, zda byl posedlý zlými duchy, anebo šlo o vyjádření zlosti nebo psychických potíží.

se inspirací a námětem v novodobé poezii:

AKROSTICHON

*Dávno již tomu, co hrával mi
A zpíval,
Vím, léčil duši mou
I když jsem král a on jen pasáček
Dál stádo hnal, až jednou,
Eh, pojednou, z Boží vůle na trůnu stál
!234*

Dalšími léčivými náměty je touha člověka po lásce a krásnu. Obě veličiny povznášejí, jsou uzdravujícím a životodárným pramenem, ohromují svou velikostí a dobrem. Láska se nedívá očima, očima lásky je srdce. Láska je odvěkým nejvzácnějším darem, hodnotou a ctností, proměňující člověka a jeho život, protože jak píše apoštol Pavel (1Kor 13), „*láska je trpělivá, laskavá, nezávidí, láska se nevychloubá a není domýšlivá. Láska nejedná nečestně, nehledá svůj prospěch, nedá se vydráždit, nepočítá křivdy. Nemá radost ze špatnosti, ale vždycky se raduje z pravdy. Ať se děje cokoliv, láska vydrží, láska věří, láska má naději, láska vytrvá.*“²³⁵

Nejkrásnější kniha veršů, opěvující autentickou lidskou lásku dvou sobě rovných bytostí, vyjadřující úžas nad krásou milované osoby, je alegoricky psaná Píseň písni (4, 1): „*Jak jsi krásná, přítelkyně moje, jak jsi krásná, oči tvé jsou holubice pod závojem...*“²³⁶ Kulisa je zasazena do scénérií libanonské přírody. Emoci lásky náleží silné a hluboké city (Pís 8, 6-7): „*Vždyť silná jako smrt je láska, neúprosná jako hrob žárlivost lásky. Žár její – žár ohně, plamen Hospodinův. Lásku neuhasí ani velké vody a řeky ji nezaplaví.*“²³⁷ Píseň písni se ale neomezuje na lásku pouze k člověku; vypovídá i o lásce k Bohu.

Biblická poezie reflektuje poznání zakládajícího vztahu lásky. Na počátku Bůh, tolik milující člověka, dává mu lásku, naplňující smysl lidské existence.

5.4 Shrnutí

Pojednání o poezii, umění krásy slova, můžeme uchopit charakteristikou její formy: je to (literárním druhem nejčastěji lyrická nebo epická) literatura,

---

234 ŠATÁNKOVÁ, Radana. *Dedikace a Podarunky: Výbor z let 2014-2022. Básnická dvojknížka Radany Šatánkové*. Praha: Talent Pro ART, s.r.o., 2022, s. 32.

235 ČEP, s. 1283.

236 ČEP, s. 679

237 ČEP, s. 682

používající umělecké jazykové prostředky (rým, rytmus, metrum, básnické figury). Mnoho básníků má různý názor na to, co to báseň je. Nebyla ještě zmíněna úvaha, zda báseň tvoří myšlenky, či zda báseň tvoří slova, jak se někteří autoři přou. Na scénu vstupuje i další představa autorky křesťanské – že každá dobrá báseň má tendenci vyústit v modlitbu. Báseň je druh komunikace: k sobě, lidem, k Bohu. Někteří autoři se chopili své chápání básně představit samotnou básní. Báseň, odpovídající na otázku, Co je to báseň?, je tautologie.

Vedle procesu tvorby je důležitá také interpretace. Způsob, jak je dílo předneseno, má zásadní vliv na posluchače. V opačném případě, kdy čtenář je s knížkou sám, se mu skýtá více otevřených možností, není ovlivněn mluvčím a otázka důrazů a výkladu je na něm samotném. Jako umění, je i poezie předmětem hodnocení. Vzhledem k subjektivnímu zabarvení básně lze těžko mluvit o naprosté objektivitě kritiky.

Lze skutečně konstatovat, že lidé se dříve poezií vyjadřovali častěji. Ale ani tak se poezie nevytratila nadobro – začala se vyskytovat ve veřejném prostoru zcela novým způsobem - prostřednictvím nových projektů tak, aby byla atraktivní pro mladší generaci a oslovovala i širokou veřejnost.

Velkou proměnu zaznamenáváme i u postavení básníků a umělců v průběhu let (trpění, neuznávání, oslavování, podporování). Opřeme-li se o doložené zprávy o mecenášství, pak se tento jev pojmenoval ve starém Římě díky básníka Horácia, který svému „sponzorovi“ Maecenatovi věnoval ódu, čili oslavnou báseň. Podporovatelé svým citlivým smýšlením a smyslem pro krásu vyslyšeli potřebu nezajištěné umělce vzít pod svou (sociální) ochranu. V Evropě se obdoba mecenášství vyskytuje od 10. století v souvislosti s hnutím trubadúrů a minesengrů.

Poezie se objevovala spolu s hudbou a hudba zase s poezií – v jejich vzájemné spolupráci vznikly další umělecké formy (melodram). Krásné umění dokáže mít kladné účinky na lidskou duši. Vědomí toho je doloženo příkladem Davidova zpěvu a hry pro krále Saula. Existuje však mnoho příběhů Bible, ve kterých se člověk může potkat sám se sebou – uvidí se v zrcadle knihy. Anebo vlivem četby dokáže svůj problém vnímat také jiným, dalším pohledem. Může využít bohatství žalmů – vždyť žalm je báseň i modlitba a modlitba je dialog s Bohem.

Lidstvo si ve svých dějinách předává své příběhy – na nich roste, z nich čerpá, z nich se učí a v nich poznává. „Práce s příběhy“ působí na člověka různými způsoby - v případě terapeutické (spolu)práce je žádoucí snaha o účinek léčebný.

6. Podstata, možnosti a předpoklady terapie

V následujících kapitolách se budeme pohybovat na poli některých vybraných uměleckých terapií a uměleckých metod, souvisejícími s funkcemi terapie a zasahujícími do dalších sfér psychologie, zejména psychoterapie. A především se budeme potýkat s průniky a prolínáním těchto terapií a uměleckých metod²³⁸ – proto ani jejich dělení není jednoznačné. Zbývá se tedy přiklonit ke hledisku ozřejmujícímu význam a zaměření této zvolené práce.

Druhy terapie, čili léčby, se rozlišují podle různých typů léčby. Kdo takto léčí, zde však není za léčitele, ale používá se pro něj označení terapeut²³⁹. Terapii v nejširším slova smyslu zde budeme chápat jako prostředek k léčení pomocí metod.²⁴⁰ „*Terapie je odborně vedený proces směřující k psychosomatickému uzdravení jedince (nebo živé bytosti), prováděný většinou lékařem nebo terapeutem, a to buď uměle, nebo přírodní formou. Proces terapie může být doprovázen invazivními (podávání medikamentů) i neinvazivními zákroky (např. hypnóza, rozhovor, psaní apod.).*“²⁴¹

Metody, které budou dále popsány, zasahují do oboru psychoterapie, s níž souvisí její cíle. Psychoterapii rozumíme „*léčení, záměrné působení či využívání specializovaných metod pro odstranění nebo zmírnění poruch a onemocnění.*“²⁴² Psychoterapie působí na klienta psychologickými prostředky, jsou to: „*rozhovor, neverbální komunikace, práce s emocemi, terapeutický vztah, skupinová dynamika a další.*“²⁴³ Důležitý je při psychoterapii nejen samotný léčebný proces, ale také tzv. „psychoterapeutický vztah“ - čili vztah mezi klientem a terapeutem (nesoucí s sebou pro terapeuta dodržování etických

---

238 Dochází k prolínání jak různých metod (mezi sebou), tak různých terapií (mezi sebou). Vrstají do sebe i metody spolu s terapiemi. Raději uveďme oba příklady: psaní veršů může být pro autora jak terapie veršem, tak terapie psaním, tak autoterapie, tak logoterapie – vždyť se opírá o slovo. Nebo dále třeba bibliodrama se pro někoho může stát dramaterapií.

239 Např. terapeut pracující prostřednictvím knihy (přesněji řečeno příběhů z knihy) se nazývá biblioterapeut.

240 Srov. HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015, s. 611.

241 SVOBODA, Pavel. *Biblioterapie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 7.

242 POTMĚŠILOVÁ, Petra a Petra SOBKOVÁ. *Arteterapie a artefiletika nejen pro sociální pedagogy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 31-32.

243 Ibidem, s. 32.

zásad). Během terapií se klient mění za pomoci působení a spolupráce s psychoterapeutem (a dalšími členy skupiny – je-li terapie skupinová).²⁴⁴ Psychoterapii smí provádět ten, „*který má k práci potřebnou kvalifikaci, potřebné kompetence a osobnostní předpoklady.*“²⁴⁵ (O adekvátních a dohodnutých požadavcích a nárocích - dle různých asociací - na vedoucí příslušných uměleckých terapií bude pojednáno později.)

Důvodem léčby mohou být sociální patologie, různé druhy úzkostí, emočních zranění, psychických stavů, psychických poruch. Podstatná je přítom skutečnost, že níže prezentované metody mohou posloužit pouze doplňkově či podpůrně. Nenahrazují běžně potřebnou psychoterapii, farmakoterapii atd. Metody, jimiž se budeme zabývat, neslouží ani jako pomoc při akutních psychotických stavech. Můžou však blahodárně přispět k posttraumatickému rozvoji osobnosti.

Neopominutelnými faktory pro zdárný průběh lekcí umělecko-terapeutických metod jsou: společenské prostředí, atmosféra a zázemí, ve kterém se pod vedením uměleckého terapeuta setkání odehrávají. Na lidské zdraví je dle definice WHO nahlíženo jako na „*stav naprostého fyzického, psychického a sociálního blaha, přičemž tento stav je proměnlivý v čase.*“²⁴⁶ Součástí komplexního pojmu zdraví tvoří i mezilidské vztahy. Ve skupině je důležitá sdílená podpora, atmosféra bezpečí a důvěry, kterou je ovšem třeba budovat.

Volba vhodné doplňkové metody záleží na problému, který chce člověk změnit, na tématu, na kterém chce pracovat. Dle charakteristiky skupin podle věku (děti, mládež, dospělí, senioři), potřeb, zájmů, je volena metoda a její látka k práci. Metody jsou ve světě využívány i širokou veřejností pro objevení vlastního potenciálu, seberozvoj.

Lékař, básník, spisovatel a esejista Bohumil Ždichynec (nar. 1942) píše o poezii jako o „sanatoriu duše“. Inspiroval se starověkou knihovnou v Thébách, nad jejímž vchodem bylo napsáno „*Psyches latreion*“. Tento lékař doporučoval svým pacientům číst poezii a uvádí její blahodárné účinky u jedné pacientky, která se dokonce ubránila pobytu v PL a další medikaci. V některých případech může být terapie verši prospěšná, zvláště, když pomocí četby čtenář získá na

---

244 Srov. VYMĚTAL, Jan. *Úvod do psychoterapie*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2010, s. 98-99.

245 POTMĚŠILOVÁ, Petra a Petra SOBKOVÁ. *Arteterapie a artefiletika nejen pro sociální pedagogy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 32.

246 HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015, s. 701.

sebe a svou těžkou životní situaci jiný pohled.²⁴⁷ Bohumil Ždichytec dodává: „*Vážme si básníků. Někteří jsou autoterapeuti, jiní léčí další. Obojí je důležité, protože schopnost měnit sebe a své okolí slovem vede ke smíření nesmiřitelnosti v nás.*“²⁴⁸ Setkat se s pohledem, že za „povoláného znalce duše“ se může považovat i básník (bez příslušné uznávané odborné kvalifikace), vypovídá i úryvek z rozhovoru: „*Jen považte – co složitými, zdlouhavými a odbornými statěmi píšou odborníci o lidské duši, básník dovede vylíčit mnohem věrněji, krásněji a niterněji. Básníci jsou odborníky na vnitřní stav člověka!*“²⁴⁹

H. Wilkinson ve své knize *Múza jako terapeutka*²⁵⁰ shrnuje zásadní poznatky o spojitosti terapie s poetickým uměním. Poukazuje, že struktura psychoterapeutického procesu je výrazně analogická s poetickým a poetický proces je výrazně analogický s psychoterapeutickým. Obojí, pro své plné vyjádření, vede k ontologii lidské existence.

Dále H. Wilkinson ukazuje paralelu mezi psychoterapií a poezií. Uvádí, že dokázat, že psychoterapeutický proces můžeme objasnit pomocí poetického paradigmatu, je samo o sobě dostatečné; jedná se o čistě hermeneutické tvrzení, nikoliv empirické. (Dokládat to na základě množství dat by jistě posílilo toto tvrzení a dodalo mu obohacení o tyto detaily, které by je metodologicky posílily.) „*K tomu již existuje řada příkladů, když jsem prošel rozsáhlou a prodlouženou psycho-terapeuticko-literární zákrutou od Heideggera po Shakespeara, než jsem se vrátil k základní filozofické formulaci poezie jako jednání.*“²⁵¹ Do tohoto jednání jsou zataženi jak autor, tak my jako vyšetřovatelé - není tomu možné uniknout (hloubce Shakespearových děl).²⁵²

6.1 Vznik a historie biblioterapie a veršoterapie

Biblioterapie je mladý interdisciplinární obor; účinky textu však znali lidé již

---

247 Srov. NYTROVÁ, Olga, Břetislav DITRYCH, Luboš Y. KOLÁČEK, Alois MARHOUL, Dušan SPÁČIL a Bohumil ŽDICHYNEC. *Doteky krásného umění*. Praha: Bondy, 2018, s. 253-254.

248 NYTROVÁ, Olga, Břetislav DITRYCH, Luboš Y. KOLÁČEK, Alois MARHOUL, Dušan SPÁČIL a Bohumil ŽDICHYNEC. *Doteky krásného umění*. Praha: Bondy, 2018, s. 256.

249 https://www.fmpatriot.cz/magaziny/2021/12_2021.pdf

250 WILKINSON, Heward. *The muse as therapist: a new poetic paradigm for psychotherapy*. London: Karnac, 2009, překlad vlastní.

251 Ibidem, překlad vlastní, s. 232.

252 Srov. WILKINSON, Heward. *The muse as therapist: a new poetic paradigm for psychotherapy*. London: Karnac, 2009, překlad vlastní, s. 232.

za starověku.²⁵³ Novodobá biblioterapie - jak ji známe dnes - se v polovině 20. století osamostatnila a vydělila ze svého mateřského zdroje – psychoterapie. Historie biblioterapie údajně započala ve Spojených státech amerických: „První, kdo vytvořil termín biblioterapie, byl už v roce 1916 americký farář a esejista Samuel McCord Crothers.“²⁵⁴ Biblioterapii mohli využívat pacienti v nemocnicích, vojáci, kteří se vrátili z fronty s otřesy z války; postupně se léčba knihou rozšířila i do dalších sfér zdravotnictví, zařízení sociální péče, do věznic... „V 70. letech 20. století došlo už k prvnímu rozdělení typů biblioterapie: klinická, institucionální, vývojová.“²⁵⁵

V kapitole *Antické kořeny poetoterapie* se píše (N. Mazza), že jako nejstarší příklad poetoterapie se uvádí role Apollóna – který byl současně bohem medicíny a poezie. Antickým Řekům se připisuje, že byli jedním z prvních národů, kteří intuitivně rozeznali význam slov a citů jak pro poezii, tak pro léčbu. Ve svém díle *Poetika*²⁵⁶ Aristoteles diskutoval roli katarze (očistění) jako podnětu k emočnímu vyléčení. Přitom zmínil hodnotu poezie pro introspekci a poskytování univerzálních pravd. Katarze se považuje za psychotherapeutický aspekt dodnes. Při využití poezie v terapeutickém prostředí je významným aspektem emoční identifikace.²⁵⁷

V novodobé historii, téměř před 100 lety, napsal Robert Haven Schauflier knihu *Poetická léčba* (1925) - s podtitulem *kapesní lékárníčka veršů*. Kniha je organizována preskriptivně, jsou v ní nabídnuty básně pro konkrétní nápady a problémy. Například jedna kapitola, představující oddíl básní, se jmenuje *Sedativa pro netrpělivost*. V roce 1960 vydal psychiatr Smiley Blanton titul *Léčebná síla poezie*, který byl také pokusem o zařazení konkrétních básní ke

---

253 Existují sice nepřesné zmínky o starověkém užití textů k terapii, ale prameny se rozcházejí jak dobou, tak místem.

254 SVOBODA, Pavel. *Biblioterapie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 10.

255 Ibidem, s. 10.

256 Pozn. : Aristotelova *Poetika* vypráví o pojetí umění jako tvořivého zobrazování skutečnosti, které obsahuje lidské poznání, uspokojuje touhu po kráse a pomáhá zušlechťovat city člověka. *Poetika* ale měla původně dva oddíly – ještě *Anonymní pojednání o komedii* (dokonce ho zmiňuje U. Eco ve svém románu *Jméno růže*). Spisy o řecké komedii se údajně ztratily již za starověku, dochovaly se pouze výpisky - opis fragmentů. Tak, jak je dílo vydané a známé dnes, ho Aristoteles doslova nenapsal. Spis vlastnili různí mecenáši – zvláště jistý Andronikos si jej opisoval a přepisoval – nejvýrazněji do něj zasáhl jako editor. Zásah to byl natolik značný, že se stěží dá určit, kolik zbylo z autentického Aristotela...

257 Srov. MAZZA, Nicholas. *Poetry therapy: theory and practice*. New York: Brunner-Routledge, 2003, s. 5-6, překlad vlastní.

konkrétním problémům a náladám.²⁵⁸

Do historie promluvil i Eli Griefe²⁵⁹ – muž, o kterém se uvádí, že zavedl pojem „poetoterapie“, byl básník, právník a lékárník, který pracoval jako dobrovolník v Creedmoor State Hospital v New Yorku. Tam se seznámil s psychiatrem Jackem Leedym, se kterým společně vytvořili poetoterapeutickou léčebnou skupinu. Bylo jim dokonce dovoleno, aby své zkušenosti prezentovali Americké společnosti pro psychoterapii a psychodrama²⁶⁰. V kontaktu s nimi byl J. L. Moreno, který používal název „psychopoezie“. V roce 1969 vznikla Asociace pro poetoterapii, která byla v roce 1981 přejmenována na NAPT – Národní asociace poetoterapie (National association for poetry therapy) a od té doby pořádají každý rok konference.²⁶¹

V americkém prostředí existuje vzdělávání poetoterapeutů ve dvou úrovních: Certifikovaný poetoterapeut (CPT) odpovídá neklinickému bakalářskému modelu; kdežto tzv. Registrovaný poetoterapeut (RPTs) má magisterské vzdělání, absolvoval navíc předepsané hodiny výcviku.²⁶² Vzdělávací a tréninkové programy pro budoucí poetoterapeuty zastřešuje NAPT.

I poetoterapie usilovala o své osamostatnění – vyčlenila se z biblioterapie a stala se jí příbuznou disciplínou. Existence asociace (ve smyslu profesního sdružení), dále vlastního etického kodexu, metody, odborné publikační platformy, formálního plánu vzdělávání (odborné požadavky pro výkon profese), konferencí pro odbornou veřejnost atd. - to vše potvrzuje poetoterapii jako autonomní obor, poetoterapeuta jako autonomní profesi. Jinak by se tento obor pohyboval v oblasti semiprofese či přidané kompetenci ke stávající profesi lékaře, psychologa, knihovníka či pedagoga – byť poetoterapeuti „povstávají“ právě z těchto oborů.

6.2 Biblioterapie jako metoda

V nejširším slova smyslu je biblioterapie léčba knihou, respektive literaturou (psaným textem). Termín vznikl spojením slov – řeckého *biblion* (kniha) a *therapeia* (léčit). „*Pokusy spojovat termín biblioterapie pouze se čtením Bible*

---

258 Srov. Ibidem, s. 6, překlad vlastní.

259 Srov. Ibidem, s. 6-7, překlad vlastní.

260 Původní oficiální název v angličtině: American Society for Group Psychotherapy and Psychodrama.

261 Srov. MAZZA, Nicholas. *Poetry therapy: theory and practice*. New York: Brunner-Routledge, 2003, s. 7, překlad vlastní.

262 Srov. MAZZA, Nicholas. *Poetry therapy: theory and practice*. New York: Brunner-Routledge, 2003, s. 121, překlad vlastní.

jsou mylné a vycházejí zřejmě z chápání Bible jako knihy knih.“²⁶³ Látkou pro biblioterapii jsou příběhy, povídky, vyprávění, které se vyskytují v knihách, ale i časopisech a dalších psaných textech. Cílem při psychických a fyzických potížích, sociálních problémech a zátěžových životních situacích je díky ztotožnění se s hlavním hrdinou příběhu odblokování emocí, nahlížení do svého nitra a porozumění sobě, vidět problém novou, jinou optikou. Výsledkem je změna myšlení, prožívání a chování (např. naučit se zvládat a řešit problémové situace).

V biblioterapii se můžou angažovat vyškolení psychologové, zdravotníci, knihovníci, sociální pracovníci, (speciální) pedagogové, andragogové, lektori tvůrčího psaní, lékaři, terapeuti, adiktologové, teologové. Nepostradatelný je tedy vzdělanostní základ v oblasti literatury (v případě lékařů či adiktologů alespoň adekvátní orientace v ní) a dále pak oborové zaměření dle toho, jakými tématy se biblioterapeut zabývá a s jakou skupinou lidí pracuje (děti, senioři, lidé trpící závislostmi, nemocní, vězni atd.).

V biblioterapii se vždy jedná o aktivní proces – jde o interaktivní proces s využitím literárního textu. Pavel Svoboda představuje výběr z literatury k daným problémům, stavům a diagnózám lidí²⁶⁴ (vybírám a jmenuji jen všeobecně známé knižní tituly, anebo tituly s příznačnými názvy):

Například při drogové závislosti – *My děti ze stanice ZOO*;

Downův syndrom – *Domov pro Martány*;

Dětská mozková obrna a kombinované vady – *Už zase skáču přes kaluže, Forrest Gump*;

Nevyléčitelné nemoci – *Setkáme se opět v ráji*;

Obezita – *Metráček*;

Šikana – *Boj o první místo*;

Závislosti – *Démon alkohol, Pijan*.

Uvedené příklady poslouží psychosomaticky a psychosociálně orientované biblioterapii. Obvykle by příběhy z knih měly v závěru vyznívat pozitivně. Ale i když se nejedná „o nefalšovaný a pravý americký happy-end, hrdinům těchto knih vždy zbývá aspoň naděje. Jejich bezútešný konec však má být varujícím mementem (např. Hans Falada – *Pijan*).“²⁶⁵ Další výběr literatury (ale i

---

263 SVOBODA, Pavel. *Biblioterapie*. In: MÜLLER, Oldřich a kol. *Terapie ve speciální pedagogice*. 2., přepracované vydání. Praha: Grada, 2014, s. 198.

264 Srov. SVOBODA, Pavel. *Biblioterapie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 22-27.

265 SVOBODA, Pavel. *Biblioterapie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 22.

audiotéky) se soustřeďuje na stránkách projektu BiblioHELP²⁶⁶ – projekt, který širokou veřejnost dostupně informuje o možnostech biblioterapie.

Jako další zdroj však může posloužit i film, návštěva divadelního představení (živé dramatické dílo). Přecházíme tím nyní do problematiky dělení biblioterapie, která se dá považovat za zastřešující metodu vzhledem k tomu, že: sepsaná dramatická díla se projevují jako divadelní představení; vydaná poezie se stává knihou; samotné psaní (příběhu, deníku, poezie, knihy) je autorským procesem. Přesto se pokusíme podskupiny biblioterapie představit.

Pro základní orientaci a zúžení příbuzných terapií jmenujme nyní jen ty, které přednostně využívají psaný text:

- Terapie poezií (alias poetoterapie, poezioterapie, terapie verši, veršoterapie, terapie básněmi), dále:

„- *Paremiologická terapie*

- *Imagoterapie*

- *Narativní terapie*

- *Hagioterapie*

- *Pohádkoterapie (skazkoterapie)*.“²⁶⁷

V rámci této práce si ještě osvětlíme bibliodrama a dramaterapii - dramatické metody, vyznačující se „jednáním herce“, čili veřejným prožíváním, rovněž s publikem. A ačkoliv bibliodrama neobsahuje ve svém názvu „terapie“, vzhledem k možnosti využití v církevním prostředí, dostává v této práci své místo, tím spíše, když se bibliodramatu dlouhé roky věnuje současná česká pedagožka KTF UK M. Ryšková.

Zabývat se budeme také terapií psaním, mající léčebné účinky. Člověk jako tvůrce různých literárních forem, prolíná své počínání na základě toho, co tvoří – báseň (terapie psaním básní), deník (terapie psaním deníku), snář apod.

6.3 Veršoterapie jako metoda

Léčebné účinky veršů zkoumá poetoterapie, avšak v českém jazyce se pro označení téhož, terapii prostřednictvím poezie, vyskytují další názvy - poezioterapie. Všimnout si proto budeme i termínů „terapie veršem“²⁶⁸ a

---

266 <https://www.biblioHELP.cz/knihy>

267 SVOBODA, Pavel. *Biblioterapie*. In: MÜLLER, Oldřich a kol. *Terapie ve speciální pedagogice*. 2., přepracované vydání. Praha: Grada, 2014, s. 200.

268 <https://www.knih-pt.cz/beseda-pro-skoly-frantisek-karasek-terapie-versem-pro-prachaticke-ss/gs-1124>

„veršoterapie“²⁶⁹, neboť jsou libozvučnější a lépe konvenují s estetikou řeči a také se objevují ve veřejném prostoru. Cizojazyčná literatura v souvislosti s touto terapií uvádí anglický termín „poetry therapy“, dále „verse therapy“. V našem i cizojazyčném prostředí se ujala také slovní spojení „terapeutické verše“ a „terapeutické básně“, vypovídající, o jakou poezii se jedná, respektive jaký má být její účinek.

Příznačná je pro ni „*podvědomá, do značné míry intuitivní práce s rýmy, rytmem, zvukomalbou a s dalšími básnickými atributy. Poetoterapie však není zacílena pouze léčivě, ale také preventivně a rehabilitačně. Nemusí se týkat osob skutečně nemocných.*“²⁷⁰

Tak, jako existují různé techniky sdělení (přednesu, interpretace) básní, existují také techniky psaní básní (hra, brainstorming, skupinové básnické hry, dialog nad básní jako odpověď, báseň na zadané téma či konkrétní slova, nahodilost ve smyslu dadaismu, tok asociací, práce se sny atd.).²⁷¹

„*Poezie má na člověka prokazatelně mocný citový vliv a podobně jako jiné druhy umění působí náladotvorně a ovlivňuje tak lidskou psychiku. Jejím hlavním posláním je působit na estetické vnímání člověka, všechny její ostatní možnosti využití mají zřejmě již pouze sekundární důležitost a účinky, včetně například funkce léčebné. Přesto se nezřikáme možnosti jejího terapeutického zpracování a tím i naplnění samotného smyslu terapie, tj. výchovy a léčby.*“²⁷² Poetoterapie tedy působí jako doplňková terapie, s čteným využitím. U poetického textu hovoříme o těchto funkcích: „*estetická, relaxační, očistná, sociální, léčebná.*“²⁷³ Mnohé budou představeny v ukázkách následující podkapitoly.

6.3.1 Praktické ukázky pro využití veršoterapie

Nyní přistoupíme k některým podstatným tématům veršoterapie. Budeme se zabývat konkrétními ukázkami, které dokládají využití veršoterapie.²⁷⁴

---

²⁶⁹[https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-](https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-detail?dokument=55397830&subjektId=1032504&spis=1144786)

[detail?dokument=55397830&subjektId=1032504&spis=1144786](https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-detail?dokument=55397830&subjektId=1032504&spis=1144786) , Čl. III v bodě 3d.

²⁷⁰ SVOBODA, Pavel. *Poetoterapie*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 15-16.

²⁷¹ Přednášky Radany Šatánkové na středních školách.

²⁷² SVOBODA, Pavel. *Poetoterapie*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, s. 20.

²⁷³ Ibidem, s. 23-24.

²⁷⁴ Uvádím ukázky na základě vlastního výběru (z mých přednášek o veršoterapii a workshopů).

a) problémy při dospívání dívek, sebepřijetí:

Jiří Žáček / PÍSNÍČKA O ŠKAREDÝCH HOLKÁCH²⁷⁵

Škaredý holky

ty se drží zpátky

Jsou samy sobě na posměch

A vždycky mají

hezký kamarádky

a proto mají v lásce pech

Jsou spolehlivý

jako tažní koně

Drží tě když ti hrozí pád

Nestojí o dík

Vědí že se pro ně

nebudou chlapi nikdy prát

Škaredý holky

nejsou nikdy v právu

Vypadnou vždycky z pořadí

Srkají život jako hořkou kávu

Zvykly si

Nikdy nesladí

Zrcadlu řeknou:

Holka ty máš ránu

Leda slepci přijdeš vhod--

Rady se trápí

Usínají k ránu

Co by byl život bez trampot

Řeknou ti: Hele

zmiz a zanech řeči

Nestojím o tvý ohledy

Škaredý holky

nikdo nepřesvědčí

že vůbec nejsou škaredý

---

²⁷⁵ ŽÁČEK, Jiří. *Text-appeal*. Praha: Československý spisovatel, 1990, s. 32-33.

b) člověk mající oprávněný i neoprávněný pocit chudoby:

Jiří Žáček / BLUES O PENĚZÍCH

Když je máme Bobečkové draží

Když je vobčas máme Milí draží

Tak nás prachy na to tata zkazí

Když nám ale chybí hmotnej statek

Když nám vobčas chybí hmotnej statek

Tak nás kazí zase nedostatek

Takže se tím dilematem žeru

Že si nevybereš Tím se žeru

Nevyhneš se vadám charakteru²⁷⁶

c) účel logopedický – písmeno Ř:

PŘE

Při při

Se při

Jen se nezapři

Přít se musíš učit

Dobrou při zná

Každá vláda

Když je ve při

Kvílí vepři

Za každou cenu se ale

Nepři

Vítězství pře

Omluva je

Tu přijmi

Neb vády nevády

Žít ve při je otravné

---

²⁷⁶ ŽÁČEK, Jiří. *Vy mně taky! Aforismy. Parodie. Epigramy. Humoresky.* Praha: ŠULC a SPOL., 2001, s. 19.

*Jak s ovády*277

Dalo by se také říci, že tato báseň slouží navíc i jako okénko do etikoterapie - pokud ji budeme považovat za metodu, která se zabývá uzdravováním mezilidských vztahů...

Verše však vyjadřují hlubinu lidského nitra. Dokážou se jedinečným způsobem vyjádřit k zásadním tématům lidské existence. Existenciální (i duchovní) rozměr představují např. otázky lásky, utrpení, smrti... Jsou to témata, prostupující celým lidským životem. V průběhu let, se zráním člověka a jeho zkušenostmi, se pohled na tyto neodvratitelné skutečnosti může vyvíjet, měnit. Do hry jaké „léčitel“ vstupuje také veličina času. Linku během několika let nyní představí ukázky, dokládající přijetí smrti blízkých a smrti vlastní, včetně změny náhledů a postojů:

V SADU / „zrcadlová“ (dá se číst i pozpátku; pak tedy začíná veršem „vrať se mi“ a končí slovy „opuštěné lavičky“)

Opuštěné lavičky

Tichá blues

Pro staleté stromy

V korunách spí ptáci

Vítr splétá

Listí z léta

Tvé vlasy pokryje

První vločka

Proměny

Proměny

Tvé jméno volám

Do dálek

*Vrať se mi ...*278

ZIMNÍ VARIACE / Praha, leden 2006

Krajina s mlčícími ústy

Promlouvá

Úplněk svítí a lidé šílí

---

277 ŠATÁNKOVÁ, Radana. *Dedikace a Podarunky: Výbor z let 2014-2022. Básnická dvojknížka Radany Šatánkové*. Praha: Talent Pro ART, s.r.o., 2022, s. 29.

278 ŠATÁNKOVÁ, Radana. ...*Dokořán*. Druhé doplněné vydání. Frýdek-Místek: nákladem vlastním, (1999), 2008, s. 4-5.

*Rozkrájím pomeranč
Rozkrájím úplněk
Na dlaních rýha krve
Má nemá má
Stékat*

*Dnes není příhodný
Okamžik
Jdeme daleko od lidí
Krájíme pomeranče
Krájíme úplňky
Čtu první stopy
Šlápoty duší
Zápisy vryté*

*Hodně lidí nás v zimě
Opustilo
Má nemá
Má279*

Zatímco *b. V sadu* je poetickou reminiscencí a zvoláním po zemřelé lásce, využívající jemnou poetiku vločky a padajících listů, *b. Zimní variace* už dokládá poněkud hrubší jazykové prostředky (rozkrajím; rýha krve), od „zvolání za“ se stává „my“ – (my) „*jdeme daleko od lidí/ krájíme pomeranče/ krájíme úplňky...*“

...Nakonec až plné vnoření a pohled smrti do očí přináší očištění a rozloučení, jež se stane zakončením procesu. Ne však zapomenutím či vytěsněním:

ZIMA / Čtvero ročních dob

*únor si mastí krajíc
mým sádlem
nemůžu zaspát
odstíny šedého bdění*

*únor si mastí krajíc
mým sádlem
kdosi se modlil
umřel a není*

---

279 ŠATÁNKOVÁ, Radana. *Prolínání: Výběr básní z let 2003-2005*. Druhé vydání. Toronto, Ontario, Canada: MORAVIA PUBLISHING INC., 2008, s. 15.

*není tu zbytečnost
lenost převalovaných chvil
chuť předžvýkaného masa
zjev hodinových ručiček kata*

*tuším že byl to muž
kdo modlil se: odejdu za rozednění
kamsi uteku
schovám se do jara
do budky sýkorkám
ví to míza stromů
a až pupeny pupeny
co mladou krev sají
spěchají než jejich krvavé krasovění
slíže čas*

*modlil se: přicházím
se sněženkami
když se v hlíně hrabeš
pohladiš mě
docela²⁸⁰*

I po smrti zůstáváme s blízkými „v kontaktu“. V myšlenkách, vzpomínkách, modlitbách, u pietních míst (hrobu) atd. Jinými, básnickými slovy: „*Když se v hlíně hrabeš/ pohladiš mě/ docela*“. Člověk je prach (Gn 2, 7): „*I vytvořil Bůh člověka, prach ze země...*“²⁸¹ A v prach se taky obrátí (Gn 3, 19): „*Prach jsi a v prach se navrátíš.*“²⁸² Prach představuje pomíjivou kvalitu. Jedinou jednoznačnou kauzalitu vyjadřuje výrok: co je na zemi živé, jednou zemře.

I když se dají vyřešit různé problémy, život sám se „vyřešit“ nedá. Dá se jedině prožít. Ohraničenost, konečnost lidské existence je neodvratná. Člověk je na svou vlastní smrt lidsky sám:

EPITAF Z MLÁDÍ

*Tesklivě prší
na moji duši.*

---

280 ŠATÁNKOVÁ, Radana. *Domovní schůze: Básně z let 2009-2013*. Brno: Tribun EU, 2014, s. 23-24.

281 ČEP, s. 25

282 ČEP, s. 27

*Je celá bolavá,
ale má.*

Až ji dám Pánu...²⁸³

Úryvek básně reflektuje lidskou samotu a bolest duše. Bolest vlastní duše, která ovšem nepatří jenom člověku, pakliže počítá s veličinou Boha - vertikálou, k níž vztahuje celý svůj život. Boha, kterému se plně odevzdá.

Obrazně řečeno, člověk je kniha²⁸⁴, ve které se dá číst. Její stránky popisuje životem. Některé listy zůstanou nepopsané, jiné budou třeba pomačkané. Odstup od těžkostí údělu, nabytá obhroublost i umění vysmát se sám sobě i vlastní smrti, přináší úlevu:

IRONICKÁ OBAVA

*Hřeb života mého? Po-
hřeb.*

*Doufám, že nebude to žeh,
nerada bych chytla ú-
žeh...²⁸⁵*

Ale básník nemusí být navěky mrtvý, dokud žijí jeho verše: „*Knihy jsou pouze příležitostí pro poezii. Myslím, že Emerson někde píše, že knihovna je jakousi magickou jeskyní plnou mrtvých lidí. A ti mrtví lidé se mohou znovu narodit, mohou ožít, když otevřete jejich stránky.*“²⁸⁶ Obdobně o své zprávě „byl jsem tady“, člověku, sehrávajícím zápas se svou smrtelností, hovoří americký psychiatr a autor publikací Robert Jay Lifton: Existuje „*několik způsobů, jak se člověk pokouší dosáhnout symbolické nesmrtelnosti.*“²⁸⁷ Jedním z těchto způsobů je „kreativní“: „*Člověk žije dál prostřednictvím svého díla, trvalého vlivu vlastních výtvorů na druhé lidi.*“²⁸⁸ ...A tak se básník musí ptát: Bylo mé

---

283 ŠATÁNKOVÁ, Radana. *Prolínání: Výběr básní z let 2003-2005*. Druhé vydání. Toronto, Ontario, Canada: MORAVIA PUBLISHING INC., 2008, s. 18.

284 Pozn.: Souvislost s knihou silně podtrhuje vysílané rozloučení s papežem Janem Pavlem II. na Svatopeterském náměstí. Vystavena byla kniha, jejímiž listy si volně pohrával vítr...

285 ŠATÁNKOVÁ, Radana. *Dedikace a Podarunky: Výbor z let 2014-2022. Básnická dvojknižka Radany Šatánkové*. Praha: Talent Pro ART, s.r.o., 2022, s. 13.

286 BORGES, Jorge Luis. *Ars poetica*. Přeložil Mariana MACHOVÁ. Praha: Mladá fronta, 2005, s. 8.

287 ULRICOVÁ, Monika. *Hledání smyslu ve smrti a umírání: zdravotně sociální aspekty konce života v perspektivě existenciální analýzy*. Ostrava: Moravapress, 2014, s. 15.

288 ULRICOVÁ, Monika. *Hledání smyslu ve smrti a umírání: zdravotně sociální aspekty konce života v perspektivě existenciální analýzy*. Ostrava: Moravapress, 2014, s. 15.

řemeslo poctivé? Vždyť poezie má pravdivě vypovídat o člověku. Kdo potvrdí mandát básníka? A kdo ho bude posuzovat?

EPILOG

*Znám víc než jednu báseň
a možná v nebi projdu
až můj popel shoří...289*

Člověk je pro druhého člověka darem (zrovna tak, jako Adam dostal Evu). Žijeme pro druhé (pro druha, družku), žijeme ve společnosti (kde sdílíme různé statky - hmotné i nehmotné). Proexistence je základem lidské rodiny a společnosti. Lidská přítomnost a blízkost je nenahraditelná. Na celý život můžeme nahlížet i tak, že se po celou dobu sdílíme a dělíme – o sebe, o přebytky, i z nedostatku:

AGLAIA DÁVÁ DAR

*Z hojnosti se snadno rozdává
však v nedostatku víc šlechetný dává
vždyť poslední hlt vína je nejcennější
a lásku dává ten, kdo sám ji potřebuje*

*Však věz, že dar má moc kouzelnou zadost
kdo dává - ten získává
čím víc dáš - tím bohatší jsi
neb potěšiti druhého přináší radost
v š e m²⁹⁰*

Poezie je kategorií pravdy, krásy, poznání:

*...Teprve při usebrání
Došlo mi
Že královnou věčného hledání, nacházení a hledání
Nepolapitelným autentickým pramenem
Jenž vydá svědectví akorát na klíčovou štěrbinu
Je poezie...291*

---

289 ŠATÁNKOVÁ, Radana. *Dedikace a Podarunky: Výbor z let 2014-2022. Básnická dvojknižka Radany Šatánkové*. Praha: Talent Pro ART, s.r.o., 2022, s. 67.

290 ŠATÁNKOVÁ, Radana. *Dedikace a Podarunky: Výbor z let 2014-2022. Básnická dvojknižka Radany Šatánkové*. Praha: Talent Pro ART, s.r.o., 2022, s. 66.

291 ŠATÁNKOVÁ, Radana. *Dedikace a Podarunky: Výbor z let 2014-2022. Básnická dvojknižka Radany Šatánkové*. Praha: Talent Pro ART, s.r.o., 2022, s. 22.

6.4 Terapie psaním

Slovo se stalo prostředkem stvoření světa. Bůh tvořil slovy (Jan 1, 1-4): „*Na počátku bylo Slovo, to Slovo bylo u Boha, to Slovo bylo Bůh. To bylo na počátku u Boha. Všechno povstalo skrze ně a bez něho nepovstalo nic, co jest. V něm byl život a život byl světlo lidí.*“²⁹² Už bylo v této práci zmíněno, že ono napsané je „realita nová“, stejně tak zde byly předneseny a vyjádřeny úvahy o tom, co tuto novou realitu tvoří - zda slova či myšlenky. Příklon byl naznačen k myšlence, která předjímá slovo. Nebýt původce-myšlenky, není slova, které myšlenku vyjadřuje. Ale i slova se dají říci zcela bez záměru. V procesu tvorby tomu tak však nemůže být, tvůrce svůj jistý záměr má - má i představu, jak bude jeho dílo vypadat. K této vizi, k výslednému obrazu, pak volí stavební prvky - slova. Slovo vyjevuje navenek myšlenku. Spojitost mezi myšlenkou a slovem je velmi zjevná a úzká. Jejich sepětí dokládá pojetí A. Fleka, jak Janův Prolog přiblížil:

*„Na začátku byla myšlenka
a tu Myšlenku měl sám Bůh
a ta Myšlenka byla Bůh;
Bůh ji měl vždycky, od věků.*

*Tou Myšlenkou všechno začalo
a bez ní nezačalo vůbec nic...“²⁹³*

Myšlenky a slovo tedy tvoří; pokud s tímto tvrzením nelze souhlasit, pak lze snad alespoň připustit, že slovo má velkou moc - moc měnit svět. Jan Pavel II. ve svém *Listě umělcům* píše: „*Bůh tedy povolal člověka k životu a předal mu úkol tvůrce. V umělecké tvorbě se člověk víc než kdy jeví jako Boží obraz a tento úkol uskutečňuje především tím, že ztvárňuje úchvatnou materii svého lidství, a pak také tím, že užívá tvůrčí vlády nad vesmírem, který ho obklopuje. Božský umělec s láskyplnou dobrotivostí předává jiskru své transcendentní moudrosti umělci lidskému a volá ho k tomu, aby se podílel na jeho stvořitelské moci.*“²⁹⁴ K moci se však pojí také odpovědnost, jak vyznává O. Nytrová: „*Slovo nelze brát nadarmo, je posvátné, ať už si to uvědomujeme, nebo ne. Nesmíme je vulgarizovat a zploštit. Ono je výsostné a velkolepé. Zakládá*

---

292 ČEP, s. 1204

293 FLEK, Alexandr. *Parabible: tisková zpráva o našem prezidentovi Ježíši z Nošovic*. 3. vydání. Praha: Biblion, 2019, s. 25.

294 <https://www.farnoststrasnice.cz/doky/e-knihovna/jan-pavel-ii-umelcum.pdf>, čl. 1.

kosmos. Vůči slovu máme být odpovědní, tento úkol z nás nikdo nesejme. Odráží se v něm nesměle artikulovaná víra, naděje a láska.“²⁹⁵ Tvůrce má tedy za slovo odpovědnost.

Psaní však také pomáhá – vyrovnat se s realitou, s přijetím těžkých skutečností, v hledání a nalézání smyslu utrpení. *Deník Anne Frankové* (také znám pod názvem *Zadní dům*) popisuje krutou dobu, v níž žila židovská dívka, schovávající se před deportací do koncentračního tábora; osudu však neunikla, v koncentračním táboru také zemřela... Zprávu nám dochovali také umělci, z českých například malíř a spisovatel Josef Čapek (1887– 1945). Jeho *Básně z koncentračního tábora* mluví o trápení v bezvýchodné situaci:

*„To není život, to je rakev tísnivá,
to hlína hrobu těžce na mě spočívá,
toť soumrak neprůhledný, bezhvězdny,
toť jako smrt — ach, moje dny
a měsíce a roky, léta vězení -
kdy zmrtvýchvstání přijde, vzkříšení...“*²⁹⁶

Josef Čapek v koncentračním táboru psal také o touze, protože k vidění modrého nebe nebylo mnoho příležitostí:

*„Tak modrý
jako ta obloha,
tak modrý obraz
chtěl bych udělat
jako jsou modré dětské hry,
jak domova kouř modravý,
tak, jako radost nebo štěstí bývají
modré jak květy pomněnek,
modré jak drozdův popěvek,
když kosatce a zvonky rozkvetou,
též mnohé písně modré jsou...“*²⁹⁷

Logos, čili slovo, má však širší význam. Znamená také řeč, rozum, smysl²⁹⁸ - o něj se opírá tzv. logoterapie, pracující se třemi hlavními cestami: „*I. tvůrčí*

---

²⁹⁵ NYTROVÁ, Olga in: NYTROVÁ, Olga a Bohumil ŽDICHYNEC. *O hledání a nalézání*. Praha: Bondy, 2021, s. 27.

²⁹⁶ https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/17/48/84/basne_z_koncentracniho_tabora.pdf, b. Čas zajetí, s. 35.

²⁹⁷ https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/17/48/84/basne_z_koncentracniho_tabora.pdf, b. Obrazy, s. 56.

²⁹⁸ Srov. ULRICOVÁ, Monika in: KŘÍŽOVÁ, Eva, ed. *Sociální práce v mezioborové perspektivě*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2023, s. 110.

hodnoty; 2. zážitkové hodnoty; 3. postojoyé hodnoty.“299 Zakladatelem logoterapie, zkoumající fyzické, psychické a duchovní aspekty člověka, je Viktor Emil Frankl, nar. r. 1905. I on byl vězněn v koncentračních táborech. „Získaná zkušenost s nelidskými podmínkami zřejmě dovršila jeho odbornou profilaci. Ještě v koncentračním táboře usiloval o pomoc lidem v zoufalé situaci prostřednictvím nalezení něčeho, co dává jejich životu přes všechny obtíže nějaký smysl, důvod proč dále žít i za krajně nepříznivých okolností.“300 Po válce pokračoval tento rakouský neurolog a psychiatr V. E. Frankl ve své odborné práci, věnoval se i rozsáhlé přednáškové činnosti na univerzitách po celém světě, zemřel r. 1997.301

Nyní přicházíme k tomu, jak souvisí terapie s psaním: Používání sebevyjadřování je relevantní jak pro diagnózu, tak pro léčení. Deníky a poezie poskytují dané osobě nástroj k vyjadřování emocí a získání míry pořádku a kontroly... Kreativní psaní by také bylo možné předem nastavit pomocí struktury, například stanovíme téma - když jsem sám, kdybyste mě znali... Další technikou je vytváření skupinové básně jako společné dílo všech. Každý přispěje svým řádkem a vytváří tak pocit soudržnosti ve skupině.302 Pavel Svoboda představuje tvůrčí psaní slovy: „Hlavním smyslem tvůrčího psaní prováděného v rámci biblioterapie je nalézat v každém zájemci (uživateli, klientovi) kreativní potenciál a na jeho základě se pokusit o vybudování radosti z vlastní pisatelské tvorby... Radost je prvním elementem sebevědomí a tvoří i základní nitky sympatií a budování klubka terapeutické sociální skupiny. Tvůrčí psaní by mělo být zdrojem svobodných, neomezených nápadů, měla by to být hra i objevná fantazijní činnost.“303 Existují různé techniky hledání témat, zmiňme např. : „autobiografie, jméno jako inspirace, meditace, módní slova, moje krajina, oblíbená báseň, první slovo, sny, symboly, tabu...“304

---

299 ULRICOVÁ, Monika in: KŘÍŽOVÁ, Eva, ed. *Sociální práce v mezioborové perspektivě*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2023, s. 112.

300 PAULÍK, Karel. *Vybrané poradenské a psychoterapeutické směry*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009, s. 133-134.

301 Srov. PAULÍK, Karel. *Vybrané poradenské a psychoterapeutické směry*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009, s. 133-134.

302 Srov. MAZZA, Nicholas. *Poetry therapy: theory and practice*. New York: Brunner-Routledge, 2003, s. 88, překlad vlastní.

303 SVOBODA, Pavel. *Biblioterapie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 53-54.

304 FIŠER, Zbyněk. *Tvůrčí psaní: malá učebnice technik tvůrčího psaní*. Brno: Paido, 2001, s. 42-45.

Opět se však ocitáme na těžko definovatelném rozhraní - autorská tvorba může mít efekt terapie, byť není prováděna s terapeutickým záměrem – veřejnosti slouží široká škála nabídek kurzů tvůrčího psaní, od kterých má každý frekventant různá osobní očekávání (například chce se zdokonalit v písemném projevu, aby byl schopen sepsat rodinnou kroniku; chce nahlédnout pod pokličku spisovatelské práce; chce vydat knížku a neví si rady, co se svým rozepsaným příběhem; v neposlední řadě kurzy slouží jako příležitost seznámit se s lidmi, kteří také píší – což vyhledávají a oceňují zvláště ti, kteří nemají dostatek společenských kontaktů³⁰⁵).

„Terapeutické psaní“ je však však záměrnou činností s cílem terapie pomocí vlastních napsaných slov. Pisatel může unikat do krajiny bezpečí, vyjádřit své emoce, negativní zážitky, stížnosti, přání, touhy. Po takovémto druhu psaní lze sáhnout také intuitivně – autoterapie (samoléčba) psaním je nejrychlejším prostředkem přinejmenším úlevy. Jestliže pomoc od institucí je spojována s byrokracií a zdoluhavým procesem, papír je dokonalý společník – je po ruce ihned a „snese všechno“. Ruční psaní má větší vypovídací hodnotu než psaní na počítači. Můžeme sledovat změnu písma, odrážející stav mysli, nadto podporuje jemnou motoriku rukou. Autor přitom, když píše, je tvůrce, který má nad postavami a dějem příběhu moc. Vytváří nový svět.

6.5 Shrnutí

Terapeutické metody, které byly v šesté kapitole podrobněji představovány, jsou v našich poměrech velmi mladé disciplíny (i když účinky psaných příběhů a básní byly známy již ve starověku). O svou autonomii usilovala v novodobé historii jak biblioterapie - která se oddělila od psychoterapie, tak veršoterapie (známá pod dalšími názvy: poetoterapie, terapie veršem) - která se vydělila z biblioterapie.

Biblioterapie vznikla spojením slov biblion (kniha) a therapeia (léčit). Bývá umístěna do oblastí speciální pedagogiky, logopedie, léčebné pedagogiky a dalších, podle toho, s jakou skupinou lidí pracuje (děti, mládež, senioři; dlouhodobě nemocní, nezaměstnaní, ve výkonu trestu ad.). Mezi cíle biblioterapie, sloužící jako podpůrná terapie, patří dosažení změny v myšlení, chování a prožívání klientů – přičemž je žádoucí nahlížet na svůj problém novou optikou. Biblioterapie je určena i široké veřejnosti, u které se těší oblibě - napomáhá objevovat vnitřní potenciál člověka a přispívá též k jeho seberozvoji.

---

305 Tyto motivace mi byly sděleny od účastníků kurzu tvůrčího psaní.

Biblioterapie zastřešuje také další terapie, které přednostně využívají ke své práci psaný text. I tyto terapie (a umělecké metody) se osamostatnily. Zaujímají své postupy, prostředky a adresáty - skupinu lidí, jíž se zabývají. Ovšem dochází zde k jejich prolínání, proto jsou jejich hranice často neostré. V rámci těchto terapií se jedná o vztah mezi terapeutem a klientem, kdy terapeut je v terapeutickém vztahu povinen dodržovat etický kodex. Vzniklé profesní asociace se zabývají vzděláváním a kompetencemi terapeutů (teoretická a praktická příprava, osobnostní předpoklady).

Vedle příběhů, i poezie dokáže vyjádřit hluboké skutečnosti. I básníky lze považovat za znalce lidské duše. V odborné literatuře se již setkáme s názorem, že terapie již není toliko jen věda, ale přibližuje se umění – pak tedy hovoříme o „umění terapie“. Četné úryvky básní slouží jako ukázka témat pro veršoterapii. Dokládají mnohostranné využití veršů, také věrně vykreslují člověka v mezní situaci a vyrovnávání se s těžkými okolnostmi života.

Velká pozornost byla věnována také „slovu“. Slovo má tvořivý potenciál, velkou moc. Slovem tvořil Bůh. Se slovem se úzce pojí myšlenka. Myšlenka (technicky vzato) předchází slovo, a tak můžeme porovnat *Janův Prolog z Bible* (*Na počátku bylo Slovo*; dále Gn 1,3: „*I řekl Bůh...*“³⁰⁶) s „aktualizací“ z *Parabible* (*Na začátku byla Myšlenka*). Tvůrci slova mají dle autorit zvláštní odpovědnost.

O slovo se ve svém názvu opírá také „logoterapie“ V. E. Frankla - proto byla zmíněna. Logos v této souvislosti znamená smysl. Ten se logoterapie snaží nalézat zvláště tam, kde je životní situace člověka bezvýchodná, beznadějná, nesnesitelná.

Ke slovu se váže také psaní. Ovšem ne každé psaní je terapeutické. Někdy tomu tak je, ať vědomě či nevědomě. Psaní deníků, básní, zapisování snů... napomáhá vyrovnat se s realitou, ujasnit si emoce, svěřit se „instituci papíru“, prožít očistu. Tvořit lze i imaginární světy, kterými se autor odpoutává od reality a vytváří skutečnost novou. Má povahu tvůrce s mocí nad svým smyšleným příběhem a postavami.

V závěru shrnutí šesté kapitoly ještě využijme prostor pro prezentaci dalších myšlenek a příkladů. Například termín biblioterapie náleží terapeutické práci s veškerými příběhy, tedy i s *Biblí* jakožto Knihou knih. Otevřena je tak všem a její poselství překračuje hranice církevní komunity. Dalším případem možné evangelizace je tolik zmiňovaná *Parabible*, kterou čtou i nevěřící, mající se

---

306 ČEP, s. 24

možnost s příběhem Ježíše Krista a jeho učením seznámit ve srozumitelné podobě.

U Bible si povšimněme ještě zajímavé skutečnosti. Celá je rozdělena na knihy, kapitoly a ty na verše. Tím může docházet k nedorozumění, protože biblická poezie se vyskytuje jen v některých knihách - a tyto básnické knihy můžeme považovat za látku pro veršoterapii. Zbývající část díla tedy náleží do biblioterapie – byť jsou její části označovány jako verše.

Brněnský terapeut Radovan Voříšek, autor básnických knížek, vydal v roce 2017 svou *Transsrdeční magistrálu*, kde jeden oddíl básní označil za „terapeutický“.³⁰⁷ Tuto knížku letos v červnu představil na půdě NO CČSH v Karlíně jako host v literárně-dramatickém klubu „Dialog na cestě“ (místo výzkumu). Při rozhovoru vyšlo najevo, že se nejedná o „básně určené k terapii“, nýbrž o „zpověď terapeuta, který je ale zároveň básníkem“ a který tímto způsobem sobě vlastním reflektuje své zkušenosti a chce se o ně podělit. Na otázku, zda by se o veršoterapii jako terapeutickou metodu blíže zajímal, reagoval kladně. Zbývá tedy vzít na vědomí, že „básně terapeutické“ mají i jinou možnost výkladu coby „básně (od) terapeuta o terapii“. Rozlišné pojetí a chápání svědčí zřejmě o tom, že se terminologie ještě neustálila, ba dosud není všeobecně známa. Ale dokládá to také zmiňovanou skutečnost, že spojení „básnického umění a terapie“ je velmi často vnímáno a praktikováno intuitivně, individuálně, libovolně - s vlastním autorským pojetím.

7. Exkurz po příbuzných uměleckých terapiích a metodách

V sedmé kapitole budou ještě stručně představeny některé další vybrané umělecké terapie a metody (s možným terapeutickým účinkem), které primárně vycházejí z práce nad psanou podobou textu (knižní předloha, dramatické dílo). Z důvodu jejich možného prolínání odbočíme z terapií i do metod - i když vedoucí těchto setkávání má předem stanovený postup práce včetně cílů, jakých se má dosáhnout. Ve hře je tedy různý, individuální účinek na účastníka ve skupině.

---

307 PŘÍLOHA č. 1: MEDAILON A BÁSNĚ RADOVANA VOŘÍŠKA.

7.1 Dramatické metody

Mluvíme-li o dramatu, jedná se nám o živé ztvárnění (uměleckého) výstupu divadelní formou. Jde o veřejné prožívání před různě naladěným publikem. Namísto od čtení a posléze vyprávění, zde probíhá další rovina - přehrávání daného tématu, jakási trojrozměrná dimenze. Dramatem rozumíme všechna dramatická umění, kam se zahrnuje činohra, pantomima, tanec, zpěv atd., zkrátka jednání osoby na jevišti. Akce vnáší do role život a herec je se svou rolí bytostně spjat. Proto, že slouží sám sebou, on sám je oním nástrojem, který svou podobou a vyjevenými duševními pochody, mající k jednání motivy, postavu oživuje. Dramatické disciplíny jsou tedy psychosomatické a rozvinutí této formy závisí na schopnostech a potenciálu osob.³⁰⁸

Nyní se budeme čteně pohybovat v paradivadelních systémech terapeutické povahy. Ostatně – kořeny dramaterapie byly zasazeny již v antice. Vděčíme za to nejen Aristotelovi, který objevil „kataraktivní účinky dramatu“ a Lyketsovi, který zorganizoval „představení psychotických herců v athénském divadle Dromokaiton“.³⁰⁹

„Za zmínku stojí také poznatek Celia Aurelia (2. st. př. n. l.), jenž včleňuje hudební a dramatické prostředky mezi léčebné postupy.“³¹⁰

7.1.1 Dramaterapie

Mezi řadou definic, ozřejmující pojem dramaterapie, vyberme pro naše účely dvě, přičemž ta druhá, rozšiřující, kromě léčebného aspektu zmiňuje i aspekt výchovný.

„Dramaterapii lze definovat jako záměrné použití dramatických/divadelních postupů pro dosažení terapeutického cíle symptomatické úlevy, duševní i fyzické integrace a osobního růstu.“³¹¹ Milan Valenta tedy uvádí: „Dramaterapie je léčebně-výchovná (terapeuticko-formativní) disciplína, v níž převažují skupinové aktivity využívající ve skupinové dynamice divadelních a

---

308 Do záměru této práce nenáleží představování starého řeckého dramatu s jeho dějovou výstavbou (expoze, kolize, krize, peripetie, katastrofa/happy end), ani představení dramatické výchovy – byť divadlo výchovně působí.

309 KRAHULCOVÁ, Kristýna. *Využití dramaterapie na detoxikačním oddělení*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 13.

310 KRAHULCOVÁ, Kristýna. *Využití dramaterapie na detoxikačním oddělení*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 13.

311 VALENTA, Milan. *Dramaterapie*. 4., aktualiz. a rozš. vyd., V nakl. Grada 2. Praha: Grada, 2011, s. 23.

dramatických prostředků k dosažení symptomatické úlevy, ke zmírnění důsledků psychických poruch i sociálních problémů a k dosažení personálně sociálního růstu a integrace osobnosti.“³¹²

Jak už bylo zmíněno v úvodu k dramatickým metodám, v tomto procesu se jedná o představení před publikem. I Milan Valenta klade důraz na jeho výsledný tvar (produkt): „*Veřejná performance pak přináší další pozitiva, jakými jsou inkluze..., sociální rehabilitace herců, úprava a posílení jejich aspirace, sebehodnocení a sebezpetí, saturování vyšších potřeb...*“³¹³

Dramaterapie se ve své práci opírá o:

1. *katarzi* (ve smyslu očištění od vin, od výčitek svědomí, osvobození od duševních konfliktů);
2. *abreakci* (ve smyslu znovuprožití patogenních emocionálních zážitků. Někdy však dojde též k *agování* ve smyslu vybití nevědomých emočních impulsů, anebo vypadnutí z role při terapii.);
3. *korektivní emoční zkušenost* (ve smyslu pochopení rozdílu mezi prožitými negativními zkušenostmi ve spojitosti s novými okolnostmi. Náleží do specifických účinných faktorů psychoterapie).³¹⁴

Publikace K. Krahulcové a kol., věnující se dramaterapii pro klienty se závislostmi, obsahující výzkum z dramaterapie na detoxikačním oddělení, uvádí jako prostředky dramaterapie „*masky, symbol, metaforu, loutky.*“³¹⁵ Maska, nasazovaná na obličej, činí osobu herce (pův. personu) anonymní. Může zpestřit dramatickou činnost a děj, umožňovat vědomý vstup a výstup z role, což má také zásadní vliv na psychohygienu. Význam masky byl objeven již v antickém divadle. Práce s loutkou umožňuje určitý odstup od problémů. Nejzjevněji loutka působí jako prostředek k navázání kontaktu s publikem. Jako důležité se ukázalo, pokud si klienti loutky vyrábějí sami: „*Již při výrobě loutky se zlepšila komunikace mezi nimi, k loutce našli určitý vztah, což mělo vliv i na ochotu hrát s ní.*“³¹⁶ Dramaterapie se nejčastěji odehrává pomocí různých druhů improvizace. Důvod je ten, že spontánní reakce nejvíce

---

312 VALENTA, Milan. *Dramaterapie*. 4., aktualiz. a rozš. vyd., V nakl. Grada 2. Praha: Grada, 2011, s. 23.

313 VALENTA, Milan. *Dramaterapie*. 4., aktualiz. a rozš. vyd., V nakl. Grada 2. Praha: Grada, 2011, s. 23.

314 Srov. VALENTA, Milan. *Dramaterapie*. 4., aktualiz. a rozš. vyd., V nakl. Grada 2. Praha: Grada, 2011, s. 100-102.

315 KRAHULCOVÁ, Kristýna. *Využití dramaterapie na detoxikačním oddělení*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 16-17.

316 KRAHULCOVÁ, Kristýna. *Využití dramaterapie na detoxikačním oddělení*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 18.

odpovídají životní realitě. Setkat se můžeme také s pevným scénářem – ovšem je možné do jeho tvorby zapojit celou skupinu, čímž vznikají obdobné pozitivní vazby na roli jako při společném vyrábění loutek.

K různým druhům klientů dramaterapie se vážou jejich cíle. Dramaterapie je určena pro širokou klientelu (veřejnost). Mezi specifické skupiny pak patří: lidé s psychiatrickou diagnózou či zkušeností, žáci a studenti s poruchami učení a chování, lidé ohrožení sociálním vyloučením, jedinci ve výkonu trestu, na detoxikačním oddělení, senioři a další.³¹⁷

„U seniorů můžeme za specifický cíl vytyčit cvičení paměti (prevence Alzheimerovy choroby) či schopnost uvědomění si toho, co v životě dokázali a že jejich další život má smysl.“³¹⁸ Dramaterapie se seniory má svá specifika. „Dramaterapeut pracující se seniory musí být poučen v oblasti gerontopsychologie a měl by mít přímou zkušenost se zvláštnostmi osobnostní struktury starého člověka.“³¹⁹ Jak uvádějí autorky publikace *Volnočasové aktivity pro seniory*, k nácviku by mělo docházet průběžně, stejně tak k opakování textů: „Při neopakování senioři texty zapomínají a jsou z takové situace velmi smutní.“³²⁰

Podobně jako u všech druhů novodobě osamostatněných uměleckých terapií, i dramaterapie své požadavky pro výkon dramaterapeuta neartikuluje sjednoceně – i když v této věci byla věnována pozornost na konferencích. Jisté je, že by se tento vedoucí měl vyznat v divadelních formách a metodách a měl by je umět využívat v terapeutickém kontextu. Různé asociace se vyslovují o požadavcích několikaletého psychoterapeutického výcviku, kdy žadáným vstupním vzděláním je nejčastěji obor speciální pedagogika.³²¹ To ovšem nevylučuje ani jiné absolventy příbuzných oborů pedagogiky a psychologie, pokud si doplní chybějící nástavbu.

7.1.2 Psychodrama, sociodrama, psychogymnastika, teatroterapie

Otcem psychodramatu je americký psychiatr J. L. Moreno (1892-1974). Oč v psychodramatu jde? „V podstatě jde o přehrávání různých scének - jako na

---

317 Srov. VALENTA, Milan. *Dramaterapie*. 4., aktualiz. a rozš. vyd., V nakl. Grada 2. Praha: Grada, 2011, s. 38.

318 VALENTA, Milan. *Dramaterapie*. 4., aktualiz. a rozš. vyd., V nakl. Grada 2. Praha: Grada, 2011, s. 38.

319 HOLCZEROVÁ, Vladimíra in: HOLCZEROVÁ, Vladimíra a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. *Volnočasové aktivity pro seniory*. Praha: Grada, 2013, s. 54.

320 Ibidem, s. 55.

321 KRAHULCOVÁ, Kristýna. *Využití dramaterapie na detoxikačním oddělení*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 18-19.

divadle – s cílem umožnit klientovi porozumět jeho problémům, odreagovat se a případně se naučit jinému chování. Podporujeme spontánnost, výrazovou kreativitu a rozšiřujeme vztahové možnosti.“³²² Tato metoda však není snadná a nelze ji zkoušet na pacientech bez příslušné odbornosti. Na to se musí obzvlášť pamatovat a dbát, neboť přinejmenším hrozí, že dojde k traumatizaci účastníků. Samotná terapie probíhá tak, že jeden dobrovolník přehraje svůj problém, své téma, přičemž jsou k němu přibráni spoluhráči, kteří budou vystupovat v různých rolích - jako rodič, sourozenec, partner atd. Celá scénka se pak přehraje. Terapeut zaujímá místo režiséra a dbá na to, aby proces vedl k osvětlení problému.³²³

Sociodrama se zaměřuje na „hraní rolí v situacích obsahujících odlišné socionormy a hodnoty (odtud též zřídka užívaný název axiodrama) – vztahy societ, sociopolitické problémy apod., které se bezprostředně týkají klientů.“³²⁴ Jinak prakticky splývá sociodrama s psychodramatem. Sociodrama, vyjevující odlišné etické a společenské normy a hodnotové systémy, sociokulturní a religiózní zázemí, nalézá své uplatnění v kontextu s přístupem k minoritním skupinám obyvatel (např. národnostním menšinám), migrantům atd.³²⁵

Psychogymnastika užívá prostředky pantomimy, proto se jí také říká psychopantomima. Její podstata tkví v nonverbálním vyjadřování. „Klasickým tématem psychogymnastiky je například „zakázané ovoce“, k němuž klienti vyjadřují svůj vztah pantomimickým přehráváním konfliktu – na jednom pólu je touha po dosažení určité hodnoty, na druhém pólu stojí morální, společenské důvody, které klientovi v dosažení této hodnoty brání.“³²⁶ Po skončení cvičení se ještě odehrává skupinový rozhovor. Tato metoda je českým specifikem a zasloužili se o ni: psycholožka H. Junová, psychiatr Ferdinand Knobloch (jinde se uvádí spolu s ním také jeho žena Jiřina Knoblochová, psychiatrička) a dle pamětníků i mim L. Fialka.³²⁷

Teatroterapii ve svém pojetí odstartoval australský film *Stepping Out* z roku

---

322 VYMĚTAL, Jan. *Úvod do psychoterapie*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2010, s. 84.

323 Srov. VYMĚTAL, Jan. *Úvod do psychoterapie*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2010, s. 84.

324 VALENTA, Milan. *Dramaterapie*. 4., aktualiz. a rozš. vyd., V nakl. Grada 2. Praha: Grada, 2011, s. 17.

325 Srov. VALENTA, Milan. *Dramaterapie*. 4., aktualiz. a rozš. vyd., V nakl. Grada 2. Praha: Grada, 2011, s. 17-18.

326 VALENTA, Milan. *Dramaterapie*. 4., aktualiz. a rozš. vyd., V nakl. Grada 2. Praha: Grada, 2011, s. 18.

327 Srov. VYMĚTAL, Jan. *Úvod do psychoterapie*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2010, s. 85.

1980 - zdokumentoval přípravu a vystoupení divadla mentálně postižených herců s představením *Madame Butterfly* v opeře v Sydney. To se stalo velkou inspirací pro objevení nového přístupu k postiženým lidem. Nalezený potenciál lidí s postižením přinesl možnosti jejich emancipace a integrace. Krátce na to, již v průběhu poloviny 80. let 20. století existují ve světě divadelní soubory s převážně mentálně postiženými herci (Anglie, Francie, Španělsko, Belgie, Holandsko) a některé z nich se dokonce profesionalizují. I v České republice existují divadelní kroužky a soubory, které zastřešují neziskové organizace, psychiatrické léčebny (Bohnická divadelní společnost herce a režiséra Martina Učíka), absolventi uměleckých fakult (Divadlo Neslyším) atd.³²⁸ V Praze se dostává do povědomí veřejnosti Divadlo Ujeto.

7.1.3 Bibliodrama

Bibliodrama, alespoň tak, jak je pojímá naše hlavní průkopnice, teoložka a pedagožka Mireia Ryšková³²⁹, se týká výhradně dramatické práce s biblickými příběhy. Zdrojem bibliodramatu je Bible. Jedná se o „*přístup, který se snaží zapojit do pochopení biblického textu celého člověka s jeho minulostí, přítomností i budoucností, s jeho intelektuální i emocionální kapacitou, s jeho zkušeností, s jeho hlavou i tělem, a to v aktuálním prožívání tady a teď.*“³³⁰

Východisko a přístupy k bibliodramatu se vždy neobejdou bez obtíží. Pro moderního člověka sice již existuje dostatek nabídek využít např. tzv. zážitkovou pedagogiku, jež přináší mnoho možností i schůdnou cestu, jak se znovu s Biblií a jejím poselstvím seznamovat. Autorky publikace vyjadřují obavu, že lidé její poselství (už či ještě) ani neznají, neboť Bible bývala čtenou knihou v každé domácnosti k d y s i. Přesněji řečeno - předčítanou nahlas. Dnes už se tak neděje. Přitom biblické texty člověka obohacují o zdroje životní orientace, moudrosti, hodnotového nasměrování, zkušeností s Bohem. Ba dokonce už i věřící znají biblické příběhy jen povrchně, drží se od nich stranou.³³¹ Proč tomu tak je? Odpověď je nasnadě: „*Protože od nich (i věřící)*

---

328 Srov. VALENTA, Milan. *Dramaterapie*. 4., aktualiz. a rozš. vyd., V nakl. Grada 2. Praha: Grada, 2011, s. 18-19.

329 M. Ryšková se bibliodramatu věnuje systematicky již léta a tematické kurzy vede nejen ve svém působišti na KTF UK. Nedávno byla za svou dosavadní činnost a celoživotní přínos oceněna Univerzitou Karlovou: <https://cuni.cz/UK-6311.html?news=18647&locale=cz>.

330 RYŠKOVÁ, Mireia, Zuzana PELECHOVÁ a Magdalena BODLÁKOVÁ O'BRIEN. *Bibliodrama*. Brno: Tribun EU, 2012, s. 7.

331 Srov. RYŠKOVÁ, Mireia, Zuzana PELECHOVÁ a Magdalena BODLÁKOVÁ O'BRIEN. *Bibliodrama*. Brno: Tribun EU, 2012, s. 8-9.

nic neočekávají, resp. je vnímají prizmatem moralizujících interpretací a kázání.“³³² Lidé sice znají postavy z Bible i symboly minulosti, ale odkud přesně pocházejí a co sdělují, už přesně nevědí.³³³

Slovo bibliodrama vzniklo spojením dvou řeckých slov, přičemž „biblos“ znamená kniha, spis, svitek, a „drama“ znamená jednání, divadelní hra. Takto se pojem bibliodrama, vzniklý ze dvou složených slov, užívá „*takřka výhradně pro práci s Biblí a ne jakoukoli knihou nebo textem, a není ani pouze dramatizací daného textu.*“³³⁴ Jednoznačně tedy můžeme konstatovat, že slovo „biblos“ zde nevede ke knihám všeobecně.³³⁵ Cílem bibliodramatu je člověka „vtáhnout do hry“, „*aby pochopil, že v těch textech jde právě o něho, o jeho život, o poselství, které je mu adresováno, a to Bohem i lidmi právě skrze texty Bible.*“³³⁶

Definic ale máme k dispozici mnohem více, neboť již existuje více bibliodramatických škol a každá z nich je něčím specifická. Můžeme některé vybrané nyní porovnat. Dle Heidemarie Langer: „*Skupina lidí se shromáždí okolo biblického textu, aby se jím zabývala, prožila ho: souhrou, při níž lidé vkročí do příběhu, dostanou se s ním do dialogu, vznikající dění prožijí všemi smysly. Procesy mezi lidmi a příběhem probíhají současně v několika rovinách*

---

332 RYŠKOVÁ, Mireia, Zuzana PELECHOVÁ a Magdalena BODLÁKOVÁ O'BRIEN. *Bibliodrama*. Brno: Tribun EU, 2012, s. 8.

333 Uvedené tvrzení snad není míněno toliko vážně, ale jistě vystihuje četný trend dnešní doby - zjednodušování a jakási negramotnost na poli nábožensko-křesťanském, omezená na vzkazy z dědictví předchozích generací, které kdysi zažily učitelství náboženství ve školách, mnohdy moralisticky zaměřené. V profánním světě je všeobecně znám vánoční a velikonoční příběh, jehož nesmrtelnost podporuje skutečnost, že slavení napomáhá státem garantovaný svátek.

334 RYŠKOVÁ, Mireia, Zuzana PELECHOVÁ a Magdalena BODLÁKOVÁ O'BRIEN. *Bibliodrama*. Brno: Tribun EU, 2012, s. 10.

335 Kdyby tomu tak bylo, zaznamenali bychom dva proudy bibliodramatu: První proud by za svůj zdroj považoval Bibli, Knihu knih. Ten další proud by pracoval univerzálně, čili s libovolnou vhodnou knihou, pomocí které by došlo k dramatizaci jejích příběhů. Pro zvážení mé volby, vyslovující se k všeobecnému přístupu - využití kterékoli ze vhodně vybraných knih - je třeba uvést odpovídající argumenty. Především i postavy mimo biblický zdroj zaujímají určitý postoj. Hrdinové příběhů se mohou také chovat jako vzor křesťana, můžou nápadně připomínat postavu z Bible, můžou ozřejmovat svůj vztah k hodnotám a morálním zásadám, anebo ukazovat její opak. Rozšířené chápání bibliodramatu by převádělo biblické příběhy s odkazem do současnosti (kupř. místo celníka vystoupí vekslák apod.). Proč by se nedaly používat dnešní knihy? Tím polarizačním a rozdělujícím prvkem při tomto pojetí je zjevně cíl. Zatímco jakákoliv zvolená kniha by jistě mohla člověka svým dějem vtáhnout do lidského prožívání „tady a teď“, klasicky pojaté bibliodrama přidává cosi navíc – rozměr a hodnotu víry. Může být prostředkem evangelizace.

336 RYŠKOVÁ, Mireia, Zuzana PELECHOVÁ a Magdalena BODLÁKOVÁ O'BRIEN. *Bibliodrama*. Brno: Tribun EU, 2012, s. 9.

a zpřítomňují minulost.“³³⁷ Sdružení evropských bibliodramatiků, jež vyhlásilo také svou chartu, proneslo: „*Bibliodrama žije jako experiment. Biblické texty a témata vstupují v kontextu současné církevně-spoločenské situace do vztahu se zkušenostmi a životní historií účastníků. Dochází k živému setkání mezi jednotlivcem, skupinou jako celkem a textem.*“³³⁸ I přes rozdílné pojetí výkladu bibliodramatu stojí bibliodrama na těchto společných základních pilířích:

„1. *Biblický text*

2. *Skupina*

3. *Osobní zkušenost jednotlivce.*“³³⁹

Mezi elementy, které bibliodrama obsahuje, patří: „*tvořivost, hra, bytí „tady a teď“*“, *práce s tělem.*“³⁴⁰ Při této aktivní spolupráci ve skupině, kde probíhá propojení zážitku s biblickým textem, včetně jeho osobní zkušenosti a aktualizace, zároveň probíhá skupinová dynamika. Je třeba dodržovat určitá dohodnutá pravidla. Především nevynášet ven soukromá témata, společně budovat atmosféru bezpečí a důvěry – což lze jedině postupně.³⁴¹ Vedoucí skupiny má být především vyškolený pracovník, znalý teologických obsahů, podporující komunikaci. Má působit autenticky a zejména má být spirituálně zralý a pečlivě se připravovat na vedení skupiny, aby nepřekročil své kompetence.³⁴²

Podobně jako u jiných metod, lekce zpravidla začínají tzv. zahřívacím kolečkem (Warming up), upravující tělesný komfort (drobná rozcvička na protažení, zahřátí svalů), začíná se též krátkým rozhovorem, meditací atd.

Bibliodrama není druhem psychoterapie, nespolupracuje na odstranění psychických obtíží, i když pracuje s duchovní složkou člověka a to může mít za následek terapeutický účinek.

---

337 PAULER, Norbert: *Bibliodrama. Glauben erfahren mit Hand, Kopf und Herz*, s. 45. IN: RYŠKOVÁ, Mireia, Zuzana PELECHOVÁ a Magdalena BODLÁKOVÁ O'BRIEN. *Bibliodrama*. Brno: Tribun EU, 2012, s. 11.

338 <http://www.bibliodrama-gesellschaft.de/html/grundsatzdokument.html>. IN: RYŠKOVÁ, Mireia, Zuzana PELECHOVÁ a Magdalena BODLÁKOVÁ O'BRIEN. *Bibliodrama*. Brno: Tribun EU, 2012, s. 11. Pozn.: Odkaz, na který se autorky publikace o bibliodramatu odvolávají, již není funkční.

339 RYŠKOVÁ, Mireia, Zuzana PELECHOVÁ a Magdalena BODLÁKOVÁ O'BRIEN. *Bibliodrama*. Brno: Tribun EU, 2012, s. 11-12.

340 RYŠKOVÁ, Mireia, Zuzana PELECHOVÁ a Magdalena BODLÁKOVÁ O'BRIEN. *Bibliodrama*. Brno: Tribun EU, 2012, s. 12-13.

341 Srov. RYŠKOVÁ, Mireia, Zuzana PELECHOVÁ a Magdalena BODLÁKOVÁ O'BRIEN. *Bibliodrama*. Brno: Tribun EU, 2012, s. 44-46.

342 Srov. RYŠKOVÁ, Mireia, Zuzana PELECHOVÁ a Magdalena BODLÁKOVÁ O'BRIEN. *Bibliodrama*. Brno: Tribun EU, 2012, s. 52-56.

7.1.4 Bibliolog

Stejně jako bibliodrama, ani bibliolog není terapeutickou metodou. Jeho blízkost s bibliodramatem je daná užitím stejného zdroje pro práci – biblických textů. „*Bibliolog je metoda skupinového interaktivního výkladu biblických textů, kdy se do výkladu zapojují všichni účastníci skupiny pod vedením školeného moderátora.*“³⁴³ Práce ve skupině probíhá tak, že moderátor v určitý okamžik při nahlas čteném textu čtení přerušuje a vyzve účastníky, aby se ztotožnili s konkrétní biblickou postavou. Ti pak za sebe, v ich formě, vyjadřují myšlenky a pocity vybrané postavy. Není přímo nutné, aby se zapojili úplně všichni, příběh prožít umožňuje i pasivní poslouchání. Délka trvání bibliologu je obvykle do 20 minut, čímž se jako formát vejde do školního vyučování či sborového setkávání.³⁴⁴

7.2 Hagioterapie

Zakladatelem hagioterapie v České republice je lékař a bohnický psychoterapeut Prokop Remeš. Věnuje se lidem – věřícím i nevěřícím - s látkovými závislostmi od 90. let minulého století. Společnost pro hagioterapii a pastorační medicínu, jíž P. Remeš předsedá, u nás vznikla v roce 2000.³⁴⁵

Hagioterapie se vyvinula z duchovního poradenství a pastorační terapie (pastoral therapy) - představující takovou formu pastorage, „*kteřá využívá prostředky a postupy křesťanského duchovního vedení k psychoterapeutickým účelům, tedy k úpravě nebo zlepšení duševního zdraví.*“³⁴⁶ Hagioterapie se ve svém názvu etymologicky odkazuje na výrazy „hagios“ (svatý, posvátný, čistý) a „therapeia“ (léčba).

Protože je hagioterapie formou existenciální psychoterapie, hovoříme již také o „existenciální hagioterapii“, zasahující člověka na jeho existenciální rovině.³⁴⁷ Člověk je z tohoto pohledu konstituován třemi dynamikami: 1. „*Vědomím smrtelnosti („jsem nahý“)*“³⁴⁸ – přibližující Adamovu odpověď Bohu v knize Genesis, přičemž Adam znamená obecně člověk; jde tedy o

343 <https://cs.wikipedia.org/wiki/Bibliolog>

344 Srov. <https://cs.wikipedia.org/wiki/Bibliolog>

345 Srov. <https://cs.wikipedia.org/wiki/Hagioterapie>

346 HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015, s. 613.

347 Srov. REMEŠ, Prokop. *Existenciální hagioterapie: spiritualita a psychoterapie*. Praha: Powerprint, 2019, s. 9.

348 REMEŠ, Prokop. *Existenciální hagioterapie: spiritualita a psychoterapie*. Praha: Powerprint, 2019, s. 16.

každého člověka, který je ve svém pomíjivém životě křehký, zranitelný. 2. Dále „zoufalstvím a úzkostí („bál jsem se“)³⁴⁹ a 3. „obrannými strategiemi („ukryl jsem se“).“³⁵⁰

Hagioterapie si neklade za cíl vykládat posvátné texty Bible, se kterými pracuje, teologickým způsobem, nýbrž pracuje s obsahy psychickými. Bible a příběhy života se totiž vzájemně interpretují, a tak se nabízí možnost vnímat Bibli nenáboženským způsobem, vnímat Bibli jako knihu, která oslovuje emočně nabitými příběhy lidí. Bible působí jako pohled do zrcadla lidského nitra.³⁵¹

O hagioterapii se hovoří také v souvislosti s narativně zaměřenou psychoterapií. To proto, že se předpokládá, že příběhy člověka proměňují.³⁵²

Publikace P. Remeše a A. Halamové, věnující se Bibli a psychoterapii, k tématu uvádí ve svém samotném závěru tzv. Dvanáctikrokový program Anonymního hnutí (lidí závislých na alkoholu). Z vlastnického životního modu „mít“ je jeho cílem dojít do nevlastnického životního modu „být“. Program, určený pro lidi se závislostí na alkoholu, obsahuje čtyři milníky (které zahrnují vztah s Bohem): „1. připuštění bezmocnosti, 2. prožití vděčnosti vůči Bohu zachránci, 3. nápravu vztahů, 4. prohloubení této spirituální cesty, která zahrnuje prohloubení vztahu člověka k Bohu a přenášení poselství Programu na druhé potřebné lidi.“³⁵³

7.3 Pohádkoterapie

Výchozím materiálem pro pohádkoterapii, mající psychologický kontext, je

---

349 REMEŠ, Prokop. *Existenciální hagioterapie: spiritualita a psychoterapie*. Praha: Powerprint, 2019, s. 16.

350 REMEŠ, Prokop. *Existenciální hagioterapie: spiritualita a psychoterapie*. Praha: Powerprint, 2019, s. 17.

351 Srov. <https://cs.wikipedia.org/wiki/Hagioterapie>

352 Srov. REMEŠ, Prokop. *Existenciální hagioterapie: spiritualita a psychoterapie*. Praha: Powerprint, 2019, s. 17.

353 REMEŠ, Prokop a Alena HALAMOVÁ. *Nahá žena na střeše. Bible a psychoterapie. Druhé, rozšířené vydání*. Praha: Pompei, 2013, s. 207-208.

literatura pro děti - zejména pohádky.³⁵⁴

Lze využít formy psané, předčítané i audionahrávku. Na léčebném procesu se podílí pohádkový příběh, ztvárňující souboj mezi dobrem a zlem, kdy dobro nakonec – přes všechny nástrahy a zkoušky – zvítězí.

7.4 Shrnutí

Umění poskytuje člověku především estetický zážitek; v souvislosti s terapií se umění stává součástí podpůrného léčebného procesu - dokáže pomáhat a léčit. Co se terminologie týče, dlužno ještě zmínit, že výše zmíněné terapie v našich poměrech také náleží do oblasti „arteterapie“ – velké skupiny uměleckých terapií. Její terapeuti jsou u nás sdružováni v České arteterapeutické asociaci. „Světový název *Art Therapy* můžeme volně do češtiny přeložit jako *Terapie uměním*. V ČR se začal hojně užívat název *Umělecké terapie*.“³⁵⁵ Arteterapie, v širším smyslu pojímána jako „lčba uměním“, využívá divadlo, poezii, příběh (dále také hudbu, tanec, výtvarnou tvorbu).³⁵⁶ Postavení arteterapie je závislé na psychoterapii, jindy je na ně nazíráno jako na samostatný obor. Pomoc arteterapie (Art Therapy) je shodná s většinou oblastí uměleckých terapií a metod, jaké byly v rámci této práce představeny: „*při léčbě somatických onemocnění, při překonávání strachu, při životních změnách (ztráta partnera, ztráta zaměstnání, ukončení školy), při snaze porozumět sobě i druhým, při práci se sny*.“³⁵⁷

Exkurz po vybraných uměleckých terapiích (a uměleckých metodách s možným terapeutickým účinkem) šesté a sedmé kapitoly završuje teoretickou část práce. Posloužil jejich představení a dále také ozřejmil, kdo se může stát jejich uživatelem. Na základě zdrojů pro práci a ztvárněných forem (např. příběh – biblioterapie; verše – veršoterapie; drama – dramaterapie; Bible – bibliodrama, bibliolog, hagioterapie; pohádky - pohádkoterapie), dále typologie skupin s jejich potřebami a cíli, rozlišujeme užití pro adresáty z řad: zájmových komunit, terapeutických skupin, církevních společenství a široké veřejnosti. Uživatelem podpůrných uměleckých terapií a uměleckých metod s přínosem pro osobní život se v průběhu života může stát každý člověk.

---

354 Srov. SVOBODA, Pavel. *Biblioterapie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 12.

355 <https://cs.wikipedia.org/wiki/Arteterapie>

356 Srov. <https://cs.wikipedia.org/wiki/Arteterapie>

357 <https://cs.wikipedia.org/wiki/Arteterapie>

Praktická část

Motto:

„Osudy lidí jsou důležitější
než osudy naše...“³⁵⁸

Ivan Martin Jirous, český básník (1944-2011)

8. Uvedení do problematiky - Literární kluby v ČR

V České republice existuje řada literárních klubů - nejčastěji formou občanského sdružení – nyní již jde o zapsané spolky³⁵⁹. Takovou oficiální právní formu obvykle volí proto, aby byl jejich hlas slyšet při podávání žádostí o granty a mohly tak získat na svou činnost nějaké prostředky, neboť tato činnost je nezisková. Vedle nich však fungují také uskupení neformálního rázu, které však nelze opomenout, neboť se zapsaly do kulturního prostoru a dokonce získaly i věhlas³⁶⁰. Neformálně, bez založení zapsaného spolku, pracuje také literárně-dramatický klub „Dialog na cestě“, který se stal výzkumným polem pro tuto práci.

V případě zmíněných občanských literárních klubů a většinou také spolků (formálních i neformálních) se účinek vlastní tvorby, čtení veršů a knih (i bez jakéhokoliv užití metod) obvykle vyskytuje jako jeden z několika efektů této činnosti. Literární kluby mají za své základní poslání především sdružovat píšící lidi, kteří se potřebují o své pocity a verše podělit s druhými (sdílení), mají potřebu někam patřit (belonging), najít podobně spřízněné duše, sdílet zkušenosti, dopomáhat si k vydání knížky. Vznikají přátelství a společné zážitky z autorského čtení (forma zájmové komunity), uspokojují potřebu seberealizace (zejména, když věkový průměr členů leckde bývá četné

---

358 JIROUS, Ivan Martin. *Rok krysy*. Praha: Torst, 2008, s. 45.

359 Jako zúčastněný pozorovatel jsem začínala v roce 1995 členstvím v Literárním klubu Petra Bezruče ve Frýdku-Místku, dále jsem byla členkou Kulturního sdružení Bezručův kraj ve Frýdku-Místku, literárního klubu Pegas v Mělníku a Literárního klubu Dr. Nadi Benešové v Čáslavi atd. V neposlední řadě jsem se v roce 2009 stala členkou Obce spisovatelů ČR (středisko Ostrava a Praha), která má rovněž statut zapsaného spolku.

360 Zde je třeba zmínit Skupinu XXVI, již jsem členkou od roku 2004: https://cs.wikipedia.org/wiki/Skupina_XXVI, vznikla v roce 1983 na římskokatolické fáře v Příchovicích v Jizerských horách. Ze své povahy skupina musela v dobách minulého režimu působit dokonce v utajení. „Skupina XXVI nebyla založena na základě nějakého uměleckého či ideologického programu, který by jednotlivé autory propojoval či dokonce svazoval. Skupina si vždycky zakládala na své otevřenosti, volnosti a toleranci, než na vymýšlení nějakých programových tezí.“ Tamtéž.

důchodového věku - nová etapa a nové obzory v životě). Literáti se učí řemeslu psaní a prezentace, zdokonalují se v jazykových dovednostech, upevňují svůj vztah v mateřštině. Reflektují svůj osobní život, anebo to, co pozorují kolem. Mají prostředek k tomu, aby se vyjádřili svým vlastním originálním způsobem. Vydané knížky jsou pak dílo, odkaz, jakýsi druh nesmrtelnosti (mimo potomků), otisk a zpráva "byl jsem tady".

V životě těchto literárních klubů se nalézá také prostor pro různé obřady, mající povahu rituálů – nemají však náboženský význam. „Narození knihy“ je radostnou událostí, korunující úsilí autorovo. Někteří autoři hovoří o „duchovním porodu“. Slavnostní uvedení nové knihy (nesprávně rozšířeno jako „křest knihy“) má uvádějící (iniciační) funkci – umožňuje stát se autorem před veřejností. Tato událost má velmi obdobnou strukturu: přivítání, představení hlavních aktérů, slovo autora a nakladatele, hudební produkce, čtení ukázek z nově vydané knihy, „křest“ (polití) díla (vodou, vínem, pivem...) s proslovem kmotra(y), dále může následovat beseda, občerstvení, autogramiáda... Při vydání první knihy je pro autora jeho přechod k publikační aktivitě vnímán nejvíce.

Potud se jednalo o charakteristiku literárních klubů a hledání jejich společných rysů na základě vlastního dlouholetého pozorování.

8.1 Představení výzkumného pole - projekt „Dialog na cestě“

„Dialog na cestě“ je literárně-dramatický klub, jehož posláním je vytvářet „otevřené, tolerantní a ekumenicky laděné společenství. Vřele vítání mezi námi jsou tvůrčí lidé všech generací, kteří chtějí přispět svou poezií i prózou, svými kresbami, grafikami, fotografiemi, nebo hudbou. Zveme zájemce, kteří rádi diskutují o závažných tématech, baví je recitovat svou i cizí poezii, dokáží na sobě pracovat a těší je navazovat na druhé v týmové tvůrčí spolupráci.“³⁶¹ „Dialog na cestě“ založila v roce 2003 PhDr. Olga Nytrová³⁶², v současné době klub tedy oslaví svou již dvacetiletou existenci. Jeho působení je po celé dvě dekády spjato s náboženskou obcí Církve československé husitské (dále jen CČSH), na jejíž půdě se činnost klubu odehrává. Mimo počátků na Starém městě v NO CČSH Praha 1 se od roku 2004 „Dialog na cestě“ pravidelně schází v NO CČSH v Praze 8 - Karlíně na adrese Vítkova 13. Ve vnitrobloku se nachází kaple, která slouží také jako konferenční místnost a prostor pro

---

361 <https://www.dialognaceste.cz/>

362 Mezi první spolupracovnice patří dr. Markéta Hlasivcová (zástupkyně), Květa Salmonová a postupně se přidávala řada dalších...

kulturní a vzdělávací aktivity. Kromě autorských čtení, festivalů, koncertů, výstav a přednášek takových osobností jako byly prof. Milan Balabán, prof. Zdeněk Kučera ad., se zde odehrávají především bohoslužby.

Obě obce – jak ta náboženská, tak kulturní – se člensky vzájemně prolínají.³⁶³ Může to svědčit o tom, že mají mnoho shodných hodnot a důrazů. NO CČSH v Karlíně (sdružující také NO CČSH Libeň zde pod jednou střechou) drží svou identitu CČSH (uspořádání prostoru, základy víry, rituál – bohoslužba, artefakty), avšak zároveň je křesťanským ekumenicky laděným společenstvím, vyznávajícím toleranci, otevřenost (prostor pro všechny – nevěřící, hledající, z jiných denominací), považujícím dialog jako prostředek spolubytí a jako nástroj seberozvoje, vyjádřeným různými způsoby (od debaty po tvorbu). Rovněž i v tomto sboru funguje spolehlivý tým dobrovolníků. Co do velikosti je tento sbor menší, rodinná atmosféra umožňuje osobní a hlubší vztahy. Ve společenství, ve kterém se lidé navzájem otevřeně a upřímně sdílejí – radosti, starosti, problémy – je neštěstí jednoho do jisté míry záležitost všech. Společenství se modlí za uzdravení, překonání krizí, tedy vyjadřuje svou účast a solidaritu a nabízí pomoc. Sbor NO CČSH v Karlíně se ujal také lidí, dvou mužů, kteří byli toho času bezdomovci – nyní však žijí běžným životem. „*Kdo k nám zavítá, už neodchází, pečujeme o něj po celý život,*“ vysvětlila farářka Věra Vaníčková. Díky tomu je zde větší prostor pro sdílení, tvořivost, podporu, pastorační péči či služby psychoterapeuta.

O činnosti NO CČSH v Karlíně a „Dialogu na cestě“ se lze pravidelně dočíst v časopise Husita, týdeníku Český zápas a v dalších křesťansky orientovaných a kulturních médiích. „Dialog na cestě“ spravuje kromě webových stránek s bohatým archivem (akce, fotogalerie, seznam členů a jejich tvorba s medailonky, včetně hostujících) také záznamy svých pořadů na youtube³⁶⁴. Tímto mediálním kanálem byla také překonávána vzdálenost náboženské a tvůrčí obce při vleklé pandemii nemoci covid-19. Sestříhané a režijně upravené nahrávky se staly další trvalou vizitkou klubu.

„Dialog na cestě“ má ještě jednu charakteristiku, kterou je třeba zmínit – jeho intelektuální povahu (čemuž tak původně nebylo). Značná část členů sboru má vysokoškolské vzdělání, u literárního klubu je to drtivá většina (až na pár výjimek). Do klubu přicházejí lékaři, vědci, teologové, novináři, herci, knihovnice, pedagogové – a stávají se jeho stálými nebo hostujícími členy.

---

363 Tuto skutečnost jsem zjistila a ověřila letitým docházením do „Dialogu na cestě“ a porovnála ji s mým působením tamtéž v rámci vykonané Mezioborové reflektované praxe tohoto roku, povinným předmětem oboru Diakonika na ETF UK.

364 <https://www.youtube.com/channel/UCwWvA8b8zgFexTBrc2fnTDg/videos>

9. Výzkum

Po představení výzkumného pole (literárně-dramatický klub „Dialog na cestě“ při NO ČČSH v Praze 8, na adrese Vítkova 13) je třeba uvést, že z něj vzejde vzorek pro samotný 1.-4. výzkum (z pěti).

Vzhledem k povaze výzkumu (snažící se porozumět „proč“, „jak“) byl na poli kvalitativní strategie výzkumu zvolen fenomenologický přístup. „*Výsledkem fenomenologických analýz pak bývá popis zkušenosti jedince tak, jak ji nahlédl, porozuměl a interpretoval badatel...*“³⁶⁵ Informanti byli seznámeni s účelem výzkumu, metodou jeho zpracování, způsobem uchování dat, k čemuž dali své písemné svolení. Vzali na vědomí, že z výzkumu také mohou kdykoliv odstoupit. V případě polostrukturovaných rozhovorů dali též svolení ke zveřejnění: svého jména a příjmení, medailonku, příběhu, ukázky tvorby. Současně bylo písemně dohodnuto, že při rozhovorech nebudou vyjevovat citlivé skutečnosti spolu se jmény dalších osob, které do výzkumu nemohly být zahrnuty a tudíž nemohly vyjádřit svůj souhlas či nesouhlas. Zpracované texty prošly autorizací.

Výzkum č. 3 se řadí do kvantitativních metod výzkumu. Na 50 respondentů z „Dialogu na cestě“ odpovídalo na červnových událostech klubu na 7 stejně zadaných otázek, s možnostmi odpovědí: ano, ne, nevím. Tato anketa (současně v průběhu probíhajícího kvalitativního výzkumu) posloužila pouze jako kontrolní a doplňková akce. Byl podepsán informovaný souhlas, obsahující požadavek na anonymizaci dotazovaných osob.

Kvalitativní výzkum č. 5 má za cíl plnit funkci komparace, na základě některých charakteristických znaků a podobností.

9.1 Hlavní témata výzkumů, výzkumné otázky a základní hypotéza

Za hlavní témata výzkumu a výzkumné otázky budeme považovat:

1. Vliv literatury, literární tvorby a společenství na život jedince.

Existují případy, kdy se životní trajektorie jedince v těžké životní situaci, případně život jedince se sociopatologickým jednáním (závislosti, bezdomovectví) může ubírat lepší cestou?

2. Téma reflexe zakladatelky a spolupracovníka.

Nakolik je zakladatel zájmového klubu odpovědný za jeho výsledný tvar?

---

³⁶⁵ NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPAČEK a Magdaléna ŠŤOVÍČKOVÁ, ed. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK, 2019, s. 275.

Do jaké míry zakladatel a vedoucí skupinu vede a ovlivňuje?

Jak se organizace navenek prakticky projevuje – ve vyjádřených hodnotách, potřebách, zdrojích, silách, strategii zvládnání? Toto budeme zkoumat ve smyslu organizační teorie a kultury tzv. interpretativním přístupem, který „*chápe kulturu (organizace) jako „něco, čím organizace je“*“. *Klíčový význam zde nemá objektivní realita, ale interpretovaný význam.*“³⁶⁶

3. Anketa, zjišťující pojmové a významové ukotvení biblioterapie a veršoterapie.

Dokáží se lidé shodnout na tom, zda tyto výrazy znají či ne, zda jsou s jejich obsahy obeznámeni?

4. Vliv duchovního zázemí na kvalitu vztahů a tvorby.

Jakým způsobem se prolínají hodnoty mezilidských vztahů a hodnotové nastavení autora, projektované do tvorby?

5. Nalézání blízkosti terapeutického a neterapeutického pojetí při práci s literaturou (komparace).

Jaká témata v BRD převládají při terapeutických a neterapeutických setkáváních?

Vykazují terapie a ne-terapie společný účinek?

Za základní hypotézu lze označit tvrzení (předběžně tedy raději domněnku), že literatura – verše a próza - je vyhledávána v kruzích akademických, dále pak nalézá pozitivní odpověď u populace seniorů a třetí, hojně zastoupenou oblastí, kde jsou lidé uvyklí „slyšet a vnímat slovo“, je pole církevní. Přičemž toto církevní pole zastřešuje všechny možné struktury vzdělání a věku.

9.2 Výzkum 1

Ještě před tím, než bude představen relevantní úsek životů zpovídáných osob (informantů) až po současnost, bude také vyjeveno, kdy došlo k zásadním změnám. Stalo se to v době, kdy je Olga Nytrová přivedla do „Dialogu na cestě“. Kontakty na oba dva informanty poskytla PhDr. Olga Nytrová³⁶⁷ (nar. 1949), spisovatelka, publicistka, dramaturgyně, vysokoškolská pedagožka, zakladatelka a vedoucí klubu „Dialog na cestě“, vedoucí Pražského klubu spisovatelů při Obci spisovatelů ČR. Vyšlo jí přes 30 knižních titulů. Působí v

---

366 LUKÁŠOVÁ, Růžena a Ivan NOVÝ. *Organizační kultura: od sdílených hodnot a cílů k vyšší výkonnosti podniku*. Praha: Grada, 2004, s. 20.

367 PŘÍLOHA č. 4: Vizitka PhDr. Olgy Nytrové.

duchovenské službě CČSH v Praze 8 - Karlíně.³⁶⁸

Olga Nytrová v roli informátorky uvedla, odkud jednoho z respondentů zná a jak se s ním seznámila: *„Čekala jsem na schválení existence nové soukromé vysoké školy Univerzity Jana Amose Komenského, kde jsem měla přislíbeno místo pedagožky, což se pak naplnilo a patnáct let jsem zde učila. Jako novinářka na volné noze a autorka knih literatury faktu, kterými se v tu dobu dalo ještě živit, jsem přijala zajímavou nabídku rok působit ve vedení Armády spásy v Tusarově ulici v Praze 7. Chtěla jsem pomáhat lidem v nouzi, v obtížné životní situaci, vyslechnout je, být jim oporou, poznat zblízka tuto ‚odvrácenou stránku života‘, pomoci v hledání víry a v resocializaci. Vnímala jsem to jako přistoupení ke křesťanskému úkolu.“*

V Armádě spásy (2002-2003) pracovala Olga Nytrová jako vedoucí manažerka, členka vedení, rozdělovala úkoly a kontrolovala práci pečovatelů. Kromě toho tam po celý rok vedla pravidelné biblické hodiny. *„Vždy ráno před snídaní jsem také měla v jídelně krátkou biblickou promluvu pro povzbuzení přítomných, kterých bylo obvykle 80–100. Spolu s těmi z nich, kteří měli zájem, jsem hned zpočátku vytvořila i Literárně dramatický klub v roce 2002. Chodili se svěřovat, toužili po fungujícím společenství, někteří měli tvůrčí potřeby a hledali cestu ze své obtížné životní situace, toužili po tom, aby jim někdo naslouchal a naznačil jim směrovky, které hledali,“* vzpomíná Olga Nytrová. Mezi bezdomovci potkávala lidi se vztahem k poezii, k divadlu a hudbě, k výtvarnému umění. Všimla si, kolik nadaných lidí, vzhledem k tomu, že podleli alkoholu a mnohdy si zahrávali i s drogami, skončilo na ulici. Řada z nich, tedy především mužů, při rozvodu přišla o byt. *„Měli jsme ve vytvořivším se společenství dva kytaristy (jeden okolo třicítky, druhý čtyřicátník, vysokoškolák), výtvarníka, který začal pracovat na tvorbě kroniky. Lidi velmi motivovalo mít v kronice svou básničku, krátkou úvahu, fotky, kresby, zprávy z akcí. Dostali jsme dokonce od vedení Armády spásy peníze, abychom mohli udělat fotografie z vystoupení. To bylo dost motivační. Lidská bytost ráda někam patří a chce to vidět zdokumentované fotografiemi. Kroniku jsme zpracovávali týmově, dávala lidi dohromady, spoluvytvářela společenství,“* popisuje O. Nytrová svou bohatou spolupráci v Armádě spásy a dodává: *„Připravovali jsme i dramatisaci pohádky O Červené Karkulce, s níž jsme pak vystoupili v prostorné jídelně. V publiku bylo plno. Přítomní byli rádi, že se něco děje, že mají nové podněty a možnosti komunikovat. Na zdramatizování*

---

368 Životopis a medailon PhDr. Olgy Nytrové:
https://cs.wikipedia.org/wiki/Olga_Nytrov%C3%A1

pohádky měl největší podíl bývalý hospodský P. Š. (asi pětáctyřicetiletý), literárně nadaný a sečtělý člověk se smyslem pro humor. Byl osamocený, dceru měl v Německu. Nepřijížděla za ním, ani mu nepsala. A byl už dost nemocný. Jako dramaturg zpracoval i biblický příběh o Marnotratném synovi.“

9.2.1 Příběh a Rozhovor 1

1) Otakar Ševčík³⁶⁹ (dále O. Š.), nar. r. 1974 v Praze, Příběh:

Bývalý klient Armády spásy v Praze 7. Otec měl o něj částečný zájem, občas mu pomohl finančně. Stýkali se spolu. Matka se o něj vůbec nezajímala. Na Armádě spásy se jako mladý autor i herec tehdy podílel na scénkách, literárních pásmech. Přišel do „Dialogu na cestě“ a svůj talent dál rozvíjel za podpory Olgy Nytové, Markéty Hlasivcové a celého společenství. S vydáním sbírek, v jednoduchém provedení, pomáhal i Otův tatínek. Když pak Ota vystupoval v Karlíně, v rámci akcí „Dialogu na cestě“, byl jeho otec solidárně v publiku.

„Jeho báseň jsem na dovolené ukázala prof. Miroslavu Červenkovi a jeho ženě, dramaturgyni dětského filmu, Mgr. Marcele Pittermannové. Profesor Červenka napsal oceňující slova. To pro mladého básníka hodně znamenalo. Řekl mi, že můj zájem o jeho tvorbu a křesťanská podpora ho zachránily od sebevraždy,“ říká Olga Nytová.

Otovi Ševčíkovi Praha nedělala dobře. Jeho partnerka ho sváděla k drogám. Na jedné narozeninové oslavě se sešli se v bytě závislého páru a brali s nimi drogy. Ráno se vzbudili. Otova partnerka nejevila známky života. Předávkovala se. Ota byl šokovaný, byl to krutý prožitek. Pochopil, že v Praze nemůže být a přešel do chráněného bydlení v Bílé vodě, v Jeseníku. Mladý muž si uvědomil, že musí zavést do svého života řád, pravidelně vstávat, pravidelně pracovat, mít chráněné bydlení a mít společenství, pocit domova, zakotvenosti. Což v Jeseníku vnímá, zapustil zde kořeny. Nejprve zametal keramickou dílnu a prodával keramiku. Dnes se věnuje mandlování prádla. Říká, že si přitom dobře vyčistí hlavu. Stále píše kvalitní poezii. Uveřejňována je i v legendárním časopise Ludvíka Hesse Divoké víno.

O. Ševčík abstinuje. Od té doby párkrát do Prahy zavítal, aby vystoupil na pořadu klubu „Dialog na cestě“. Opakovaně vystupoval i v živém vysílání v Rádiu Hortus ve Valdštejské ulici, kdy se četly v rámci celostátní akce celý den i noc ukázky z děl českých spisovatelů.

2) Jiří Martínek³⁷⁰ (dále J. M.), nar. r. 1958 v Praze, Příběh:

---

369 PŘÍLOHA č. 2: Básně Otakara Ševčíka.

370 PŘÍLOHA č. 3: Básně Jiřího Martínka.

Dlouholetý člen „Dialogu na cestě“ kdysi propadl alkoholu. Dopravní podnik z něj vymohl 300 tisíc za jízdy načerno. Pracovním odrazem mu byla po první čtyři roky úklidová a správcovská činnost na ETF UK, kam jej vzal kamarád, který ho ještě „neodepsal“. Tento kamarád mu taky svižně našel finančně i duchovně vstřícné bydlení, podnámem u sestry profesora Milana Balabána. Pak pracoval Jiří Martínek na České poště – v noční třídírně. Nyní je v důchodu, a tak je více k dispozici evangelickému sboru v Praze-Vršovicích. Aktivně spolupracoval s bývalým primářem PNB Karlem Nešporem. Do společenství Anonymních Alkoholiků dochází a spolupracuje s nimi podnes. Už dvacet let nepije. Jiří Martínek je vtipný, inteligentní muž se smyslem pro humor, píše zajímavé básně – tak se o něm vyjádřili jeho kolegové z „Dialogu na cestě“.

Přepis rozhovoru:

Kdy a proč jste začal navštěvovat klub „Dialog na cestě“?

O. Š.: Do tohoto klubu mě osobně pozvala paní doktorka Olga Nytrová, poprvé jsem se tam objevil v roce 2003, vlastně v jeho začátcích. Byl jsem tehdy ještě klientem Armády spásy. Nejprve mi blesklo hlavou, že by se tak dal zabít čas... ale záhy jsem přišel na to, že je to naděje věnovat se něčemu, co jsem měl kdysi rád – míním tím literaturu. Takže šlo zpočátku minimálně o dobré trávení volného času.

J. M.: Do Karlína mě přivedl skoro před dvaceti lety jeden kolega z léčebny, snad společně s Otou Ševčíkem. Určitě za tu dobu, co se účastním programů v Karlíně, byť s odmlkami, je a byla rozhodující vytrvalost a koncepčnost Olgy Nytrové. Její práce je úžasná, výběrem osobností, které zve - teď mi vyvstává vzpomínka z poslední doby na Maxe Kašparů... No a táhnou mě tam samozřejmě také poetické sjezdy, kde si navzájem „sdělujeme“ naše poetická vidění...

Co vás natolik oslovilo, že jste do „Dialogu na cestě“ začal docházet pravidelně a aktivně se podílel na jeho aktivitách?

O. Š.: Chodil jsem tam pravidelně, spolu s klienty Armády spásy. Na Armádě spásy jsem taky bydlel, ale krátce nato jsem už žil v nájmu – k invalidnímu důchodu jsem měl pravidelné přivýdělký, režim mi dělal dobře. Bohužel, všichni klienti z Armády spásy do klubu pravidelně docházet nevydrželi... Já jsem získal naději, pevnou půdu pod nohama, stal jsem se součástí něčeho dobrého, mohl jsem na sobě pracovat, mohl jsem konečně publikovat své texty. Paní Nytrová navíc mezi nás zvala zajímavé hosty, a tak jsem mohl vnímat bohatost života, posunout se dál. Vnímám jsem to celé jako takovou neformální

školu. Po velmi dlouhé době jsem chtěl od života něco víc.

J. M.: V „Dialogu na cestě“ jsem nacházel porozumění a přátele, podporovatele v mojí kusé tvorbě, a pak určitě fajn pocit, když mi básně vyšly na webu, pak v časopise, v almanachu, nebo když jsem je slyšel naživo v pořadu.

Prozradil jste o sobě, že ve vašem životě sehrála svou negativní roli závislost na alkoholu.

Jak se vyvíjela vaše cesta ze dna až do současnosti?

O. Š.: Alkohol byl v mém životě pohromou. Rozbil mi vztahy, včetně vztahy s rodinou. Úmrtí přítelkyně byla další velká rána. Až zpětně můžu říci, že mě i tato tragická událost nakopla k abstinenci, vlastně mě to neštěstí svým způsobem zachránilo. Viděl jsem, kam alkohol a drogy vedou a zažil jsem to tím nejbytotnější způsobem!

Změnil jsem svůj život. Už osm let v kuse abstinuji. Před dvanácti lety jsem odjel do Bílé vody u Jeseníku. Obklopuje mě příroda, lidí je tu málo a tak drží pospolu, vztahy mají prostor být hlubší. Čas tu plyne pomaleji, není kam spěchat.

J. M.: Zůstal jsem po celý život sám. Kdysi jsem se pohyboval i na ulici, pak jsem byl na ubytovně, změna dozrávala a postupně jsem se dostával ze dna... Pomohly mi meditace, samotnému mi bylo líp, asi je to nakonec dobře, jsem introvert.

Prošel jsem Bohnicemi, začal navštěvovat Anonymní Alkoholiky, našel jsem pravidelnost v životě a zalíbilo se mi v něm. Už mě ten život nešťval, naučil jsem se, aby mě bavil.

Můžete popsat, jak a kde žijete dnes?

O. Š.: Jak jsem už zmínil, ocitl jsem se v nejmenším okresním městě republiky, které je nejdál od krajského města (smích). Zpočátku to byl pro mě šok, když jsem přišel z hlavního města, ale po půl roce jsem pocítil spokojenost. Jsem klidnější. Tvořím i zde – tvorba je přirozenou součástí mého života.

J. M.: Žiju stále v Praze, docházím do mého evangelického sboru ve Vršovicích a také chodím za husity a do „Dialogu“. Vedu poklidný život, zachovávám si emoční střízlivost a vyrovnanost. Pomáhám si tvorbou. Nadále pravidelně navštěvuji AA.

Můžete zhodnotit, co vám dalo působení v klubu „Dialog na cestě“?

O. Š.: Kdyby nebylo „Dialogu“, tak bych neměl cílevědomost. Ta byla alkoholismem rozbita. Dotáhl jsem vydání knížek. Nevykašlat se na to, bylo úsilí, posila od „Dialogu“. Zdokonalil jsem se v morální pevnosti a vůli.

J. M.: Literární aktivity v „Dialogu na cestě“ mně pomohly a pomáhají se stále probouzet k životu, je to součást mé terapie, spolu s meditacemi. A došlo vlastně i k zázraku, že se mi podařilo chtít se porvat s tou letargií a „vypatlaným“ smyslem žití. I s laxností mé povahy, s níž se potýkám dodnes. Ale taky je nosné povídat si s pacienty v léčebně, nebo v kruhu Anonymních Alkoholiků.

Co píšete a jaký má pro vás vaše tvorba význam? Dalo by se říct, že vás v něčem posunula? Případně prosím jmenujte, v čem...

O. Š.: Z devadesáti procent píšu verše, zbytek připadá na krátké povídky. Když píšu, jsem pozorovatel, který k něčemu zaujímá postoj. Jsem svědek, který zapisuje. Důležité je pro mě pojmenovávat, třídít si věci a myšlenky v hlavě. Když píšu, cítím nutkání to dopsat, nedokážu od toho odejít. Kdybych psaní přerušil a odešel, měl bych pocit, že jsem něco důležitého nedokončil. Vnímám, že je to hodnotné a pro mě potřebné. Důvod může znít sobecky – primárně píšu pro sebe, pro radost, ozřejmuje mi to věci ve mně, udělám si v něčem jasno.

J. M.: Vypíšu se ze životních zážitků. Sice si píšu jen tak pro sebe, ale uveřejnění mých básní mě vždy potěší. Verše si zaznamenávám do mobilu, tvořím spontánně, od blbůstek až po vážnější věci, které na mě působí terapeuticky. Pak to, co napíšu, pošlu mému souputníkovi a on mi to opětuje většinou graficky, malbou... Což je milá zpětná vazba a prakticky vzato taky dialog.

Zaznamenal jste nějaké pocity, když jste držel v ruce svou první vydanou knížku veršů?

O. Š.: Měl jsem velkou radost a byl jsem zvědavý, co tomu řeknou lidi. Nebyl jsem si jistý, jestli to někoho zaujme. Přijetí bylo lepší, než jsem čekal.

J. M.: Nezaznamenal, protože jsem dosud nic nevydal. Je to tím, že jsem se tomu dosud nevěnoval, takové ambice zatím nemám.

Kolik knížek už jste vydal? A jaké jsou vaše další plány?

O. Š.: Vydal jsem jich osm – dvě prózy a šest básnických sbírek. Zrovna

včera jsem odeslal ilustrátorce nový rukopis, doufám, že vyjde v listopadu.

J. M.: Žádné plány v tomto směru nemám, možná k tomu jednou dojde... když už mám ty ilustrace...

Získal jste tedy poznání o sobě, že jste autor. Pojí se s tím také nějaká zvláštní identita, uvědomění či sebevědomí?

O. Š.: Především chci zůstat nezávislý. Nechci se ucházet o nějaké granty na vydání knížky, našetřím si z toho, co zvládnou sám. Cítím v tom tvůrčí svobodu. Občas mi vyjde něco časopisecky, básně posílám také do Blahoslavu³⁷¹.

J. M.: Probouzí se ve mně, když mě zaujme nějaký problém či téma a začíná to dostávat tvar.

Když je vám není dobře (míněno na duši), sáhnete po nějakém konkrétním knižním díle – próze? Oslovuje vás nějaký příběh?

O. Š.: Čtenářsky jsem odkojen beatnickou generací, díky které mám odvahu psát své věci. Mám rád ještě Roberta Fulghuma za to, jak se dívá na věci netradičně, jinak. A taky Kunderovy začátky – zejména Směšné lásky a Žert. V těžkých chvílích si čtu Malého prince (Antoine de Saint-Exupéry) a Dostojevského Zločin a trest.

J. M.: Zvláště, když se cítím vyhořelý, sáhnu po klasických pohádkách. Mám rád Andersenovy pohádky, z našich pak obzvlášť v poslední době třeba Pyšnou princeznu. Dobro musí zvítězit nad zlem.

A když je vám tedy špatně, utíkáte se také do světa poezie? Jaké?

O.Š.: Utíkám se k básním Josefa Kainara a Pavla Šruta.

J.M.: Když mi není dobře, snažím se především psát. A oslovuje mě Bohuslav Reynek, Vladimír Holan, Václav Hrabě, Jaroslav Seifert a další. Krása mě ohromuje, obrazotvornost mi napomáhá tvořit.

Do klubu, o kterém si povídáme, vás přivedla renesanční osobnost Olga Nytrová, působící mimo jiné také jako kazatelka, čili duchovní. Vnímáte

---

371 Pozn.: Blahoslav je plnobarevná publikace formátu A5, rodinný kalendář ČČSH. Hlavní editorkou je Olga Nytrová spolu se svým manželem Václavem Strachotou. Vychází 1x ročně, obvyklý rozsah cca 255 stran; obsahuje kalendář liturgický, občanský a kalendář ČČSH, dále eseje, zamyšlení, tematické články, duchovní texty, básně a povídky křesťansky orientované, dále také schematismus ČČSH. Publikace je doprovázena ilustracemi a i po uplynutí konkrétního kalendářního roku je nadále hodnotným společníkem, neboť v tomto výboru se setkávají příspěvky teologů a spisovatelů s nadčasovou perspektivou.

kladně nebo záporně, že se klub „Dialog na cestě“ odehrával a odehrává v prostorách sboru náboženské obce Církve československé husitské? Hrál toto prostředí nějakou roli, či to pro vás nebylo důležité?

O. Š.: Věřící už jsem byl a fakt, že se klub odehrával husitské církvi, sehrál pozitivní roli.

J. M.: Společenství CČSH v Karlíně mám rád, všechny tři kazatele, včetně Olgy. Nesou věčně prosté, srozumitelné, duchovně výstižné evangelium, což oceňuji. Velmi mě oslovuje a vysoce hodnotím spiritualitu, kreativitu a organizaci Olgy a kolektivu.

Pomohlo vám toto společenství ještě nějakým jiným způsobem? Například v praktických záležitostech atd.?

O. Š.: Pomohli mi přítomností, že byli se mnou. Podpořili mě při úmrtí méjí přítelkyně.

J. M.: S praktickými životními záležitostmi ne, ale spíše se mi dostaly rady technického charakteru. Ty praktické rady jsem získal díky AA.

Mimo vlastní vynaložené vůle, můžete ocenit (bodově v rozmezí 1-10, přičemž 10 znamená nejvíc), jakou roli ve vašem životě sehrálo:

- a) společenství „Dialogu na cestě“,
- b) společenství CČSH?

Můžete se dále vyjádřit taktéž slovní odpovědí, pokud to považujete se přesnější a věrohodnější.

O. Š.: a) v tu dobu 7, celkově za život 4 / b) 5, celkově za život 5

J. M.: a) 7 / b) 7

Mimo vlastní vynaložené vůle, můžete ocenit (bodově v rozmezí 1-10, přičemž 10 znamená nejvíc), jakou roli ve vašem životě sehrálo:

- a) seznámení se s píšícími lidmi,
- b) vaše vlastní tvorba, sdílena s nimi?

Můžete se dále vyjádřit taktéž slovní odpovědí, pokud to považujete se přesnější a věrohodnější.

O. Š.: a) 8 / b) 8

J. M.: a) 8 / b) 7

Děkuji za upřímně zodpovězené otázky, ochotu i váš čas a přeji vám mnoho tvůrčí inspirace a zdarů v životě.

9.2.2 Interpretace a shrnutí 1

Lidé v obdobné tíživé situaci mají tendenci se družít. Část z nich hledá kamarádství, víru, možnost projevit se literárně, výtvarně i veřejně vystupovat. Když se pro ně najdou tyto možnosti, někdo jim naslouchá, vnímá je a oceňuje, je to velká pomoc v resocializaci. Nepřipadají si zbyteční a nevnímají život jako prohru. Rozhovor dokládá, že každý člověk má nějaký potenciál a když vejde do společenství, které je nesené kvalitními hodnotami, může se chopit příležitosti a jeho život nabere jiný, ten správný směr. Důležitou roli sehrává také vedoucí tohoto společenství - její schopnosti spojovat a podporovat lidi.

9.3 Výzkum 2

Strukturovaný rozhovor bude veden s osobnostmi klubu „Dialog na cestě“, které se navíc ocitají na straně organizátora a spolupracovníka. Znají celé společenství a jejich náhled přinese poznání, jaké potřeby toto tvořivé společenství lidí naplňuje a jaké tendence se v něm objevují nejčastěji.

1) **PhDr. Olga Nytrová³⁷² (dále O. N.)**, zakladatelka a vedoucí „Dialogu na cestě“, kazatelka NO CČSH v Karlíně, autorka veršů a prózy

2) **Ing. Tomáš Feifer³⁷³ (dále T. F.)**, dlouholetý člen „Dialogu na cestě“, psychoterapeut při NO CČSH v Karlíně, autor veršů

9.3.1 Rozhovor 2

Společenství tvořících i naslouchajících autorů a naslouchajících neautorů je v dnešní době ojedinělým fenoménem. Díky čemu se v „Dialogu na cestě“ podařilo lidem dobrovolně se sdružující přimět k tomu, aby se vzájemně vnímali, naslouchali si?

O. N. : Již od začátku našeho působení (od r. 2003) je na webových stránkách „Dialogu na cestě“ napsáno: *Jsme otevřené, tolerantní a ekumenicky laděné společenství. Vřele vítáni mezi námi jsou tvůrčí lidé všech generací, kteří chtějí přispět svou poezií i prózou, svými kresbami, grafikami, fotografiemi, nebo hudbou. Zveme zájemce, kteří rádi diskutují o závažných tématech, baví je recitovat svou i cizí poezii, dokážou na sobě pracovat a těší je navazovat na druhé v týmové tvůrčí spolupráci.*

Setkávají se lidé hledající, kteří se zajímají o víru a zatím o křesťanství příliš mnoho nevědí, jsou na začátku cesty. Jsou různých generací, přicházejí z

---

372 PŘÍLOHA č. 4: Vizitka PhDr. Olgy Nytrové.

373 PŘÍLOHA č. 5: Medailon Ing. Tomáše Feifera.

různých prostředí, většinou se jedná o lidi humanitně zaměřené a v různé míře v tomto směru vzdělané. Mohou vést dialog s těmi, kteří už mají víru zažitou a zralejší a jsou ochotni hovořit o svých zkušenostech, naslouchat, sdělovat své dojmy. Podáváme pomocnou ruku všem, včetně lidem s postižením, chodí mezi nás kupříkladu básnířka s narušeným sluchem a také jeden autista.

Je na místě zmínit se o motivaci. Obvykle v dětství a mládí prožije člověk něco, co ho inspiruje k určité činnosti, k zaměření na pomoc lidem, zvláště těm umělecky nebo vědecky nadaným, k těm hledajícím duchovní aspekty života. Vždy jsem vyhledávala lidi, kteří mají ochotu udělat něco dobrého pro druhé, jsou plni ideálů, dokážou své bližní stmelovat, podpořit je. Poradí tápajícím, jsou ochotni jim věnovat svůj čas, mají křesťanský přístup. Základem našich setkávání a tím, co nás drží pohromadě, je žitá křesťanská víra. Křesťané mají v sobě určitou trvalost, věrnost cestě, spolehlivost, nadčasovost ve svých vztazích. Není tomu tak, že vztahy by se vyprázdnily a přestaly fungovat. Ostatně jejich oporou a směrovkou je křesťanské Desatero.

Vzpomínám si, že jsem vedla jednu diplomovou práci dálkové studentce, která učila jako středoškolská profesorka na umělecko-průmyslové škole. Mezi studenty udělala anketu o tom, co znamená Desatero. Studenti se o toto téma velmi zajímali a řada z nich projevovala docela dobrou znalost. I ostatní kolegové byli této profesorce nápomocni. Byla překvapena, jak si získala zájem a přízeň studentů, kteří hledali nějaké vodítko pro své hodnotové zaměření. A křesťanské Desatero je velmi oslovilo, vzbudilo jejich zájem, donutilo je přemýšlet. K mé diplomantce se chovali vřeleji a s velkým zájmem, kdykoli ji potkali ve škole. I pro ni bylo příjemné poznání toho, že mladí hledají odpovědi na etické otázky, zajímá je křesťanství, vstřícně se na ni usmívali jako na někoho, kdo jim otevřel oči v podstatných otázkách.

Co dává zúčastněným Dialog na cestě? Lidé si zde vzájemně naslouchají. Začínající básník nebo básnířka ví, že se jim u nás dostane povzbuzení a rady v oblasti tvorby. Jak se zamyslet nad výstavbou povídky nebo fejetonu, eseje... Získají podněty, jak uspořádat básnickou sbírku, někdo z nás jim, pokud o to požádají, napíše předmluvu ke knize nebo recenzi na jejich tvorbu. Takže je více rovin, v nichž prožíváme pomoc, sounáležitost, vědomí opory.

Přichází mezi nás kupříkladu mladý muž, který nyní nachází oporu a naslouchání ve chvíli, kdy prožil v rodině tragickou smrt.

Chodí mezi nás i básníci, kteří jsou členy různých církví. Kupříkladu nás pravidelně navštěvoval prof. Jindřich Volek, katolík. Vystupoval v pořadech o holocaustu, diskutoval třeba při přednášce prof. Petra Čorneje o prvních dnech

husitské revoluce. Psal články pro kalendář Blahoslav, např. o víře u amerického prezidenta J. F. Kennedyho. O této osobnosti a jejích postojích připravoval obsáhlou knihu, zaměřenou na dobu karibské krize, kdy světu hrozil jaderný konflikt a proto prostudoval materiály v archivech v Německu, USA, v Rusku. Prof. Volek se však velmi zajímal také o poezii. Mladší členové s ním rádi diskutovali, vážili si jeho rozhledu a přehledu.

Všichni zájemci se mohou zúčastnit i duchovního života naší obce. Třeba i ti, kteří nejsou věřící a nepřijdou na bohoslužbu, se objeví na Pašijích, které čteme na Velký pátek v podvečer. Po tomto duchovním programu ještě posedíme u kávy a pohovoříme si obdobně jako po nedělních bohoslužbách.

T. F. : Podle mého názoru, já jsem se k „Dialogu na cestě“ připojil zhruba před deseti lety (tedy k jako již zavedenému fungujícímu společenství). Dialog vyznává hodnoty, které mnozí hledají - hlavně lásku k poezii, literatuře, malování... To usnadňuje také skutečnost, že Dialog je společenstvím velmi otevřeným. Na několika akcích, které probíhají každoročně, např. Den poezie, se může prezentovat úplně každý, kdo má napsané nějaké básně. Ostatní akce jsou zase příkladem vysoké profesionality, jak co do organizace, přípravy a moderování, tak ohledně výběru hostů. Zkrátka pro každého se najde prostor a možnost uplatnění a spolupráce.

Dvacet let existence klubu je již dlouhá a úctyhodná doba a jak je známo, čas prověřuje. Staly se nečekané události, jimž jste museli čelit, anebo situace, které primárně nebyly záměrem klubu? Mním tím kladného i záporného charakteru.

O. N. : Dvacet let – to už je celá generace. Za tu dobu se mnohé odehraje. Ve spjatosti, návaznosti a naslouchání máme možnost vzájemně sledovat umělecký růst, dochází ke tříbení práce s jazykem, precizování vyjadřovacích prostředků v oblasti poezie i prózy. Přicházejí další zájemci o spolupráci a záleží na nás, jak se s těmito výzvami vypořádáme. „Jsme však dosti flexibilní,“ jak říkává moje zástupkyně dr. Hlasivcová a pokračuje: „Olga je vynikající projektový manager. Dostane nápad, společně s Květou Salmonovou promyšlíme realizaci. A bez editorské a technické podpory Václava Strachoty bychom se už vůbec neobešli.“

Velkou výzvou bylo pro nás období covidové, kdy jsme se nemohli scházet. Ale oslovili jsme naše členy i další básníky. Všichni zaslali nahrávky svých vystoupení a V. Strachota vše redakčně a technicky zpracoval. A výsledkem je další možnost prezentace pro všechny, kanál Dialogu na cestě na YouTube. A

nejsou tam už jen naše pořady, ale i rozhovory se známými osobnostmi z mého archivu. O to cennější, že někteří již nejsou mezi námi.

Zajímavá pro nás byla i několikaletá spolupráce s Rádiem Proglas na konci devadesátých let. Pořady byly tematicky zaměřené k různým obdobím církevního roku. Režie jsem se ujala já, autorkou scénáře byla Markéta Hlasivcová a postupně zde účinkovala většina členů Dialogu. „Pod tvým přísným režijním vedením,“ dodává moje zástupkyně. Spisovatelka Jindřiška Kubáčová nám pro klub v našich začátcích zakoupila magnetofon, abychom si nahrávky pro rozhlas mohli pouštět.

V rámci „Dialogu na cestě“ jsme se svými komponovanými pořady vystupovali i mimo Prahu, například vystoupili v několika obcích Podorlicka ve spolupráci s farářem a spisovatelem Erwinem Kukuczku, v Českém Brodě, v Brně, v Chebu, v Písku u bratra faráře M. Štojdl. Také tamtéž v muzeu, v knihovně... Hudbu k nim složil můj manžel Václav Strachota.

Ráda bych zde vzpomněla na moji tetičku, profesionální herečku, Olgu Schmidtovou, která s námi ráda a často vystupovala v rozhlase, naposledy ještě po své devadesátce ve vzpomínkovém pořadu na Masarykově nádraží, kde CČSH uctila památku obětí masakru na konci II. světové války.

Více než deseti lety jsme spolupracovali s Městskou částí Prahy 8 na pořadech pro seniory nazvaných „Setkání třetího věku“. Byly to např. besedy se spisovateli a jejich autorská čtení, adventní koncerty, setkání s devadesátiletou plavkyní a plavcem, kteří obdrželi zahraniční ceny, se ženou, která přežila pochod smrti, s historiky, s odborníci na zdravou výživu. Ale také o cestování s Františkou Vrbenskou jsme hovořily o společné cestě do Provence, s mým manželem V. Strachotou jsme přiblížili svou cestu do Anglie apod.

Markéta Hlasivcová a Květoslava Salmonová již deset let spoluorganizují a moderují Festival duchovní hudby, pořádaný CČSH vždy na svátek věrozvěstů Cyrila a Metoděje.

Léta již spolupracujeme také s Ing. Markem Šlechtou, hudebníkem, sbormistrem, vynikajícím básníkem. Mnoho let působil na školách jako lektor holokaustu. Každoročně se účastníme oslav Světového dne míru a ve výroční den likvidace rodinného tábora v Terezíně buď pořádně v Karlíně vzpomínkový pořad poezie, nebo spolupracujeme s Církví bratrskou evangelickou či metodistickou. Na přípravě těchto akcí se podílí i Radana Šatánková. Z Dialogu na cestě se účastnila např. O. Nytrová, M. Hlasivcová, K. Salmonová, M. Koubová, F. Vrbenská a T. Feifer. Jako hosté zde vystoupili např. Benjamin Kuras či profesor Jindřich Volek.

Jsou zde další a další aktivity, které v původním plánu setkávání a vzájemného naslouchání sice původně nebyly, ale členové se jich účastní podle svých časových možností opravdu rádi.

T. F. : Osobně jsem byl svědkem a účastníkem, jak pružně Dialog reagoval na Covidovou situaci. Jako jedno z prvních a jedno z mála uskupení podobného charakteru se uchýlil na digitální platformu (Youtube) s naprosto profesionálně provedenými pořady, které měly a stále mají velkou sledovanost. Olze Nytrové se neúnavnou komunikací a korespondencí podařilo pospojovat autory z jejich domácích podmínek a zahájit úplně novou kapitolu v životě Dialogu.

Dnešní doba – a takto ji charakterizujeme již řadu let – je ve znamení spěchu, stresu a v našich poměrech především závisti a konzumu. Modus „mít“ pohltil mnohé a činí je spokojenými a možná i šťastnými, ...ale na druhé straně se stále nacházejí také ti, kteří chtějí „být“ a tudíž žít podle jiného hodnotového systému. Díky čemu se daří v „Dialogu na cestě“ pěstovat přátelství, dobré vztahy, spolupráci, vyjadřovat podporu, uznání, radost z tvorby a úspěchu druhých?

O. N. : Jmenujeme se Dialog na cestě. A tento dialog opravdu pěstujeme. Název zavazuje, je v něm vyjádřen program vést dialog, vzájemně si naslouchat, moci se na sebe spolehnout jeden na druhého, to jsou hodnoty, které nás drží pohromadě. Tím tmelem je samozřejmě i křesťanská víra a vztah k literatuře. Ve víře jsme zakotveni. Uznáváme a naplňujeme Desatero. To je pro nás vodítko, hodnotová stupnice. Také pro nás hodně znamená Sókratovo nabádání k péči o duši. Starost o duši je morální úkol. Také inklinujeme spíše k tomu „být“ než „mít“. O těchto hodnotách jsem řadu let přednášela na Univerzitě J. A. Komenského a vedla diplomové práce.

T. F. : Díky chápajícímu přátelskému přístupu, kdy všichni mají možnost se zapojit do činnosti a na nikoho není zapomenuto. Díky sounáležitosti členů známých i méně známých, vzájemné pomoci (např. při korekturách a recenzích knih). Díky prostředí, které vzniklo na půdě ČČSH v Karlíně.

Trvalé a prověřené hodnoty, včetně těch křesťanských, na kterých vyrostla evropská civilizace, člověk vyznává svými postoji, přesvědčením a činy. Může je také projevit svou vlastní tvorbou. Nakolik je z tvorby čitelný etický základ těchto autorů?

O. N. : Patnáct let jsem na vysoké škole, učila mj. filosofickou disciplínu etiku

na sociální a mediální komunikaci a speciální pedagogice. Bylo to na soukromě Univerzitě J. A. Komenského v Praze. Vedla jsem diplomové práce na téma Desatero apod. O těchto hodnotách uvažujeme a diskutujeme i v Dialogu na cestě. Dělán pravidelně kázání, podle potřeby bohoslužbu a biblické hodiny. Někteří z mých bývalých studentů mezi nás do Dialogu chodí a také sledují naše programy na YouTube.

T. F.: Sám základ vzájemné spolupráce přináší autorům potřebu a možnost vymezit se svou tvorbou v duchu společně sdílených hodnot.

„Dialog na cestě“ navštěvují lidé různého vzdělání, věku, profesního zaměření. Kromě letitých stálíc přicházejí i noví. Jakou máte zpětnou vazbu na to, jak se v „Dialogu“ cítí a co na něm oceňují?

O. N. : Jako členové se pravidelně setkáváme, uskutečňujeme rozmanité literární pořady, zveme si významné hosty - např. prof. Maxe Kašparů, Alexandra Tomského, byl u nás v Karlíně i filosof a spisovatel Michal Ajvaz, dr. Jan Vodňanský, prof. Balabán, prof. Z. Kučera, prof. Petr Čornej a řada dalších. Nahrávky jejich pořadů v Karlíně naleznete také na kanále Dialogu na cestě na YouTube.

Jako dlouholetá členka rady Obce spisovatelů jsem před 10 lety založila také Pražský klub spisovatelů. Takže se platforma spolupráce rozšířila o další autory. Myslím si, že Dialog má již své jméno a o spolupráci je dosti velký zájem.

T. F. : Oceňuji vysokou míru sounáležitosti a spolupráce. Vzájemný respekt a mnohdy přátelsky podanou pomocnou ruku. Je to oáza, ve které se můžu spolehnout na milé lidi a zážitky, cítím se bezpečně, zažívám přijetí.

Domníváte se, že vlastní tvorba, verše, knížky (a příběhy z knih) mohou samy o sobě člověku nějak pomoci? Případně jak?

O. N. : Psaní je péče o duši a dušezpyt. Lidé takto zaměření obvykle mají potřebu se sdružovat, vzájemně si s druhými ukazovat vlastní tvorbu. Lidé si sdělují své dojmy, analyzují své literární práce vzájemně. Když je příležitost společně vystoupit třeba na celorepublikovém Dni poezie, kterého se již řadu let zúčastňujeme, sejde se nás opravdu hodně: 40-80. Někteří přijdou osobně, část lidí pošle nahrávku, na které čte výběr ze své nové poezie. Když člověk rozvíjí své hřivny, svůj tvůrčí potenciál, má lepší sebevědomí, víc si věří. Z toho, co se naučil, dokáže rozdávat druhým...

T. F. : Nesporně ano, jako u většiny autorské tvorby. Autoterapie je funkční.

Když se k ní přidá ještě možnost vystupovat na domovské scéně, je výsledek zaručen.

Provozoval někdo v éře „Dialogu na cestě“ řízenou biblioterapii – ve smyslu „*terapeutické práce s textem za účelem navození žádoucího prožívání, chování a jednání individuálně a společensky prospěšným směrem*“?

O.N. : Odbornou literaturu dr. Remeše znám už asi patnáct let, byla jsem pozvaná i na jednu z konferencí na toto téma do Psychiatrické léčebny v Bohnicích. Hodně se tím zabýval kolega Mgr. Ivo Škramovský, farář CČSH, který před několika lety zemřel. Chodil mezi nás také. Často jsem s ním o těchto odborných věcech a jejich aplikaci diskutovala. Bydleli jsme ostatně pět minut od sebe a občas jsme zašli na kávu a pohovořili o případech, které řešíme, vyměnili jsme si zkušenosti.

Jsem ve styku s nemocničním kaplanem Janem Kofroněm – působí v kostele sv. Václava v Psychiatrické léčebně v Bohnicích. Hovoříme spolu o jeho zkušenostech i o těch svých. Jeho dcera nedávno u nás představila svou první básnickou sbírku. Do Karlína jsem pozvala také dr. Prokopa Remeše, měl zde přednášku o hagioterapii a rozhovor s ním v rámci připraveného programu vedl psychoterapeut Ing. Tomáš Feifer. Natočený pořad je na YouTube Dialogu na cestě. Zde je již více než šedesát pořadů: např. Max Kašparů, Alexander Tomský a další.

T. F. : Nevím o tom, že by v Dialogu probíhala cíleně taková činnost. Ovšem čtení duchovní, křesťanské poezie ano, a to jistě blahodárný účinek má. Jinak já osobně na půdě CČSH v Karlíně vedu sebezkušenostní Hagioterapeutické skupiny. V letech 2015-2023 jsem absolvoval psychoterapeutický výcvik v Existenciální hagioterapii u MUDr. Remeše, který byl v Dialogu i hostem a představoval zde Existenciální hagioterapii.

Provozoval někdo v éře „Dialogu na cestě“ řízenou poetoterapii, „*která při svém působení záměrně využívá hudební prvky mluvené či psané řeči za účelem navození optimálního psychosomatického stavu člověka*“?

O. N. : Poetoterapií jsme se zabývali s prof. Milanem Balabánem, který mezi nás poměrně často chodil. Diskutoval s námi o očistné funkci poezie, o jejím spojení s hudbou. Také jsme se autorsky zúčastnili vydání sbírky básní pro pacienty v nemocniční péči, to zajišťovala Soňa Pácalová. Verši sem přispěl samozřejmě i prof. Milan Balabán.

Při setkáních Dialogu na téma nemoci a umírání také přichází řeč. Josef Hora psal krásné básně, když byl hospitalizován... Jednu členku naší NO CČSH i Dialogu na cestě, Hanku Vocelovou jsme navštívili rok v hospici Štrasburk v Bohnicích. I v čase odcházení z tohoto světa byla obklopena knížkami, měla na pokoji svou knihovničku, v ní zejména poezii. A dialog s námi byl pro ni velkou posilou. Vedla jsem pět diplomových prací na téma „Smrt jako velký životní úkol“ a zeptala jsem se sestry Vocelové, zda ji moji diplomanti mohou navštívit a vyzpovídat. Souhlasila. Pro studenty a i pro ni byly rozhovory velmi přínosné, otevíraly hluboká křesťanská témata.

T. F. : Osobně na mě velmi zapůsobilo představení divadla Agadir v r. 2020, které u nás v Karlíně hostovalo.

Jak důležité je pro autory mít možnost svou tvorbu prezentovat?

O. N. : Publikování je velkým povzbuzením. Pro každého. Člověku to dokazuje, že umí druhé oslovit, je přijímán, vnímán a je za to odměněn další možností něco ze své tvorby nabídnout. Rozpoznává své hřivny, ujasní si, že má nadání, talent a schopnost tvořit a oslovovat čtenáře... Vydali jsme dva almanachy Dialogu na cestě, takže členové klubu měli radost i z tohoto typu uveřejňování. Jsem řadu let členkou redakční rady týdeníku Český zápas, a tak dávám autorskou příležitost spolupracovníkům nejen zde, ale i v dvouměsíčníku Husita, kde sama též hojně publikuji, zejména o akcích Dialogu na cestě. Též v kalendáři Blahoslav, který s manželem již sedm let editujeme.

Pořady natočené a vyvěšené dávají písíci šanci, že se na něj a jeho tvorbu podívá více lidí. Někdo upozorní přátele na pořad, který ho oslovuje. Vybavuje se mi, jakou radost měl prof. M. Balabán, když kromě odborných knih a básnických sbírek prvně také publikoval v básnickém almanachu a velmi si toho cenil.

Kromě již zmíněného almanachu Dialogu se členové Dialogu autorsky podílejí na dalších sbornících poezie, např. almanaších, které edituje básník Vladimír Stibor, jsou v antologii Literáti na trati Františka Tylšara, nyní i v dalším novém básnickém almanachu, který začal F. Tylšar vydávat. Dále se naši autoři objevili i v knize Stavitelé chrámu poezie, kterou sestavil Jiří Halberštát. Též své články publikují v periodikách a kalendářích CČSH (Český zápas, Husita, Blahoslav atd.).

Řadu let jsem byla členkou redakční rady Křesťanské revue spolu s prof. Balabánem, prof. Hejdánkem, prof. Trojanem a dalšími. S manželem Václavem Strachotou jsme měli řadu spisovatelských besed jako členové Klubu autorů

literatury faktu a Obce spisovatelů. To bylo hodně v Ústí nad Orlicí, v Letohradě a dalších městech tohoto regionu.

T. F. : Je to součást identity autorů a vzhledem k výše napsanému ji zde mohou rozvíjet všichni členové a hosté. Posiluje to nejen autorovu osobnost, ale velmi i vzájemné vztahy mezi členy.

Jaké další nabídky členové „Dialogu“ na této platformě využívají?

O. N. : Vzhledem k tomu, že po těch dvaceti letech mnohé z nás pojí vztahy přátelské, hovoříme spolu o svých problémech a povzbuzujeme se navzájem. Nabídky pomoci jsou z různých oblastí, dříve jsme třeba víc pomáhali básníkům a výtvarníkům O. Ševčíkovi, J. Martínkovi, P. G. (pozn. anonymizováno), kteří byli v obtížné životní situaci. Navštěvovali jsme naši členku Hanu Vocelovou v Hospicu Štrasburk. Setkáváme se i mimo Dialog, řešíme spolu i složitější životní situace, často ve spolupráci s místní náboženskou obcí a v souladu s mým povoláním duchovní CČSH. V poslední době se nám podařilo zajistit zřízení pracovny psychoterapeuta Ing. Tomáše Feifera v prostorách karlínské fary. Také sem zveme k vystoupení psychoterapeuty a básníky, kteří spolupracují s T. Feifrem a s nimi jsem i napsala rozhovory do týdeníku Český zápas, například s básníkem Lukášem Trejbalem, s psychoterapeutem a lektorem prevence na poli drogových závislostí v organizaci Podané ruce a supervizorem psychoterapeutů Radovanem Voříškem.

T. F. : V tomto směru jsme opravdovým společenstvím, v němž sdílíme nejen svou tvorbu, ale i mnoho každodenních starostí a radostí.

Mnozí členové jsou věřící, někteří z nich do stejných prostor docházejí na bohoslužby CČSH, anebo sympatizují s křesťanstvím. Jaká témata ve tvorbě autorů „Dialogu na cestě“ převažují?

O. N. : Píší o tom, co je trápí, vyjadřují se v povídce nebo fejetonem. Viz kalendáře Blahoslav. Někdo hodně píše o rodině, u jiného převažují přírodní témata, další filosofuje nebo má křesťanský pohled na život. Některé napomínáme, že málo čtou, ono se to pozná.

T. F. : Hledají krásu, píšou reflexivní verše, duchovní poezii. Taky píšou o tom, co je trápí. Prostřednictvím tohoto hledání pak nalézají. Sami sebe, své místo mezi lidmi, přátele...

Čemu se autoři postupem let naučili? Sledujete jejich osobnostní růst či

tvůrčí posun?

O. N. : Naučili se nejen v recitaci, veřejnému projevu – výstavbě promluvy, týmové spolupráci dobrovolníků. Dostali odborné rady a kontakty a získali přesvědčení, že je třeba na sobě pracovat. Mnozí se věnují četbě a samostudiu, někteří členové se rozhodli studovat formálně i v pozdějším věku.

T. F. : Dialog na cestě je postaven na výhradně dobrovolné práci, která je ovšem prováděna naprosto profesionálně. Mnozí členové - a hlavně PhDr. Nytrová - profesionály ve svém oboru jsou. S tím je spojen i tvůrčí posun. Možnost opakovaných čtení, debaty nad díly jednotlivých autorů, to vše členy posouvá v kvalitě psaného, čteného i prožívaného.

Můžete uvést příklad, kdy toto společenství mimořádně a zcela zásadně proměnilo život člověka k lepšímu?

O. N. : Některým z autorů právě víra a podpora věřících pomohla zvítězit nad alkoholem, drogami. Byla jsem ráda, když Jiří Martínek, kterého jsem poznala v čase, kdy jsem rok působila v managementu Armády spásy, získal možnost bydlet v domě sestry mého otcovského přítele Milana Balabána. Přijali ho do rodiny, slavil s nimi i Silvestry. Teď pracuje na menší úvazek ve své církvi CČE. Hodně čte a píše, rád chodí mezi nás. A také se stará o osmdesátiletou paní G. (anonymizováno)... Nemusí však jít jen o tu proměnu zásadní. Kupříkladu osmdesátiletý spisovatel V. T. (anonymizováno) se před časem dostal do situace, kdy mu zemřela sestra a potom za několik měsíců i přítelkyně. Začal chodit víc nejen na literární akce, ale také na biblické hodiny, kde si mohl podiskutovat o duchovních věcech. Řekl mi, že chtěl jít k psychiatrovi, ale to je dnes nedostupné. Komentoval to slovy: „Než mne přijme psychiatr, to bych se mohl třikrát oběsit, pětkrát otrávit požitím prášků a dvakrát skočit z mostu.“

Další spisovatel vyššího věku, již přes osmdesát, kterému umírala žena, začal kromě na literární pořady chodit i na biblické hodiny. Pomohlo mu to získat rovnováhu... Křesťanské hodnoty, křesťanské společenství, kterým Dialog na cestě od počátku je, pomáhá v čase intelektuální úzkosti, ztráty manželského partnera nebo sourozence. Dotyčný je mezi těmi, kteří mu naslouchají, je přijímán. Když zemřel Jindřich Volek, o němž jsem již mluvila, jeho žena, také vysokoškolská pedagožka a historička, mě oslovila. Sdělila mi jeho poslední přání, abych mu uspořádala a jako duchovní vedla pohřební obřad ve velké obřadní síni na Olšanech a uložila ho do hrobu. Ráda jsem to pro něho i jeho blízké učinila.

Řadu let k nám chodila Hana Vocelová. Tato dáma se, již v důchodovém věku, stala pravidelnou, aktivní návštěvnicí biblických hodin a všech akcí Dialogu. Když onemocněla, navštěvovali jsme ji téměř rok v Hospicu Štrasburk. Moje zástupkyně, dr. Hlasivcová vzpomíná: „Byla to setkání velmi obohacující. Milovala poezii, těšila se z našich návštěv a u její postele se i náš zlobivý žlutý pes měnil ve vzorného kanisterapeuta.“ A připomíná také, že nám stále chybí Jindřiška Kubáčová, skvělá básnířka, která také již zemřela. Moc ráda se činnosti klubu účastnila a všemožně nás podporovala. Byla manželkou profesora Husitské teologické fakulty Vladimíra Kubáče, který v šedesátých letech působil jako farář přímo v Karlíně.

Nemohu říci, zda se jejich život těchto osobností setkáváním s námi změnil nějak zásadně, ale určitě je velmi těšilo mezi nás chodit. Jak ale konstatuje moje zástupkyně v klubu Markéta Hlasivcová, „možná jsou to i malé laskavosti a pocit sounáležitosti, které mohou život člověka změnit k lepšímu“.

Chybí nám i Jiřina Švamberková, která měla velice ráda poezii. Sama nepsala, ale tvůrčím lidem fandila. Zápasila s rakovinou a po několika letech zákeřné nemoci podlehla. Také mezi nás chodila zajímavá básnířka Irena Topinková, pracovala i jako výtvarnice v Odeonu. Máme ji v pořadech na YouTube. Byla těžce nemocná a také nedávno zemřela.

T. F. : Nesporně se to týká každého z nás. Bez Dialogu bychom nebyli tam, kde jsme, a dost možná ani tím, čím jsme - ve smyslu tvorby, přátelství a pocitu bezpečí.

„Dialog na cestě“ letos oslaví dvacet let svého trvání. Jak a kdy bude tato oslava probíhat?

O. N. : Kromě setkání k výročí, které se uskuteční na podzim, připravujeme další (již třetí) almanach. První a druhý almanach vyšly již dříve, a jsou vyvěšeny a ke stažení na webu Dialogu na cestě.

Obrazy na obálce a některé ilustrace pocházejí z autorské dílny Zdeňka Hajného, na ilustracích se podílelo i několik známých výtvarníků. Na třetím almanachu Dialogu na cestě pracujeme zatím v naší kmenové editorské sestavě, tedy já, můj manžel Václav Strachota, Markéta Hlasivcová a Květoslava Salmonová. Řadu příspěvků už máme pohromadě. V současnosti s manželem zakončujeme práci na přípravě kalendáře Blahoslav 2024, kde se objeví asi šedesát autorů.

T. F. : Nemám tušení, jakou přesnou podobu bude slavnostní událost ke dvacetiletému výročí klubu mít. Předpokládám, že se nás sejde více a uvidíme i tváře, se kterými jsme se nějaký čas neviděli.

Co byste chtěli vzkázat lidem, kteří tvoří, hledají a nenalézají oporu, mají trému, nevěří si?

O. N. : Být hledajícím člověkem, chtít přijít mezi lidi, kteří mají srovnané hodnoty, jsou tvůrčí, ochotni naslouchat bližním, poradit, pomoci. Mezilidská důvěra a solidarita je velmi důležitá. Není ovšem samozřejmostí. Je třeba ji pěstovat. Zajímat se o druhé, učit se naslouchání. Chováme se k příchozím jako k bližním v tom nejlepší slova smyslu. Jak už jsem uvedla, přichází nebo přicházelo mezi nás i několik lidí s postižením. Když člověk přijde do společenství, které máme, najde tu pevné vazby, řád, může s námi konzultovat ohledně trémy, poradíme mu hlasová cvičení, dozví se základní zásady řečnictví, je mu doporučena odborná literatura i kvalitní poezie a próza. Dostane se mu rad a opory třeba v otázce, jakým způsobem uspořádat básně v básnické sbírce, jak propracovat pointu povídky, jak uchopit fejeton nebo esej.

Někdo z nás zkušenějších napíše předmluvu ke knížce, recenzi, poradí, na jaké nakladatelství se obrátit. Připraví se pořad z jeho literárního díla. Můj manžel pořad natočí, sestříhá, zvukově upraví a vyvěsí na YouTube – Dialog na cestě. Tím mají zájemci trvalý přístup k naší tvorbě a jejím výsledkům... Autor nebo autorka mohou mezi námi také potkat ilustrátora své knížky. Spolupracuje s námi výtvarnice Vlasta Polívková, která také vytváří pozvánky na naše akce. Chodí mezi nás i výtvarnice Jaroslava Jáněová, či Eliška Peroutková. Některé z nich ilustrovaly naše básnické sbírky. Nedávno zesnulá malířka a ilustrátorka Inka Delevová je autorkou loga Pražského klubu spisovatelů. Ale i další osobnosti se podílely na ilustracích knížek či jim u nás byly uspořádány vernisáže. Např. Michael Štojdl nebo můj dlouholetý přítel akademický malíř a restaurátor Tomáš Rafl. Ten má nyní se svým synem, též restaurátorem, na starosti Průmyslový palác. Jinak se hodně věnují Karlovu mostu a Tomáš Rafl je specialista na Santiniho. Ilustroval mé básnické sbírky i vysokoškolské učebnice. Několik let jsme také spolupracovali s významným tvůrcem Zdeňkem Hajným a jeho Galerií Cesty ke světlu. Ilustroval nám několik knížek a také vytvořil obálky prvních dvou almanachů Dialogu na cestě.

T. F. : V dnešní době je málo míst a příležitostí, kde si člověk může zažít pocit přátelského přijetí. S vlastní tvorbou nebo i bez ní, prostě jen přijetí. Bez nároků, požadavků a hodnocení. Dialog je rozhodně jedním z nich. Také není mnoho míst, kde se můžeme setkat s živou a aktuální tvorbou, neomezenou soutěžením a „předváděním se“ a přehnanou kritikou za každou cenu.

Děkuji vám za poskytnutí plodného rozhovoru. Je ještě něco důležitého, co byste rádi sdělili?

O. N. : Úvahu o „Dialogu na cestě“ napsali spisovatelé Karla Erbová, Bohumil Ždichynec, Ivan Fontana a Hanka Hosnedlová. A na našem webu je také rubrika Řekli o nás.³⁷⁴

9.3.2 Interpretace a shrnutí 2

Zkoumané literárně-dramatické společenství „Dialog na cestě“ stojí na křesťanských duchovních hodnotách. Obsáhlý rozhovor dokládá plodnou dvacetiletou činnost klubu, který se setkává na půdě NO CČSH. Jeho zakladatelka a vedoucí PhDr. Olga Nytrová proto v rozhovoru přispívala již v roli pamětnice - pamatuje přitom jak na členy současné, tak i na příběhy lidí, kteří již nežijí.

Dokládáný rozhovor vyjevuje vztah mezi deklarovaným prohlášením organizace³⁷⁵, skutečností a její interpretací. Nebyl zde shledán rozpor.

Mezi hodnoty, které zde byly předneseny a prezentovány, patří: dialog, empatie, úcta, sdílení, naslouchání, bezpečí, přijetí, nápomoc, přátelství – to vše souzní s křesťanským Desaterem a pohledem na člověka jako na bližního. Rozeznat zde můžeme také péči o duši, důvěru a solidaritu, příležitost a podporu ke stabilizaci a růstu. Rozpoznávat také můžeme strategii zvládání při obtížných situacích (covid, pomoc alkoholově závislým lidem, navštěvování nemocných a umírajících atd.).

Rozhovor také ukázal, že zakladatelka a vedoucí měla a má (stejně jako před lety) pevnou vizi. Vědomí této atmosféry přivádí další zájemce pro čitelnost jejího počínání a úsilí. Stojí za ním mnoho hmatatelných výsledků. Nejstručněji to vystihují slova T. Feifera: „*Bez Dialogu bychom nebyli tam, kde jsme, a dost možná ani tím, čím jsme - ve smyslu tvorby, přátelství a pocitu bezpečí.*“

9.4 Výzkum 3

Anketa byla prováděna v Dialogu na cestě dne 6. a 22. června 2023 po pořadech, které se na obvyklém místě odehrály. Odpovídali přítomní členové a

---

³⁷⁴ <https://www.dialognaceste.cz/rekli-a-napsali.html>

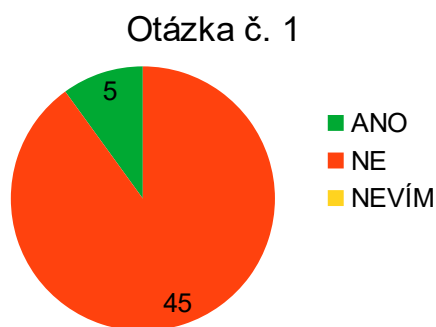
³⁷⁵ „*Jsmo otevřené, tolerantní a ekumenicky laděné společenství. Vřele vítáni mezi námi jsou tvůrčí lidé všech generací, kteří chtějí přispět svou poezií i prózou, svými kresbami, grafikami, fotografiemi, nebo hudbou. Zveme zájemce, kteří rádi diskutují o závažných tématech, baví je recitovat svou i cizí poezii, dokážou na sobě pracovat a těší je navazovat na druhé v týmové tvůrčí spolupráci.*“

hosté Dialogu. Otázky byly respondentům pokládány slovně a přitom ještě podány na papíru. To z důvodu, že některé otázky obsahovaly definice, což by mohlo ztížit pozornost a vést k neporozumění dotazů. Cílem ankety bylo zjistit, zda biblioterapie a poetoterapie je známa jako pojem, dále zda autoři nějakým způsobem sobě vlastním tyto metody provádějí a zda by měli o vedenou biblioterapii a veršoterapii zájem. Poslední otázka se ptá na to, jestli byla Bible zdrojem opory v těžkých životních situacích.

9.4.1 Anketní otázky a výsledky odpovědí - zaznamenané v kruhovém grafu

1. Setkal(a) jste se někdy se řízenou biblioterapií – ve smyslu „*terapeutické práce s textem za účelem navození žádoucího prožívání, chování a jednání individuálně a společensky prospěšným směrem*“?

ANO - NE

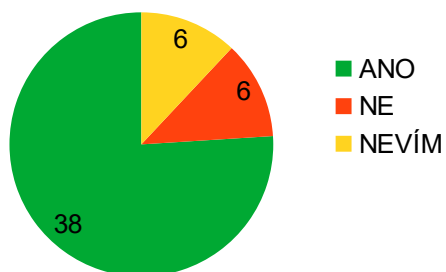
2. Setkala(a) jste se někdy se řízenou poetoterapií (veršoterapií), „*kteřá při svém působení záměrně využívá hudební prvky mluvené či psané řeči za účelem navození optimálního psychosomatického stavu člověka*“?

ANO - NE

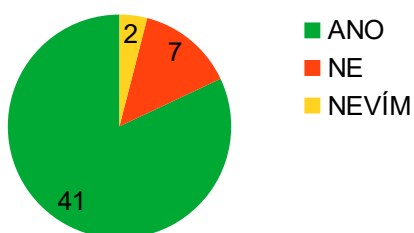
3. Kdyby existovala taková nabídka - máte zájem se zúčastnit metodicky vedené biblioterapie? ANO - NE - NEVÍM

Otázka č. 3

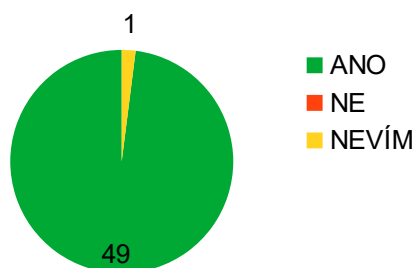
4. Kdyby existovala taková nabídka - máte zájem se zúčastnit metodicky vedené veršoterapie? ANO - NE - NEVÍM

Otázka č. 4

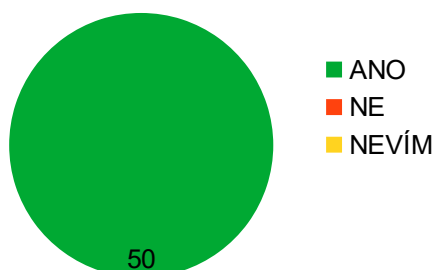
5. Domníváte se, že tyto zmiňované dvě metody můžou mít terapeutický účinek či jiný prospěšný vliv na člověka? ANO - NE - NEVÍM

Otázka č. 5

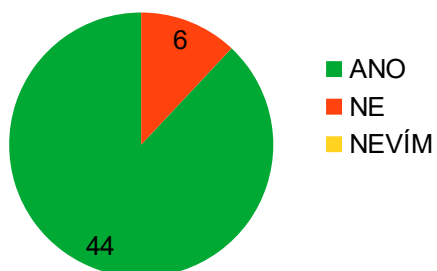
6. V těžkých životních etapách - vzpomínáte na příběhy z knih, čtete knihy, verše či se vyjadřujete psaním? ANO - NE

Otázka č. 6

7. V těžkých životních etapách - otevřete si Bibli či vzpomenete na nějaký biblický příběh či postavu? ANO - NE

Otázka č. 7

9.4.2 Výsledná tabulka, interpretace a shrnutí 3

ANKETA	ANO	NE	NEVÍM	Respondentů celkem
Otázka č. 1	5	45	XXXXXXXXXXXX	50
Otázka č. 2	3	47	XXXXXXXXXXXX	50
Otázka č. 3	38	6	6	50
Otázka č. 4	41	7	2	50
Otázka č. 5	49	0	1	50
Otázka č. 6	50	0	XXXXXXXXXXXX	50
Otázka č. 7	44	6	XXXXXXXXXXXX	50

Anonymní průzkum³⁷⁶, jehož se zúčastnilo na 50 osob, se týkal zodpovězení sedmi přesně stanovených otázek, přičemž možnými odpověďmi byly možnosti ANO, NE, případně NEVÍM.

Pouze pět z padesáti respondentů (jedna desetina) uvedlo, že se s pojmem biblioterapie již v životě setkalo. To může svědčit o tom, že biblioterapie jako metoda ještě není dostatečně známa. Obdobná situace nastala i při zkoumání, zda se respondenti setkali s pojmem poetoterapie/veršoterapie. Kladnou odpověď uvedli pouze tři z padesáti, což poetoterapii/veršoterapii staví za ještě méně známou metodu, než je biblioterapie. Zde je třeba také uvést potíže, které při otázce č. 2 nastaly – značná část respondentů odpověděla: „*To přece dělám, vždyť píšu verše a to mi pomáhá.*“ Tato situace hovoří o záměně s autoterapií psaním veršů, jak už bylo v této práci několikrát uvedeno – umění je spjato s intuitivním procesem. Proto byla otázka v těchto případech položena podruhé – s možností přečíst si její znění na papíře.

Co se týče zájmu o tyto metody, můžeme zaznamenat většinový zájem. Biblioterapie by se zúčastnilo 38 z 50 dotazovaných; 6 uvedlo, že „ne“ a 6 „nevědělo“. (Anketa nenabízí prostor pro zjišťování důvodů záporných odpovědí, ale někteří respondenti navíc uvedli časové důvody, jiné priority jako jsou vnoučata či zdravotní stav, anebo že by o tom potřebovalo mít k dispozici více informací pro rozhodování a více času na rozmyšlenou.) Zájem podstoupit veršoterapii jako metodu byl nepatrně větší – pro se vyjádřilo 41 respondentů z 50, proti 7 (protože ji už vlastně sami na sobě praktikují), 2 nevěděli.

Skoro všichni respondenti (až na jednoho, který nezvolil odpověď „ne“, ale „nevím“) se domnívají, že práce s knihou a poezií prostřednictvím zmiňovaných metod mohou být člověku prospěšné terapeutickým či jiným pozitivním účinkem. Ukázalo se však, že 100% dotazovaných v těžkých

376 Respondenty průzkumu osobně znám, anketa neuvádí jejich jména.

životních chvílích nechává na sebe knihu či verše působit, anebo tvoří. Tento výsledek sice nesouzní s předchozí odpovědí od jednoho respondenta (na prospěšnost a terapeutický vliv odpověděl „nevím“), ale může to vyjadřovat ještě jiné důvody, proč 5. otázku takto zodpověděl (např. funkce relaxační, odpoutání se od problémů atd. - tuto skutečnost ovšem formát ankety nemůže postihnout).

Z důvodu, že se toto konkrétní společenství tvůrčích lidí profiluje křesťansky, poslední otázka se týkala dotazu, zda v těžkých životních chvílích respondenti ankety čtou Bibli. Kladnou odpověď uvedlo 88 % - tedy 44 respondentů z 50.

9.5 Výzkum 4

Rozhovor byl prováděn s duchovními sboru CČSH, manžely Vaníčkovými. Klub „Dialog na cestě“ se odehrává na půdě CČSH v Karlíně, v místnosti, která slouží jako modlitebna a konferenční místnost se vzdělávacími a kulturními aktivitami. Proto budou duchovní sboru coby dlouholetí pozorovatelé těchto aktivit a poskytovatelé prostoru zpovídání.

9.5.1 Rozhovor 4

Duchovní, ale zároveň civilní prostor oslovuje stále členy i příchozí svou nenuceností. Modlitebna je svým uspořádáním vstřícná i pro setkávání jiného druhu. Domníváte se, že to přináší lepší včlenění do spolkových aktivit?

Jiří Vaníček (dále JV): Je to genius loci. Dům modliteb včetně židovských 150 let. Naše kaple byla před druhou světovou válkou zimní synagogou³⁷⁷. Všichni, kdo se zde scházejí toto vnímají a chodí zde tak trochu "po špičkách".

Věra Vaníčková (dále VV): Souhlasím s manželem zcela.

Můžete identifikovat shodné hodnoty karlínského sboru CČSH a karlínského „Dialogu na cestě“?

VV: Spojovacím článkem je hlavně osobnost dr. Olgy Nytrové, kazatelky v karlínském sboru a vůdčí organizační osobností Dialogu. Do programu Dialogu či do obsahu produkované literatury (poezie a prózy) se rozhodně promítá křesťanská hodnotová orientace. Nemusí jít přímo o misijní činnost, ale veškerá literární tvorba je, prostě řečeno, hezká. Vyjadřuje a posiluje pozitivní vztah ke světu a k lidem.

JV: „Dialog“ vždy fungoval jako duchovní projekt. Z církve Dialog vyvstal a

---

377 PŘÍLOHA č. 6: Okénko do historie kostela CČSH v Karlíně, foto.

stále jej vnímám v jeho misijní a evangelizační dimenzi.

Jakými charismaty je podle vás obdarována Olga Nytrová, zakladatelka a vedoucí klubu, který funguje již dvacet let a je stále funkční?

VV: Dr. Nytrová je obdařena talentem shromažďovat a motivovat k dobrému dílu zajímavé lidi.

JV: Souvisí to s předchozí odpovědí. Dr. Nytrová je skvělá misionářka; kolem ní je velká skupina lidí. Doktorka Nytrová má dar vysoké inteligence, je velmi vzdělaná, obdařená tvůrčím duchem. Ve spojení s mužem Václavem - Bůh stvořil člověka, muže a ženu stvořil je.

Zúčastňujete se akcí „Dialogu na cestě“, jak autorských čtení, tak přednášek různých hostů. Která setkání vás oslovila nejvíce?

VV: Na akcích Dialogu se nevyskytují pravidelně. Protože nemám za program ani za jeho provedení přímou zodpovědnost, mohu si dopřávat spíše volný, „návštěvnický“, status hosta. Přesto v poslední době jsem se mohla těšit z přednášek třeba Maxe Kašparů, Benjamina Kurase a Alexandra Tomského. Tyto osobnosti jsou samotnou svou tvorbou explicitně zaměřeni na problematiku hodnot v současné společnosti a uchopují ji abstraktně filozoficky než beletrií či prózou. Upřímně, já osobně beletrii a prózu čtu výjimečně.

JV: Akcí se zúčastňuji, ale ne vždy. Z poslední doby musím zmínit jedinečné setkání s knězem a psychiatrem Maxem Kašparů.

Co je přináší propojení kultury a spirituality člověka?

JV: Bez duchovní kultury společnost umírá, stejně jako bez hodnot, etiky. Duchovní kultura je sociotvorná.

VV: S tím jedině souhlasím. Dialog je toho jasným příkladem.

Lidé, kteří docházejí na bohoslužby, slyší slovo, jsou takto zvyklí vnímat a přijímat sdělení. Bible skýtá mnoho příběhů, také poezii. Domníváte se, že se tak poezii a literatuře daří právě proto na této půdě?

VV: Rozhodně. Je otázkou, zdali se podstatná sdělení o člověku v kontextech osobních vztahů, politických souvislostí, a vůbec v kontextu otázek smyslu života můžou obejít bez psaného a vysloveného slova. Mám vážné pochybnosti o možnostech sdělení v komiksové formě, která dnes ovládá kyberprostor, na nějž jsme stále těsněji napojováni. Neurologové již dnes bijí na poplach a varují před vážnými poškozeními kognitivních schopností u mladé generace vlivem neustálého napojení na klipový svět internetu.

JV: Ano. Ale je jen jedna literatura a jedna poezie – ta DOBRÁ. Ale i ti, kteří se o tvůrčí práci jen pokoušejí, nacházejí zde „společenství“ a to také není

málo.

Máte zkušenosti či sledovali jste ve své duchovní praxi, že Bible dokáže mít léčivý účinek na člověka?

VV: Určitě. Bible odkazuje na skutečnost, s níž je záhodno se zkoordinovat. Poznat pravdu a žít v souladu s ní má léčebný účinek na duši, a proto i na tělo.

JV: Jistě. Na duši... Ale protože jsou duše s tělem spojené nádoby... i na tělo.

Pastoračně se staráte a doprovázíte člověka při různých životních situacích a obtížích. Existují nějaké preferované pasáže z Bible, ke kterým tito lidé tíhnou?

VV: To jsem nevypozorovala. To spíš já tíhnu k některým pasážím, a ty pak opakovaně při různých příležitostech prezentuji. Řekla bych, že lidé v těžkých životních situacích se potřebují setkávat osobně s někým, kdo disponuje silou a optimismem, o něž se může podělit.

JV: Těžko se dá některá biblická část „vyjmout“. Ale nejčastěji zaznívá Evangelium, Listy, dále také proroci, jedinečná je moudrost Žalmů.

Uvítali byste, kdyby se na půdě CČSH v rámci „Dialogu na cestě“ odehrávala řízená biblioterapie ve smyslu „terapeutické práce s textem za účelem navození žádoucího prožívání, chování a jednání individuálně a společensky prospěšným směrem“?

VV: V našem sboru působí psychoterapeut, který je s to kvalifikovaně provádět pro případné zájemce hagioterapii. Já sama za sebe ovšem nemám o podobnou „přímo cílenou“ terapii na půdě obce zájem. Věřím na léčivou moc pravdy.

JV: I když se nejedná o „systémovou“ terapeutickou práci, činnost Dialogu přináší „prožívání, chování individuálně i a společensky prospěšným směrem“. Jde ruku v ruce s pastoračními aktivitami církevní obce.

Uvítali byste, kdyby se na půdě CČSH v rámci „Dialogu na cestě“ odehrávala řízená poetoterapie (veršoterapie), „která při svém působení záměrně využívá hudební prvky mluvené či psané řeči za účelem navození optimálního psychosomatického stavu člověka“?

VV: Ne - ze stejných důvodů jako u biblioterapie. Věřím v léčivou moc pravdy.

JV: Myslím, že poetoterapie v Dialogu v jistém smyslu probíhá...

Dokážete si představit, že by se dvě výše zmíněné metody mohly stát inspirací pro pastýřskou péči? Byť jen příležitostně či v konkrétních případech adresně vzhledem k tomu, že někteří členové „Dialogu“ jsou i členy CČSH...

VV: Ne.

JV: Uvedené metody jsou mi blízké, ale jen se jich „dotýkáme“; nemáme pracovníka, který by se jimi kvalifikovaně zabýval.

Můžete na základě letitého pozorování usoudit, zda člověk může díky tvorbě a podpoře společenství osobnostně růst?

VV: Rozhodně. Vždyť to je ostatně jediný(!) smysl existence církve, aby v ní lidé mohli osobnostně růst až „*k dosažení dokonalosti měřené mírou plnosti Kristovy*“.

JV: Myslím, že se tak více či méně děje s většinou z nás.

Člověk se ze svých potíží vymaní svou vůlí, prokázaným úsilím, neochvějnou vírou, musí chtít. Nezastupitelnou roli ale může hrát také pomoc okolí. Můžete na základě letitého pozorování usoudit, až jak mocné dokáže být společenství, že ovlivní člověka a jeho životní trajektorie se začne ubírat jiným, lepším směrem?

VV: „*Není dobré pro člověka, aby byl sám.*“ Myslím, že trajektorii každého z nás ovlivnili duchovně zralí lidé, s nimiž jsme měli tu čest se setkávat. Vzpomínám tak na pár osobností a chci se jim i podobat. Jsem bytostně přesvědčena, že církve zprostředkovává hodnoty, které nemůže žádné jiné společenství nabídnout.

JV: To je dobrá otázka. Radujeme se s radujícími. Pláčeme s plačícími. Jsme jeden druhému ku pomoci. Známe evangelní situaci, kdy k „nemocné“ Petrově tchýni přivádějí apoštolové Ježíše. Křesťanské společenství je vpravdě tělem Kristovým.

Jaké další opory se zde může člověku dostat?

VV: Velikou moc má modlitba. To mohu dosvědčit z osobní zkušenosti.

JV: Člověk při svých existenciálních otázkách může hledat tvorbou, může hledat vertikálu. Někdy se spolu obě snoubí.

Oslovil(a) vás některý autor(ka) natolik, že jste byli zasaženi podobou hloubky spirituální dimenze, vyjádřenou zralým estetickým projevem?

VV: Mně dokáže velmi potěšit tvorba Markéty Hlasivcové. Píše, abych tak řekla, lehkou rukou a úsměvně fejtonicky uchopuje témata rodinná, takové to: děti, vnoučata, pejsci a kočičky. A přitom ty texty odrážejí hloubku jejich autorky. Asi jak jsem sama orientována na literaturu ryze teologickou a filosofickou, potřebuji se občas duševně kompenzovat právě něčím takto prostým, co sama ze svého rodinného života dobře znám a nad co se též potřebuji občas povznést.

JV: Seznámil jsem se s tvorbou několika autorů a velmi mě těší, když můžu

sledovat jejich tvůrčí pokroky a osobnostní vývoj.

Děkuji za váš čas a přeji vám i sboru mnoho Božího požehnání.

9.5.2 Interpretace a shrnutí 4

Zkoumanou oblast představuje její téma: Vliv duchovního zázemí na kvalitu vztahů a tvorby. Hlavní výzkumná otázka byla formulována slovy: „Jakým způsobem se prolínají hodnoty mezilidských vztahů a hodnotové nastavení autora, projektované do tvorby?“

Základní odpovědí na tuto otázku tvoří reakce, že Dialog vyvstal z církve (a na půdě církve, nadto s *geniem loci* – na místě bývalé zimní židovské synagogy) a proto je ve své podstatě misijním dílem. Členové Dialogu se mohou opírat o duchovně zralé osobnosti, přičemž jedna z nich, Olga Nytrová, je „skvělou misionářkou“, což potvrzuje skutečnost, že kolem sebe dokáže shromáždit lidi.

V otázce zdrojů léčivé moci a účinku je důraz položen na hlavním pramen – kterým je Bible, zjevující pravdu, a pravda. Řečeno slovy Věry Vaničkové: „*Věřím na léčivou moc pravdy.*“ Léčivý účinek Bible působí na duši, avšak duše a tělo jsou spojené nádoby, tedy působí i na tělo. To ozřejmuje psychosomatický faktor léčebného působení Bible na člověka (a připomíná také povahu psychosomatického působení uměleckých terapeutických metod.). K samotným uměleckým terapiím však zaujímá Věra Vaničková zamítavý postoj; ne toliko Jiří Vaniček, který uvedl, že svým způsobem se poetoterapie na poli Dialogu vlastně odehrává. Samotná četba však může výrazným způsobem ovlivňovat poznávací funkce člověka, jak připomíná Věra Vaničková: „*Mám vážné pochybnosti o možnostech sdělení v komiksové formě, která dnes ovládá kyberprostor; na nějž jsme stále těsněji napojováni. Neurologové již dnes bijí na poplach a varují před vážnými poškozeními kognitivních schopností u mladé generace vlivem neustálého napojení na klipový svět internetu.*“ Citována je zde „mladá generace“, neboť rozrůstání vlivu kyberprostoru můžeme sledovat v řádu několika posledních let. Kyberprostor však nenahrazuje tolik cenná osobní setkávání, která se uskutečňují tváří v tvář.

Prolínání církevního společenství a literární komunity s křesťanskou orientací umožňuje být místem hodnotné synergie – co do podílu na evangelizaci a pastorační péči – jak zrcadlí rozhovory výzkumů č. 1, 2 a 4, snažícími se výběrem zpovídáných osob podat co nejucelenější zprávu (obraz).

9.6 Výzkum 5

Poslední část výzkumu uzavře inspirace z jiného prostředí – z Německa. K rozhovoru³⁷⁸ byly přizvány osoby s rozdílnými profesemi, jejichž činnost a zkušenosti nabídnou další, rozšiřující pohled, týkající se problematiky této práce:

a) Heidrun Schataneck³⁷⁹, biblioterapeutka, žije v BRD

b) Klára Hůrková³⁸⁰, spisovatelka, lektorka tvůrčího psaní, žije v BRD

Otázky byly uzpůsobeny se zaměřením na profesi informantek (a, b), sledující účinky terapeutických a neterapeutických aktivit. Některé otázky jsou však shodné.

9.6.1 Rozhovor 5

1a) Jak dlouhou tradici má biblioterapie v Německu? Těší se oblibě?

Poezii a biblioterapii představili Hilarion Petzold a Ilse Orth v 70. letech 20. století, zejména v německy mluvících zemích, a vyvinula se v integrativní poezii a biblioterapii.

1b) Těší se autorské, tvůrčí psaní v Německu oblibě? Kdy nastala renesance, dá-li se tomu tak říct?

Ano, těší. Kreativní psaní má v Německu boom a to na různých úrovních. Jako studijní obor přišlo kreativní psaní z angloamerických zemí, kde má dlouhou tradici. V Německu lze dnes tento obor - také známý pod pojmem „literární psaní“ - rovněž studovat na různých univerzitách, např. v Berlíně a v Lipsku. Kromě toho existují snad stovky institucí, které nabízejí kurzy kreativního

---

378 Pozn.: Komunikace probíhala prostřednictvím emailů (z důvodu vzdálenosti) a stejným způsobem byl udělen i Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu a se zpracováním osobních údajů.

379 **Heidrun Schataneck**, nar. r. 1966 ve městě Friedberg (v Hessensku). Nyní žije ve Frankfurtu nad Mohanem. Literární vědkyně, politoložka, knihovnice, lektorka, instruktorka; nyní zaměstnankyně muzea.

380 **Klára Hůrková** se narodila roku 1962 v Praze, žije v německých Cáchách. Vystudovala filozofii, anglistiku a dějiny umění na univerzitách v Praze, v Cáchách a v Norwichi (GB). Získala doktorát s prací o Tomu Stoppardovi a Václavu Havlovi. Autorka básnických sbírek (naposledy: *Gehege mit Magnolien*, 2023) i próz (naposledy: *Západní okraj zahrady*, 2021) v češtině, němčině a angličtině, překladatelka a vydavatelka tří česko-německých antologií soudobé poezie. Její básně získaly literární ocenění v Česku, v Německu i jinde a byly přeloženy do devíti jazyků. Také maluje a ilustruje své knihy. Je členkou Českého centra mezinárodního PEN klubu.

psaní. Většinou mají za cíl podporovat lidi, kteří rádi píší, v jejich zájmu. Ale jsou i kurzy, jejichž cílem je spíše sebezpoznání a seberealizace píšících, tedy mají terapeutické cíle. Kdy přesně tento vzestup nastal („renesance“ to asi není, to by tady musela být nějaká dřívější tradice), nevím, ale rozhodně je dnes kreativní psaní v Německu velmi populární. Předpokládám, že situace je podobná jako v Česku. Žijeme v ekonomicky vyspělých zemích, kde mají lidé celkově méně existenčních starostí a více času sami na sebe a na duševní činnost. Mnoho lidí se dnes vyjadřuje nebo snaží vyjadřovat formou literárních textů.

2a) Kde všude se můžeme s biblioterapií v Německu setkat? Je již běžnou praxí a ví o její existenci široká veřejnost?

Dnes se s těmito druhy terapií můžeme setkat na klinikách, ve školách, věznicích, rehabilitačních centrech, poradnách, domovech pro děti a seniory, při vzdělávání dospělých, v soukromých praxích. Není to běžná praxe, spíše neznámá.

2b) Je v Německu rozšířená tradice autorských čtení současných spisovatelů? Napomáhají tomu knižní veletrhy či jiné platformy, aby se čtenáři setkali s autory na živo? Případně co ti tato setkávání dávají...

Autorská čtení jsou velmi rozšířená a důležitá. Mají různé funkce a každopádně jsou obohacující pro obě strany. Čtenáři a čtenářky se touží setkat osobně s těmi, kdo napsali jejich oblíbený bestseller, autorky a autoři zase potřebují zpětnou vazbu. Myslím, že zejména u poezie může živý přednes dodat textům novou dimenzi a přiblížit je více čtenářům. V Německu je mnoho platform, kde se autorská čtení konají - od knihoven a knihkupectví přes univerzity, školy a různá literární sdružení až po velké festivaly a knižní veletrhy. Pro mnoho spisovatelů na volné noze jsou honoráře z vystoupení důležitým zdrojem příjmů. Dobří a úspěšní nakladatelé organizují "pro své lidi" autorská čtení a turné. Co se mne týče, absolvovala jsem v Německu přes stovku autorských čtení v různých městech a vždy mi to mnoho dalo. Setkání s publikem a s básnickými kolegy jsou skvělá, literatura je úžasný způsob komunikace...

3a) Jak dlouho se zabýváš terapeutickým účinkem knih?

Když tak nad tím přemýšlím, tak vlastně od dětství (nevědomě), od roku 2006 pak vědomě v rámci mého tréninku.

3b) Jak dlouho se věnuješ literatuře, publikování, editorské a překladatelské činnosti?

Píšu od dětství, poprvé jsem publikovala v sedmi letech v Mateřídoušce poemu o kočičce Pacince, s vlastními ilustracemi. Mou další publikací byla báseň o

Rusalce v šumavských novinách Hraničář v roce 1988. První básnickou sbírku jsem vydala až v cizině, v exilovém nakladatelství Poezie mimo domov (PmD) v Mnichově v roce 1994. První německá sbírka mi pak vyšla v roce 1998. Od té doby jsem publikovala dalších čtrnáct básnických sbírek - česky, německy a anglicky. Jako editorka a překladatelka jsem vydala tři česko-německé antologie (tedy s českými i německými básnířkami a básníky), první v roce 2007, poslední v roce 2018. Vydala jsem také tři knížky prózy, jednu literárněvědnou monografii a knihu překladů básní Ludwiga Steinherra.

4 a, b) Musela jsi absolvovat speciální výcvik či vzdělání, jsi organizována v nějaké profesní asociaci?

a) Jsem certifikovaným vedoucím workshopů pro tvůrčí a biografické psaní (www.eag-fpi.com), založených na poezii a biblioterapii a jsem členem DGFB (www.dgpb.org). Školení v EAG trvalo téměř tři roky a přineslo následující obsah v teorii a praxi: Získání odborných znalostí: Literární formy a jejich možné účinky a využití; Intermediální praxe (použití hudby, hlasu, malby, tance a divadla); Biografické práce a rady Teorie výuky; Lidský obraz: Znalost nemoci a zdraví; Psychopatologie – odlišení od klinicko-terapeutické práce; Propojení teorie a praxe: Koncepce psaní workshopů, skupinové práce a poradenského prostředí.

b) Jsem členkou Českého centra mezinárodního P.E.N klubu a literárního sdružení Literaturbüro in der Euregio Maas-Rhein. Překladatelství jsem nestudovala. Mým hlavním studijním oborem v Cáchách byla anglistika - literární věda.

5a, b) Investuješ nadále čas a úsilí pro svůj seberozvoj v této oblasti? Např. školení, platforma dalšího vzdělávání, semináře, samostudium apod.?

a) To všechno, co zmiňuješ, jsem léta naplňovala, v současné době již ne. Teď se věnuji jinému odbornému zaměření, ale znalosti ze školení (zacházení se skupinami) je v muzejním sektoru také velmi užitečné.

b) Absolvovala jsem několik kurzů kreativního psaní, mimo jiné i během svého postgraduálního studia na University of East Anglia v Norwichi, v Norfolkku, ve Velké Británii. Na své vlastní kurzy se připravuji samostudiem a stále objevuji nové a nové učebnice s nejrůznějšími metodikami.

6a) Jaké vlastnosti se očekávají od biblioterapeuta, jaké jsou nároky na tuto profesi?

Mezi základní požadavky patří minimální věk 22 let, pak potřebná nastavba. Jako předchozí (vstupní) vzdělání se vyžaduje být vychovatelem, pastoračním

pracovníkem, knihovníkem, psychoterapeutem, pak také zástupci ošetrovatelských, lékařských a sociálních profesí, nakladatelé, spisovatelé, novináři a kdokoli, kdo se o metodu zajímá – s dokladem o umělecké a tvůrčí činnosti.

6b) Jako lektorka tvůrčího psaní – existují nějaké zásady, např. jaká atmosféra se má navodit a pokud až sahají tvé kompetence a odpovědnost?

Myslím, že každá učitelka a každý učitel mají své zásady, které nelze paušalizovat. Pro mne je důležitý osobní rozvoj účastníků kurzu, odbourání blokády a konstruktivní, povzbudivá zpětná vazba. O způsobu kritiky a komentářů k textům vždy na začátku kurzu diskutujeme a snažíme se najít konsens. Někteří lidé si přejí přísnější kritiku, jiní ocení vyzdvižení pozitivních, zdařilých pasáží svých textů. Nebo nekritizujeme vůbec a kurs je pro nás jen tvůrčí hrou. Aspekt HRY je pro mne velmi důležitý, proto náročná literární cvičení vždy prokládám lehkými, hravými, nesmyslnými i absurdními úlohami, jejichž účelem je umlčet „vnitřního cenzora“ a proniknout do hlubších vrstev podvědomí, v nichž tvořivost sídlí... Svou odpovědnost učitelky kreativního psaní vidím v přípravě těchto cvičení, pak ve snaze zprostředkovat klasická pravidla a poznatky kreativního psaní (včetně „pravidla“, že pravidla je někdy nutné ignorovat), ale hlavně v tom, podpořit a rozvinout v lidech radost ze psaní.

7a, b) S jakou skupinou lidí vlastně pracuješ a jaká bývají jejich nejčtenější očekávání?

a) Nejprve přicházejí mladí dospělí, pak dospělí - od tipů na bestsellery přes cvičení na psaní až po objasnění osobních problémů.

b) Kurs kreativního psaní vedu už šest let pod záštitou našeho literárního sdružení (viz předchozí dotaz). Kurzu se účastní dospělí lidé různého věku, kteří mají literární ambice nebo se věnují psaní jako koníčku. Za kurs platí určitý poplatek. Očekávání jsou různá, někdo si přeje konkrétní návod na psaní povídek a románů, ale většina chce hlavně objevit a prozkoumat možnosti psaní pro svůj vlastní rozvoj. Všechno jsou to lidé, kteří psaní milují, ještě než do kurzu přijdou. Jsou otevření novým poznatkům, chtějí experimentovat a jsou velmi komunikativní.

Několikrát jsem také učila kreativní psaní v rámci týdenního projektu u nás ve škole, kde normálně učím angličtinu a výtvarnou výchovu. Je to škola tzv. „druhé šance“, kde si mladí dospělí dodělávají základní a střední vzdělání. Tam kurz samozřejmě probíhal jinak. Studenti a studentky byli méně sebevědomí a

ctižádostiví, ale některé texty, které v kurzu vznikly, byly o to osobnější, dojemnější, ba silnější.

8a) Můžeš ze své praxe popsat, jaké jsou ony terapeutické dosažené cíle při biblioterapii?

Jasnost o sobě a určitých otázkách v životě.

8b) Můžeš ze své praxe popsat, jaký vliv má proces tvůrčího psaní a prezentace vlastních děl na tvé studenty?

Myslím, že všechno, o čem jsme spolu před časem telefonicky hovořily – rozvoj osobnosti, hledání a nalézání sebe, léčení traumat, práce na sebevědomí a sebejistotě. To vše může kreativní psaní působit. Hledání a nalézání sama sebe a léčení traumat jsou však silná slova, k tomu je asi potřeba víc než psaní textů. Ale to určitě může být smysluplnou součástí zmíněných procesů. Zlepšení písemného projevu je nepopíratelný výsledek. Proto bych doporučovala absolvovat takový kurz každému, kdo se musí ve svém zaměstnání písemně vyjadřovat.

9 a, b) Jaký vliv má (při této činnosti) prostředí skupiny na jedince, který je její součástí? (při lekcích tvůrčího psaní)

a) Důležitý je pro proces psaní dynamický skupinový proces, rezonance s ostatními účastníky.

b) Z mé zkušenosti většinou dobrý. Při psaní jsme všichni na jedné lodi a každý dřív či později opustí svou komfortní zónu. Samozřejmě nikoho nenutím své texty předčítat, pokud nechce. Ale většinou lidé chtějí. Psaní vyžaduje čtenáře a publikum. A diskuze kolem textů jsou nanejvýš zajímavé a obohacující. Snad je mou zásluhou, že většinou dokážu navodit přívětivou atmosféru. Možná, že někdo někdy už můj seminář opustil, protože se tam necítil dobře, ale to jsou opravdu výjimky - jako všude.

10) Existují nějaká témata, která preferuješ, na která se více zaměřuješ?

a) Biografické aspekty, loučení a smutek, téma válečných vnuků.

b) Zajímá mě teorie psaní realistické prózy, takže tradičně probíráme témata jako perspektiva vypravěče, konflikt a jeho rozuzlení, postavy, prostředí, dialog, časové dimenze, funkce jazyka, jazykové prostředky a technika práce na textech. Zní to možná suše, ale když se to spojí s vtipnými cvičeními, může to být i legrace - a člověk si začne všimnout věcí, které dříve neviděl. To všechno samozřejmě ještě nezaručí vznik úspěšné povídky nebo románu (tam hraje roli inspirace a „tajemství“) - ale pomůže to vidět jasněji přednosti i zápory vlastních textů. Někdy také samozřejmě píšeme básně - arkostichony, haiku, sonety, volné verše... Možností je spousta.

11) Máš ve svém oboru nějaký osobnostní vzor, anebo něco, co tě inspiruje?

a) Je to hlavně můj učitel na EAG, Alexander Wilhelm.

b) Co je vlastně můj obor? V Praze jsem vystudovala filozofii, v Cáchách anglistiku a dějiny umění, už mnoho let se žívím jako učitelka angličtiny, výtvarné výchovy a kreativního psaní, překládám (většinou bezplatně) poezii, píším poezii a prózu, maluji a vystavuji obrazy. V životě jsem se již také živila jako pomocná vědecká síla, jako zemědělská dělnice, vychovatelka v dětském domově, pracovala jsem na černo jako servírka, babysitter a uklízečka, učila jsem i filozofii, češtinu, němčinu a ruštinu...

Ale vážně. Nejvíce se asi považuji za básnířku. Inspirují mne lidé, kteří čerpají ze svého nitra, z neviditelných, hlubokých sfér. Jako třeba básnířka Emily Dickinson nebo nábožensko-mystický založení literáti jako František z Assisi, Milarepa, Starý Mistr Lao-C' a čínští taoističtí básníci.

12) Jakým heslem bys vyjádřila sebe při pracovním procesu s lidmi a literaturou?

a) Uvedu k tomu dvě krátké a výstižné věty: „To mi mluví z duše.“ „Dotknout se slovy.“

b) Psaní je radost, hra, ale i práce a tajemství. Pište, radujte se, respektujte tajemství tvůrčího procesu, ale pracujte pilně na svých textech!

13) Jaký je tvůj nejmilejší autor? Jaké dílo tě oslovilo natolik že se k němu vracíš? A proč?

a) Lyrická poezie, poezie obecně a pak ještě otevřené textové pasáže s velkým prostorem pro interpretaci.

b) Nejmilejší knížku (Malý princ) a nejmilejšího spisovatele (Karel Čapek), případně básníka (Jan Skácel) jsem měla v mládí. Dnes už to opravdu nedokážu říci - přečetla jsem toho tolik a mnohé mě oslovilo, ba nadchlo. Obdivuji prozaičky a prozaiky, kteří dokážou psát tlusté a přitom poutavé, inteligentní a mnohvrstevné romány, protože to jsem zatím nedokázala. Od Dostojevského přes Umberta Ecce a Philippa Rotha po třeba Kateřinu Tučkovou, Elif Shafak a Olgu Tokarczuk. Ale mou asi opravdu nejmilejší knihou je tenký svazček básně Tao-Te-Ťing od Starého Mistra Lao-Tse.

14. Jsou mezi tvými klienty, pokud o tom víš, i věřící? Mají jiný přístup? Jsou v něčem vnímavější či odlišnější, dá-li se to vůbec zobecnit?

a) V tomto ohledu nemám zkušenosti.

b) Teď jsme tedy u toho, téma „spiritualita“. Dalo by se o něm mluvit dlouhé hodiny. Pro mne hraje spiritualita velkou roli, ale svých klientů se neptám, zda

jsou věřící nebo ne. Osobně si myslím, že spiritualita nepodmiňuje tvořivost. Jsou jistě lidé hluboce věřící, kteří jsou málo tvůrčí, a naopak. Nutkání tvořit je někomu dáno, jinému méně - a nevím přesně, na čem to závisí (je to tajemství...). Věřím samozřejmě, že všichni lidé jsou ve své podstatě tvůrčí, ale do mých kurzů přijdou spíše ti, kdo mají to nutkání větší... Zda mají silný vztah k Bohu nebo ne, se může projevit na obsahu jejich textů. Tam, myslím si, mají věřící lidé širší záběr než nevěřící.

Děkuji vám za přínosný rozhovor.

9.6.2 Interpretace a shrnutí 5

Za povšimnutí témat, které rozhovor sledoval a zmapoval, patří oblast přípravy na danou profesi, rozšířenost metod ve společnosti, témata, jakými se skupiny zabývají a také různá očekávání od účastníků. U obou příkladů lze vysledovat terapeutický účinek při práci s textem – ať už čteným (při terapii), anebo tvořeným (při tvůrčím psaní).

Tvůrčí psaní je v současnosti v Německu vyhledávanou a oblíbenou činností. Je mnohem více rozšířené a známé než biblioterapie. Například díky tomu, že tvůrčí psaní má „výstup navenek“, vztahuje se k široké veřejnosti. Produkty autorské tvorby jsou prezentovány na velkých knižních festivalech, autorských čteních, které jsou pro autory a čtenáře důležité – přinejmenším dialogem, poskytujícím zpětnou vazbu. Biblioterapie jako terapeutická metoda se (oproti tvůrčímu psaní) pak stále jeví jako téma, stojící v kruzích odborné veřejnosti a (v uzavřených skupinách) příjemců terapií. Existuje mnohem více platforem, kde se tvůrčímu psaní lze věnovat.

Tvůrčí psaní však obsahuje svými tématy větší prostor. Přednostní je pro ně objevování kreativního potenciálu, zažít hru a zakusit radost z tvorby. Účinky i témata se mohou v těchto činnostech prolínat a existuje mnoho těžkých otázek, které lze zpracovávat právě psaním.

BRD, disponující mnohem větším počtem obyvatel, a ČR tedy není možné porovnávat statistickými údaji co do četnosti asociací, certifikovaných terapeutů, lektorů atd. Všimnout si můžeme odlišností, které v německé společnosti ještě rezonují. Poprvé zde zaznělo těžké téma „válečných vnuků“. A ještě se můžeme ohlédnout k autorům křesťanským – pokud je křesťan zároveň tvůrčím člověkem, pak má jistě širší záběr i pro svou tvorbu. Což explicitně i implicitně vyjadřují i předchozí rozhovory.

Závěr

Cílem práce bylo předložit možnosti spolupráce církve se světem na straně jedné a možnosti spolupráce umění s terapií na straně druhé – a snaha tyto strany spojit. Uživatelem uměleckých terapií a metod se v průběhu života může stát každý člověk. V této souvislosti byli kromě široké veřejnosti jmenováni také adresáti z kruhů církevních společenství, zájmových komunit a terapeutických skupin.

V literárním klubu „Dialog na Cestě“, výzkumném poli práce, se prolínají povahy různých typologií komunit. Mnozí členové jsou členy NO CČSH – tedy církevního společenství, zbytek členů dochází do klubu jako do zájmové komunity s křesťanskou profilací, která ovšem díky psaní básní a prózy má na její členy terapeutický dopad. Nejedná se tedy přímo o terapeutickou komunitu v pravém slova smyslu (byť se na jejím poli pro klientelu praxe psychoterapeuta odehrává existenciální hagioterapie), ale terapeutický prvek zastupuje.

Podrobný výzkum dokládal pozitivní účinky umění na lidský život, přičemž podstatnou roli sehrála kvalita společenství - přesněji vyjádřeno - jeho hodnotové ukotvení. Díky tomu můžeme dokládat i konkrétní případy, kdy se společenství dokáže podílet na zkvalitnění života jedince, dát mu hodnotnější základ. Klub literátů však nemůže plně saturovat léčebný proces. Ukázalo se, že „křesťanský“ literární klub může jako vedlejší terapeutický prostředek léčbu významně podpořit. (Zrovna tak může účinně fungovat v terapeutické komunitě literární klub.) Pokud existuje v takovém společenství lidí vzájemnost a ochota ku pomoci, mohou tyto sociální vazby vytvářet další kontakty i vně skupiny.

Probádaná komunita se významným způsobem podílela na pomoci lidí, kteří se ocitli v mezní situaci (těžká nemoc a umírání, alkoholismus, bezdomovectví

atd.). Toho jsou nejzjevnějším dokladem příběhy dvou mužů, kteří se stali informanty v kvalitativním výzkumu. Oba mají mnoho společného – vyléčili se z alkoholismu, podpořila je víra, chopili se příležitosti. Klub jim pomohl aktivovat volní schopnosti, dát kvalitní společenství – nesené prověřenými křesťanskými hodnotami. Aktivně se zapojili do smysluplné činnosti, vysoce si cení práce vedoucí klubu. Důležitá je tedy vůdčí osobnost – její charisma, schopnosti, autentičnost, přirozená autorita, odpovědnost a vize. Ocenili systematickou činnost, díky které se odstartovala jejich resocializace, zakusili dar přijetí, došlo ke zlepšení kvality lidského života. Jinými slovy – životní dráha nabrala jiný, lepší směr. Oba to vnímali tak, že se vydali lepší životní cestou, která jejich život kompletně proměnila. Z pohledu odolnosti a partnerství bychom mohli říci, že každý člověk má nějaký potenciál, i ten, který je zrovna „na dně“.

„Dialog na cestě“ těmito praktickými způsoby reflektuje otázky smyslu lidského života, nalézání smyslu utrpení, tedy vyrovnávání se s ranami života, otázky tykající se existence Boha, co se stane po smrti či další duchovní a filosofická témata. Tvůrčí osobnosti se existenciálním a duchovním otázkám nevyhýbají.

I když církev v naší společnosti patří mezi menšiny, neustále se může inspirovat z dalších zdrojů a metod a být rovněž inspirující - spolupracovat se světem a ve světě prostřednictvím různě obdarovaných pastýřů a laiků. Takovým předpokladem je otevřenost, být se světem v dialogu. Zvláště pak, když princip Boha i člověka je dialogický:

Na člověka lze nahlížet různými způsoby. Pomineme-li biologické parametry a názory evoluční teorie, odkdy je člověk člověkem, pak je zde ještě řada možností, jak člověka charakterizovat. Vyjádřit můžeme i jeho stvořenou podstatu Bohem, kdy Bůh řekl (Gn 2, 18): „*Není dobré, aby člověk byl sám. Učiním mu pomoc jemu rovnou.*“ ...Žena pak byla utvořena z žebra prvního člověka (Gn 2, 21-23). Adam a Eva, muž a žena (respektive „mužena“, neboť „z muže byla vzata“), jsou párem, reprezentují dvojici - tedy již mohou vést mezi sebou „dialog“.

Člověk je však ustavičná otázka, nedokončený rozhovor, toužící po odpovědi od svého partnera. Koptetina umírá, trháme-li její okvětní lístky: má, nemá, má... mě rád(a)? Nejdůležitější otázka, jaká pro lidské bytí existuje – lidské bytí se odehrává ve vztazích. Vzájemnost a různé formy blízkosti a sdílení k němu neodmyslitelně patří. Patří k němu i jeho ohraničenost a konečnost našich pozemských dnů. A přesto lze za hranicí smrti odpouštět, prosit, vyznávat

lásku, vzpomínat... byt' druhá strana mlčí. Ale mlčí opravdu? A co Bůh, když často nepřichází odpověď? I Bůh mlčí, i básník někdy těžko hledá slova, i váhající a hledající má se učit trpělivosti a čekat, protože některé odpovědi potřebují čas.

Člověk může vést dialog nejen s druhem, druhým člověkem, ale také sám se sebou, dokonce vědomě pudit dva póly ve svém já – jako dialog s vnitřním partnerem. Metodu, kterou nejspíš intuitivně v soukromí provádí mnoho lidí po věky, popsal a rozvedl do dramatické formy profesor Ivan Vyskočil (1929– 2023), působící léta na pražské DAMU.

Ale člověk vede také dialog se světem – je to ten dialog, který je možné slyšet, vidět, zkrátka je veřejný. Tam, kde lze vést dialog, vládnou hodnoty jako jsou respekt, úcta je komunikačnímu partnerovi, tolerance, dobrá vůle; dále prokazování zájmu a pozorného a aktivního naslouchání. Dialog však není souhlas, nýbrž sdílení, ze kterého vzejde něco, co máme společného, o co se můžeme ve svém základu opřít. Nikdo nemá být nucen ustupovat ze své názorové pozice; vždyť každý člověk je leccems jiný a přesto člověk s člověkem je stejný. Jistotu oboustranné rovnosti partnerů v dialogu můžeme nalézt ve stejné důstojnosti všech lidí, která byla dána Bohem.

À propos – veličina, která dialog začala? Tou je Bůh. Nemůže být jinak, vždyť dia-logos znamená skrze-slovo. Janův Prolog začíná slovy (Jan 1, 1-4): *„Na počátku bylo Slovo, to Slovo bylo u Boha, to Slovo bylo Bůh. To bylo na počátku u Boha. Všechno povstalo skrze ně, a bez něho nepovstalo nic, co jest. V něm byl život a život byl světlo lidí.“* Zakládající Bůh pronesl slovo, slovem tvořil člověka a jeho svět – partnery pro dialog. Nyní se člověk, modlící se k Bohu, vyznává ve svém nejniternějším dialogu svému partnerovi, ve kterém hraje roli Božího dítěte.

V dialogu tedy přistupujme k druhému (druhu, družce) s důvěrou a pečující pozorností. Jakmile se započne dialog, započiná se vztah: „ty-já“. Velké tvůrčí osobnosti své vlastní dílo vnímají jako nesmrtelný dialog se čtenářem, jako poselství, odkaz, který mohou zřít současné i příští generace.

Ke skromnému záměru této práce patří hledání a nalézání inspirace pro oblast teologie, terapie a umění. Oním předpokladem a spojujícím elementem je vzájemný dialog. Dialog umožňuje setkání k příležitostí. Dialog je tvořivou inspirující skutečností.

Seznam užitých zkratk

- 2VK – II. Vatikánský koncil, ze kterého vzešly 4 konstituce, 9 dekretů a 3 deklaráce
- AA - Apostolicam actuositatem (Dekret o apoštolátu laiků)
- AA – společenství Anonymních Alkoholiků
- ad. - další
- AG - Ad gentes (Dekret o misijní činnosti církve)
- apod. - a podobně
- atp. - a tak podobně
- AV ČR – Akademie věd České republiky
- b. - báseň
- BRD - Bundesrepublik Deutschland (Spolková republika Německo)
- CB – Církev bratrská
- CIC – Codex Iuris Canonici (Kodex kanonického práva)
- ČCE – Českobratrská církev evangelická
- ČEP – Český ekumenický překlad Bible
- čl. - článek
- ČR – Česká republika
- DAMU – Divadelní fakulta Akademie múzických umění
- dtto – rovněž, právě tak
- EG - Evangelii gaudium: Radost evangelia: apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě.
- EN - Evangelii nuntiandi: apoštolská exhortace Pavla VI. o hlásání evangelia
- ETF UK – Evangelická teologická fakulta Univerzity Karlovy
- GDPR - General Data Protection Regulation (Obecné nařízení o ochraně osobních údajů)
- GS – Gaudium et spes (Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě)
- ChD - Christus Dominus (Dekret o pastýřské službě biskupů v církvi)
- ChL - Christifideles laici (Posynodní apoštolský list Jana Pavla II. O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě)
- Ibid. - Ibidem (Tamtéž)
- IM - Inter mirifica (Dekret o hromadných sdělovacích prostředcích)
- kán. - kánon
- kap. - kapitola
- kc – katolická církev
- KTF UK – Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy

kupř. - kupříkladu
LG - Lumen gentium (Věřoučná konstituce o církvi)
mj. - mimo jiné
MU – Masarykova univerzita v Brně
např. - například
NAPT – National association for poetry therapy (Národní asociace poetoterapie)
nar. - narozen(a)
NK – Noc kostelů
NO CČSH – Náboženská obec Církve československé husitské
org. - organizace
OS ČR – Obec spisovatelů České republiky
OT - Optatum totius (Dekret o výchově ke kněžství)
par. - paragraf
PL Bohnice – Psychiatrická léčebna Bohnice
PNB – Psychiatrická nemocnice Bohnice (nynější název)
PO - Presbyterorum ordinis (Dekret o službě a životě kněží)
Pozn. - Poznámka
prof. - profesor
př. n. l. - před naším letopočtem
řec. - řeckého, řecky, (z) řečtiny
ŘK – Římskokatolická církev
s. - strana
sb. - sbírka (básní)
SC - Sacrosanctum Concilium (Konstituce o posvátné liturgii)
srov. - srovnej
SV – syndrom vyhoření
sv. - svatý
tzv. - takzvaný
v. - verš
VUT – Vysoké učení technické v Brně
WHO – World Health Organization (Světová zdravotnická organizace)
*** - označení pro básně bez názvu

Seznam použité literatury

ARISTOTELÉS. *Poetika*. Přeložil František GROH. Praha: Gryf, 1993. Estetická řada. ISBN 80-85829-01-0.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): Český ekumenický překlad. 17. (8. opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2009. ISBN 978-80-87287-22-4.

BLAHA, Josef. *Úvod do Knihy žalmů v zrcadle poesie*. Brno: Marek Konečný, 2005. ISBN 80-903516-6-2.

BORGES, Jorge Luis. *Ars poetica*. Přeložil Mariana MACHOVÁ. Praha: Mladá fronta, 2005. Myšlenky (Mladá fronta). ISBN 80-204-1241-7.

BRZÁKOVÁ BEKSOVÁ, Kateřina. *Geriatrická problematika v pastorální péči: [postulát křesťanské etiky v péči o seniory]*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2296-5.

BUTTA, Tomáš. *Témata z duchovenské praxe*. Praha: Církev československá husitská, 2018. Blahoslav (Církev československá husitská). ISBN 978-80-7000-148-6.

ČERNÝ, Pavel. *Teologie a praxe služby pastýře: úvod do praktické a pastorální teologie*. Praha: Vzdělávací institut ETS, 2018. ISBN 978-80-270-4655-3.

Dokumenty II. vatikánského koncilu. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-438-5.

DONNE, John: *Komu zvoní hrana*. Přeložil Zdeněk Hron. Druhé, opravené vydání. Praha: Prostor, 2014. ISBN 978-80-7260-297-1.

FIŠER, Zbyněk. *Tvůrčí psaní: malá učebnice technik tvůrčího psaní*. Brno: Paido, 2001. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-99-0.

FLEK, Alexandr. *Parabible: tisková zpráva o našem prezidentovi Ježíši z Nošovic*. 3. vydání. Praha: Biblion, 2019. ISBN 978-80-87282-57-1.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0873-0.

HOLAN, Vladimír. *Když růže přestaly chrlit krev*. Kolibří vydání. Praha: Československý spisovatel, 1990.

HOLCZEROVÁ, Vladimíra a Dagmar DVOŘÁČKOVÁ. *Volnočasové aktivity pro seniory*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4697-5.

JAN PAVEL II. *Christifideles laici: posynodní apoštolský list O povolání a poslání laiků v církvi a ve světě z 30. prosince 1988*. Praha: Zvon, české katolické nakladatelství, 1990. ISBN 80-7113-162-8.

JAN PAVEL II. *Pastores dabo vobis: O výchově kněží v současných podmínkách: Posynodální apoštolská adhortace Jana Pavla II. z 25. března 1992*. Praha: Zvon, 1993. ISBN 80-7113-070-2.

JEAN, Georges. *Písmo - paměť lidstva*. [S.l.]: Slovart, 1994. ISBN 80-7145-115-0.

JIROUS, Ivan Martin. *Rok krysy*. Praha: Torst, 2008. ISBN 978-80-7215-351-0.

Kancionál: společný zpěvník českých a moravských diecézí. 10. vydání (6. doplněné a opravené). Praha: Česká katolická charita v Ústředním církevním nakladatelství v Praze, 1985.

Kodex kanonického práva: úřední znění textu a překlad do češtiny: latinsko-české vyd. s věc. rejstř. Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-7113-082-6.

KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese*. Vydání osmé, v Portále sedmé. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1147-1.

KRAHULCOVÁ, Kristýna. *Využití dramaterapie na detoxikačním oddělení*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017. ISBN 978-80-244-5275-3.

KŘÍŽOVÁ, Eva, ed. *Sociální práce v mezioborové perspektivě*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2023. ISBN 978-80-246-5076-0.

LUKÁŠOVÁ, Růžena a Ivan NOVÝ. *Organizační kultura: od sdílených hodnot a cílů k vyšší výkonnosti podniku*. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0648-2.

MARTINEK, Michael. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. 2. vyd. [Praha]: Jabok, 2008 [i.e. 2010]. ISBN 978-80-904137-6-4.

MAZZA, Nicholas. *Poetry therapy: theory and practice*. New York: Brunner-Routledge, 2003. ISBN 0-415-94486-4.

MÜLLER, Oldřich a kol. *Terapie ve speciální pedagogice*. 2., přepracované vydání. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4172-7.

NICÁK, Maroš, ed. *Poetry and theology*. Jihlava: Jan Keřkovský - Mlýn, 2018. ISBN 978-80-86498-67-6.

NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPAČEK a Magdaléna ŠTOVÍČKOVÁ, ed. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK, 2019. ISBN 978-80-7571-025-3.

NYTROVÁ, Olga, Břetislav DITRYCH, Luboš Y. KOLÁČEK, Alois MARHOUL, Dušan SPÁČIL a Bohumil ŽDICHYNEC. *Doteky krásného umění*. Praha: Bondy, 2018. ISBN 978-80-88073-27-7.

NYTROVÁ, Olga a Bohumil ŽDICHYNEC. *O hledání a nalézání*. Praha: Bondy, 2021. ISBN 978-80-88073-50-5.

OPATRNÝ, Aleš. *Cesty pastorače v pluralitní společnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-930-1.

OPATRNÝ, Aleš. *Pastorační situace u nás: analýzy a výhledy*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. ISBN 80-7192-092-4.

OPATRNÝ, Aleš. *Pastorální teologie pro laiky*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2016. Bibliotheca theologica. ISBN 978-80-7465-237-0.

OPATRNÝ, Aleš. *Pastorače zvláštních skupin*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2014. Bibliotheca theologica. ISBN 978-80-7465-116-8.

ORTEN, Jiří. *Otevřené nebe Jiřího Ortena*. Praha: Návrat domů, 2013. ISBN 978-80-7255-299-3.

PAPEŽ FRANTIŠEK. *Evangelii gaudium: Radost evangelia: apoštolská exhortace o hlásání evangelia v současném světě*. Praha: Paulínky, 2014. ISBN 978-80-7450-118-0.

PAULÍK, Karel. *Vybrané poradenské a psychoterapeutické směry*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2009. ISBN 978-80-7368-739-7.

PAVEL VI. *Evangelii nuntiandi: apoštolská exhortace Pavla VI. : hlásání evangelia z 8. prosince 1975*. Praha: Zvon, 1990. ISBN 80-7113-159-8.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-748-1.

POTMĚŠILOVÁ, Petra a Petra SOBKOVÁ. *Arteterapie a artefiletika nejen pro sociální pedagogy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. ISBN 978-80-244-3120-8.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.

REMEŠ, Prokop. *Existenciální hagioterapie: spiritualita a psychoterapie*. Praha: Powerprint, 2019. ISBN 978-80-7568-178-2.

REMEŠ, Prokop a Alena HALAMOVÁ. *Nahá žena na střeše. Bible a psychoterapie. Druhé, rozšířené vydání*. Praha: Pompei, 2013. ISBN 978-80-905580-0-7.

ROMANSKÁ, Lydie. *Dopolední poetika*. Ilustrace Věra KOVÁŘOVÁ. 1. vyd. Ostrava: Profil, 1985.

RYŠKOVÁ, Mireia, Zuzana PELECHOVÁ a Magdalena BODLÁKOVÁ O'BRIEN. *Bibliodrama*. Brno: Tribun EU, 2012. Knihovnicka.cz. ISBN 978-80-263-0213-1.

SALAJKA, Milan. *Sylabus praktické teologie*. 1. vydání. Praha: Husův institut teologických studií v Praze, 2005. ISBN 80-7000-253-0.

SVOBODA, Pavel. *Biblioterapie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3684-5.

SVOBODA, Pavel. *Poetoterapie*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1682-3.

ŠATÁNKOVÁ, Radana. *Dedikace a Podarunky: Výbor z let 2014-2022. Básnická dvojknížka Radany Šatánkové*. Praha: Talent Pro ART, s.r.o., 2022. ISBN 978-80-7629-126-3.

ŠATÁNKOVÁ, Radana. ...*Dokořán*. Druhé doplněné vydání. Frýdek-Místek: nákladem vlastním, 1999, 2008. ISBN 978-80-254-2166-6.

ŠATÁNKOVÁ, Radana. *Domovní schůze: Básně z let 2009-2013*. Brno: Tribun EU, 2014. ISBN 978-80-263-0578-1.

ŠATÁNKOVÁ, Radana. *Medúza: Básně z let 2005-2008*. Brno: Tribun EU, 2009. ISBN 978-80-7399-691-8.

ŠATÁNKOVÁ, Radana. *Preevangelizační a evangelizační rozměr projektu Noc kostelů*. 2015. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Katolická teologická fakulta, Katedra pastorálních oborů a právních věd. Vedoucí práce Opatrný, Aleš.

ŠATÁNKOVÁ, Radana. *Prolínání: Výběr básní z let 2003-2005*. Druhé vydání. Toronto, Ontario, Canada: MORAVIA PUBLISHING INC., 2008. ISBN 0-921863-26-22.

ŠIMR, Karel. *Trojí diakonie: evangelická diakonie, křesťanská služba a diakonát v perspektivě teorie sociálních systémů*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2019. Moderní česká teologie. ISBN 978-80-7325-480-3.

ŠMIDRIAK, Ondrej. *Pastorační spolupráca kňazov a laikov... utópia alebo reálna vizio?* Ružomberok: VERBUM, 2012. ISBN 978-80-8084-872-9.

ULRICHOVÁ, Monika. *Hledání smyslu ve smrti a umírání: zdravotně sociální aspekty konce života v perspektivě existenciální analýzy*. Ostrava: Moravapress, 2014. ISBN 978-80-87853-21-4.

VALENTA, Milan. *Dramaterapie*. 4., aktualiz. a rozš. vyd., V nakl. Grada 2. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3851-2.

VOŘÍŠEK, Radovan. *Transsrdeční magistrála*. Brno: Nakladatelství Cesta – Iva Pospíšilová, 2017. ISBN 978-80-7295-232-8.

VRÁNA, Karel. *Křesťanství a kultura: esej*. Svitavy: Trinitas, 2004. Studium (Trinitas). ISBN 80-86036-97-9.

VYMĚTAL, Jan. *Úvod do psychoterapie*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2667-0.

WILKINSON, Heward. *The muse as therapist: a new poetic paradigm for psychotherapy*. London: Karnac, 2009. UKCP Karnac series. ISBN 1855755955.

ŽÁČEK, Jiří. *Text-appeal*. Praha: Československý spisovatel, 1990. ISBN 80-202-0210-2.

ŽÁČEK, Jiří. *Vy mně taky! Aforismy. Parodie. Epigramy. Humoresky*. Praha: ŠULC a SPOL., 2001. ISBN 80-7244-049-7.

Články:

KAPLÁNEK, Michal. *Místo teologicky vzdělaných křesťanů-laiků v pastoraci*. In: STUDIA THEOLOGICA 9, č. 4 [30], zima 2007, s. 41-50.

KŘIŠŤAN, Alois-MUSIL, Libor. *Nezodpovězená otázka vztahu „pozorného srdce“ a „odbornosti“ v křesťanské zakotvené praxi sociální práce*. In: SOCIÁLNÍ PRÁCE, 4/2008, ISSN 1213-6204, s. 93-99.

Internetové zdroje:

Arteterapie – wikipedia.org [online] (cit. 27. 07. 2023)

<https://cs.wikipedia.org/wiki/Arteterapie>

BESEDA PRO ŠKOLY: FRANTIŠEK KARÁSEK - TERAPIE VERŠEM - PRO PRACHATICKÉ SŠ [online] (cit. 17. 07. 2023)

URL: <https://www.knih-pt.cz/beseda-pro-skoly-frantisek-karasek-terapie-versem-pro-prachaticke-ss/gs-1124>

Bible - Překlad 21. století [online] (cit. 19. 07. 2023)

URL: <https://www.bible21.cz/>

Bibliothelp – Biblioterapie na webu [online] (cit. 29. 06. 2023)

URL: <https://www.bibliothelp.cz/>

Bibliolog – wikipedia.org [online] (cit. 27. 07. 2023)

URL: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Bibliolog>

Dialog na cestě [online] (cit. 10. 04. 2023)

URL: <https://www.dialognaceste.cz/>

Dialog na cestě youtube [online] (cit. 10. 04. 2023)

URL:

<https://www.youtube.com/channel/UCwWvA8b8zgFexTBrC2fnTDg/videos>

Domov sociální péče Hagibor [online] (cit. 19. 06. 2023)

URL: <https://www.kehilaprag.cz/cs/hagibor/hagibor-home>

Etické zásady organizace ADRA [online] (cit. 19. 04. 2023)

URL: <https://adra.cz/o-nas/eticke-zasady-organizace-adra/>

Etický kodex Diakonie Českobratrské církve evangelické [online] (cit. 19. 04. 2023)

URL:

https://www.diakonie.cz/sites/default/files/2022-11/2021_Etický_kodex_Diakonie.pdf

Etický kodex pro členské organizace Caritas Internationalis a Etický kodex pro pracovníky členských organizací Caritas Internationalis [online] (cit. 19. 04. 2023)

URL: <https://www.charita.cz/res/archive/014/001669.pdf?seek=1576581851>

Hagioterapie - wikipedia.org [online] (cit. 27. 07. 2023)

URL: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Hagioterapie>

Josef Čapek Básně z koncentračního tábora [online] (cit. 22. 07. 2023)

URL:

https://web2.mlp.cz/koweb/00/04/17/48/84/basne_z_koncentracniho_tabora.pdf

Knihovna Frýdek-Místek, poslání [online] (cit. 20. 06. 2023)

URL: <https://www.knihovnafm.cz/o-knihovne/poslani-knihovny/>

List k umělcům. Jan Pavel druhý [online] (cit. 19. 06. 2023)

URL:

<https://babylonrevue.cz/wp-content/uploads/2010/09/vitek-komplet-blok.pdf>

List papeže Jana Pavla II. umělcům [online] (cit. 30. 06. 2023)

URL:

<https://www.farnoststrasnice.cz/doky/e-knihovna/jan-pavel-ii-umelcum.pdf>

Radana Šatánková Dialog na cestě [online] (cit. 11. 05. 2023)

URL: <https://www.dialognaceste.cz/clenove-a-hoste/cv-clenove-a-hoste/1694-satankova-radana.html>

Radana Šatánková FRÝDECKO-MÍSTECKÝ PATRIOT [online] (cit. 11. 06. 2023)

URL: https://www.fmpatriot.cz/magaziny/2021/12_2021.pdf, s. 8-9

Skupina XXVI [online] (cit. 10. 04. 2023)

URL: https://cs.wikipedia.org/wiki/Skupina_XXVI

Sociologická encyklopedie, Sociologický ústav AV ČR – kultura [online] (cit. 20. 06. 2023)

URL: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kultura>

Sociologická encyklopedie, Sociologický ústav AV ČR – mecenáš [online] (cit. 25. 06. 2023)

URL: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Mecen%C3%A1%C5%A1>

Sociologická encyklopedie, Sociologický ústav AV ČR – umění [online] (cit. 20. 06. 2023)

URL: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Um%C4%Bn%C3%AD>

Stanovy spolku Krasomil [online] (cit. 11. 06. 2023)

URL: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-detail?dokument=55397830&subjektId=1032504&spis=1144786> , Čl. III v bodech 3c, 3d

Vědecká rada UK ocenila pět významných osobností. Mireia Ryšková [online] (cit. 20. 05. 2023)

URL: <https://cuni.cz/UK-6311.html?news=18647&locale=cz>

Wikipedie Olga Nytrová [online] (cit. 10. 04. 2023)

URL: https://cs.wikipedia.org/wiki/Olga_Nytrov%C3%A1

Přílohy:

Příloha I – Medailon a básně Radovana Voříška

Narozen 22. 11. 1964 v Brně, kde žije dosud. Absolvoval VUT Fakultu Strojní, VUT Fakultu Stavební – Pedagogiku odborných předmětů a MU Speciální pedagogiku – Etopedii. Zkoušel kotle ve Státní zkušebně, poté učil na středních školách. Od roku 1994 je lektorem prevence a psychoterapeutem na poli drogových závislostí v organizaci Podané ruce.

Za práci v sociálních službách obdržel cenu Homo Auxiliaris. Od roku 1990 je členem komunity Emmanuel.

(Zdroj: zadní strana níže citované knihy)

Oddíl Terapeutické básně z básnické sbírky Transsrdeční magistrála od Radovana Voříška (výběr):

***

Každý
přece může
něco vykonat

Tišíť třeba druhým hlad

Každý snad
se může stát
za soumraku
koncovým světlem vlaku

PŘICHÁZEJÍ DO PORADNY

Každý jako akord
s vadami harmonie

A já s necvičeným uchem
disonantik správné melodie
si nechci na Mozarta hrát

Říkám: „NEVÍM.“

Já jen
s vámi kousek půjdu
a budu při vás stát

NEPLAČ UŽ

Cožpak se může ztratit
kdo se tolik koupal
v slzách matky

Nezoufej
když bylo tam
bude i zpátky

MILUJI TĚ

Co lze říct umírajícímu?

*Miluji tě!
Zamiluj se též!*

Věřím v lásku
jako věž.

Na poslední pohled.

Příloha II - Básně Otakara Ševčíka

PROJÍT TMOU

Projít tmou
A nestarat se
o všechno to špatný
Zapomenout na skutečný
i domnělý urážky

projít tmou
a v koutě nechat
co na dotek je matný
Kopnout pod postel
pubertácký vyrážky

projít tmou
jen tak naslouchat
cvrkotu kolem sebe
A díky tomu

vědět dobře
že Blízko je nebe

ŽIJU

Žiju a nacházím
i když někdy těžko
Jsem jako houba
připraven sát

Chci někomu něco dobrého dát
Chci si od někoho něco dobrého vzít
Chci se s malostí svou i světa nesmířit
Chci žít

Příloha III – Básně Jiřího Martínka

***

Viděl jsem jinou realitu
Byla složena v igelitu
Byla to realitka má
Měl jsem tam kousek domova

Viděl jsem dávnější též realitu
Byla to kráska paleolitu
Bylo jí teprv dvacet dva
Byla tu před
miliony let

Ten její vzhled
Ráno zeměkoule
Ráno života

***

Hlavičkou se valí mlhy,
na ramena klepou dluhy,
v zrcadle se na mě směje

obraz Doriana Graye.
Kumpán říká - pozdě je -
máš hodinky? Prodej je...

Jekyll a Hyde též mě straší,
jestli máš kde, tak se zašij,
a tak raději rovnou z vlaku
do známého Červeňáku
míří kroky mé...

Pacienti jako ovce
přivítali bezdomovce.
Ty už nemáš ani byt?
Troubo, jdi se utopit!

Nemyslej to doopravdy,
navlíkli mi nové hadry,
na pracovní terapii
proti mojí letargii.

Doktor na mě trochu spatra:
K čemu chcete psychiatra?
Nejste trochu přeléčený?
Říkám: né, jsem poničený.

Dobrá, řeknem si to krátce,
bez pardonu, více práce.
A konečné resumé:
Recidiva více nééé.

***

Šoupli mě po smrti do enté dimenze,
nevím kolikáté, jen to, že jsem bez penze.
Peníze, boty, všechno mi vzali,
bez kůže, bez očí mě zanechali...

Nelze už dostat se do dimenze čtvrté,

tam jsou ty márkety, to bude kruté.
Není co dělat, jen tupě zírat -
někdo mi povídá - teď budeš pirát!

Asi jsem před smrtí nejednal správně,
kéž by tak odsud pomocí hlavně
dostat se dalo!
Nevnímá nikdo mé bezkrevné haló!
Je něco po smrti?
A já jsem pirát...

Příloha IV – Vízitka: PhDr. Olga Nytrová

olga.nytrova@seznam.cz
www.obecpsivatelu.cz
www.dlalognaceste.cz
Dialog na cestě na YouTube

OLGA NYTROVÁ
*spisovatelka, publicistka,
vysokoškolská pedagožka,
předsedkyně Pražského klubu spisovatelů
při Obci spisovatelů, členka Rady OS,
Klubu autorů literatury faktu
a Syndikátu novinářů ČR,
zakladatelka a vedoucí literárního klubu
Dialog na cestě při CČSH.*

Řadu let působila jako dramaturgyně v televizi,
v rozhlase a souběžně v divadlech, uplatňovala se
dále jako novinářka ve svobodném povolání.

Jako autorku ji řadu let zajímá problematika
současné doby, hledání hodnot
a smysluplný mezigenerační dialog.
Vyšlo jí již třicet dva knih různých žánrů
– z toho osm básnických sbírek a dvě odborněji
zaměřené práce na pomezí poezie a teologie,
dále několik memoárových knih s osobnostmi
z oblasti divadla a kultury napsaných
ve spolupráci s manželem Ing. Václavem Strachotou,
a také dvě vysokoškolské učebnice z oblasti etiky.
Jejími zatím posledními publikacemi
jsou kniha esejí a veršů O hledání a nalézání
(2021, spolu s dr. Bohumilem Ždichyncem)
a sbírka poezie Ticho a tání
(2021, spolu s dr. Markétou Hlasivcovou).
Právě dokončuje svou třiatřicátou knihu,
spoluautorem je opět B. Ždichynec.

Příloha V – Medailon: Ing. Tomáš Feifer

Narozen v roce 1970, vystudoval VŠE Praha, Fakulta mezinárodních vztahů,
v oboru do 2008, poté pětiletý psychoterapeutický výcvik SUR a tříleté studium
Teoretického vzdělání v psychoterapii, dále výcvik v Existenciální hagioterapii
u MUDr. Remeše. V letech 2012-2016 dobrovolník na geriatrickém odd.
Thomayerovy nemocnice v Praze, 2018-2022 vedoucí psychoterapeut na

Azylovém domě Armády Spásy Bohuslava Bureše (Praha Holešovice). Od r. 2019 vlastní psychoterapeutická praxe, individuální psychoterapie, vedení skupin Existenciální psychoterapie, od r. 2012 do 2020 vedení skupin Anonymních alkoholiků, práce v republikové struktuře AA. Od r. 2018 stálý člen rady Rady vlády pro protidrogovou politiku. 2018 zakládající člen a místopředseda RECOVERY - sdružení pacientů s diagnózou závislosti z.s., spoluautor vzdělávacího programu Destigmatizace závislostních onemocnění. Sbírkyně poezie s názvem Sailorr (2014) a Solve at Coagula (2018), publikace veršů v Lidových novinách, časopise Husita, Český zápas, kalendář Blahoslav, almanachy české poezie. Kmenový autor literárního webu Libres.cz .

Příloha VI - Okénko do historie kostela CČSH v Karlíně, foto

Kostel CČSH v Karlíně, který je z ulice Vítkova vidět, má zachovalé průčelí židovské synagogy. Samostatná židovská obec v Karlíně existovala již v první polovině 19. století. Bohoslužby se konaly v pronajatých prostorách. Rychlý růst židovské obce brzy vyvolal potřebu vlastní synagogy. Ta byla zbudována v kombinovaných formách maurského a románského slohu v letech 1857-1861 ve staré zahradě ve Vítkově ulici č. 13. (Synagoga tehdy vznikala souběžně s karlínským kostelem sv. Cyrila a Metoděje.) ŽNO Karlín patřila pod kancelář rabína Kouřimského kraje. Židovská obec v Karlíně byla velmi aktivní (trojtřídní veřejná židovská škola, dobročinný spolek k podpoře chudých, pohřební bratrstvo, ženský spolek, pěvecký spolek, podnikatelský spolek „Pokrok“). Karlínští Židé se ze synagogy těšili jen do druhé sv. války. Po jejím skončení již karlínská ŽNO nemohla být pro ztrátu většiny svých členů obnovena. K uctění památky obětí fašismu jsou na čelní stěně kostela umístěny pamětní desky. Stavbu koupila v roce 1947 Církev československá husitská, která v roce 1953 provedla její rozsáhlou přestavbu... Jednu z dalších rekonstrukcí bylo nutné vykonat po ničivé povodni v roce 2002.

Příloha VII – Informovaný souhlas s účastí ve výzkumu a se zpracováním osobních údajů

Informace o výzkumu:

Výzkumnice Radana Šatánková, studující navazující magisterské studium na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy Praha v oboru Komunitní krizová a pastorační práce - Diakonika, bude provádět kvalitativní výzkum a anketu. Hlavní výzkumnou technikou bude rozhovor se členy náboženské akce CČSH v Praze 8 – Karlíně na adrese Vítkova 13 a členy literárně-dramatického klubu „Dialog na cestě“ - tamtéž; dále pak rozhovor s lektorkou tvůrčího psaní a s biblioterapeutkou - působícími v Německu. Výzkumný projekt bude součástí diplomové práce na téma: *Inspirace pro pastýřskou péči ve spojení s uměleckými metodami – se zvláštním zřetelem na biblioterapii a veršoterapii, jejich možnosti a využití*. Cílem rozhovorů bude zjistit informace o *vlivu literatury, literární tvorby a společenství na život jedince*. Výzkum bude prováděn v předem smluveném termínu a dohodnuté formě.

Informace o výzkumnici:

jméno a příjmení:

datum narození:

telefon:

e-mail:

Informace o účastníkovi výzkumu:

jméno a příjmení:

datum narození:

telefon:

e-mail:

Prohlášení

Já níže podepsaný/-á potvrzuji, že

- a) jsem se seznámil/-a s informacemi o cílech a průběhu výše popsaného výzkumu (dále též jen „výzkum“);
- b) dobrovolně souhlasím s účastí své osoby v tomto výzkumu;
- c) rozumím tomu, že se mohu kdykoli rozhodnout ve své účasti na výzkumu nepokračovat;
- d) jsem srozuměn(a) s tím, že jakékoliv užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z výzkumu nezakládá můj nárok na jakoukoliv odměnu či náhradu, tzn., že veškerá oprávnění k užití a zveřejnění dat a výstupů vzešlých z výzkumu poskytují bezúplatně;
- e) souhlasím s nahráváním mého rozhovoru s výzkumníci a s analýzou výsledného zvukového záznamu a jeho přepisu. Dávám souhlas k tomu, že výzkumnice může v odborné publikaci citovat informace, které jí poskytují prostřednictvím audionahrávky a emailu – konkrétně: jméno, příjmení, biografická data - příběh, medailon, ukázkou tvorby;
- f) rozumím tomu, že pokud se v průběhu rozhovoru objeví pro mne obtížná témata, mohu odmítnout odpovědět na jakoukoliv otázku, nebo kdykoliv ukončit rozhovor.

Zároveň prohlašuji, že:

- a) souhlasím se zveřejněním dat a výstupů vzešlých z výzkumu a s jejich dalším využitím;
- b) souhlasím se zpracováním a uchováním osobních a citlivých údajů v rozsahu v tomto informovaném souhlasu uvedených ze strany Univerzity Karlovy, Evangelické teologické fakulty, IČ: 00023647, se sídlem: Černá 9, 115 55, Praha 1 a to pro účely zpracování dat vzešlých z výzkumu, pro účely případného kontaktování z důvodu zpracování dat vzešlých z výzkumu či z důvodu nabídky účasti na obdobných akcích a pro účely evidence a archivace; a s tím, že tyto osobní údaje mohou být poskytnuty subjektům oprávněným k výkonu kontroly projektu, v jehož rámci výzkum realizován;
- c) jsem seznámen/-a se svými právy týkajícími se přístupu k informacím a jejich ochraně podle § 12 a § 21 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, tedy že mohu požádat Univerzitu Karlovu v Praze o informaci o zpracování mých osobních a citlivých údajů a jsem oprávněn/-a ji dostat a

že mohu požádat Univerzitu Karlovu v Praze o opravu nepřesných osobních údajů, doplnění osobních údajů, jejich blokaci a likvidaci.

Výše uvedená svolení a souhlasy poskytuji dobrovolně na dobu neurčitou až do odvolání a zavazuji se je neodvolat bez závažného důvodu spočívajícího v podstatné změně okolností.

Vše výše uvedené se řídí zákony České republiky, s výjimkou tzv. kolizních norem, a bude v souladu s nimi vykládáno, přičemž případné spory budou řešeny příslušnými soudy v České republice.

Potvrzuji, že jsem převzal(a) podepsaný stejnopis tohoto informovaného souhlasu.

Dne:

Podpis: